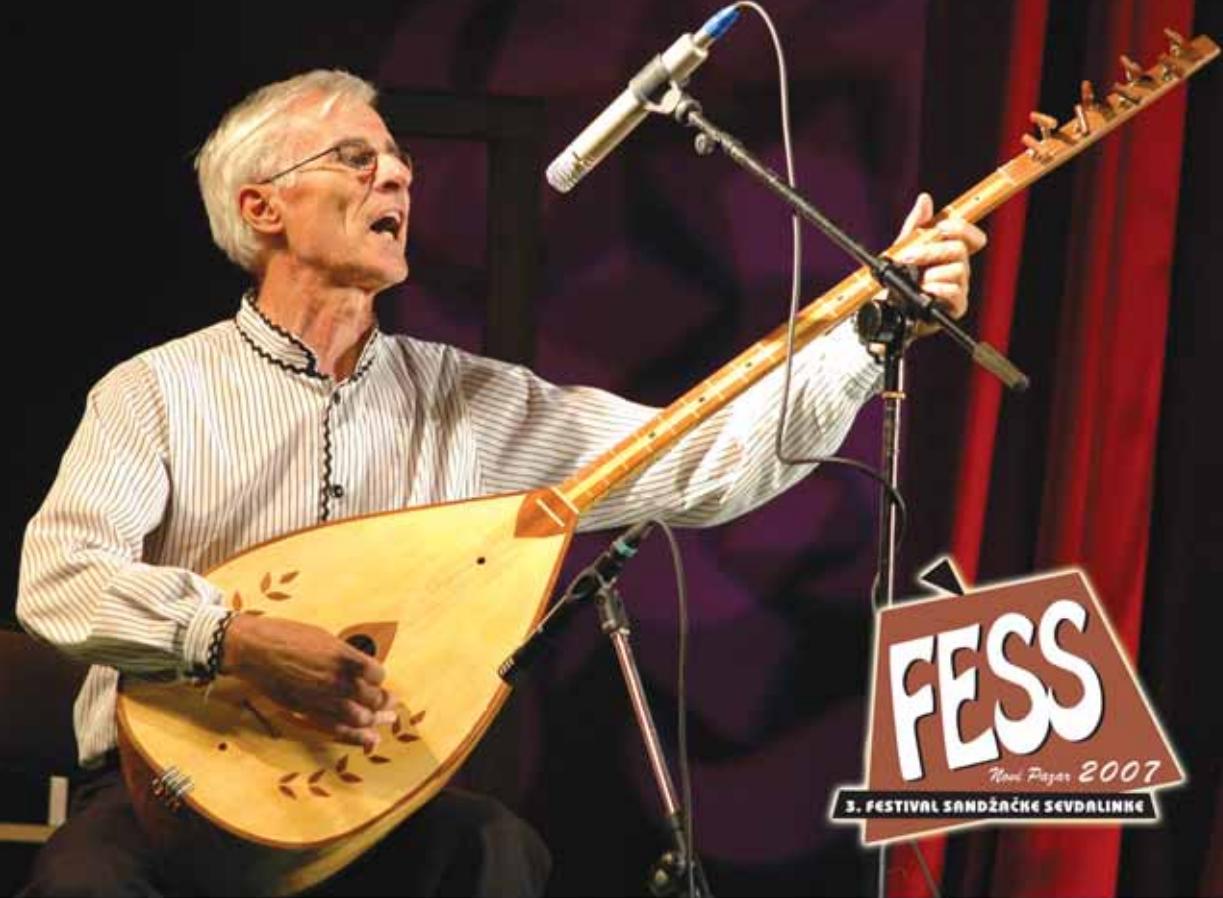

Bošnjačka riječ

Časopis za društveni život i kulturu sandžačkih Bošnjaka

Godina II
Broj 7
Novi Pazar
Jun-septembar 2007.
Cijena 160 dinara
www.cbs.org.yu

Obilježen Dan bošnjačke
nacionalne zastave

BOŠNJAČKI
PREDSTAVNIK
PARLAMENTOM SRBIJE

INTERVJU: Rasim Ćelahmetović

52.

међународни београдски

сајам књига

[ПУТ У ТОРИНО НА САЈАМ КЊИГА]

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ

АДРЕСА

ТЕЛЕФОН

ПОПУЊЕН КУПОН У
ЗА НАГРАДНУ ИГРУ

За сва
времена

Д.П. БЕОГРАДСКИ САЈАМ
11000 Београд, Булевар војводе Мишића 14
ПИБ 100000792

Београдски Сајам

22

Београд

52.
међународни
београдски
сајам
књига

52nd International
Belgrade Book Fair

52. Fiera Internazionale del Libro di Belgrado

Bošnjačka riječ

Osnivač

Bošnjačko nacionalno vijeće
Novi Pazar

Izdavač

Centar za bošnjačke studije
Tutin - Novi Pazar

Za osnivača i izdavača

Esad Džudžević

Glavni i odgovorni urednik

Muhedin Fijuljanin

Redakcija

Redžep Škrijelj
Esad Rahić
Hodo Katal
Faruk Dizdarević
Džengis Redžepagić

Sekretariat

Nazim Ličina
Zaim Hadžsalihović

Tehnički urednik

Nedžad Smailagić
Samer Jusović

Lektura

Muratka Fetahović
Hasna Ziličić

Saradnici

Ferid Muhić
Munib Maglajlić
Senahid Halilović
Samra Tahirović - Ljuca
Muharem Mutabđija
Fehim Karišik
Nedžib Vučelj
Alija Matović

Adresa redakcije

28. novembra bb
36300 Novi Pazar

Telefon: 020 336 621
Fax: 020 315 608
E-mail: bnv@verat.net
www.bnv.org.yu

Časopis sufinansira
Ministarstvo kulture
Vlade Republike Srbije

Naslovna strana
Sandžačke igre i FESS

Štampa

Štamparija "Merak"
Dubrovačka bb, Novi Pazar

RIJEČ UREDNIKA

KORAK DO ...

Proljeće, godina 1992. Raspad bivše Jugoslavije. Rat u Bosni i Hercegovini. Nemile slike stradanja civila. Rijeke izbjeglih, prognanih i raseljenih. Prepuni vozovi i karta više - Evropa, Amerika, Australija. Konačno odredište za mnoge - prije vremena i preko reda.

Ljeto 2007. U gradu Tutinu, simbolu napretka i novog vremena, odraže se Sandžačke igre, 44. po redu. Mladost, pjesma i igra na najvećoj amaterskoj sportskoj manifestaciji na Balkanu. Nasmijana lica na sve strane.

Jesen te iste 2007. godine, 11. oktobra. U Novi Pazar stigla menšura, dokument o šerijatsko-pravnom legitimitetu, a koja je prvi put na južnoslavenskim prostorima darvana niškom muftiji davne 1868. godine otkad Islamska zajednica Srbije vuče pravni i pravno-šerijatski kontinuitet.

Na glavnom novopazarskom gradskom trgu, građani Sandžaka dočekali svog prvog reis-ul-ulemu Adema ef. Zilkića. Njega, slobodno izraženom voljom, 3. oktobra 2007, izabraše Sabor Islamske zajednice Srbije, medžlisi i imami Novog Pazaara, Tutina, Sjenice, Prijepolja i Nove Varoši - za svog novog reisa, prvog u historiji sandžačkih Bošnjaka.

Umjesto smijenjenog Muamera ef. Zukorlića, za glavnog muftiju sandžačkog biva postavljen Hasib ef. Suljović, imam kome, mjesec dana nakon postavljenja na to mjesto, pristalice bivšeg muftije Zukorlića zatvorile vrata Altun Alem džamije i zabranile da se u njoj obavljaju vjerske dužnosti i obaveze. Uzalud sva upozorenja da se neplanskim rodoma skrnavi jedan od bisera bošnjačke i arhitekture uopšte. Uzalud sva nastojanja da se džamija ponovo stavi u funkciju i na raspolaganje vjernicima.

Na tzv. skupu podrške, Zukorlić okuplja svoje pristalice u dvorište Mešihata Islamske zajednice Sandžaka, sa koga, nešto poljulanog samopouzdanja, vidno uzbuden i ljut, poručuje reisu Zilkiću da se povuče a onima koji ga smijeniše

ostavi rok za pokajanje.

Uoči najvećeg muslimanskog praznika Bajrama, nakon odsječnih riječi prepunih gorčine, bivši nas muftija, "i pored svega", udostojava svoje bađrumske čestitke. Nefala mu za prijekor i srdžbu. Fala mu za čestitku - "i pored svega".

Na dočeku reisa Zilkića u Novom Pazaru, policija kordonom razdvaja dvije grupe vjernika. Jednu, koja u miru čeka historijski trenutak dolaska menšure u Sandžak, i drugu, koja bi najradije, stekao se utisak, pocijepala i nju i onoga koji je nosi. U jednom trenutku muk - sabine na trgu Taib ef. iz Sjenice počinje učiti Kur'an. U isti tren, sa druge strane, zvižduk, zvužduk - jači od bilo kojeg koga sam ikad čuo, zastrašujući, nevjerovatan, neshvatljiv, nemoguć al' ipak stvaran, zvižduk riječima Božijim(!!!???).

U Skupštini Srbije za sandžačke Bošnjake još jedan važan događaj. Na dnevnom redu rasprava i utvrđivanje liste kandidata za sudije Ustavnog suda Srbije. Po prvi put među kandidatima i jedan predstavnik Bošnjaka.

Protiv liste, na kojoj je i sudija Okružnog suda u Novom Pazaru Zejnepa Kavrajić, zajedno sa Šešeljevim radikalima, glasaju i tri poslanika Demokratske stranke - Mujo Muković, Mehbo Omerović i Munir Poturak.

Iako odlukom Skupštine postupak u vezi izbora sudija još nije okončan za očekivati je da će predsjednik Tadić, u duhu demokratskih principa i uvažavanja multietničkog koncepta, napraviti još jedan korak ka demokratiji i za novi sastav Ustavnog suda "zeleno svjetlo" dati i predstavniku sandžačkih Bošnjaka i svih manjina u Republici Srbiji. Kavrajića je, uostalom, sada i prijedlog njegove Demokratske stranke i on je preuzeo odgovornost da novi koncept razvoja Srbije potvrdi i u ovom smislu. U suprotnom - kako sve to objasniti.

SADRŽAJ

BNV na Beogradskom sajmu knjiga

Festival sandžačke sevdalinke FESS 2007

Bošnjaci dobili svog reisa

44. Sandžačke igre TUTIN 2007

Ferid Muhić KAPIJA DŽELALUDIN RUMIJE MEVLANE	5	FESS 2007 SEVDALINKA-NAŠE BLAGO	27
Zejnepa Kavrajić kandidat za sudiju Ustavnog suda BOŠNJAK U USTAVNOM SUDU SRBIJE	7	44. Sandžačke igre u Tutinu IGRE KAO NAČIN ŽIVOTA	37
Menjinski mediji u Srbiji osnovali svoju asocijaciju PARTNERSKI DO OSTVARENJA PRAVA	9	Veče Mevlane u Novom Pazaru SJE ČANJE NA NAJLJEPŠI IZDANAK SUFIZMA	66
Sabor Islamske zajednice Srbije smijenio Zukorlića BOŠNJACI DOBILI SVOG REISA	11	Naši mladi u svijetu nauke KUR'ANSKA SKRIPTURA	71
BNV na Beogradskom sajmu knjiga PREZENTACIJA IZDAVASTVA BNV	16	Zaim Azemović LJEKOVITOST RIJEĆI	75
Jubilej BOSANSKI JEZIK U ŠKOLAMA	19	El-Mehrum: Husein Bašić IZMEĐU ŽIVOTA I SMRTI	77
Kenan Hadžifejzović, vođa hora Hazreti Hamza ŽELIMO POSLATI PORUKU MLADIMA	24	Sjećanje na naše dobrovlore VAKUFNAMA SEJTA ef. ŠEHOVICA	83

Kapija Dželaluddin Rumija Mevlane

Pišem ovaj tekst o velikom pjesniku, filozofu i propovjedniku ljubavi i neograničene tolerancije, Dželaluddin Rumiju - Mevlani. Ova godina, 2007. jeste svjetska godina Rumija - Mevlane. Odluku je, u povodu 800 godina od njegovog rođenja, donio UNESCO. Razmišljam o tome šta znači pisati o nekome ko je umro prije više od 720 godina!? Pisati o nekome, to znači, misliti o njemu. Zar se može išta misliti o nekome ko je umro tako davno?

Ja sam bio na grobu ovog čovjeka u gradu Konji, i zapisao sam riječi koje je sam Mevlana odredio da tamo stoje:

**“Naš grob nije u zemlji,
nego u srcima čivih!”**

Ova misao, urezana kao epitaf u "Jeshil turbe" ("Zeleno turbe"), objašnjava mi moju dilemu i potvrđuje se kao neporeciva istina. I danas, više od sedam stoljeća nakon što su grudve zemlje zatrpile njegov tabut, Dželaluddin Rumi - Mevlana je živ, jer nije umro tamo gdje čovjek jedino može umrijeti: nije umro u srcima živih!

Ako nije umro u srcima živih, onda Rumi - Mevlana nije ni umro. Kroz sva ova stoljeća, on je bio neprestano živ i do danas je ostao živ u srcima živih. O njemu

se pisalo, njegove knjige pomno su čitane, njegove misli su inspirale, nad njegovim stihovima meditirali su, bez prestanka, širom svijeta milioni ljudi čija su imena zaboravljena i hiljade onih čija se imena još pamte.

Mevlana je bio centralna inspiracija velikog pjesnika i humaniste Ikbala, na njegovim stihovima napisane su kompozicije koje danas pjevaju Madona, Demi Mur i desetina svjetski poznatih imena; džez orkestri snimaju muziku na njegove stihove, igraju se mnoge drame koje tematiziraju njegov život i još više, njegove filozofske ideje, a prema jednoj nedavnoj anketi BBC-ija, Rumi - Mevlana je danas najčitaniji pjesnik čak i u SAD. Istovremeno, naizgled paradoksalno, isti pjesnik je i inspiracija prvog reda u mnogim zemljama Afrike i Azije, dok je u Turskoj filozofska podloga velikog projekta na kome radi Fetullah Gulen, a koji ljubav i toleranciju uzima za ključne vrijednosti u gradnji globalne civilizacije. Crni i bijeli, vjernici i atieisti, hrišćani, budisti, hinduisti, jevreji, muslimani, žene i muškarci, naučnici i analfabeti, svi od reda uzimaju sa bogate duhovne trpeze Rumija - Mevlane, tu hranu koje nema nigdje, a koju svako ko

Prof. Dr. Ferid Muhić

poželi može naći u obilju samo kod njega.

Kako je to moguće!? Morao bi biti neiscrpan kao Okean, da bi se njegovim mislama i riječima krijepili miliioni ljudi, gladni riječi umne i pune ljubavi, riječi razumljive i prijateljske, riječi bez mrvice prijekora, bez sjenke ucjene i uslovljavanja! I kapija njegove duše morala bi biti široka kao cijeli Okean, da bi mogla sebi pozvati, u svoje krilo pribrati sve te milione ljudi koji su tu zaista i našli utjehu i mir, radost i prosvjetljenje.

Morao je biti Okean, i zista, bio je Okean. O tome svjedoče i riječi Farid al-Dina Atara, velikog pjesnika duhovnosti i ljubavi. Kada je, naime, prvi put ugledao Rumija - Mevlantu, koji je tada imao 18 godina, kako krotko korača iza svog oca, inače poznatog i uvaženog načinika, uzviknuo je, u dubokoj inspiraciji pretska zanja:

“Eno Mora, a za njim nadolazi Okean!”

I od tada, do danas, ta okeanska kapija, po snazi bezmjerne predanosti ljubavi i uvažavanju, kao onoga što je najbolje u svakom čov-

je, stoji i nema joj ravne. Ni veća, ni ljepša, ni šire otvorenih krila, nikada ni jedna kapija nije bila ni sanjana. Rumi - Mevlana je podigao sam tu kapiju, i nad njom upisao velike i nezabovljive riječi u slavu onog zlatnog zrna dobrote i ljubavi skrivenom u svakom ljudskom biću, pozdravljajući dobrodošlicom sve i svakoga:

**"Gene gel gene
Ne olursun ol...!"**

Ili, u slobodnom prepjevu:

**"Dodi i opet dodi
Ko god da si, budi
Neka si bezbožnik,
i poklonik vatre,
kamenih idola,
I sto puta neka svoju
rijec si dao
I stotinu puta svoju
rijec zgazio,
Opel ovdje dodi,
Naša vrata nisu
dveri očajanja,
Dodi kakav jes!"**

Ovdje je potrebna napomena; nikako nije prihvatljiv

posljednjem stihu, upotrebljava riječ "karavan", kako to predlaže Erik Hanut, kada piše: **"Naš karavan nije karavan očaja"** - **"Ours is not caravan of despair"**. (vidi: Hanut Eryk, u Wikipedia, last modified 12. November,

kroz nju nogom kročio, taj je do cilja: do onog mješta ljubavi i razumjevanja za sve ljudske grijeha i nesavršenstvo, koji su apsolvirani i oporošeni, jer se prispjelo do odredišta koje je svakom čovjeku istinsko odmorište!

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

- 2007
- 800th Anniversary of
- the Birth of Rumi

Povodom 800 godina od rođenja Dželaluddina Rumija - Mevlane, UNESCO je 2007. godinu proglašio godinom Mevlane

2007). Nije prihvatljiv zato što Mevlana ne govori o putovanju, nego o onom cilju kom treba da vode svi putevi, a koji svaki čovjek ima u sebi. Kada se prođe kroz kapiju Rumija - stigao

Velika kapija Rumija - Mevlane jeste kapija koja стоји na početku i na kraju cijele istorije svijeta i čovjeka. To je okeanska kapija ljubavi bez uslova i ograničenja, kapija razumjevanja i prihvatanja, bez obaveza i sankcija!

Vidam tu kapiju, često, kao kroz prva sjećanja i snoviđenja. I uvijek je zamišljam, (ili mi se javi pred očima), kao kapija na ulasku u Bosnu, okeanski otvorena za sve i svakoga; Bosnu spremnu da pozove; Bosnu kadru da primi i prihvati sve što je ljudsko.

Ako je igdje ostala ista, onakva kakva je bila kada je podignuta, kapija Rumija - Mevlane upravo takva stoji na svakom prilazu Bosni, a pažljivi pogled prepoznaće je i u očima mnogog Bošnjaka.

I upravo to objašnjava kako je Bosna opstala a Bošnjaci preživjeli: beskrajna dobrota i bezuslovna tolerancija nemaju granice, ni kraja!

Konya - Mauzolej i džamija Dželaluddina Rumija - Mevlane

engleski prijevod koji, umjesto riječi "kapija", koju Rumi - Mevlana eksplikite koristi dva puta u pret-

Mevlane, nema više ni karavana, ni potrebe od putovanja. Putuje se samo do te kapije. Ko je do nje stigao i

AKTUELNO

Zejnepa Kavrajić kandidat za sudiju Ustavnog suda

Bošnjak u Ustavnom суду Србије!?

**Pripadnici manjina imaju pravo da budu zastupljeni u svim institucijama, pa i u Ustavnom суду.
Došlo vrijeme da se pošalje pozitivna poruka manjinama**

Sudija Okružnog suda u Novom Pazaru Zejnepa Kavrajić izabrana je na listi srpskog parlamenta za kandidata za sudiju Ustavnog suda Republike Srbije. Ona je izabrana na prijedlog manjinskog poslaničkog kluba u Narodnoj skupštini Republike Srbije kojeg čine Savez vojvođanskih Mađara, Lista za Sandžak, Koalicija Albanaca Preševske doline i Unija Roma Srbije.

Za Zejnepu Kavrajić su glasali poslanici DS-a, DSS-a, NS-a, G17+, SPS-a, Vojvođanski i Manjinski poslanički klubovi, dok su protiv njenog izbora bili poslanici SRS-a, LDP-a i, iako su Bošnjaci - tri poslanika DS-a (Meho Omerović, Mujo Muković i Munir Poturak).

Ovim činom Zejnepa Kavrajić ne postaje automatski sudija Ustavnog suda, već će lista od 10 kandidata, na kojoj se nalazi i Kavrajić, a koju je usvojio parlament, otići predsjedniku Srbije Borisu Tadiću, koji će, od predloženih 10, izabrati 5 sudija koji će u narednom periodu obnašati tu funkciju.

Narodni poslanik Koalicije Lista za Sandžak i predsjednik vladinog Savjeta za ravnopravnosti i regionalni razvoj Bajram Omeragić, u toku skupštinske rasprave o kandidatima za sudije Ustavnog suda, izjavio je da, što se tiče Zejnepe Kavrajić, "riječ o profesionalcu i nestranačkoj ličnosti koja je cijeli svoj radni vijek provela u pravosuđu.

"Normalno je da, ako živimo u multietničkom društvu, od 15 sudija Ustavnog suda jedan bude Bošnjak", rekao je Omeragić koji je zamjenik šefa po-

slaničke grupe manjina.

"Nadam se da će većina poslaničkih grupa poštovati Ustav, koji kaže da pripadnici manjina imaju pravo da budu zastupljeni u svim institucijama, pa i u Ustavnom суду",

rekao je Omeragić i dodao da Bošnjaka nema ni u vrhu pravosuđa, tužilaštva i policije, te da je došlo vrijeme da se manjinama pošalje pozitivna poruka.

N. Ličina

Narodna skupština Srbije

Kriza Ustavnog suda od oktobra 2006. Više od 900 neriješenih predmeta

U Ustavnom суду Srbije, koji ne radi već godinu dana, čeka 912 neriješenih predmeta. Od tog broja, evidentiranih 31. oktobra 2007., njih 311 je stiglo ove godine, a ostali su prenijeti iz ranijeg perioda.

Među novim predmetima je 250 ustavnih žalbi, navode u Ustavnom судu.

Ustavni суд Srbije je praktično u blokadi od oktobra 2006. godine, od odlaska predsjednika suda Slobodana Vučetića u penziju.

Usvajanjem novog zakona o Ustavnom суду Srbije omogućava se izbor sudija i stvaranje uslova za pokretanje rada suda.

Ustavni zakon predviđa da Skupština Srbije na sjednici na kojoj bira sudije Ustavnog suda donese i Zakon o uređenju Ustavnog suda, o postupku pred Ustavnim sudom i pravnom dejstvu njegovih odluka.

Prema zakonu, od ukupno 15 članova Ustavnog suda, Skupština Srbije bira pet sa liste od deset kandidata koje predlaže predsjednik Republike, a predsjednik Republike bira pet sudija sa liste od 10 kandidata koji utvrđuje parlament.

AKTUELNO

Potpisani sporazum o proizvodnji i emitovanju programa o manjinskim narodima

RTS otvara vrata

Radio Televizija Srbije, Služba za ljudska i manjinska prava Vlade Republike Srbije i predstavnici nacionalnih vijeća u Republici Srbiji potpisali su sporazum o proizvodnji i emitovanju programa koji se odnosi na manjinske narode u našoj zemlji.

Ispred Bošnjačkog nacionalnog vijeća ugovor je potpisao predsjednik Izvršnog odbora BNV i potpredsjednik srpskog parlamenta Esad Džudžević.

Prema potpisom sporazu, na Javnom servisu će za početak biti emitovane polučasovne emisije o događajima iz života nacionalnih manjina, ali i o njihovoj kulturi, istoriji, jeziku, običajima, kao i okrugli stolovi iz ove problematike.

U realizaciji Bošnjačkog na-

Direktor Službe za ljudska i manjinska prava Petar Lađević, generalni direktor RTS-a Aleksandar Tijanić i predsjednik Izvršnog odbora BNV-a Esad Džudžević potpisuju sporazum o saradnji

cionalnog vijeća, do sada je pripremana emisija Govorim bosanski, koja je emitovana na Regionalnoj RTV Novi Pazar i

lokalnim televizijama Informativnog centra Tutin i prijepolske televizije Enigma.

Posmatračka misija EU u posjeti Džudževiću

Zakonska ograničenja u informisanju

Predsjednik Izvršnog odbora Bošnjačkog nacionalnog vijeća i potpredsjednik Narodne skupštine Republike Srbije Esad Džudžević primio je, 31. avgusta, članove Posmatračke misije Evropske Unije Mihala Miškaja i Oskara Berea.

Tokom razgovora Džudžević je upoznao goste o trenutnom položaju manjina u Srbiji, sa posebnim osvrtom na položaj Bošnjaka.

Gosti su se interesovali i po pitanju stava Bošnjačkog nacionalnog vijeća u vezi sa posljednjim izvještajem o Srbiji pred Evropskim parlamentom, čiji je autor Jelko Kacin.

Džudžević je tokom razgovora naglasio da je u proceduri i donošenje zakona o nacionalnim vijećima na nivou Repub-

like Srbije, što će u velikoj mjeri poboljšati funkcionalnost ovih tijela.

Kada je u pitanju informisanje, rečeno je da je Bošnjačko nacionalno vijeće izuzetno nezadovoljno postojećim zakonskim rješenjima koji manjinske medije ograničavaju samo na lokalne, a ne i na regionalne i nacionalne frekvencije i pod-

ručja.

Imajući u vidu te činjenice, Bošnjačko nacionalno vijeće je zatražilo od Javnog servisa Srbije i njenog direktora Alexandra Tijanića da se stvore uslovi za formiranje redakcije na bosanskom jeziku, koja bi realizovala emisije na bosanskom jeziku pri toj medijskoj kući.

Sandžačke novine ponovo među čitaocima

Uz podršku Ministarstva kulture RS, Bošnjačko nacionalno vijeće će pokrenuti ponovno izdavanje nedjeljnika "Sandžačke novine".

Na sastanku koji je održan u Novom Pazaru, povodom ove inicijative, bilo je riječi o medijima i informisanju sandžačkih Bošnjaka, konstatovano je da Bošnjaci ulaze u jednu novu fazu kada je informisanje u pitanju i da će ljudi od pera u Sandžaku biti pozvani da daju svoj doprinos u ovoj oblasti. Predloženo je i da se oformi novinska agencija koja bi preko web sajta bila okosnica novina.

AKTUELNO

Manjinski mediji u Srbiji osnivaju svoju asocijaciju

Partnerski do efikasnijeg ostvarenja prava

Asocijacija medija na manjinskim jezicima treba da unaprijedi stanje u ovoj oblasti i sa svoje strane doprinese boljoj slici, ne samo stanja manjinskih medija i informisanja kod nas, nego i sveukupnih prilika u našoj zemlji, a što može bitno doprinjeti procesu približavanja Republike Srbije Evropskoj Uniji

Osnivanje Asocijacije medija na manjinskim jezicima u Srbiji započeto je 5. novembra sastankom u prostorijama Tanjuga, gdje su predstavnici tih medija izabrali Inicijativni odbor i utvrdili rok za osnivanje te asocijacije.

"Na današnjem sastanku predstavnika manjina, koji je organizovan na inicijativu i u režiji direktora Tanjuga Luke Mičete, dogovorili smo se da realizu-

unaprijede svoj status i da poboljšaju pristup budžetskim fondovima, ali i evropskim fondovima koji promovišu razvoj medija u jugoistočnoj Evropi" - kazao je Ivanov.

Direktor Tanjuga Luka Mičeta je, pozdravljajući predstavnike desetak medija na manjinskim jezicima, rekao da je pravo na slobodu medija jedno od osnovnih ljudskih prava.

"Zadatak svake države je da

Predsjednik Inicijativnog odbora će u narednih desetak dana završiti izradu statuta i osnivačkog ugovora Asocijacije i proslijediti ih drugim članovima, a do kraja godine bi trebalo da bude održana i Skupština Asocijacije, koja će usvojiti osnivačke akte.

U Inicijativni odbor imenovani su i Vladimir Palančanin iz lista na rusinskom jeziku "Ruske slovo", Muhedin Fijuljanin iz "Bošnjačke riječi", Suzana Kujundžić - Ostojić iz "Bunjevačkih novina" i Zvonimir Perrušić iz "Hrvatske riječi".

Jelena Perković iz lista "Ruske slovo" istakla je da bi Asocijacija trebalo da omogući uspostavljanje sistemskih odnosa s matičnim državama nacionalnih manjina, jer ta saradnja za sada zavisi od ličnih kontakata i dobre volje.

Asocijacija treba i da pomogne manjinskim narodima da postanu vidljivi i unaprijede međusobnu saradnju.

"Nismo vidljivi i ne poznamo se, ni sa drugima, ni između sebe", istakla je ona.

Perkovićeva je ukazala da bi bilo dobro da Asocijacija postane funkcionalna do sredine januara, kako bi mogla na vrijeme da konkuriše za budžetska sredstva, ali i za evropske fondove.

Bošnjačko nacionalno vijeće je jedan je od inicijatora stvaranja jedne ovakve asocijacije i njegovi predstavnici u više navrata isticali su potrebu povezivanja medija na manjin-

Sa sastanka predstavnika manjinskih medija u sjedištu TANJUG-a

jemo staru inicijativu o formiranju Asocijacije manjinskih medija u Srbiji", rekao je predsjednik Inicijativnog odbora Nebojša Ivanov iz lista na bugarskom jeziku "Bratstvo".

"Osnovna zamisao je da Asocijacija bude nevladino profesionalno udruženje manjinskih medija u Srbiji, koje će manjinskim medijima omogućiti da odlučnije nastupe u odnosima s Vladom Srbije i međunarodnom zajednicom, da

vodi računa o medijima, a posebno o medijima nacionalnih manjina", istakao je Mičeta. On je rekao da će nacionalna novinska agencija Tanjug pomoći Asocijaciju koliko god bude mogla - ustupanjem Međunarodnog press centra za organizovanje promocija i konferencijskih davanja pristupa servisu informacija, kao i inkorporiranjem vijesti manjinskih medija u informativne pakete Tanjuga.

skim jezicima, u cilju efikasnije implementacije prava na informisanje na maternjim jezicima pripadnika manjinskih naroda u Republici Srbiji, kao i uspostavljanja partnerskih odnosa između manjinskih medija međusobno, kao i između njih na jednoj i medija na državnom nivou na drugoj strani - stav je Bošnjačkog nacionalnog vijeća.

Uz već uspostavljen i izgrađen partnerski odnos sa Tanjugom, kao nacionalnom agencijom, i drugim institucijama na državnom nivou, te posebnim odnosima saradnje sa Ministarstvom kulture i medija Republike Srbije, Asoci-

jacija medija na manjinskim jezicima treba da unaprijedi stanje u ovoj oblasti i sa svoje strane doprinese boljoj slici, ne samo stanja manjinskih medija i informisanja kod nas, nego i sveukupnih prilika u našoj zemlji, a što može bitno doprinjeti procesu približavanja Republike Srbije Evropskoj Uniji - istakao je u izjavi za medije glavni i odgovorni urednik "Bošnjačke riječi", Muhedin Fijuljanin. On je kazao da će ova asocijacija doprinjeti i boljoj prezentaciji nacionalnih vrijednosti bošnjačkog naroda, s obzirom na mogućnost korišćenja određenih usluga koje će man-

jinskim medijima pružiti odgovarajuće državne ustanove i institucije, te da će se kroz rad asocijacije bitno poboljšati i unaprijediti transparentnost rada nacionalnih sayjeta uopšte, kao i prezentacija tog rada.

"Osim toga, ovakvim pristupom se stvaraju pretpostavke jedne jače i čvršće saradnje i povezivanja na širem nivou, što može biti dobra osnova za zajednički nastup manjinskih medija nacionalnih savjeta manjinskih zajednica i prema fondovima Evropske Unije", rekao je glavni i odgovorni urednik "Bošnjačke riječi".

Novo u školskom sistemu u Srbiji

BOSANSKI JEZIK I NA POLICIJSKOJ AKADEMIJI

Započeti procesi reforme u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srbije, u velikoj meri odražavaju zahteve i potrebe građana Srbije. Nastavnim planom Centra za osnovnu policijsku obuku u Sremskoj Kamenici predviđeno da jedan od predmeta (fakultativan) bude i jezik lokalne sredine (maternji jezik polaznika kursa)

Ministar unutrašnjih poslova Republike Srbije, Dragan Jočić uputio je dopis predsjedniku Izvršnog odbora Bošnjačkog nacionalnog Vijeća, Esadu Džudževiću u kome se, između ostalog, kaže:

"Koristim priliku da Vam uputim izraze zahvalnosti na podršci koju Bošnjačko nacionalno veće daje Ministarstvu unutrašnjih poslova u radu i reformskim procesima. Započeti procesi reforme u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srbije, u velikoj meri odražavaju zahteve i potrebe građana Srbije.

U okviru reforme ministarstva formiran je Centar za osnovnu policijsku obuku. Centar za osnovnu policijsku obuku u Sremskoj Kamenici ima zadatak da obrazuje i obuči buduće policijske službenike u skladu sa potrebama izgradnje moderne i efikasne policije, prime-

rene zemljama razvijene Evrope i modernog sveta. Saglasno tome, Nastavni plan i program osnovne policijske obuke, sadrži pored policijskih veština, primenu nastavnih sadržaja i iz oblasti ljudskih prava i prava nacionalnih manjina. Napomnjem, da je nastavnim planom predviđeno da jedan od predmeta (fakultativan) bude i jezik lokalne sredine (maternji jezik polaznika kursa).

U okviru Centra za osnovnu policijsku obuku, u toku je proces selekcije kandidata za upis u prvu klasu osnovne policijske obuke. Proces selekcije za izbor kandidata vrši se isključivo u skladu sa Pravilnikom o kriterijumima za izbor kandidata za polaznike stručnog ospozobljavanja i uslovima Konkursa. Svi kandidati imaju potpuno ravnopravni tretman, kako u pogledu kriterijuma, tako i u pogledu mogućnosti

izrade testova na jezicima svoje nacionalnosti.

Ministarstvo unutrašnjih poslova prilikom izrade konačne rang liste, sagledaće i potrebu zastupljenosti pripadnika naci-

onalnih manjina u Ministarstvu", stoji u pismu ministra unutrašnjih poslova Republike Srbije, Dragana Jočića, upućenog predsjedniku Izvršnog odbora BNV Esadu Džudževiću.

AKTUELNO

Sabor Islamske zajednice Srbije smijenio Zukorlića

Bošnjaci dobili svog reisa

Pripadnici manjina imaju pravo da budu zastupljeni u svim institucijama, pa i u Ustavnom sudu. Došlo vrijeme da se pošalje pozitivna poruka manjinama

Na sjednici Sabora, održanoj u Novom Pazaru, 3. oktobra 2007. godine, za reis-ul-ulemu Islamske zajednice Srbije izabran je Adem ef. Zilkić, a za novog predsjednika Mešihata Islamske zajednice Sandžaka Hasib ef. Suljović.

Na Skupštini, kojoj su prisustvovali članovi Sabora medžlisa i imami iz Novog Pazara, Tutina, Sjenice, Prijepolja i Novih Varoši, sa svih funkcija smijenjen je doskorašnji glavni muftija Islamske zajednice u Srbiji Muamer ef. Zukorlić, kome su članovi Sabora Islamske zajednice Srbije, imami i drugi vjerski službenici uputili poziv da se povuče sa svih funkcija, a u interesu uspostavljanja stabilnosti i jedinstva u Islamskoj zajednici Srbije i njenog funkcionisanja u skladu sa propisima.

Nezadovoljan odlukom Sabora, bivši muftija Zukorlić odbio je sve njegove odluke, optužujući učesnike Skupštine za izdaju i raskidanje veza sa Bosnom i Hercegovinom, da bi na rednih nekoliko dana njegovi najbliži saradnici, predvođeni Rešadom Plojovićem, nasilno pokušali preuzeti upravljanje glavnim džamijama u Prijepolju i Sjenici, čemu su se odlučno usprotivili tamošnje džematlije i vjernici.

Nekoliko dana nakon izbora, 11. oktobra 2007. godine, do-sadašnji vršilac dužnosti reis-ul-uleme Hamdija ef. Jusufspahić u beogradskoj Bajrakli džamiji predao je menšuru reisu Zilkiću, na osnovu koje je reis Zilkić i formalno preuzeo upravljanje Islamskom zajednicom Srbije.

Nakon ceremonije zvaničnog

proglašenja u Beogradu, reis Zilkić stigao je u Novi Pazar, gdje se, na glavnom gradskom trgu, obratio vjernicima dan uoči velikog muslimanskog praznika Bajrama.

Obraćajući se prisutnima, reis Zilkić je tom prilikom pomirljivim tonom poručio da su svi muslimani braća, pozivajući sve na očuvanje mira i premošćavanje razlika, a što je u interesu svih građana na ovom području.

uvrjetljive riječi, zviždeći čak i prilikom učenja Kur'ana.

Narednih dana na beogradskim medijima bivši muftija Muamer Zukorlić je pokušao optužiti reisa Zilkića i predsjednika Bošnjačkog nacionalnog vijeća i gradonačelnika Novog Pazara Dr. Sulejmana Ugljanina na navodno "saradništvo sa UDB-om", ustrajući u svojim nastojanjima da zadrži upravljanje nad Mešihatom Islamske zajednice Sandžaka.

Reis-ul-ulema Islamske zajednice Srbije Adem ef. Zilkić obraća se vjernicima i građanima Novog Pazara i Sandžaka na njegovom dočeku po prijemu menšure, na glavnom gradskom trgu u Novom Pazaru

Tokom trajanja programa, na gradskom trgu u Novom Pazaru, Zukorlićeve pristalice na drugoj strani uzvikivali su

Zukorlićeve pristalice su, na rednih dana, bez potrebnih dozvola i saglasnosti nadležnih organa i službi, Republičkog i

Menšura

Dokument kojim se potvrđuje da je određeno lice legalno imenovani, odnosno izabrani reis-ul-ulema i da je kao takav ovlašćen, da u smislu šerijatskog prava daje slična ovlašćenja podređenim vjerskim službenicima naziva se menšura. Ovaj naziv je u bošnjačku islamsku administraciju došao putem osmanlijskih institucija, a Osmanlije su ga, opet, uzele od prethodnih muslimanskih država.

Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture, rasturili unutrašnjost glavne novopazarske "Altun Alem" džamije, sprječavajući sandžačkog muftiju Hasiba ef. Suljovića i vjernike u obavljanju vjerskih obaveza i dužnosti, što je izazvalo ogorčenje i negodovanje svih dobromanjernih građana u Novom Pazaru i šire. Od tog 6. novembra muftija Suljović je sa džematlijama namaze obavljao na ulici u blizini svoje džamije.

Brutalni upad u Altun Alem džamiju Zukorlićevih pristalica i vršenje neovlašćenih iskopa unutar same džamije najoštije je osudilo Bošnjačko nacionalno vijeće, ističući da je time dovedeno u pitanje očuvanje ovog kulturnog dobra od posebnog značaja za sandžačke Bošnjake. Ono je od nadležnih državnih organa zatražilo preuzimanje svih zakonom predviđenih mjera u cilju zaštite "Altun Alem" džamije, pozivajući se da su članom 32. Zakona o kulturnim dobrima izričito zabranjeni bilo kakvi radovi na kulturnom dobru bez utvrđenih uslova i saglasnosti državnih organa.

Kulminacija zbivanja desila se 16. novembra 2007. godine, kada su naoružane Zukorlićeve pristalice, okupljenje u "Altun Alem" džamiji, onemogućile obavljanje džume namaza muftiji Suljoviću i mnogobrojnim džematlijama, kojom prilikom je iz unutrašnjosti džamije iz vatrenog oružja pogoden jedan građanin, a od kamenica jedan građanin i dva policajca. Do veće eskalacije sukoba, na svu sreću, nije došlo.

Reagujući na novonastalo stanje, bošnjački poslanici u Skupštini Republike Srbije i funkcioniери Bošnjačkog nacionalnog vijeća Esad Džudžević i Bajram Omeragić izrazili su zabrinutost, pozivajući građane, vjernike i vjerske službenike u Novom Pazaru da se hitno sastanu i započnu dijalog o svim spornim pitanjima u vezi sa or-

ganizacijom i funkcionisanjem jedinstvene Islamske vjerske zajednice, kao i da svojim djelovanjem i izjavama spriječe dalje sukobe.

"Pozivamo državne organe da svojim konstruktivnim pristupom doprinesu uspostavljanju tog dijaloga i na taj način daju podršku stabilizaciji ukupnih odnosa u Islamskoj vjerskoj zajednici i uopšte prilika u Sandžaku", navodi se u saop-

štenju poslanika Džudževića i Omeragića.

Incident ispred džamije u Novom Pazaru osudio je i generalni sekretar Koalicije Liste za Sandžak Nermin Bejtović, apelujući na nadležne organe da preduzmu mjere da se ta džamija vrati vjernicima i građanima na korišćenje i pozivajući vjernike Novog Pazara na mir i strpljenje.

M. Fijuljanin

Osuda izbacivanja "nepodobnih" učenika iz škole

Medresa da preinači odluku u interesu učenika

Sandžački odbor za zaštitu ljudskih prava i sloboda, Sandžački intelektualni krug (SIK) i Kulturni centar DamaD osudili su Medresu "Gaz Isa-beg" iz Novog Pazara i njihovu odluku o isključenju iz nastave učenika ove škole čiji su roditelji podržali novoizabranog reis-ul-ulemu Islamske zajednice Srbije Adema ef. Zilkicu.

Sandžački odbor za zaštitu ljudskih prava i sloboda, Sandžački intelektualni krug i Kulturni centar DamaD ocjenjuju da je neprihvatljivo obrazloženje uprave Medrese "da su učenici isključeni zbog njihove nesigurnosti", odnosno da bi bili ugroženi od strane većine učenika koji su na strani druge opcije.

"Ako je i postojala opasnost po bezbjednost ovih učenika, škola je bila dužna da preuzme sve zakonom predviđene mјere kako bi se garantovali uslovi za nesmetano korišćenje osnovnih dječjih prava: pravo na bezbjedan život i pravo na obrazovanje", kaže se u saopštenju za javnost ove tri nevladine organizacije.

"Škole su u obavezi da imaju uspostavljene i razvijene mehanizme za zaštitu osnovnih prava djeteta i ta obaveza se odnosi i na medrese. U ime Deklaracije o pravima djeteta UN, koja se bazira na načelu "najboljeg interesa djeteta", i povodom 20. novembra, Svjetskog Dana djeteta, apelujemo na Medresu "Gazi Isa-beg" iz Novog Pazara da preispita svoju prethodnu odluku i najhitnije je preinači u interesu učenika.

"Sandžački odbor za zaštitu ljudskih prava i sloboda, Sandžački intelektualni krug i Kulturni centar DamaD već duže vrijeme upozoravaju da podjele među građanima i vjernicima bošnjačke nacionalnosti prijete da izazovu sukobe nesagledivih posljedica", stoji dalje u saopštenju koje su potpisale ove tri nevladine organizacije.

"Osuđujući sve postupke, sa obje strane, koji mogu da izazovu dalje konfrontacije, još jednom apelujemo na odgovorne činioce u državnim organima, vjerskim zajednicama i političkim strankama, da sa svoje strane učine svaki potreban napor koji će doprinijeti da se stišaju strasti i prevaziđu netrpeljivosti", poručuju u svom obraćanju javnosti Sandžački odbor za zaštitu ljudskih prava i sloboda, Sandžački intelektualni krug i Kulturni centar DamaD, uz napomenu da je neophodno "preuzimanje sasvim određenih koraka u pravcu otvaranja dijaloga kao sigurnog sredstva za prevazilaženje postojećeg stanja".

AKTUELNO

U vrijeme emitovanja intervju sa reisom Zilkićem

Napadi na dvije novopazarske televizije

Napadač sa fantomkom na glavi demolirao studio TV "Jedinstvo" i nasrnuo na urednika Etemovića. Pri pokušaju upada u Regionalnu RTV povrijđen radnik obezbjeđenja

Tokom emitovanja intervju sa novoizabranim reisom Islamske zajednice Srbije Ademom ef. Zilkićem, na Regionalnoj televiziji i privatnoj Televiziji Jedinstvo, u Novom Pazaru, 7. oktobra naveče, gotovo istovremeno dogodila su se dva incidenta, u kojima je jedno lice povrijđeno, a jedan studio praktično demoliran.

Glavni urednik TV Jedinstvo Ramiz Etemović rekao je da je u 21.40 časova u studio te televizije, u kojem se nalazio jedan od deset prisutnih zaposlenih, ušao nepoznati čovjek s "antomkom" na glavi i letvom nasumice udario po studiju, uništavajući uređaje za emitovanje programa.

"Kada sam ušao u studio, nepoznati napadač izvadio je pištolj i zaprijetio da će nas sve pobiti", rekao je u izjavi za medije Etemović.

"S uperenim pištoljem, napadač je sebi obezbijedio odstupnicu povlačeći se unazad i pobegavši u mrak" - objasnio je Etemović i dodao da je policija na mjesto događanja stigla veoma brzo.

Molotovljev koktel na predajnike

Pored objekta u kojem je smješten predajnik radija Sto plus, na Šultenovačkom brdu kod Novog Pazara, u neposrednoj blizini predajnika Regionalne televizije Novi Pazar, 11. oktobra oko 21 sat bačena je eksplozivna naprava.

U napadu nije bilo povrijđenih. Na emisionoj opremi tog radija nije bilo štete, a na spoljnoj strani zida vidljivi su tragovi gorenja. Televizijski program je nakratko bio prekinut, a emitovanje je nastavljeno oko 23 časa.

Povodom ovog slučaja novopazarska policija se oglasila šturm saopštenjem, u kojem je potvrdila da je na predajnik bačen Molotovljev koktel.

U napadu na drugu novopazarsku televiziju, Regionalnu Radio-televiziju, isprebijan je i povrijđen radnik obezbjeđenja Fehim Bandžović, koji je, zbog zadobijenih povreda, odmah prebačen u bolnicu.

Regionalna televizija uputila je pismo predsjedniku Srbije Borisu Tadiću i premjeru Vo-

emitovanje njihovog programa.

"U više navrata naša emisija oprema je uništavana i otuđivana. Novinarske ekipe maltretirane su i fizički zlostavljanje, a nadležni državni organi nisu još rasvijetlili nijedan od tih napada", kaže se u pismu RTV upućenom na najviše adrese u Srbiji.

Sa skupa u Novom Pazaru, 11. oktobra 2007. godine

jislavu Koštinici, u kome ih podsjeća da ovo nije prvi put da se nasiljem pokušava sprječiti

Iako je policija bila na mjestu dešavanja na objema televizijama - Regionalnoj i TV Jedinstvo - načelnik Policijske uprave Novog Pazara Muamer Nicević, inače predavač na Zukorlićevom Internacionalnom univerzitetu, nije iznio nikakve detalje o incidentima.

Napad na dvije novopazarske televizijske kuće osudile su sve novinarske organizacije i udruženja u Republici Srbiji, a u vezi sa incidentima reagovali su i odbori za ljudska prava širom Srbije.

Bošnjačko nacionalno vijeće uputilo pismo ministrima Jočiću i Naumovu

HITNE MJERE ZA obezbjeđenje vjerskih sloboda

*Od ministra Jočića zatraženo hitno razoružanje svih lica koji sprječavaju redovno obavljanje vjerske službe u Altun Alem džamiji i obezbjeđenje javnog reda i mira u Novom Pazaru.
Izbacivanje djece iz škole obraćun sa politički nepodobnim roditeljima*

Predsjednik Izvršnog odbora Bošnjačkog nacionalnog vijeća i narodni poslanik Esad Džudžević zatražio je od ministra unutrašnjih poslova Dragana Jočića i ministra vjera Radomira Naumova hitnu reakciju u vezi sa događanjima u Islamskoj zajednici Srbije.

U odvojenim pismima koje je Džudžević uputio ministrima Jočiću i Naumovu se upozorava da posljednji dramatični događaji u Islamskoj zajednici prijete da prerastu u otvorene sukobe sa nesagledivim poslalicama.

"Naime, naoružane grupe Muamera Zukorlića već nekoliko dana zaposjele su centralnu novopazarsku džamiju "Altun Alem", sa ciljem da

sprječe obavljanje vjerske službe imamima i vjernicima Islamske zajednice Srbije", kaže Džudžević u pismima ministrima i dodaje: "Ovim činom imenovani je izvršio više krivičnih djela: naoružavanje neformalnih grupa, nasilni upadi naoružanih grupa u vjerski objekat i nasilno sprječavanje obavljanja vjerskih obreda."

"Osim navedenih protivustavnih, protivzakonskih radnji, Muamer Zukorlić naredio je direktoru medrese u Novom Pazaru da izbaci iz ove vjerske srednje škole sve učenike čije roditelje on smatra politički nepodobnim, odnosno koji ne podržavaju njega", kaže seだlje u pismima i traži preduzimanje svih zakonom

predviđenih mjera "kako bi se omogućilo da vjerski službenici i vjernici Islamske zajednice Srbije mogu slobodno obavljati svoje vjerske obaveze i obrede".

Od ministra unutrašnjih poslova zatraženo je hitno razoružanje svih lica koja sprječavaju redovno obavljanje vjerske službe u "Altun Alem" džamiji i obezbjeđenje javnog reda i mira u Novom Pazaru.

U isto vrijeme od ministra vjera je zatraženo obustavljanje daljeg finansiranja svih institucija "koje su na ovako grub način zloupotrebљene i u kojim se otvoreno krše Ustav, zakoni i ljudska i vjerska prava građana".

Bošnjačko nacionalno vijeće uputilo pismo ministrima Jočiću i Naumovu

BOŠNJAČKA RIJEČ najbolji manjinski časopis u Srbiji

Časopis "Bošnjačka riječ" imao je svoju promociju i na 44. Sandžačkim igrama u Tutiću.

Tom prilikom predsjednik Izvršnog odbora Bošnjačkog nacionalnog vijeća Esad Džudžević kazao je da je taj časopis dobio priznanje od republičkog Ministarstva kulture kao najbolji časopis u Srbiji na manjinskim jezicima i ocijenio da časopis "Bošnjačka riječ" igra važnu ulogu u informisanju Bošnjaka u Srbiji.

DOGĀDAJI

15 godina od zločina u Sjeverinu

I dalje potraga za pravdom

Fond za humanitarno pravo iz Beograda, Sandžački odbor za ljudska prava iz Novog Pazara i priboski Odbor za zaštitu ljudskih prava i humanitarnu djelatnost, pozvali su državne organe Republike Srbije da iznesu punu istinu o sudbini Bošnjaka iz Sjeverina.

Ilanom Lukićem. Nakon legitimisanja, iz autobusa su izveli 16 Bošnjaka. Potom su ih kamionom prevezli u Višegrad (Bosna i Hercegovina) u hotel "Vilina vlas", gdje su ih brutalno zlostavljeni, a nakon toga odveli na obalu rijeke Drine, gdje su ih sve strijeljali.

Lukića, Olivera Krsmanovića, Dragutina Dragićevića i Đorđa Ševića zbog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva i izrekao im višegodišnje kazne zatvora. Vrhovni sud Srbije je, u aprilu 2006. godine, potvrdio ovu presudu.

Oliver Krsmanović se i dalje nalazi u bjekstvu, dok je haški optuženik Milan Lukić, u avgustu 2005. godine uhapšen u Argentini i predat Haškom tribunalu.

Dana 26. juna 2007. godine, advokat Fonda za humanitarno pravo je podnio tužbu za naknadu štete protiv Države Srbije u ime 25 članova porodica 16 Bošnjaka iz Sjeverina. Porodice žrtava smatraju Srbiju pravno i moralno odgovornom jer je od početka ratnih sukoba u Bosni i Hercegovini, finansirala i snabdjevala oružjem Vojsku Republike Srpske, o čemu su izvedeni brojni dokazi na suđenju Slobodanu Miloševiću.

Fond za humanitarno pravo navodi da, pored toga, državni organi nisu preuzele nijednu mjeru kako bi osigurali bezbjednost svojih građana u vrijeme oružanih sukoba, koji su zbog svoje nacionalne pripadnosti bili ugroženi svakodnevno, kao u slučaju Bošnjaka iz Sjeverina.

Otmica u Sjeverinu - Rekonstrukcija događaja B92

Povodom 15 godina od Sjeverinskog zločina, ove organizacije uputile su nadležnim državnim organima i zahtjev za podršku inicijativi za izgradnju spomenika i zvanično obilježavanje dana nastradalima.

Žrtve monstruoznog Sjeverinskog zločina su: Mehmed Šebo, Zafer Hadžić, Medo Hadžić, Mladen Hodžić, Ramiz Begović, Derviš Softić, Midhad Softić, Mujo Alihodžić, Alija Mandal, Sead Pecikoza, Mustafa Bajramović, Hajrudin Sajtarević, Esad Džihić, Ramahudin Čatović, Idriz Gibović i Melvida Koldžić.

Oni su, 22. oktobra 1992. godine, krenuli na posao ili zbog drugih obaveza u Priboj, redovnom autobuskom linijom. U selu Mioče, u blizini Ruda, kod spaljene kafane "Amfora", na teritoriji Bosne i Hercegovine, kuda vodi put za Priboj, autobus je zaustavila grupa vojnika Vojske Republike Srpske, na čelu sa Mi-

Tijela ubijenih do danas nisu pronađena, a porodice žrtava, bez pomoći i podrške države, još tragaju za kostima svojih najbližih, za istinom o njihovoj sudbini i pravdom.

U julu 2005. godine Okružni sud u Beogradu osudio je Milana

Presuda Prvog opštinskog suda u Beogradu Šabotiću odšteta zbog torture

Prvi opštinski sud u Beogradu donio je presudu kojom se Republika Srbija obavezuje da Muniru Šabotiću iz Novog Pazara isplati novčanu odštetu u visini od 300.000 dinara, zbog odgovornosti za torturu koju su 1994. nad njim izvršili pripadnici Službe državne bezbjednosti MUP-a Srbije. U ime Šabotića, tužbu protiv države Srbije, u martu prošle godine, podnio je Fond za humanitarno pravo iz Beograda, u okviru programa podrške žrtvama kršenja ljudskih prava u ostvarivanju prava na reparacije.

U saopštenju koji je ovim povodom izdao Fond za humanitarno pravo se podsjeća da su trojica inspektora Državne bezbjednosti iz Novog Pazara: Radivoje - Rade Ilić, Mile Gerić i jedan koji je nepoznat, u avgustu mjesecu 1994. godine, primorali Šabotića da potpiše izjavu o navodnom učešću 25 Bošnjaka u organizovanju vojnih štabova Stranke demokratske akcije Sandžaka (SDA).

DOGAĐAJI

BNV na Beogradskom sajmu knjiga

Prezentacija izdavaštva BNV

U okviru 52. međunarodnog sajma knjiga u Beogradu, na štandu Ministarstva kulture i medija Vlade Republike Srbije, 25. oktobra 2007. godine, posjetiocima sajma po prvi put predstavilo se i Bošnjačko nacionalno vijeće.

Promocija rada i izdavačke djelatnosti BNV na Beogradskom sajmu knjiga

U hali 14. Beogradskog sajma, tom prilikom Bošnjačko nacionalno vijeće i Centar za bošnjačke studije predstavili su svoju izdavačku djelatnost: edicije i pojedinačna izdanja knjiga, udžbenike, časopis "Bošnjačka riječ", brošure, kao i audio i video izdanja i internet prezentaciju Vijeća.

U okviru programa posjetiocima sajma prikazan je i 15-minutni dokumentarni film o radu Bošnjačkog nacionalnog vijeća, uspostavljenim nacionalnim simbolima, nagradama i manifestacijama Bošnjaka u Republici Srbiji, kao i najznačajnijim aktivnostima institucija i udruženja sandžačkih Bošnjaka u prethodnih nekoliko godina.

Prisutnima na promociji обратили су se: predsjednik Izvršnog odbora i potpredsjednik Narodne skupštine Republike

Srbije Esad Džudžević, šef Resora za Informisanje BNV i glavni i odgovorni urednik "Bošnjačke riječi" Muhedin Fijuljanin, šer Resora za kulturu BNV i predsjednik Udruženja likovnih umjetnika Sandžaka Džengis Redžepagić, a svojim stihovima

nog vijeća i potpredsjednik Narodne skupštine Republike Srbije Esad Džudžević tom prilikom se kratko osvrnuo na rad Bošnjačkog nacionalnog vijeća ističući da je u prethodnih nekoliko godina BNV ustavilo svoje nacionalne simbole, nacionalne nagrade i priznanja, svoje nacionalne blagdane i manifestacije, te posebno potencirao partnerski odnos koji je postignut sa Vladom Republike Srbije i drugim državnim ustanovama i institucijama u cilju efikasnijeg ostvarenja prava.

Tokom promocije, zainteresovani posjetiocici mogli su se bliže upoznati i sa umjetničkim ostvarenjima slikara članova Sandžačkog udruženja likovnih umjetnika a prava atrakcija sajma bila je degustacija tradicionalnog bošnjačkog kolača baklave.

Uz podršku Ministarstva kulture i medija i Vlade Republike Srbije, na 52. Međunarodnom sajmu knjiga u Beogradu svoju izdavačku djelatnost predstavili su i predstavnici ostalih nacionalnih savjeta manjinskih nacionalnih zajednica u Srbiji.

Degustacija baklave na štandu BNV na Beogradskom sajmu

DOGĀĐAJI

Asocijacija mladih Zeničko-Dobojskog kantona u posjeti Sandžaku

Neophodna konkretizacija saradnje

Nakon raspada eks-Jugoslavije, u poslijeratnim dešavanjima, mi Bošnjaci u Sandžaku ostali smo manjina u Srbiji i kako nam se činilo, bez svoje matice države. Svjesni činjenice da Bosna onakva kakva jeste - pogodena posljedicama rata, uz to podijeljena na dva entiteta, koji skoro svaki za sebe funkcioniše - ima i sama dovoljno problema koje treba riješiti, a da se ne treba, pa čak i ne može, opterećivati problemima svojih sunarodnika u drugim državama. No, s druge strane, uvijek je bilo onih koji su vidjeli u njoj krivca, tvrdeći kako se predstavnici Bošnjaka u izvršnoj vlasti BiH ni ne trude da uspostave neke odnose sa nama ovdje u Sandžaku, a kamoli da nam u nečemu pomognu ili da se založe za prava svojih sunarodnika u državama u kojima su oni manjina. Prepušteni sami sebi, morali smo, onako kako smo znali i umjeli, da se sami izborimo za sva svoja prava - prava manjina - u Srbiji. A opet, Bosna nam je uvijek bila i ostala u srcu.

No, da li će ova negativna iskustva iz prošlosti ostati iza nas, ostaje da se vidi. Već su učinjeni prvi "vidljiviji" koraci ka boljom saradnji između Bošnjaka ove dvije zemlje. Još u martu mjesecu 2007. godine u Sarajevu su se sastali predstavnici Bošnjačkog nacionalnog vijeća, poslanici u Skupštini Srbije Esad Džudžević i Bajram Omeragić, sa bošnjačkim članom Predsjedništva BiH Harisom Silajdžićem, a glavna tema sastanka je bila regionalno povezivanje Bošnjaka koji žive na prostoru bivše Jugoslavije. Bošnjačko nacionalno vijeće je tom prilikom sa najviše instance u Sarajevu dobilo podršku za realizaciju ideje šireg regionalnog povezivanja Bošnjaka na prostorima bivše Jugoslavije.

Krajem mjeseca avgusta 2007. godine u trodnevnoj posjeti Sandžaku boravili su mlađi

predstavnici javnog društveno-političkog života Zeničko-dobojskog kantona - članovi Lokalnog omladinskog vijeća Zenica (LOV) i predstavnici Političke akademije Asocijacije mlađih SDA Zenica.

Tokom boravka u Novom Pazaru kod svojih domaćina - Asocijacije mlađih Sandžaka, sedmočlana BH delegacija, koju

kroz razne vrste projekata koje bi mlađi ove dvije regije u budućnosti planirali i realizovali na kulturnom, sportskom, privrednom i svim drugim poljima, u cilju poboljšanja kvaliteta uslova življenja mlađih, posebno u Sandžaku.

"Prijateljstvo i dobre veze između Bošnjaka Sandžaka i Bosne i Hercegovine nikada nisu bili

"...Primjetan je jedan nekorektan odnos bosansko-hercegovačkih sredstava informisanja prema zbivanjima u Sandžaku. Ono što bosanski mediji plasiraju kao informacije uglavnom se zasniva na informacijama koje su objavljene u beogradskim medijima, a koje nisu uvijek dobronamjerne, nekad i do te mjere da najavljuju nemile događaje u Sandžaku... Ali, relevantna činjenica je da je ova delegacija iskazala veliko interesovanje za jednom boljom saradnjom, koja će započeti na kulturnom i sportskom polju, a kasnije se nastaviti kroz razne aktivnosti, koje će nas zblizi i ujediniti."

Zaim Hadžisalihović, koordinator za kulturu u BNV-u

Predstavnici mlađih BiH, sa svojim domaćinom predsjednikom Asocijacije mlađih Sandžaka Ahmedinom Škrijeljom, u posjeti BNV

je predvodio Jasmin Duvnjak - poslanik u Predstavničkom domu Parlamenta Federacije BiH, posjetila je i predsjednika Opštine Novi Pazar i predsjednika BNV-a dr. Sulejmana Ugljanina i Bošnjačko nacionalno vijeće.

Cilj ove posjete bio je, prije svega, uspostavljanje saradnje

upitni. Mađutim, iza dobrih veza, iza iskrenog prijateljstva treba u narednom periodu da stoe i konkretni projekti i programi, koji će na najadekvatniji način oplemeniti naše dobre odnose, te da od takvih projekata i programa imaju koristi građani i Sandžaka i BiH", rekao je, osvrćući se na

posjetu Sandžaku, vođa BH delegacije, Jasmin Duvnjak.

Prilikom posjete Bošnjačkom nacionalnom vijeću, Asocijacija mladih Zeničko-dobojskog kan-

veoma niskom nivou, te da je posebno nezadovoljavajuće stanje u oblasti izvještavanja o aktualnim zbivanjima u Sandžaku u bosansko-hercegovačkim medijima, koji se prema ovom po-

"Činjenica je da puno više treba uraditi matica država, dakle BiH, na planu i kulturne i sportske i privredne i političke saradnje - puno više inicijative, konkretnih prijedloga treba da ide iz Bosne i Hercegovine prema Sandžaku. Naravno, živimo u vremenu koje je ispunjeno problemima, naše zemlje su u tranziciji. Ne bih da amnestiram one koji su do sada bili odgovorni i za političku saradnju i za kulturnu i dr., ali treba vjerovati da će ove mlade generacije znati naći dovoljno i htijenja i želje i volje i prostora da tu saradnju oplemene da bude konkretna, plodonosna, da jednostavno bude puno više od onog običnog prijateljstva. Prijateljstvo postoji, ali trebaju mu forme, trebaju konkretne stvari."

**Jasmin Duvnjak, predstavnik
u Predstavničkom domu Parlamenta Federacije BiH**

tona je upoznata sa aktivnostima Vijeća, kao i sa značajnijim projektima koji su do sada realizovani, a bilo je riječi i o budućim nastojanjima Vijeća po pitanju očuvanja bošnjačkog identiteta i bošnjačke kulturne baštine kako na ovim prostorima, tako i širom države Srbije.

dručju odnose veoma nekorektno.

"Ono što mediji na teritoriji BiH plasiraju kao informacije iz Sandžaka uglavnom se zasniva na informacijama koje su već objavljene u beogradskim medijima", istakao je Zaim Hadžisalihović, koordinator za

Mladi Bosne u posjeti Bošnjačkom nacionalnom vijeću

Tokom razgovora bilo je riječi i o ideji povezivanja Bošnjaka sa prostora eks-Jugoslavije u jednu asocijaciju, kako bi imali djelotvornije učešće u realizaciji svih projekata vezanih za Bošnjake uopšte, bez obzira gdje žive.

Po pitanju glavne teme posjete - saradnje u oblasti kulture, konstatovano je da je ona na

kulturu u BNV-u, dodajući da je od bitnog značaja to što je ova delegacija iskazala veliko interesovanje za jednom boljom saradnjom, prvo na kulturnom i sportskom, a onda i na drugim poljima, a u cilju boljeg međusobnog upoznavanja i zблиžavanja Bošnjaka na svim prostorima gdje oni žive.

"Mi kao mladi ljudi svjesni smo koliko je značajna komunikacija. U prošlosti ta komunikacija nije bila dovoljna. I slažem se, kad su u pitanju mediji u BiH, da nisu bili dovoljno realni i objektivni, i mi ćemo učiniti sve da informacije i dešavanja u Novom Pazaru, i uopšte u Sandžaku, budu objektivno prezentovani barem u Zeničko-dobojskom kantonu. Nadam se da će naša saradnja trajati dugo i da ćemo se češće viđati. Ubrzo ćemo vas pozvati da budete naši gosti u Zenici, jer BiH nije samo Sarajevo, BiH je i Zenica, i Tuzla i Bihać..." - rekao je Jasmin Imamović, predsjednik Asocijacije mladih SDA Zenica.

Na pitanje ko je kriv za dosadašnju slabiju saradnju, Jasmin Duvnjak je odgovorio: "Krivac?! Ne bih ja rekao "ko je kriv". Ali činjenica je da puno više treba uraditi matica država, dakle BiH, na planu i kulturne i sportske i privredne i političke saradnje - puno više inicijative, konkretnih prijedloga treba da ide iz Bosne i Hercegovine prema Sandžaku."

Kao razloge zašto ovo u prošlosti nije bilo tako, Jasmin Duvnjak je naveo probleme ekonomske, socijalne, te političke prirode koje imaju i Bosna i Hercegovina i Republika Srbija.

"Ne bih da amnestiram one koji su do sada bili odgovorni i za političku i za kulturnu saradnju, ali treba vjerovati da će ove mlade generacije znati naći dovoljno i htijenja i želje i prostora da tu saradnju oplemene i učine je plodonosnom, da jednostavno bude puno više od onog običnog prijateljstva. Prijateljstvo postoji, ali trebaju mu forme, trebaju mu konkretne stvari", rekao je Jasmin Duvnjak.

U toku svog boravka u Sandžaku delegacija bosansko-hercegovačkih omladinaca posjetila je Tutin, Sjenicu i Prijepolje, upoznavši se tom prilikom sa sveukupnom situacijom u tim opštinama i pitanjima od važnosti za funkcionisanje lokalne samouprave uopšte.

Hasna Ziljkic

JUBILEJI

Četiri godine od uvođenja bosanskog jezika u školsku nastavu Bosanski jezik u školama

Povodom četvrte godišnjice uvođenja bosanskog jezika u obrazovni sistem u Republici Srbiji, 20. oktobra 2007. godine, u prostorijama Osnove škole "Ibrahim Bakić" u Ljeskovu, održana je centralna svečana akademija.

Sa obilježavanja jubileja u Ljeskovu

Za ovu priliku, posebno pri-premljenim recitalom, učenici su prisutne podsjetili na dan kada je učiteljica Fikreta Tutić, po prvi put nakon 97 godina, održala čas bosanskog jezika, ističući da su tog dana u njihove đačke torbe sa udžbenicima bosanskog jezika za 1. razred ušetali i Husein Bašić, Rasim Ćelahmetović, Redžep Nurović i mnogi drugi stvaraoci iz reda bošnjačkog naroda, da ih oni od tada ne nose samo u svojim đačkim torbama, već i u duši i u svojoj glavi, kao i da su zahvaljujući tome, između ostalog, Bošnjaci i prepoznali svoj identitet.

Nakon recitala, nastupile su folklorna i muzička sekcija Kulturno-umjetničkog društva Multimedijalnog centra u Tutinu, predstavivši tom prilikom dio kulturne baštine sandžačkih Bošnjaka.

U okviru obilježavanja ovog značajnog jubileja, nakon akademije, u prostorijama Bošnjačkog nacionalnog vijeća u Novom Pazaru, održana je i tribina na kojoj je o sociološkoj misli i životnom putu prof. dr. Ibrahima Bakića govorio prof.

Bakić" u Ljeskovu, organizuje svakog 20. oktobra a povodom ponovnog uvođenja bosanskog jezika u školski sistem u Sandžaku.

Inače, 20. oktobra 2004. godine, u Osnovnoj školi "Dr. Ibrahim Bakić" u Ljeskovu (opština Tutin), nakon punih 97 godina, održan je prvi čas bosanskog jezika, nakon čega je bosanski jezik uveden u nastavu i u drugim osnovnim školama u Novom Pazaru, Sjenici i Tutinu.

U okviru priprema za izvođenje nastave na bosanskom jeziku, u organizaciji Bošnjačkog nacionalnog vijeća do sada je realizovano nekoliko seminara za učitelje i nastavnike razredne nastave osnovnih škola na području Sandžaka, kao i naučni skup i okrugli sto na temu "Obrazovanje Bošnjaka u Srbiji i Crnoj Gori".

Četiri godine od ponovnog uvođenja bosanskog jezika u nastavu, bosanski jezik kao predmet zastupljen je u prvih pet razreda osnovne škole na

dr. Rasim Muminović.

Svečanu akademiju i predavanje o značaju primjene maternjeg jezika u obrazovanju

Iz dijela kulturno-umjetničkog programa upriličenog povodom jubileja

Bošnjačko nacionalno vijeće, uz podršku opština Novi Pazar, Sjenica i Tutin, kao i u nekim školama u opštini Prijepolje.

DOGĀĐAJI

Tribina u znak sjećanja na prof. dr. Ibrahima Bakića

Sociološka misao i životni put Ibrahima Bakića

Mnogo je ljudi intelektualaca sa prostora Sandžaka koji su u Bosni i Hercegovini nastavili svoj naučno-istraživački život. Jedan od njih jeste i rahmetli Ibrahim Bakić, doktor socioloških nauka. Nakon odlaska iz rodnog Tutina, nastavlja živjeti u Sarajevu, gdje je radio kao univerzitetski profesor.

Iako je u cijeloj Bosni i Hercegovini bio veoma poštovan i cijenjen, i kao takav vrlo tražen i poželjan član intelektualnih krugova, Ibrahim Bakić nije nikada zaboravio na Sandžak. Često je u njemu boravio, održavao rodbinske i prijateljske veze, ali i na sve moguće načine nastojao da pomogne afirmaciju nauke i kulture na ovom prostoru.

U znak sjećanja na rahmetli Ibrahimu Bakiću, izražavajući mu na taj način počast zbog svega onoga što je uradio tokom života, u Glavnem uredu Bošnjačkog nacionalnog vijeća, 14. oktobra 2007. godine, održana je tribina na temu: "Sociološka misao i životni put prof. dr. Ibrahima Bakića". Tom prilikom govorili su prof. dr. Hazbo Grgić, prof. dr. Rasim Mumunović i prof. dr. Šefket Krcić.

Prof. dr. Hazbo Grgić i rahmetli Ibrahim Bakić su bili dugogodišni prijatelji - od dječijih i studentskih dana pa sve dok ih Ibrahimova smrt nije rastavila. Otkrivajući pojedinosti o tome kakav je Ibrahim bio, prije svega kao ličnost, a zatim kao intelektualac, i kakva su bila njegova ideološka stremljenja, profesor Hazbo Grgić je, između ostalog, rekao:

"Ibrahim Bakić je bio, prije svega, dobar Bošnjak, ali i veliki Jugosloven. Najviše je volio svoj narod, ali volio je i sve

druge narode, i to njegov život bio je protkan nastojanjem da se stvore i prodube međuljudski i međunarodni odnosi na ovim prostorima.

Iako je osjetio strahote bratobilačkog rata, nije bio otrovan mržnjom, niti osvetoljubljem. U Sarajevu, nakon njegovog izlaska iz zarobljeništva, imao sam priliku sa njim razgovarati o mnogim životnim pitanjima. Zaista nije jednog trenutka nisam osjetio da je otrovan mržnjom, već je i dalje želio da se ljudi među sobom vole, da se cijene, budu-

Sarajevu, odnosno u Bosni. Gotovo da nema studenta iz Sandžaka da nije poznavao Ibra (kako smo ga zvali), da ga nije posjećivao i da mu Ibro nije pomogao. Pošto je bio dekan Kriminalističkog fakulteta u Sarajevu, a može se reći da je on i njegov osnivač, mnogim studentima iz Sandžaka je bio podrška i prijatelj u teškim situacijama."

Sjećajući se svojih studentskih dana, prof. Grgić je rekao i to da je Ibrahim Bakić bio odličan student i da je kao takav bio popularan i voljen i u Sarajevo.

Pof. dr. Ibrahim Bakić (1947-2001)

Ibrahim Bakić je rođen 1947. godine u selu Devreče kod Tutina. Osnovnu školu je završio u Ljeskovu, a srednju u Tutinu. Osnovne i postdiplomske studije završio je u Sarajevu, gdje je i doktorirao (1983) iz oblasti sociologije.

Uže područje Bakićevog istraživanja bilo je sociologija nacija i religije, te u novije vrijeme i sociologija nasilja.

Autor je tri knjige (Jugoslovenstvo između ideje i stvarnosti; Nacija i religija; Sociologija /udžbenik/), četiri studije (Nacionalni i religijski odnosi na selu; Nacija između teorije i empirije; Nacija i religija; Stavovi studentske omladine o međunarodnim odnosima), jedne monografije (Iseljavanje Muslimana u Republiku Tursku) i preko šezdeset naučnih rasprava, članaka i recenzija. Autor je i rukovodilac više naučno-istraživačkih projekata i projektnih studija.

Organizator je brojnih istraživanja na temu nacija, religija i nasilja, što predstavlja osnovu na kojoj je stvaran i udžbenik Sociologija, namijenjen studentima Fakulteta kriminalističkih nauka Univerziteta u Sarajevu, na kojem je predavao i bio dekan.

Bio je direktor Instituta za proučavanje nacionalnih odnosa, gdje je radio oko petnaest godina u svim naučnim zvanjima.

Umro je 2001. godine, u pedesetčetvrtoj godini svoga života.

tolerantni i stvaraju jednu državu, jedno društvo u kojem će svi biti jednaki, odnosno imati mogućnosti da budu jednaki i da budu ono čemu je on težio.

Ibrahim Bakić je bio veliki humanista. Volio je ljudе i svi koji su njega znali voljeli su njega. On je bio naš ambasador u

jevu i širom Bosne i Hercegovine, ali i u Sandžaku. Bio je sekretar Saveza studenata Bosne i Hercegovine, a zatim i student prodekan Priridno-matematičkog fakulteta u Sarajevu.

"Njegov entuzijazam je nama ostalim studentima bio inspiracija na putu ka uspjehu,

tako da slobodno mogu kazati: blago onome ko se sa njim družio", rekao je prof. Gregić, ne uspjevši do kraja da sakrije tugu zbog "odlaska" svog prijatelja, te izjavivši i to da ga je smrt zadesila u trenutku kada je mogao najviše od sebe da da.

Sa tribine posvećene stvaralačkom radu i životnom djelu prof. dr. Ibrahima Bakića, u Glavnom uredu Bošnjačkog nacionalnog vijeća

Kao rezime o cijelokupnom životnom radu i djelovanju svoga prijatelja, dr. Hazbo Gregić je rekao i ovo: "Mogu slobodno kazati da je Ibrahim Bakić cijeli svoj život posvetio ljudima - čovjeku, njegovom mjestu i ulozi

Bosnu, i ne samo na Sandžak i Bosnu, već i na Balkan i Evropu."

Prof. dr. Rasim Muminović je na tribini govorio o ideološkoj dimenziji Bakićevog djela, sa osvrtom na Titov utopiski soci-

jalizam, dok je prof. dr. Šefket Krcić, utemeljivši svoje izlaganje na temu "Bakić - savremeni poziv sociologa", istakao značaj Bakića kao utemeljitelja posebne sociologičke discipline - sociologije nasilja: "Agresija na BiH i nevolja u kojoj se našao, tj. zatočeništvo u srpskom logoru, bila je prilika da Bakić sociološki razmišlja na nov način. U takvim okolnostima počeo je razmišljati o sociologiji nasilja, te o ideji

Agresija na BiH i nevolja u kojoj se našao, tj. zatočeništvo u logoru, bila je prilika da Bakić sociološki razmišlja na nov način. U takvim okolnostima počeo je razmišljati o sociologiji nasilja - istakao značaj Bakića kao utemeljitelja posebne sociologičke discipline - sociologije nasilja, prof. dr. Šefket Krcić.

osnivanja Kriminalističkog fakulteta, koji prije rata nije postojao na Univerzitetu u Sarajevu."

Ibrahim Bakić jeste preselio na bolji svijet, ali sjećanje na ovog nenadmašnog istraživača, znanstvenika i profesora uvijek će ostati među nama.

Hasna Z.

Objavljen konkurs za književnu nagradu "Aladin Lukač"

Izbor najbolje knjige poezije

Dom kulture "Oslobođenje" Novi Pazar i Ustanova za kulturu Sjenica, rapisali su konkurs za književnu nagradu "Aladin Lukač" za 2007. godinu, nagradu koja se dodjeljuje za najbolju knjigu poezije objavljenu u toku godine.

Prema propozicijama, na konkurs se mogu prijaviti stvaraoci sa područja Srbije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine i Hrvatske, čije su knjige poezije objavljene u toku 2007. godine, a koji nisu stariji od 27 godina.

Uz prijavu na konkurs, potrebno je dostaviti i tri primjerka objavljene knjige sa kojom se konkuriše, kao i ostale potrebne podatke, a žiri će u obzir uzeti sve prijave koje stignu do 24. decembra 2007. godine, pod uslovom da su knjige objavljene u 2007. godini.

Književna nagrada "Aladin Lukač" je nagrada koju Dom kulture "Oslobođenje" Novi Pazar i Ustanova za kulturu Sjenica dodjeljuju za najbolju knjigu poezije objavljenu u toku jedne godine. Nagrada je jedna i ned-

jeljiva i njenom dobitniku pripada i novčani iznos u visini od 450 eura.

Prijave za učešće na konkurs se podnose na adresu Doma kulture "Oslobođenje", Stevana Nemanje br. 2, Novi Pazar, za naznakon ZA KONKURS.

Odluku o dodjeli nagrade žiri će saopštiti do 20. januara 2008. godine, a svečana dodjela nagrade predviđena je za posljednju sedmicu januara 2008. godine.

AKTUELNO

U Novom Pazaru počela izgradnja Medicinske škole

Ravnomjerno obrazovanje za sve

Formiranjem školske uprave u Novom Pazaru, približena centralna vlast lokalnim, a osnivanjem državnog Univerziteta stvoreni uslovi da se mladi ljudi iz ovog kraja ravnoopravno obrazuju - očjenio ministar Lončar. Izgradnja medicinske škole u Novom Pazaru historijski čin za omladinu našeg kraja - naglasio predsjednik opštine Novi Pazar Dr. Sulejman Ugljanin

Kamen temeljac za savremenu medicinsku školu u Novom Pazaru položen je 6. novembra u krugu novopazarskog Zdravstvenog centra. Prije ovog svečanog i važnog događaja, ministar prosvete u Vladi Srbije Zoran Lončar posjetio je Opština Novi Pazar i u razgovoru sa njenim predsjednikom, Sulejmanom Ugljaninom istakao da je opredjeljenje ove vlade projekat decentralizacije i ravnomernog regionalnog razvoja.

Poslije razgovora s predsjednikom opštine Novi Pazar Sulejmanom Ugljaninom, Lončar je rekao novinarima da će, prvi put poslije 23 godine biti, položen kamen-temeljac jedne od najsavremenijih medicinskih škola u Srbiji, koja bi trebalo da bude završena za devet mjeseci.

Lončar je rekao da je, formiranjem školske uprave u Novom Pazaru, približena centralna vlast lokalnim i da su, osnivanjem državnog Univerziteta, stvoreni uslovi da se mladi ljudi iz ovog kraja ravnoopravno obrazuju. Ministar prosvete najavio je da će resorno ministarstvo preuzeti mjere da

ovaj univerzitet ravnoopravno učestvuje u procesu akreditacije.

Predsjednik Ugljanin je rekao da je polaganje kamena temeljca medicinske škole u Novom Pazaru historijski čin za omladinu našeg kraja.

potom postavili kamen-temeljac za izgradnju medicinske škole koja će biti izgrađena u okviru projekta Ministarstva prosvete, a čiji je investitor Evropska investiciona banka.

Evropska banka će u izgradnju ovog objekta uložiti četiri

Predsjednik Ugljanin i ministar Lončar

On je dodao da je ova lokalna vlast bila u pravu kada je odlučila da podrži aktuelnu vladu, jer su za četiri godine u obrazovanju, ali i u ostalim oblastima dostignuti značajni rezultati. Lončar i Ugljanin su

miliona evra. Medicinska škola u Novom Pazaru postoji pet godina kao odjeljenje kraljevačke srednje medicinske škole, a odlikom vlade u junu ove godine je postala samostalna.

Sredstvima opštine i donacijom Turske agencije za razvoj i saradnju (TIKA) u Bijelim Vodama

Gradi se još jedna škola

Polaganjem kamena temeljca, 7. septembra, u Bijelim Vodama svečano su otpočeli radovi na izgradnji osnovne škole, za koju su Turska agencija za razvoj i saradnju (TIKA) i Opština Novi Pazar obezbjedili više od milion eura.

Ovoj svečanosti, pored učenika i nastavnika ove škole prisustvovali su predstavnici Turske ambasade u našoj zemlji, Turske agencije za razvoj i saradnju (TIKA), opština Novi Pazar i Sjenica, predstavnici obrazovnih ustanova, kao i

mještani ove mjesne zajednice.

Do sljedeće školske godine biće potpuno završena zgrada sa svim pratećim sadržajima površine 1.500 kvadratnih metara i hiljadu kvadrata sportskih terena, a TIKA će u ove poslove uložiti milion evra.

IZ RADA BNV

Bošnjačko nacionalno vijeće i Dom kulture organizovali ramazansku manifestaciju

U susret MUBAREK RAMAZANU

Po prvi put pred novopazarskom publikom nastupio sarajevski hor "Hazreti Hamza"

Dok su vjernici islamske vjeiroispovijesti iščekivali da na munarama džamija zasijaju prvi kandili kojima bi se i ove 2007. godine označio početak najdabranijeg mjeseca u godini - mjeseca Ramazana, u Koncertnoj dvorani Doma kulture u Novom Pazaru održana je manifestacija pod nazivom „U susret mubarek Ramazanu“. Sam naziv manifestacije dovoljno govori o njenoj svrsi. Ona je, zapravo, predstavljala svojevrstan poklon muslimanima ovoga grada od strane Bošnjačkog nacionalnog vijeća i Doma kulture „Oslobođenje“, kao njenih organizatora, i Opštine Novi Pazar, kao generalnog pokrovitelja, u namjeri da „najdražeg gosta“, a Ramazan je oduvijek ovom gradu bio najdraži gost, dočekaju na najljepši mogući način.

Učesnici programa bili su izvođači sevdalinke sa prostora Sandžaka: Abit Hajrović, Rustem Muratović-Ljuca, Sead Beširović i Rizo Džanković, uz muzičku pratnju Hajrana Đekića, a u drugom dijelu programa, pred prepunom koncertnom dvoranom, novopazarskoj publici se, izvođenjem ilahija i kasida, predstavio i sarajevski hor "Hazreti Hamza". Smisao propisa, po kojima se Ramazan inače izdvaja od ostalih mjeseci u godini, publici su dočarali voditelji čitanjem teksta "Ramazanska sjećanja", autora Hasima Fazlića.

„Naši Ramazani su naši gođovi koji govore o našem imanskom sazrijevanju i spoznaji o neminovnosti protoka vremena. Dolazak svakog novog Ramazana je nagovještaj posebnog ugoda koji prati mubarek dane, a

kraj njegov podsjeća da će jednog dana, u konačnici, i on biti naš zadnji šehri Ramazan sa kojim se oprštamo. Zbog toga je i radost, sreća i ushićenost u dočeku najdražeg gosta; a zato je i tuga, sjeta i suza pobožnosti pri njegovu isteku. Sjećam se, valjda zbog toga što lijepa sjećanja, naročito ona iz djetinjstva, traju gotovo koliko i sam život; sjećam se onih predvečerja na brežuljku iznad našeg sela, kada smo, još ne znajući pravi smisao i svrhu posta, čekali da na prnjavorškoj džamiji, poput vanzemaljskog svjetla ili nekog nura, zasijaju kandilli na munari - koje danas više nema. Čekali smo, tih naših dječijih Ramazana, da podviknemo iz sveg glasa trčeći niz selo, "vakat je, vakat je", dok su stariji ukućani pobožno a veselo, skrušeno a nasmijano, sjedili pored već postavljenе sofre i pratili vrijeme iščekivanja.

Shvatit ću te izraze blijedoga lica i ispucalih usana ukrašenih osmijehom, koji su iščekivali iftar, tek kad budem, nakon dvije decenije iščitavao vjersku literaturu i kad budem uranjao u mudrosti drevnih izreka Poslanička Istine koji je obavještavajući ljude rekao: 'Moj Uzvišeni Gospodar kaže: Za svako djelo čovjek će biti desetostruko nagrađen, pa do sedam stotina puta, osim za post, jer je on radi Mene i ja ću za njega posebno nagraditi...'”

Glumci Regionalnog pozorišta Novi Pazar su citiranjem odbaranih tekstova, ajeta, dijelova pjesama, sve to upakovano u jednu cjelinu, dali konkretan smisao ovoj manifestaciji. Poruka je

bila jednostavna: "Ljudi, ne žalostite se i nemojte biti tužni zbog prolaznih stvari, jer Onaj ko nas je stvorio brine o svemu":

O Allahu...

*Sjetih Te se kad nedaća crna ko noć me sažgala,
Kad prašnjavi čador prekrio je lice vremena.*

Tvoje ime izgovorih, duša mi zajeca,

I svaka je briga najednom nestala...

Druga poruka, nimalo manje važna nego prva, odnosila se na lijepo ophođenje ljudi jednih prema drugima:

„Čovječe, znaj da nakon gladi dode obilje, nakon žeđi voda, poslije nesanice san, poslije bolesti ozdravljenje. Onaj ko je nestao pojavit će se, zalutali će put pronaći, briga će proći, a tama će se razići. Obraduj noć zorom koja se javlja na obroncima brda i prostire se dolinama. Obraduj nesretnika nenadnim izlazom koji se za tren nađe. I obraduj očajnika lijepom riječju i oprostom.

Dobrom čovjeku ljepota je ime, dobrota slika, a dobro hrana. Oni koji čine dobro drugima prvi osjećaju korist i slast tog čina. Nalaze plodove tog dobra u svojim dušama, odgoju, osjećanjima, te osjećaju širokogrudost, mir i spokoj.

Cinjenje dobra poput je mimirisa koji koristi onome ko ga nosi, ko ga prodaje i ko ga kupi. Oni koji čine dobro u srcima uggaju plemenito bilje koje će ih lječiti kad nađu poteškoće...“

Hasna Ziljkic

Kenan Hadžifejzović, vođa sarajevskog hora "Hazreti Hamza"

Želimo poslati poruku mladima da se ne trebaju stidjeti svoje vjere

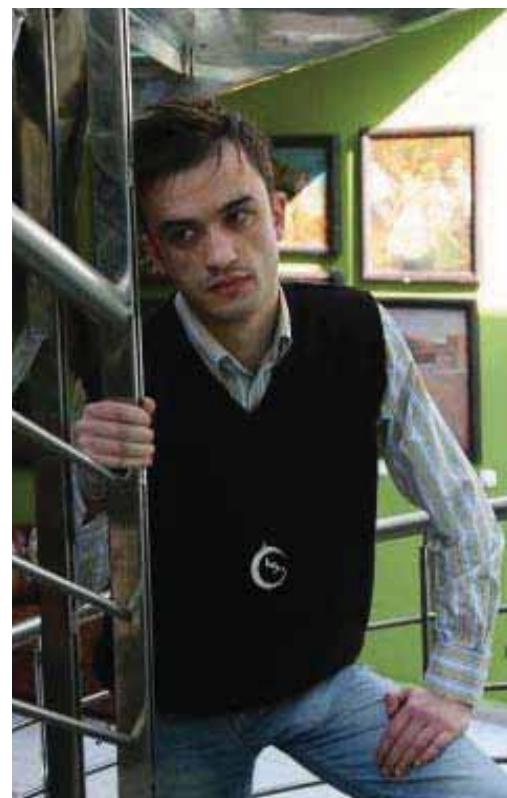
Ono što je jako bitno jeste: da se mlađi ne stide što su muslimani, da slušaju ilahije, da budu muslimani koliko to mogu... Mi možemo bar malo tu mlađu generaciju podstaknuti na razmišljanje tipa: Pa, ima Boga - Gospodar koji me je stvorio. Ima i Poslanik. Daj da ja nešto pročitam o njemu..., a onda - onda će on sam...

Sarajevski hor Hazreti Hamza je po prvi put ove večeri (uoči Ramazana 2007. godine) nastupio pred novopazarskom publikom. Ono što njegove članove izdvaja i čini posebnim u odnosu na ostale interpretatore ove vrste muzike jeste upravo taj njihov način izvođenja ilahija i kasida, koji je prilagođen trendu savremene muzike, tekst ispunjen emocijama prema Stvoritelju i Njegovom Poslaniku, kojeg prezentuje devetočlani hor, praćen je tročlanim bendom, a njihov stajling, reklo bi se, ni-malo ne zaostaje za stajlingom poznatih svjetskih medijskih ličnosti. Ovi mlađi ljudi, daleko od isfrustriranosti i stereotipa, očigledno su odlučili da se po-našaju onako kako se i osje-

početka. Kako je hor "Hazreti Hamza" nastao?

KENAN: Što se tiče našeg početka, nastali smo 1992. u mesdžidu Hazreti Hamza, u urbanom dijelu Sarajeva, na Ali-pašinom polju. Ovo namjerno govorim zbog toga što je prije postojao stereotip da horovi ilahija dolaze samo iz ruralnih dijelova, da se mevludi uče samo na selima i slično. E, mi dolazimo iz pravog urbanog dijela. Formirani smo kao mektebski hor, kojeg je činilo tridesetak i više članova, od strane našeg tadašnjeg efendije Muhameda Tvrtkovića. Međutim, Allah je dao da smo mi, kao pojedinci,

bumu, CD-u, željeli smo da imamo svoje numere, sve skupa - htjeli smo da imamo nešto svoje, da ne kopiramo nikoga. I odmah smo se, poslije toga, izdvojili nas devetorica. Pošto smo stremili ka tome da ono što radimo bude baš dobro, studiozno smo prišli tome: uz pomoć ljudi koji su imali sluha (Edine Cviko) napravili smo određenu selekciju tekstova,

Kada čovjek dovoljno razmišlja o takvim stvarima, to Allah da... Ne treba se puno obazirati i nešto tražiti. Ono što je bitno jeste razmisiliti o kojim temama treba govoriti. Na primjer: kad je u pitanju posljednji naš CD, svako je bio zatečen tekstrom ilahije: Ah, da sam sad leptir razdra-gan, što mu život vrijedi samo jedan dan..., pa su se mnogi pitali: Kako to da to niko dosad nije iskoristio?!

ćaju. To kako su oni uspjeli da svoj mladalački temperament podrede tradiciji, čiji su korijeni u islamu, i sve to oboje savremenim trendom - je nešto što je i našu redakciju zanimalo. Tim povodom razgovarali smo sa glavnim članom hora Kenonom Hadžifejzovićem, ujedno i autorom tekstova ilahija sa njihovog posljednjeg CD-a.

BR: Kenane, da krenemo ot-

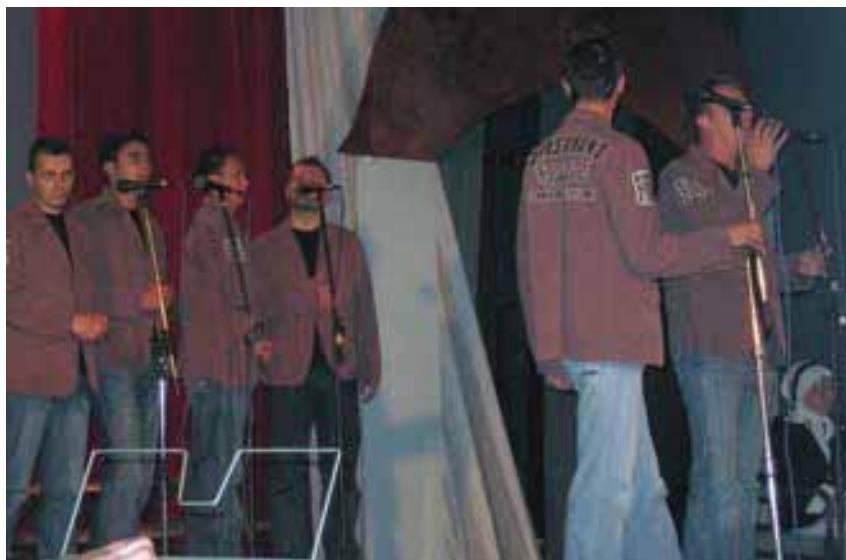
brzo prevazišli potrebe mektebskog hora. Naš efendija je htio da to bude upravo ono što je stereotip - aha, to je za mevlude, ne smije se nigdje drugdje više spomenuti ilahija... Jednostavno, čovjek je imao takva razmišljanja. A mi, iako smo bili djeca, imali smo drukčija razmišljanja; htjeli smo da to bude malo šire, bolje... Razmišljali smo o svojem al-

korepetitor nam je postala Arduana Kurić (voditeljica televizije "Hajat"). Nakon toga, počeli puno raditi na sebi. S obzirom da je bilo ratno stanje, mi smo se često sastajali u mesdžidu.

Išli smo i na razna takmičenja. Moram spomenuti da smo u to vrijeme na opštinskom takmičenju horova, koje se održavalo u Novom Gradu, bili četvrti. Na tom takmičenju je bilo preko 50 horova. Svaka mahala je imala svoj hor. Mi smo bili najmlađi učesnici, i tad, također, sa autorskom numerom.

BR: *Znači li to, s obzirom da je bilo ratno stanje, da ste u ovome što i dan-danas radite vidjeli nekakvu satisfakciju?*

Od samog početka, tj. od kako smo krenuli, nemamo finansijske pomoći ni od koga. To Allah tako da iz nekog razloga i hvala mu na tome. Jer, gledano sad iz ove perspektive, ne može niko doći i reći: Znaš šta, ja sam vas pogurao, ja sam vas tu doveo... Allah je nama dao da smo ovdje gdje jesmo našim radom, našim trudom.

Hor Hazreti Hamza, na koncertu u Novom Pazaru, u okviru programa "U susret ramazanu"

KENAN: Da, nekakav spas... Iako djeca u to vrijeme nisu smjela nigdje hodati i, s obzirom da nije bilo prijevoza i da se svuda išlo pješke, mi smo, ipak, bili aktivni - redovno smo gostovali u emisijama radija "Hajat", koji je tada bio jako popularan, i učestvovali smo na raznim manifestacijama koje su se u to vrijeme održavale u centru grada (Sarajeva).

BR: *Vaš stajling, svi ti muzički instrumenti... Da li vam*

neko pomaže kako finansijski, tako i savjetodavno?

KENAN: Od samog početka, tj. od kako smo krenuli, nemamo finansijske pomoći ni od koga. To Allah tako da iz nekog razloga i hvala mu na tome. Jer, gledano sad iz ove perspektive, ne može niko doći i reći: 'Znaš šta, ja sam vas pogurao, ja sam vas tu doveo...' Allah je nama dao da smo ovdje gdje jesmo našim radom, našim trudom. E, sad... Bilo je tu pomoći od ljudi, onoliko koliko su mogli, po pi-

Kurić, koja je od početka do kraja sve moguće dogovore, pregovore, medijske angažmane koji nam trebaju, koji su nam neophodni, također, dogovarala.

Što se tiče finansijske pomoći od opštine, nemamo je. Jer, da bi ti neko odobrio određena finansijska sredstva trebaš proći deset ministarstava... Nema šanse za to.

BR: *Do sada ste snimili dva albuma: "Jedna je istina" i "Leptir". Numere sa drugog CD-a su malo drukčije u odnosu na prvi?*

KENAN: Kad smo počeli da radimo pjesme za drugi CD, htjeli smo da to sve kompletno bude nekako drukčije. Ja, kao autor tekstova, sam htio da to ima totalno drukčiji prizvuk. Uz dužno poštovanje prof. Džemaludinu Latiću, mnoge njegove numere, dok bih slušao, apsolutno ih ne bih kužio. Pa sjednem, pa razmišljam šta je pisac htio da kaže... - a to je meni sve nekako komplikovano. I onda sam odlučio da mi to jednostavno nekako uprostimo i da tekst ilahija približimo mlađim ljudima.

BR: *Prepostavljam da se ideja za tekstove ilahija, čiji si i sam autor, krije negdje u tvom doživljavanju vjere. Kako, u stvari, nastaju ti tvoji tekstovi?*

KENAN: Mnogi pitaju odakle inspiracija za tekstove. Ne radi se samo o inspiraciji, jednostavno - kada čovjek dovoljno razmišlja o takvim stvarima, to Allah da... Ne treba se puno obazirati i nešto tražiti. Ono što je bitno jeste razmisliti o kojim temama treba govoriti. Na primjer: kad je u pitanju posljednji naš CD, svako je bio zatečen tekstrom ilahije: Ah, da sam sad leptir razdragan, što mu život vrijeđi samo jedan dan..., pa su se mnogi pitali: 'Kako to da to niko dosad nije iskoristio?'

Ali opet, s druge strane, ins-

tanju moralne podrške. Na primjer: kada smo trebali snimati prvi CD izašao nam je u susret Zenan Šahinović, gitarista grupe "Macbeth". Kada je došao na našu probu i video da mi sve sami radimo, da novac dobavljamo tako što odvajamo od svojeg džeparca: ako, na primjer, za 15 dana imamo 15 maraka, da mi deset maraka ostavimo na stranu. On je bio oduševljen, uključio se kao jedan od članova. I dan-danas mi sa njim radimo. Onda je tu i Arduana

piracija, eto, baš za taj tekst je bila dova šejh-efendije Halila Brzine, koji pred svaku dovu kaže: 'Sa srčanim, ah, te moli šejh Halil'. Te njegove riječi su meni ostale jako upečatljive. Ja sam u sebi ponavljao samo: 'Ah, ah, ah, ah...', i onda je tekst jednostavno došao u tri sekunde. Tako je i po pitanju većine numer.... Ne radi se o tome da ja sjednem pa da to radim satima. To jednostavno dođe.

BR: *Način na koji vi interpretirate ilahije i kaside se znatno razlikuje od interpretacije ostalih izvodača islamske muzike. Da li vas, kao takve, raja prihvata?*

KENAN: Mi smo prije dva-tri mjeseca bili na turneji po Turskoj, gdje smo, također, izdali ovaj posljednji CD (Kelebek se u Turskoj zove). Tamo su ljudi jako, kako oduševljeni našim nastupom, pristupom, izgledom i svim time. Nismo naišli ni na kakva negativna razmišljanja, jer oni su uvidjeli, a to je upravo naš glavni cilj, da na našim koncertima ima jako puno mlađeg svijeta. Turci su u tome prepoznali vrijednost i uvidjeli da se time nešto može postići...

BR: *E, sad... Neki moj zaključak bi bio: cilj ovog hora jeste privući pažnju mlade raje; svojim stajlingom i svojim nastupom ih zaintrigirati, i na taj način ih privoliti da slušaju i uče o vjeri i njenim etičkim principima?*

KENAN: To nam je 100% cilj... Ne mogu ja nikoga natjerati da klanja - ta, daleko sam ja od toga, i svi mi. Ali mi možemo bar malo tu mlađu generaciju podstaknuti na razmišljanje tipa: 'Pa, ima Boga - Gospodar koji me je stvorio. Ima i Poslanik. Daj da ja nešto pročitam o njemu...', a onda - onda će on sam. Neko apsolutno nema predstavu ko mu je Bog, ko mu je Poslanik, i kažeš

mu: 'Haj klanjaj!' Pa, ne mora klanjati takav: on ne vjeruje u Boga, kome da se klanja?!

Ne želim se hvaliti, ali kad si me već pitala... Gdje god se pojavimo pokupimo najveći aplauz. Jednostavno, ljudima se to sviđa, posebno u današnje vrijeme kada je iskrivljeno mišljenje o islamu, o muslimanima - kada svak sebi daje za pravo da komentariše kako oni treba da izgledaju, kako ne treba da izgledaju. Ta naša pojava nekako godi ljudima. Vide - "sve je evropski, u nekom savremenom stilu, ali ipak su to mladići koji se ne drogiraju, a s druge strane nisu ograničenog mišljenja..."

Ne kažem da smo mi model za ljudе kako se oni trebaju poнаšati. Mi smo daleko od toga. Mi treba još na sebi da radimo. Ali se trudimo da mlađom čovјeku pošaljemo poruku da on može imati frizuru sličnu Dejvidu Bekamu, a da uz to može biti i dobar musliman, i da se ne stidi toga. Ima dosta raje koja dođe i kaže: 'Eto, klanjam', ali tako tiho, da ga neko ne bi čuo. Ono što je jako bitno jeste: da se mlađi ne stide što su muslimani, da slušaju ilahije, da budu muslimani koliko to mogu... Ja ne zadirem u to koliko ko klanja - ili ne klanja, koliko posti - ili ne posti, nemam pravo da u to ulazim.

BR: *Imate li nekog uzora kada je u pitanju način na koji vi izvodite ilahije i kaside?*

KENAN: Mi smo ljubitelji sufijske muzike. Kad smo tek počinjali, hor Nešidul-Huda je bio najbolji hor te vrste, tako da smo tu ljubav od njih počeli gajiti. Ali, konkretno, da li imamo uzora u onome što radimo - nemamo ga. To je naša ideja. Nije postojao niko ispred nas ko bi nam otvorio tu stazu, pa da smo mi išli njegovim putem. Mi, u stvari, pravimo taj put.

Inače, ljubitelji smo Ašik Junuza, hazreti Mevlane i njegovih

tekstova..., tu su i naši prijatelji Semi Ozer, Mustafa Demirdži - većina numera koje se pjevaju ovdje kod nas su numere koje su njih dvojica otpjevali, itd.

BR: *U kojim zemljama izvan BiH je hor Hazreti Hamza sve nastupao?*

KENAN: Kao što sam pomenuo, imali smo uspješnu turneju po Turskoj - obišli smo Tursku uzduž i poprijeko. Onda smo nastupali u Švedskoj, Austriji, Njemačkoj, nekoliko puta u Švicarskoj, zatim u Hrvatskoj.

BR: *Kratko ste boravili u Novom Pazaru. Kakvi su vaši utisci?*

KENAN: Mi smo još jednom, kada smo u avgustu ove godine imali nastup u Rožajama, dolazili u Novi Pazar. Tada je grad bio prazan - eto, kažu nedjelja bila, pa nedjeljom nema naroda. No, ovaj put vidimo sve je puno: ulice su ispunjene ljudima, zatim tu je milion auta, milion svega... Ono na što je nas prvo Novi Pazar asocirao jeste grad Konja - fali mu još samo turbe hazreti Mevlane da bi bio Konja. I ono što je nama jako zanimljivo jeste, pošto je već nastupio ramazan, taj neki ramazanski duh koji se osjeća na ulicama Novog Pazara. Niko, na primjer, ne jede, niko ne piće napolju. E, toga u Sarajevu nema. Sarajevo isto jako ima lijepo ramazane, puni su nekih dešavanja i svega toga, ali kafane rade, raja sjedi po baštama ako je lijepo vrijeme, sve izgleda kao i u ostalim danima. Ovdje je, nekako, sve podređeno ramazanu. I iz priče sa ovađnjim ljudima skužio sam da su i ljudi druge vjeroispovijesti također podređeni ramazanu i da na neki svoj način iskazuju poštovanje prema tome, što je za mene prefascinantno i prejako.

Razgovor vodila:
Hasna Ziljkic

NACIONALNE MANIFESTACIJE - FESS 2007.

Treći Festival sandžačke sevdalinke - FESS 2007. SEVDALINKA - naše blago

"Koliko ima samo duševne mehkote i ljepote u toj sevdalinci! Ne gledajte samo njenu spoljašnjost. Ima tu prikrivene nježnosti i obzira, ima tu još ru-menog stida u obrazima. Ima tu još poštivanja i prefinjene skromnosti, ima tu još i ponosa, koji kao vatra plane. Ima tu još i širokog srca za dobro i oduševljenja za ljepotu prirode. Naponsjetku, ima tu jedan krhko-obazriv i bratski nježan ton u međusobnom ophodenju kakav se rijetko susreće na drugoj strani. Otuda je sevdalinka u našem životu kao biser u školjci koji zadugo neće izgubiti svoj sjaj."

(Hamza Humo, 1937)

Odluka Bošnjačkog nacionalnog vijeća o ustanovljenju manifestacije "Festival sandžačke sevdalinke" zasigurno će doprinijeti da ovaj biser, kako je sevdalinku nazvao Hamza

Pobjednik II FESS-a i dobitnik Zlatnog saza Asmir Muhadžer iz Sjenice

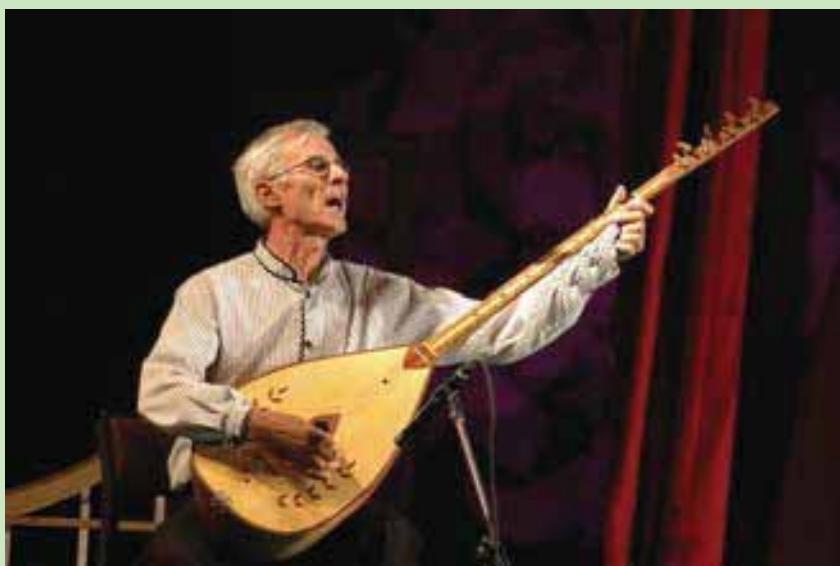
28. i 29. oktobra 2007. godine u Novom Pazaru, okupivši na jednom mjestu izvođače sev-

će sevdalinke sa prostora Sandžaka.

Prve festivalske večeri, nazvane "Veče sevdaha uz saz i tamburaše", nastupili su tamburaški orkestri iz Bijelog Polja, Plava, Prijepolja i Sjenice, kao i sazlije iz Bosne i Hercegovine predvođeni Sulejmanom Šarićem. Poseban šmek ovoj večeri dali su Nisveta Junuzović iz Tuzle, koja je interpretirala nekoliko sevdalinki uz pratnju saza, kao i Šefćet Hamidović, našoj publici poznatiji kao Ringo, koji se ovog puta pojavio u pratnji tamburaškog orkestra iz Sjenice.

Druga festivalska večer je bila takmičarska. Publici se predstavilo petnaest interpretatora sevdalinke uz muzičku pratnju Hajrana Đekića i članova Narodnog orkestra RTV Sarajevo pod upravom Jovice Petkovića.

Tročlani žiri, u sastavu Šef-

Sazlija Sulejman Šarić iz Tuzle

Humo, zasija punim sjajem i da se osigura njena trajnost. Treći po redu Festival sandžačke sevdalinke održan je

dalinke iz mnogih gradova bivše Jugoslavije (Podgorice, Sarajeva, Tuzle, Zagreba, Pule, Skoplja), kao i poznate izvođa-

NACIONALNE MANIFESTACIJE - FESS 2007.

Bjelopoljski tamburaši

ćet Hamidović - Ringo, Rifat Ramović i Abit Hajrović, u ime Upravnog odbora Festivala prvo mjesto, odnosno zlatni saz, dodijelio je Asmiru Muhadžiru, interpretatoru sevdalinke iz Sjenice, koji se ove večeri publici predstavio sevdalinkom *Kad puhnuše sabah-zorski vjetrovi*. Srebrni saz je dodijeljen Hidjeti Mušović interpretatorki iz Prijepolja za sevdalinku *Poletjela dva bijela goluba*, a treće mjesto, tj. bronzani saz pripao je musafiru iz Skoplja Hazbu Mekiću, koji je ovom prilikom otpjevao sevdalinku *Po Taslidži pala magla*. Pobjednik ove godišnjeg FESS-a Asmir Muhadžir će, sljedeće godine, u julu mjesecu, predstavljati sandžačke Bošnjake na Internationalnom festivalu sevdaha u Bihaću.

Ono što treći Festival sandžačke sevdalinke čini posebnim u odnosu na prethodna dva jeste to što su druge večeri interpretirane sevdalinke nastale isključivo na prostoru Sandžaka.

Tragajući po stariim zapisima i knjigama i pozivajući se na knjigu *Melodije iz Sandžaka*, autora Miodraga Vasiljevića, organizator je uspio doći do notnih zapisa nekih starih pjesama, koje su u našem narodu možda i zaboravljene, a drugi narodi ih baštine i poku-

šavaju ih prisvojiti kao svoje. O tome direktor Festivala Zaim Hadžisalihić kaže:

"Mi smo se tek ove godine, tj. tek u trećem pokušaju organizacije Festivala sandžačke sevdalinke uspjeli približiti onome što festival zapravo i treba da bude: projekat čiji je cilj da istraži stare - i tekstualne i notne - zapise, kako bismo ih u takvoj formi i sačuvali radi baštinjenja, i na taj način spriječili pokušaje drugih naroda da prisvajaju to naše blago. Često smo u situaciji da na radiju ili televiziji čujemo poznatu melodiju ili tekst sevda-

Visoke zvanice na II FESS-u, predsjednik BNV Dr. Sulejman Ugljanin sa porodicom i svojim najbližim saradnicima prati program IFESSa

Plavski tamburaši

NACIONALNE MANIFESTACIJE - FESS 2007.

Sjenički tamburaši

linke, ali da u najavi stoji da je to neka srpska ili crnogorska ili, čak, kosovska pjesma. A, zapravo, sve su to sandžačke

Kud puhnuše sabah-zorski vjetrovi

Zlatni saz
Asmir Muhadžer, Sjenica

*

Kad puhnuše sabah-zorski vjetrovi

Aman, aman sabah-zorski vjetrovi

Razviše se po hazbašči đulovi

Aman, aman po hazbašči đulovi

**

Digoše se sa pendžera zarovi

Aman, aman sa pendžera zarovi

Iza zara moja draga govori

Aman, aman moja draga govori

De si bio do 'vo doba bekrijo

Aman, aman do 'vo doba bekrijo

Što mi nisi sa akšama dohodio

Što mi nisi sa akšama dohodio

I bijelo lice ljubio

Aman, aman lice ljubio

sevdalinke.“

Uspješnoj realizaciji ovo-godišnjeg Festivala doprinio je Vehid Gunić u ulozi voditelja. Inače, Vehid Gunić je, osim što je dugogodišnji novinar, voditelj i urednik u Radio-televiziji Sarajevo, odnosno Radio-televiziji Bosne i Hercegovine, i svojevrsni čuvar bošnjačkog duhovnog blaga, jer posebne napore ulaže na polju revitalizacije i reafirmacije bošnjačke gradske pjesme - sevdalinke. Iz te oblasti Gunić je do sada objavio pet knjiga, među kojima dva antologijska izbora sevdalinki sa komentarima.

Senka Popović, Podgorica

Prijepoljski tamburaši

NACIONALNE MANIFESTACIJE - FESS 2007.

**Legenda sandžačkog sevdaha - Šefčet Hamidović Ringo
u pratnji Sjeničkih tamburaša**

Osnivanje tradicionalnog narodnog orkestra prioritet Upravnog odbora FESS-a

Kad je u pitanju budućnost Festivala sandžačkih sevdalinki, postoji ambicija da se, osim sevdalinki koje su zaboravljene ili, pak, prisvojene od drugih, na nekim budućim festivalima ove vrste nađu i one narodne pjesme objavljenje u antologijama lirike Bošnjaka koje nisu uglazbljene, ali koje svojom ritmičnošću daju mogućnost za uglazbljenje. Također, s obzirom da mi u Sandžaku nemamo orkestar za interpretaciju tradicionalne bošnjačke muzike, prioritet Upravnog odbora FESS-a jeste i osnivanje bošnjačkog narodnog orkestra, u kome bi našli mjesto neki tradicionalni instrumenti kao što su: ut, nāj, saz, šargija itd. Već su učinjeni prvi koraci ka ispunjenju ovoga cilja: nedavno je nabavljen jedan od takvih instrumenta, tj. saz, i napravljen je dogovor sa bosanskim muzičarima iz ove branše da muzičare iz Sandžaka poduče sviranju na ovim instrumentima. Upravo, naš muzičar, kompozitor i kantautor mnogih pjesama Rifat Ramović iz Tutina je prihvatio obavezu da ode u Bosnu i Hercegovinu kod nekoliko sazlija radi primanja instrukcija o posebnom štimu saza.

“Pošto sazlige o sebi vole kazati da «kucaju na sazu» umjesto «sviraju na sazu», očekujemo da naš Rifko počne što prije kucati na sazu, kako bi ljubav prema tim tradicionalnim instrumentima što prije prenio i na mlađe generacije ovdje u Sandžaku, jer su ti stari instrumenti već počeli da gube svoje tragove” – kaže Zaim Hadžisalihović, predsjednik FESS-a, i ne krije svoj optimizam po pitanju postizanja rezultata u očuvanju tradicije Bošnjaka.

Datum održavanja Festivala sandžačke sevdalinke simbolično se vezuje za Drugi bošnjački sabor na kome su Bošnjaci povratili svoje historijsko ime i ime jezika kojim govore. Ovaj festival je upisan u zvanični kalendar manifestacija koje se bave zaštitom nematerijalne kulture naroda i predstavlja centralnu manifestaciju sandžačkih Bošnjaka u Republici Srbiji.

Drug se drugu žali na đevojku

Izvođač:
Sead Beširović, Tutin

*
*Drug se drugu, haj drug se
drugu
Žali na đevojku
Vjeran druže, haj vjeran
druže
Ne vjeruj đevojci*

**
*Mene draga, haj mene dra-
ga
Tri put' prevarila
Sva tri puta, haj sva tri puta
S'najboljim jaronom*

*Pa me jarana, haj pa me ja-
ran
U svatove zove
Da mu budem, haj da mu
budem
Đever na đevojku*

Istiha me glava boli

Izvođač:
Senka Popović, Podgorica

*
*Istiha me glava boli,
Zovi te mi hećima
Istiha me glava boli,
Zovi te mi hećima*

**
*Il' hećima il' mog dragog
Da ga vidim očima
Il' hećima il' mog dragog
Da ga vidim očima*

*Kako možeš, bolan dragi
Jedan sahat bez mene
Kako možeš, bolan dragi
Jedan sahat bez mene*

*Ja nemogu bolan dragi
Jedan dekik bez tebe
Ja nemogu bolan dragi
Jedan dekik bez tebe*

NACIONALNE MANIFESTACIJE - FESS 2007.

Sazlja Mujaga Huseinović iz Tuzle

Fatima lozu sadila

Izvođač:
Sejo Džigal, Priboj

*

*Fatima lozu sadila
Sadila lozu vinovu
Fatima lozu sadila
Sadila lozu vinovu*

*Navadi joj se vran gavran
Fatimi lozu pozoba
Navadi joj se vran gavran
Fatimi lozu pozoba*

**

*Fatima bratu poruči
Spremi mi brate sokola
Fatima bratu poruči
Spremi mi brate sokola*

*Nemogu ti spremi sokola
Jutros je doš'o iz lova
Nemogu ti spremi sokola
Jutros je doš'žo iz lova*

*Dobar je lov ulovio
Desno je krilo slomio
A l'jevo putem izgubio.*

Saz je najčešće bio prisutan u bošnjačkom stanovništvu, a posebno u višim socijalnim krugovima, aginskim i begovskim čardacima.

O sazu

SAZ je riječ perzijskog porijekla i u prijevodu znači - trska, šum trske, čemu njezin ton najviše i sliči.

U naše je krajeve došao sa dolaskom Osmanlija u XV stoljeću.

Saz je melodijski instrument, korišten pretežno samostalno, bez podrške i sudjelovanja drugih instrumenata u pratinji pjesama ili instrumentalnim izvedbama.

Enes Melkić iz Zagreba, dobitnik posebne nagrade žirija za scenski nastup

Fadil Gracić iz Pule, na III FESS-u izveo pjesmu Majka Meha ludog oženila

Hidajeta Mušović iz Prijepolja,
pjesma Polečela dva goluba i II mjesto na FESS-u

Ja prošetah šefteli sokakom

Izvođač:
Sedat Rizvanović, Novi Pazar

*

Haj, ja prošetah šefteli sokakom
Haj, sve đevojke beru šeftelije
Haj, ja prošetah šefteli sokakom
Haj, sve đevojke beru šeftelije

**

Haj, svaka svoga šeftelijom gađa
Haj, mene moja ni pogledom neće
Haj, svaka svoga šeftelijom gađa
Haj, mene moja ni pogledom neće

Haj, baci draga jednu šefteliju
Haj, ja ču tebi burmu i bešlju
Haj, baci draga jednu šefteliju
Haj, ja ču tebi burmu i bešlju

Haj, slada moja jedna šeftelija
Haj, nego tvoja burma i bešlja
Haj, slada moja jedna šeftelija
Haj, nego tvoja burma i bešlja

Sazlija Enes Imamović iz Tuzle

O sazu

Na sazu se svira (kuca) po sluhu. Mada je najčešći slučaj da se sazom prati pjevanje samo jednoga pjevača, uz saz se može svirati i kolektivno, i to ne u harmonijskom, već isključivo u melodijskom smislu...

Istovremeno sviranje više sazlija naziva sviranje (kucaanje) u takumu.

Tamna noći, tamna li si

Izvođač:
Nedžad Delić, Pljevlja

*

Tamna noći, tamna li si
Tamna noći, tamna li si
Moja draga, aman, blijeda li si
Moja draga, aman, blijeda li si

**

Kako neću blijeda biti
Kako neću blijeda biti
Kad ja ljubim, aman, zulumčara
Kad ja ljubim, aman, zulumčara

Do ponoći, pije, lije
Do ponoći, pije, lije
Od ponoći, aman, ženu bije
Od ponoći, aman, ženu bije
Ko god prođe uz mahalu
Ko god prođe uz mahalu
Ja pomislim, aman, zulumčar
je
Ja pomislim, aman, zulumčar

NACIONALNE MANIFESTACIJE - FESS 2007.

Po Taslidži pala magla

Izvođač:

Hazbo Mekić, Skoplje

*

*Po Taslidži pala magla
Po vazdan, po vazdan.*

*Po Taslidži pala magla
Po vazdan, po vazdan.*

**

*Reko dragi da će doći u akšam,
u akšam.*

*Reko dragi da će doći u akšam
U akšam.*

Haj, u akšam.

*Dragi reče, pa poreče, ne dođe.
Dragi reče, pa poreče, ne dođe.*

*Čekaću ga cjele noći
I vazdan.*

*Čekaću ga cjele noći
i vaz dan*

Haj i vazdan.

Sjaj mjesecé do zore

Izvođač:

Enes Melkić, Zagreb

*

*Sjaj mjesecé do zore
Ne zalazi rano je
Sinoć sam se ženio
I djevojku ljubio*

**

*Sinoć bila djevojka
Uranila nevjesta
Uranila nevjesta
Hladne vode donijela*

*Hladne vode donijela
Pred djeverom stanula
Pred djeverom stanula
Gorke suze ronila*

*Pitale je zavice
Šta je tebi snašice
Je li tebi do roda
Ili do prvog sevdaha
Nije meni do roda
Već za pravog sevdaha*

Vesna Hadžić iz Sarajeva

Sevdalinka

Sevdalinka je bošnjačka, gradska ljubavna pjesma. Sevdalinka nije prosto pjesma o ljubavi, ona je pjesma o SEVDAHU. U tome je sadržana njena specifičnost i suština.

U sevdalinkama su naši prvi drhtaji uzneseni čulima, prvi dodiri i prva sabjeranja u mraku - kad je čovjek sam sebi dovoljan jer nije sam - u sevdahu je...

Hazbo Mekić iz Skoplja, III mjesto i Bronzani saz

Enes Beširović iz Tutina, prošlogodišnji pobjednik FESS-a

Po Varoši povaljana trava

Izvođač:

Rizo Džanković, Novi Pazar

*

*Po Varoši povaljana trava, vaj Ćamo, vaj
Sve bećare zaboljela glava, vaj Ćamo, vaj
Moga dragog i srce i glava, vaj Ćamo, vaj*

**

*Bolan dragi de ćeš bolovati, vaj Ćamo, vaj
Dušo moja, na tvojem krilu, vaj Ćamo vaj*

*Bolan dušo, šta će t' jastuk biti, vaj Ćamo, vaj
Mila moja, tvoje bijele grudi, vaj Ćamo, vaj
Bolan dragi, bil' ti milo bilo, vaj Ćamo, vaj
Mila moja, a'zar tebi nebi, vaj Ćamo, vaj*

Arif Alajbegović iz Sarajeva

*Vehid Gunić, poznati bosansko-hercegovački novinar,
vrsni poznavalec sevdalinke
voditelj Festivala sandžačke sevdalinke*

Rizo Džanković, Novi Pazar

NACIONALNE MANIFESTACIJE - FESS 2007.

Rustem Muratović - Ljuka, Novi Pazar

Sedat Rizvanović, Novi Pazar

Nisveta Junuzović, u pratnji Sulejmana Šarića na sazu

NACIONALNE MANIFESTACIJE - FESS 2007.

Majka sina u goru rodila

Izvođač:
Enes Merdović, Priboj

*

*Majka sina u goru rodila
U Goricu gdje se legu vuci
Majka sina u goru rodila
U Goricu gdje se legu vuci*

**

*Vučica mu pupak odrezala
Bjela vila u svilu povila
Vučica mu pupak odrezala
Bjela vila u svilu povila*

*Košutica dvoru donijela
Mila seja u dvor unijela
Mila majka ml'jekom zadojila*

Enes Merdović, Priboj

Nedžad Delić iz Pljevalja, uz pratnju orkestra Ilike Petkovića

Safet Bećiragić, sazlija iz Tuzle

Sejo Džigal, Priboj

MANIFESTACIJE

44. Sandžačke igre u Tutinu

Igre kao način života POBJEDA KAO STIL

Ne treba poricati: život grada nije isti kada se priprema za nešto veliko i kada živi svoje obične dane. Njegov ritam, puls života - sve se okreće za cijeli krug, sve dobije neke druge boje radosti zbog predstojećeg velikog događaja, koji bogati i zlati istoriju grada, koji angažuje, pokazuje spremnost realizacije i ostvarenja, koji čini da grad živi život neke treće dimenzije.

Pa iako to izgleda i malo nestvarno, stvari su suštinski veoma realne i jasne kada se angažuju svi, kada zajedno shvate da događaj koji predstoji prevaziđa uske okvire, nadilazi strahove od nemogućeg ili teško ostvarivog, kada ljudi zajedno shvate da mogu "to ili to", bez obzira na njegovu definiciju i težinu.

jene, da pred sebe stavljujaju jasan, željen a težak, složen i zahtjevan zadatak domaćina narednih Igara, što je, opet, sa sobom nosilo hiljadu drugih stvari: od sređivanja starih i izgradnje novih terena, do umivanja i dotjerivanja grada, a sve da bi Igre, kada za njih dođe vrijeme, protekle onako kako treba i da bi i sportisti, ti glavni akteri događaja, ali i posjetioci, publika, gosti, mlađi i stari, svi zajedno uživali u velikom događaju - u Sandžačkim igrama.

I eto - Tutin je uspio u svemu, a nije se tome ni čuditi. Od vrijednih ljudi Tutina to smo i očekivali. Prosto je nevjerojatno što se desilo sa nekad najnerazvijenijom opštinom u zemlji. Čudo je ta nova filozofija shvatanja života i rada, način na

razvoj sa osloncem na sopstvene snage, što je sve došlo kao plod domaćinskog djelovanja predsjednika opštine Tutin gospodina Šemsudina Kučevića, njegovih saradnika, ali i svih građana Tutina, koji mu beskrajno vjeruju.

Trebalo je, pred početak Igra, vidjeti kako izgleda taj grad - gradilište, sa uređenim trgom kakvog nema nadaleko, po komе, kao po mravinjaku posluju ljudi širokog i domaćinskog srca, pa da vam postane jasno da su Igre u Tutinu postale način života ovog grada, da su Igre pokrenule mnoge procese razvoja i nove politike života u ovom gradu čija opština danas broji oko 40 hiljada stanovnika, te da je to nešto što će trajno obilježiti budućnost grada, koji se pomije još davne 1396. godine u Gluhavičkoj povelji.

Sretali smo se i sa gradonačelnicima nekoliko opština u Srbiji koji su iskoristili priliku i da budu dio jedne velike sportske svetkovine, ali i da na licu mjesta vide i da se uvjere u tutinsko privredno čudo, da pokupe neka iskustva i pokušaju da ih primijene u svojim sredinama. Zato mi nikada neće biti jasni ljudi koji navodno brinu o Sandžaku, a govore budalaštine tipa da su Igre nepotrebne, da

Sa ceremonije svečanog otvaranja 44. Sandžačkih igara Tutin 2007.

Tutin, grad domaćin 44. Sandžačkih igara, je živio upravo tim životom od onog trenutka kada su njegovi najbolji sportisti preuzeли zastavu Sandžačkih igara od sportista grada heroja Goražda i donijeli je u svoj grad. To je značilo, po drugi put od kada su 2001. godine Igre obnovl-

koji su Tutinci napravili vratolomni salto, prelomili, uzeli stvar u svoje ruke i riješili da se pomaknu sa dna i da se dobrano primaknu vrhu, da nekadašnje samosažaljevanje i žalopojke za samo desetak godina pretvore u pobjedonosne radne pokliče, u nove planove i strategije, u

je to bacanje novca, da su suvišne, nevažne... Sandžačke igre su nama i potrebne i važne i nisu bacanje novca, već pamećno ulaganje u sportske objekte, gradsku infrastrukturu, investiranje u mladost, u sport, u budućnost!

Ta tri dana ispunjena sportskim nadmetanjima, žestokim borbama na terenu, a druženjima i prijateljstvima van terena, raznovrsnim kulturno-zabavnim dešavanjima, šarenilom mladosti kulturno-umjetničkih sastava sa pripremljenim bogatim programima - nešto su najljepše što se dešava ne samo u ovom našem Sandžaku, već i mnogo šire, jer su Sandžačke igre multidisciplinare, multikonfesionalne i multinacionalne, a time se doista treba ponositi.

Kada pobojimo gradove učesnike Igara u Tutinu, to izgleda ovako: Arilje sa 13 sportista, Berane 22, Bužim 15, Vitomirica-Peć 47, Goražde 117, Hanover 15, Kragujevac 48, Ljubljana 9, Mostar 11, Nova Varoš 59, Novi Pazar 197, Plav 29, Pljevlja 16, Prijevo 59, Prizren 19, Rožaje 118, Sjenica 148, Sarajevo 178, Srebrenica 17, Beč 30 i Tutin 182, to je hiljadu i tri stotine četrdeset devet sportista iz dvadeset jednog grada, iz sedam država, koji su se takmičili u 15 sportova.

Za tri takmičarska dana odigrano je preko 130 različitih utakmica u fudbalu, košarcima, odbocima, rukometu, malom fudbalu; održana su takmičenja u šahu, atletici, stonom tenisu, strelnjaštvu, karateu, džudou, planinarstvu, bicikлизmu, plivanju i sportskom ribolovu. Ali ovo već liči na sumiranje rezultata - da se mi, ipak, vratimo na početak 44. Sandžačkih igara kojima je, od 26. pa do 30. jula, bio domaćin grad Tutin.

Otvaranje Igara

Kao i uvijek, posebno se priprema otvaranje jedne ovako velike sportske manifestacije. Tutinci su, kada je sama ceremonija svečanog otvaranja u pitanju, vrlo temeljno, i možda

suptilnije od svih prilazili toj stvari, ne žečeći da bilo šta prepuste slučaju. I prije četiri godine, kada su po prvi put u istoriji Igara, koja traje od 1954. godine i prvog grada domaćina Prijepolja, bili domaćini, Tutinci su pokazali da se sve može srcem. Tako je bilo i ovoga puta. Prekrasan topao dan. Na gradskom stadionu "Čair" u Tutinu preko 8000 ljubitelja sporta koji prate jedinstveni ešalon u kojem defiluju sportisti iz dvadeset jednog grada. Kao začin svemu, tačno prije svečanosti otvaranja, u stadion utrčavaju dvojica sjeničkih maratonaca - Elvis Karišik i Elvedin Kalender koji su specijalno za ovu priliku i u čast 44. Sandžačkih igara pretrčali dionicu dugu skoro 90 kilometara od Sjenice do Tutina i do stadiona Čair.

Nakon što su sportisti zauzeli svoja mesta na travi gradskog stadiona, po tradiciji unesena je zastava Sandžačkih igara koju su nosili najbolji spor-

ti tih grada domaćina: Tarik Sinanović - džudista, Hanka Ademović - atletičarka, Mirza Hot - fudbaler, Aldina Alibašić - odbokalašica, Šefkija Ramović - atletičar i Samir Halilović - stonoteniser.

Čast da zastavu Sandžačkih igara podigne na jarbol pripala je mladom tutinskom džudistu Aliji Batiloviću, sportisti grada Tutina za 2006. godinu.

Nakon toga je uslijedio bo-

gat kulturno-umjetnički program. Prvo je kompozitor i pjevač iz Tutina Rifat Ramović otpjevao Himnu Sandžačkih igara, da bi djeca iz Predškolske ustanove "Habiba Stočević" izvela ritmičku igru na instrumentalnu muziku u koreografiji Emine Numanovačić, što je izazvalo posebne simpatije prisutnih gledalaca.

Učenici osnovnih i srednjih škola su izveli splet igara u koreografiji Nazima Ademovića, da bi na kraju ovog dijela ceremonije svečanog otvaranja Nerkesa Dreković odrecitovala pjesmu "Sandžak".

Red je došao na direktnе ak-

tore da kažu koju riječ. U ime svih sudija, zakletvu za korektno i pravično suđenje položio je atletski arbitar i predsjednik Sudionske organizacije Srbije Dragan Stefanović.

U ime sportista, učesnika 44.

Sandžačkih igara, proslavljenja

odbojkašica tutinskog "Jedinstva" Anesa Derdemez položila je

svečanu zakletvu riječima:

Mladost, šarenilo, ljestvica Sandžaka na otvaranju 44. Sandžačkih igara

"U ime sportista dvadeset i jednog grada iz 7 država, dajem svečanu izjavu da ćemo se sportski i viteški boriti za boje svoje ekipe, svoga grada i zemlje, poštujući načela olimpijskog duha!"

U ime grada domaćina, goste i sportiste je pozdravio predsjednik Organizacionog odbora i predsjednik Opštine Tutin, gospodin Šemsudin Kučević,

koji je, između ostalog, rekao:
"Poštovani sportisti, dame i gospodo, uvaženi gosti, dozvolite mi da vam se u svoje ime i u ime građana opštine Tutin zahvalim što ste danas došli da uveličate ovu veliku sportsku, kulturnu i poslovnu manifestaciju."

Dozvolite mi da prije svega pozdravim sve one koji su uložili napor da iz evropskih zemalja, iz zemalja Evropske Unije, iz zemalja bivše Jugoslavije i svih gradova iz susjedstva dođu, da vam se posebno zahvalim što

sve zajedno pozdravim u ime Sportskog saveza Srbije, u ime sportista Srbije i da vam zaželim mnogo uspeha i dobrih rezultata, da vam zaželim dobro druženje, trajna priateljstva, dobre rezultate i sportske i fer borbe. Sport je nešto najlepše dragi prijatelji i građani Tutina. Bio sam ovde pre par godina i mogu da kažem da je svakoga dana ovaj grad sve lepsi i bogatiji.

Dragi prijatelji, sportisti svih gradova koji ste danas ovde, dragi predsednici opština koji

što je lepo. Zato vam svima želim još više uspeha i još više dobrih rezultata, sreće i zdravlja u životu."

Ove 44. po redu Sandžačke igre otvorio je narodni poslanik i potpredsjednik Skupštine Republike Srbije, gospodin Esad Džudžević:

"Poštovane dame i gospodo, poštovani sportisti učesnici 44. Sandžačkih igara, želim vam svako dobro i mnogo medalja i pobjeda u ova četiri dana koliko će trajati Igre u našem gradu.

Dragi prijatelji, više nego bilo šta, nama u ovom vremenu su potrebne pobjede, pobjede pravde nad nepravdom, kulture nad primitivizmom, pobjede graditeljstva nad destrukcijom, umjerjenosti nad ekstremizmom, nade nad očajem, sve te pobjede neka budu oличene u vašim uspjesima na sportskim terenima.

Želim vam da sa ovih igara i iz ovog grada koji zna samo za pobjede i gdje je pobjeda postala način života, ponesete pozitivnu energiju i našu poruku: da su Sandžačke igre kao najmasovnije, multietničke, balkanske sportske igre još prije 50 godina rodile ideju evropskog sistema vrijednosti na ovim našim balkanskim prostorima.

U to ime, u ime ideje mira, stabilnosti i razumijevanja među ljudima različitih kultura i tradicija - otvaram 44. Sandžačke igre u Tutinu!"

"Kraljica sportova" je obilježila i ove Sandžačke igre

ste uložili dodatni napor da danas budete zajedno sa nama. Ja mogu da vam kažem da smo mi kao građani ovog grada premili sve uslove, otvorili svoje veliko srce da vas lijepo dočekamo i da se osjećate kao kod svoje kuće.

Još jednom veliko hvala svima; vama sportistima želim da se nadmećete u sportskom duhu i da postignete velike sportske rezultate, a svima vama koji ste danas ovdje, želim ugodan boravak u Tutinu."

Promoter 44. Sandžačkih igara bio je proslavljeni jugoslovenski atletičar, jedna od legendi ovog sporta u našoj zemlji, dr. Dane Korica:

"Dragi prijatelji, dragi sportisti, poštovani predsednici, poštovani građani Tutina, dame i gospodo, zaista imam veliku čast, a ujedno i obavezu da vas

pomažete ovakve igre, srdačno vas pozdravljam i neka igre žive i nek se druže prijatelji, neka sport zbližava a ne da deli ljudе. Sport je nešto najlepše. Sport daje život, ljubav, daje sve ono

Biciklisti na 44. Sandžačkim igrama

Dakle vrpca je presječena. Počinje takmičenje.

Nakon što su se ekipe, po utvrđenom rasporedu, povukle sa stadiona, uslijedilo je takmičenje u dvije atletske discipline, kojima, po tradiciji dugo pet decenija, započinju sportska nadmetanja na Sandžačkim igrama: trka na 800 metara za atletičarke i 1500 metara za atletičare. Trka atletičarki na 800 metara donijela je mnogo uzbudjenja samo kada je u pitanju bila borba za drugo mjesto, za koje su se borile Mirnesa Agović iz Sarajeva i Novopazarska Amela Terzić, jer je sjajna novopazarska atletičarka Teodora Simović bila bez premca na ovoj stazi. U samoj završnici Amela Terzić uspjeva da se domogne druge pozicije, ostavljajući sarajevsku atletičarku iza sebe skoro tri sekunde.

Sa fudbalskog turnira 44. Sandžačkih igara

Nešto slično je viđeno i u trci atletičara na 1500 metara u kojoj je suvereno do zlata dotrčao Samir Halilović, sarajevski atletičar, ostavljajući 14 sekundi za sobom drugoplasiranog Milanka Petrovića iz Sjenice i 16 sekundi takmičara iz Vitorije Elvisa Fetića.

Na prvoj sjednici Konferencije gradova učesnika 44. Sandžačkih sportskih igara u ime grada domaćina goste je pozdravio mr. Jusuf Sinanović, glavni rukovodilac takmičenja na ovo-

godišnjim igrama. Svi predstavnici gradova zahvalili su se domaćinu na velikom angažovanju da ova tradicionalna sportska manifestacija uspije i u svom četrdeset četvrtom izdanju. Konferencija je jednoglasno donijela odluku da se, zbog velikih vrućina, nadmetanje izvede u dvodnevnom takmičarskom programu, pa je donijeta i odluka da se ceremonija svečanog zatvaranja obavi dan ranije nego što je prevideno i da to bude 28. jula u 21 čas na gradskom trgu, što se kasnije pokazalo kao izvanredan potez u svakom smislu.

Pa, ipak, prije zatvaranja...

Dan drugi - Takmičarsko zahuktavanje

Na Drugoj radnoj sjednici Konferencije gradova odlučeno je da se zbog enormno visoke te-

pobjede i osvojio zlata u svim disciplinama u kojima je nastupio: 100 i 200 m, skoku u dalj, troskoku, skoku u vis i štafeti 4 x 100 metara. I u konačnom zbiru njih dvoje su najbolji i najuspješniji takmičari 44. Sandžačkih igara.

Pa, ipak, ove igre biće upamćene po dvojici kolosa: Asmira Kolašincu, sjeničkom atleti, reprezentativcu Bosne i Hercegovine, koji je postavio novi rekord Sandžačkih igara bacivši kuglu 18 metara i 10 centimetara i sarajevski div i takođe reprezentativac BiH Kemal Mešić, koji je u bacanju diska i ove godine bio bez premca, ovoga puta sa hicem u visini novog rekorda Sandžačkih igara: 55 metara 80 centimetara.

Ljubitelji sporta su imali prilike da uživaju u izuzetnim majstorijama košarkaša i košarkašica iz Sarajeva, koji su prosto rušili sve pred sobom. Zanimljiva su i neizjedna bila rukometna nadmetanja u kojima je, recimo, Goražde u posljednim sekundama rezultatom 20:19 savladalo Rožaje, a favorizovani Novi Pazar jedva savladao Kragujevac sa 15:14.

Takođe, mnogo uzbudjenja bilo je i na odbojkaškim terenima, gdje je u muškoj konkurenциji za nijansu bolja od drugih bila ekipa Novog Pazara.

Žestoko je bilo i među majstorima celuloidne loptice. U ženskoj konkurenciji Rožaje, grad sa stonoteniserskom tradicijom, potvrdilo je svoju dominaciju osvajanjem zlata, dok su stonoteniseri Novog Pazara bili bez premca i svojim sjajnim partijama podizali su publiku na noge u hali tutinske gimnazije.

Sahistkinje iz Ljubljane i ovaj su put igrale sigurno i beskompromisno, i bez većih napora ovjerile šampionsku titulu sa prethodnih nekoliko igara.

Mnogo više uzbudjenja bilo je u konkurenciji šahista, gdje su Sarajlije majstorski do kraja u odlučujućem meču savladali Novi Pazar i okitili se zlatom.

Drugog dana Sandžačkih igara na borilište su izšli i majstori karatea u obje konkurenциje. I

dok su u konkurenciji takmičarki karatistkinje Goražda briljirale i u katama i u borbama, predvođene izvanrednom Lejlom Đulov, dotle su karatisti Novog Pazara, čija je perjanica ovoga puta bio Samed Ragipović, pokazali sigurnost i osvojili prva mesta i u borbama i u katama. Valja napomenuti i sjajne borbe i dva zlata kojima se okitio karatista iz Sjenice Aldin Elezović, koji je i najbolji takmičar karate turnira na 44. Sandžačkim igrama.

Biciklisti Novog Pazara, na čelu sa državnim reprezentativcem i kandidatom za Olimpijske igre sljedeće godine u Pekingu - Esadom Hasanovićem, na drumskoj stazi dugoj 43 kilometra vozili su izvanredno, ubedljivo i na kraju ostvarili očekivanu pobjedu.

Na kraju drugog dana 44. Sandžačkih igara na plivalištu Sportskog centra u Novom Pazaru održano je takmičenje u plivanju, gdje su jedina ozbiljna konkurenca Sarajlijama bili novopazarski plivači.

Poslije napornih sportskih nadmetanja, težište dešavanja se sa sportskih terena u večernjim satima seli na glavni gradski trg. Na red dolaze kultura i umjetnost kao nerazdvojivi dio multidisciplinarnosti Sandžačkih igara. Folklorni i plesni ansambli iz gradova učesnika, vokalni solisti, kulturno-umjetnička društva i poznate zvijezde

domaće estrade svake večeri su privlačili u srce Tutina, na veliki gradski trg, veliki broj posjetilaca, gostiju, radoznalih posmatrača... Kamere Tutinske televizije svuda i na svakom mjestu, direktno u programu sa

trga i velikebine. Pravi podvig jedne male televizije koja je, uz pomoć kolega iz Regionalne radio televizije Novi Pazar, tokom trajanja Igara uživo prenosila događaje sa tri najvažnija mesta: stadiona "Čair", terena za male

Osvrt na istoriju Sandžačkih igara Igre su ljepota Sandžaka

Kada su, prije 53 godine, studenti Sandžaka došli na ideju da se, u ljetu 1954. godine, u Prijepolju organizuju Prve Sandžačke igre, nisu ni slutili da će se tokom pet decenija one razviti u jednu od najljepših i najvećih sportskih i društvenih manifestacija u tadašnjoj Jugoslaviji ali i danas.

Jedan skroman početak stotinjak omladinaca tri grada - Prijepolja, Pribroja i Nove Varoši, izrastao je u pravu olimpijadu sportskog vitešta i nadmetanja ali i bratskog druženja sa Tromeđe.

Tako je bilo sve do 1992. godine, kada je ratni vihor zahvatio zemlju. Ali, prolaskom tih nesrećnih vremena sportski radnici Sandžaka opet su okupili i rješili da mlađi opet budu spona zajedništva i druženja na ovim prostorima. Istina, danas imamo i Sandžačke i MOSI igre, no to mnogima ne smeta jer i u jednim i

u drugim igrama postoji simbol koji spaja mlade sa ovih prostora.

Gdje god da su stizale, sa novim sportskim objektima i novim sportovima, Igre su donosile mladalačku živost i radost u gradove domaćine. Tako je bilo i ove godine u Tutinu, gdje su održane 44. Igre. One su bile simbol mladosti i druženja omladine, radnika, studenata i đaka svih nacionalnosti.

Što postoje i što su sve bolje treba zahvaliti mnogim sportskim, ali i drugim organizacijama, ustanovama i građevima učesnicima. Ali i, posebno, stotinama entuzijasta, društvenih i sportskih pregalaca koji daju veliki doprinos da se očuva kontinuitet i tradicija Igara i da svake nove budu ljepše i bogatije, gdje će se ponovo rađati asovi poput Izudina Čičića, Sava Križavca, Husnije Kamešničanina, Haruna Selmanovića, Vladana Andušića, Džemka Gotovuše, Jusufa Sadovića, Siniše Nestorovića, Bibe Subašić, Jasmine Ibrović, Rušida Nurkovića, Rifata Zilkića, Smaja Čengića, Mahmuta Memića, Fuada Muzurovića, Mustafe Hasanagića, Hazbije Hukića, Mirsada Hodžića, Slavka Kuzmanovića, Vlade Divca, Danijele Srđanović, Azre Eminović i drugih.

Nadamo se da će 45. Sandžačke igre u Novom Pazaru biti najmasovnije jer Igre više nisu samo sportski rezultati - Igre su ljepota Sandžaka..

**Hroničar Igara,
Sulejman - Heman
Muftarević**

Sa rukometnog turnira

sportove i sa gradskog trga, koji je bio centar kulturnih programa, dešavanja i susretanja.

Uz pjesmu, muziku, razigranu mladost na bini, i oduševljenu publiku na trgu i oko njega, polako se završavao drugi dan 44. Sandžačkih igara Tutin 2007.

Treći dan - Finalno odbrojavanje

Kada se približi kraj jednoj ovakvoj manifestaciji, koja simbolizuje mladost, sportsko nadmetanje u olimpijskom duhu, gdje su ponekad i rezultati u drugom planu, onda čovjeka obuze neka tuga i već tada se govori o sljedećem susretu, o sljedećim Igrama. To postaje još intenzivnije nakon sjajne organizacije Igara u režiji grada Tutina i njegovih građana. Ipak, negdje između pomiješanih osjećanja sreće i tuge, do kraja je ostalo još dosta finalnih nadmetanja i susreta koji su odlučivali o pobjedama i pobednicima u različitim sportskim disciplinama.

U rukometu posljednjeg dana Sandžačkih igara, prema očekivanjima, Novopazarci ubjedljivi, kite se zlatom. Takmičenje u malom fudbalu je izazivalo ogromnu pažnju, a pobednik je na kraju mješoviti sastav majstora malog fudbala iz Hanovera.

Kada su u pitanju majstori takmičenja, tu su džudisti grada domaćina bili bez premca i ubjedljiviji nego što se očekivalo, osvojili zlato ispred svojih najvećih konkurenata džudista Rožaja.

U streljaštvu apsolutna dominacija takmičara iz Pljevalja. Interesantno je napomenuti da su strijelci iz ovog grada u obje konferencije ostvarili duplu pobjedu. Za očekivati je bilo da će strijelci iz grada domaćina biti uspješniji, s obzirom na dugu tradiciju koju ovaj sport ima u Tutinu. Međutim, na ovim Igrama, tek polovičan uspjeh tutinskih strijelaca.

Sportski ribolovci su se žalili da riba "ne radi". Pa, iako u ne povoljnijim uslovima, ribolovci su, ipak, ostvarili dobre rezultate, a malo ispred ostalih bili su ribo-

lovci iz Arilja.

Najljepše borilište, stazu u životisnoj okolini Tutina, omeđenu ljepotom predjela i istorijskih znamenitosti, imali su planinari, među kojima su bili najuspješniji planinari grada domaćina, koji su, vjerovatno najbolje poznavajući stazu, pronašli zlato Sandžačkih igara u ovoj disciplini.

I, napokon, veliko finale u fudbalu, u kojem su se sastale dvije najbolje ekipe: Tutin i Goražde. Poslije mnogo uzbudjenja, bodreni velikim brojem svojih navijača, Tutinci su stavili krunu na svoje dobre igre, svladavši Goražde rezultatom 2:0 i tako osvojivši titulu šampiona fudbalskog turnira 44. Sandžačkih igara.

most saradnje, prijateljstva, razumjevanja, tolerancije i olimpijskog sportskog duha, predstavljaju jedan od najvažnijih segmenata afirmacije regiona Sandžak, njegove kulture i tradicije, sportskih dostignuća, afirmacije ljudi ovog podneblja i njihovog velikog i otvorenog srca. Tako je to u pedeset godina dugoj tradiciji Sandžačkih igara, a tako je i danas, kada su nam zblžavanje, tolerancija, prijateljski odnosi potrebniji nego ikad. Tutin je pokazao i dokazao da sve može da funkcioniše na najbolji način kada su ljudi spremni da daju svoj maksimum i tako prevaziđu sve potешkoće u želji da sve protekne kako se samo poželjeti može i

44. Sandžačke igre u Tutinu obilježio je i bogat kulturno-zabavni program

Dodjelom nagrada najboljim ekipama i pojedincima u večernjim satima na glavnom gradskom trgu, spuštena je zavjesa na 44. Sandžačke igre koje su obogatile život domaćina i svakog učesnika ponaosob, ostavile snažan utisak na sve koji su imali čast i sreću da budu dio ove sportske svetkovine, dokazale da su potrebne i neophodne, da su važne i jedinstvene, da moraju trajati na zadovoljstvo svih koji u njihovoj organizaciji učestvuju, na zadovoljstvo mladih sportista, na zadovoljstvo onih koji na Sandžačkim igrama steknu renome i afirmaciju.

Sandžačke igre predstavljaju

da se svaki učesnik, dragi gost, prijatelj, posjetilac osjeća kao u svojoj kući, da uživa u sportskim nadmetanjima i u tri dana sportskih blagdana koje sa sobom nose Sandžačke igre, kao jedna od najvećih amaterskih sportskih manifestacija u našoj zemlji, ali i u ovom dijelu Balkana.

Domačin narednih Igara biće Novi Pazar, grad u kojem su, poslije desetogodišnje pauze, Igre ponovo pokrenute 2001. godine, grad u kojem su ljudi vizionari vjerovali u potrebu i neophodnost oživljavanja jedne tako gigantske i važne sportske manifestacije kakve Sandžačke igre zaista jesu. I hvala Bogu da je tako.

Fehim Karišik

GLOBALIZACIJA i njen uticaj na socio-kulturološki aspekt malih nacija (V)

Proces formiranja nacionalnih jezika u Evropi počeo je tokom 15. i 16. vijeka i još uvijek nije okončan. Neki od njih su, kao što smo mogli primjetiti, nastali relativno rano, krajem XVI i početkom XVII vijeka, dok su drugi morali pričekati XX vijek da bi se formirali.

Jezik nije samo samo sredstvo za uspostavljanje komunikacije već značajan dio nacionalnog identiteta i kulture

Finski filolog Elias Lönnrot prvi će prihvatići tradicionale vrijednosti finskog jezika i kulture te 1835. izdati Kalevala,¹²¹ čuvenu epopeju na finskom jeziku, kada finski jezik stiče renomée među evropskim

jezicima. Godine 1898. počinju se pojavljivati prve gramatike finskog jezika sa pozajmljenicama od govornog jezika i dijalekata. U isto vrijeme nacionalistički finski pokret "fenomané"¹²² vodi brobu protiv

stranih pozajmljenica i tuđinskih riječi. Međutim, pitanje jezika i nacionalnog identiteta, te otvoreni konflikti između dvije zajednice u Finskoj, neće biti riješeni sve do kraja Drugog svjetskog rata. Finska je posljednja država-nacija skandinavskih zemalja koja je dobila neovisnost, a priznaje dva službena jezika: finski (Suomi), kojim govori 92% populacije i švedski, 5% populacije¹²³.

Skandinavske zemlje su između dva svjetska rata stekle sociolingvističku ravnotežu unutar koje je lingvistički partikularizam svake zemlje ublažen općom željom da se održe kulturne veze, kao i međurazumijevanje od jednog do drugog jezika. Ipak, nakon 1945. na skandinavskom se prostoru pojavljuje novo sredstvo zajedničke komunikacije - engleski jezik koji služi kao drugi strani jezik komunikacije u trgovini, profesionalnim i međunarodnim poslovima.

3.2 Periferni poljski, češki i mađarski jezik

"Svaka nacija, ma koliko god bila mala, želi posjedovati vlastiti jezik civilizacije"

Antoine Meillet

Mapa Evrope

121. Baggioni Daniel, Langues et nations en Europe, Paris: Rivages, 1997.

122. Ibid, str., 243.

123. Preuzeto sa < http://www.absoluteastronomy.com/encyclopedia/F/Fi/Finnish_language.htm>

U zemljama Srednje i Istočne Evrope je proces konstituiranja država te standardnih nacionalnih jezika bio "blokiran" zbog prodora habsburškog, otomanskog i ruskog carstva. I dok su u zemljama zapadne Evrope definirane države-nacije uživale slobodu i prava građana koje su dobili revolucijama i sticanjem neovisnosti, Poljska, Češka i Mađarska, su, naprotiv, bez definiranih granica i državne podrške vodile jezički rat kako sa susjednim državama, tako i sa manjinskim narodima koji su živjeli unutar njih.

U XVI vijeku, poljski jezik, usprkos otporu crkve i latinista, postaje jezik kulture, kada se pojavljuju i prva književna djela. Međutim, dalji razvoj jezika bio je spriječen uslijed "komadanja" poljske države između tri moćna susjeda Prusije, Rusije i Austrije. U periodu Prosvjetiteljstva, poljski jezik slabi, a jača uticaj francuskog i njemačkog jezika, posebno u kulturnim i edukativnim institucijama. Na kraju XIX vijeka u Poljskoj je bilo 80% nepismenog stanovništva. Najveći doprinos tome imale su politike rusifikacije (ruska zona) i germanizacije (pruska zona). Uticaj Austrije je nakon poraza kod Sadowe 1866¹²⁴ bio umanjen.

Republika Poljska je proglašena 1918. godine. Poljski jezik i kultura su, nasuprot slabo organiziranim demokratskim institucijama, predstavljali simbol nacionalne identifikacije koja će se uspjeti oduprijeti nedaćama mlade države.

U Bohemiji-Moraviji, zemlji češkog jezika i husitske herezije, zajednički jezik se formira zahvaljujući himnama i indoktrinaciji braće husita. Veliki doprinos

razvoju standardnog češkog jezika i kulture imala je vladavina Charlesa IV (1346-1378)¹²⁵, zatim, pronalazak štamparije. Prva češka gramatika na vernakularnom datira iz 1577. godine.

Republika Bohemija je nakon poraza kod planine Blanče (1620)¹²⁶ izgubila političku autonomiju koju neće uspjeti povratiti sve do 1918. kada je rođena čehoslovačka Republika. Štaviše, nestankom kulturnih i društvenih elita, češki, kao književni jezik gubi atribute zajedničkog jezika i bazira se na dijalekte slavenskih seljaka. Taj mračni i dugi period razvoja češkog jezika i kulture okončat će krajem XVIII vijeka, kada češki jezik i književnost doživljavaju renesansu. Nacionalni osjećaj se budi, češki pisci i književnici počinju raditi na izradi češkog rječnika i gramatike.

Krajem XIX stoljeća u Pragu, gdje je do 1882. dominatnu ulogu imao njemački, češka populacija predstavlja većinu kako u kulturnom tako i u socijalnom životu.

Mađarski jezik spada u grupu ugrofinskih jezika, a sličan je finskom, estonskom i laponskom. U periodu između XV i XVI vijeka nastao je zajednički mađarski jezik, kada, nakon poraza kod Mohacsa (1526)¹²⁷, Mađarska pada pod dominacijom Habsburgovaca i Otomanača te gubi najveći dio kulturne baštine što će usporiti daljni razvitak standardnog jezika.¹²⁸ Mađarska nacija je za vrijeme vladavine Habsburgovaca imala argumenata da afirmiše istorijska prava kako bi se oduprijela austrijskoj politici asimilacije, posebno onoj za vrijeme vladavine Josepha II. Iako je imalo re-

lativno autonomnu politiku, kraljevstvo Mađarske nije uspjelo usporiti marginalizaciju mađarskog jezika u književnoj upotrebi, posebno poeziji (u službenoj upotrebi je bio u konkurenциji sa latinskim, a u naučnim i drugim upotrebama sa francuskim i njemačkim). Uslijed naglog razvoja industrijalizacije, urbanizacije, mađarski su intelektualci počeli raditi na obnovi mađarskog jezika. Najveći doprinos za nastanak nacionalnog mađarskog jezika, neovisnog od dijalekata, dao je Ferenc Kazinezy (1759-1831).¹²⁹ L'age d'or mađarske literature obilježava XVIII vijek.

U Srednjoj i Istočnoj Evropi će iz istorijskih razloga i neorganizirane političke države borba za promoviranjem nacionalnog jezika prerasti u jezički rat koji se zasniva na pročišćavanju nacionalnih jezika od stranih uticaja kao i marginaliziranju manjina koje su se našle na tim teritorijama. Jezik je za Čehe, Poljake, Mađare, simbol identiteta, države, istorije, simbol njihovog postojanja i neovisnosti.

3.3 Mali nacionalni jezici XX stoljeća

"Ne, slovenački neće izumrijeti, barem ne u skorijoj budućnosti. Broj govornika slovenačkog od dva miliona je veliki. Velš ima jedva 500.000 govornika. Statistički, dva miliona govornika slovenačkog jezika čini 10% od ukupnog broja svjetskih jezika. Dva miliona je značajan broj: divan, brilijantan i ima svoju težinu."

David Crystal,
engleski lingvista

124. Baggioni Daniel, Langues et nations en Europe, Paris: Rivages, 1997.

125. Ibid.

126. Bohemija 8. novembra 1620. godine gubi autonomiju i postaje dio Habsburškog carstva, preuzeto sa < <http://www.herodote.net/motguerredeTrenteAns.htm> >

127. Mađarska vojska je kod Mohacsa, 29. avgusta 1526 bila poražena od Turaka, što će prouzrokovati raspad mađarske monarhije i otvoriti put Otomanskoj i Habsburškoj dominaciji, preuzeto sa < <http://www.britannica.com/eb/article?tocId=9053190&query=mohacs%20battle&ct=>> >

128. Baggioni Daniel, Langues et nations en Europe, Paris: Rivages, 1997, str. 175.

129. Ibid, 262. 130. Baggioni Daniel, Langues et nations en Europe, Paris: Rivages, 1997, str. 266.

Na južnom dijelu Balkana, kulturni i politički život male države Grčke je u XVIII vijeku vođen pod utjecajem fanariota-aristokracije¹³⁰. Fanarioti su bili pobornici "arhaičnog jezika" naslijeđenog od vizantijskog carstva, dok su "vulgaristi", u vrijeme buđenja nacionalizma, težili kreiranju nacionalnog grčkog jezika baziranog na govornom jeziku. Adamandios Korais (1748 - 1833)¹³¹, osnivač katharevousa ili "pročišćenog jezika" predlaže kompromis koji je zasnivan na pročišćavanju arhaičnih ili vulgarnih elemenata (posebno turskog) iz pisanih jezika koji je do tada bio korišten. Od tada, pa do nedavno, grčki moderni jezik je bio podijeljen na dvije forme: dhimotiki, (δημοτική) "demotički" ili narodni grčki jezik korišten u svakodnevnom govoru, te naučni/pisani (katharevousa)¹³². Prvi, dhimotiki, rezultat je istorijskog razvoja jezika, još od helenističkog književnog koiné. To je jezik kojim su govorili Grci, sa različitim dialektima, od jedne do druge regije. Naučni jezik ili katharevousa, predstavlja naučni, miješani jezik koji se koristio u službenim formama (u politici, službenim dokumentima i vijestima) i koji se od dhimotiki, razlikovao po sintaksi i vokabularu. Godine 1976. dhimotiki je proglašen službenim jezikom, a katharevousa je krajem 20. vijeka počeo gubiti uticaj.¹³³

Rumunski jezik je nastao od latinskog jezika, a prvi pisani dokumenti na rumunskom datiraju još od XVI vijeka. Rumunski se govorio na teritorijama Transilvanije, Moldavije i Vlaške, tri regijama koje sačinjavaju današnju Rumuniju. Najveći uticaj na razvoj rumunskog jezika i književnosti imali su grčki fanarioti (XVIII vijek), te italijanski, njemački i posebno francuski

jezik u XIX vijeku.¹³⁴ Proces formiranja književnog jezika odvijao se na različit način što je posljedica podijeljenosti na tri provincije.

U XIX vijeku, kada se ujedinjuju tri provincije, nastaje rumunski standardni jezik, u čijoj je elaboraciji značajan utjecaj imao francuski jezik. Lingvistički nacionalizam je bio značajan faktor za mobiliziranje nacionalne elite, dok je ruralno stanovništvo bilo izolirano i dominirano pripadnicima nevećinskog naroda (Mađari i Saksonci u Transilvaniji, fanarioti u glavnim gradovima).

Slovenački jezik je igrao značajnu značajnu ulogu u formiranju slovenačke nacije i države, a također i u formiranju nacionalnog identiteta. Stoga, bilo koja vrsta ugroženosti naci-

slovanačkom jeziku. Također, zbog podčinjenog položaja u odnosu na tada dominantnu austro-ugarsku vladavinu, mnogi su slovenački intelektualci bili primorani pisati na njemačkom jeziku. Nakon Drugog svjetskog rata Slovenija je bila dio Socialističke Federativne Republike Jugoslavije, a slovenački je bio jedan od službenih jezika. Kada je postala neovisna, 1991. godine, Slovenija uvodi slovenački kao jedini oficijalni jezik države koji ujedno postaje i jedan od službenih jezika Evropske unije.

Nakon podjele Čehoslovačke 1993. godine, Slovačka je težila realiziranju modela "jedna država, jedan jezik, jedna nacija", posebno naglašavajući primat slovačkog jezika nad drugim etničkim grupama koje su se našle unutar granice. Jezička

U zemljama Srednje i Istočne Europe je proces konstituiranja država te standardnih nacionalnih jezika bio "blokirani" zbog prodora habsburškog, otomanskog i ruskog carstva. I dok su u zemljama zapadne Evrope definirane države-nacije uživale slobodu i prava građana koje su dobili revolucijama i sticanjem neovisnosti, Poljska, Češka i Mađarska, su, naprotiv, bez definiranih granica i državne podrške vodile jezički rat kako sa susjednim državama, tako i sa manjinskim narodima koji su živjeli unutar njih.

onalnog jezika vodila bi ka narušavanju nacionalnog identiteta, odnosno kulture.¹³⁵ Slovenija je vijekovima bila okružena velikim nacijama koje su, osim što su kontrolirale slovenačku teritoriju, uključivale plan za uništavanjem slovenačke nacije. Otuda se kod Slovenaca javio osjećaj povredljivosti i ugroženosti od strane velikih nacija.

U vrijeme kada je Slovenija (Carantanija) bila dio Austro-Ugarskog carstva, njemački je bio jezik elite, a slovenački je bio jezik naroda. Njemački je imao veliki uticaj na razvoj slovenačkog i mnogi su germanizmi sačuvani u kolokvijalnom

politika je u Slovačkoj imala dvostruku namjeru. Kao prvo, ona je dodjeljivala slovačkom jeziku dominantnu poziciju u državi i jačala je nacionalni identitet, kao drugo jezička je politika u istvo vrijeme bila metod promoviranja asimilacije neetničkih slovačkih građana u slovačku državu-naciju. Slovački su lideri na ovaj način težili da brane nacionalni identitet, usprkos "starom neprijatelju" - Mađarima - većoj etničkoj grupi unutar granica Slovačke. Mađarska jezička prava su bila neopravdانا, a od Mađara se zahtjevalo da budu "lojalni građani države" koji govore naci-

131. History of Greek language, < http://www.translexis.demon.co.uk/new_page_2.htm>

132. Modern Greek language, http://en.wikipedia.org/wiki/Modern_Greek

133. Ibid.

134. Enciklopedija Wikipedia< http://en.wikipedia.org/wiki/Romanian_language>

135. Roter Petra, Language Issues in the Context of "Slovenian Smallness", u Grin François and Daftary Farimah, Budapest: Open Society Institute, 2003, str. 236.

onalnim slovačkim jezikom. Godine 1995, Slovačka je donijela državni zakon o jeziku, koji je bio značajan stub slovačke izgradnje nacije

“Slovački jezik je najznačajnija karakteristika jedinstvenosti slovačke nacije, najvrijedniji dio kulturnog nasljedstva i suvereniteta Slovačke Republike kao i opće sredstvo komunikacije između građana koje im garantira slobodu i jednakost u pravima i dignitetu na teritoriji Slovačke Republike”¹³⁶.

Godine 1999. Slovačka je donijela Zakon o manjinskom jeziku, što će ubrzati put ka ujedinjenju u EU 2004. godine

3. 4 Od sicilijanskog do malteškog jezika

Malta, kao mala država-nacija sa dugom istorijom i bogatom kulturnom baštinom stekla je neovisnost 1964. godine¹³⁷. Do tog perioda, malteški je narod bio pod stalnom najezdom imperatora (Rimljana (3 v.p.n.e), Vizantije (VI vijek) Arapa (XI), Norrmana (XII vijek). U vrijeme unije sa Sicilijom, koja je trajala punih 440 godina, malteški su stanovnici morali absorbitati sicilijanski dijalekt kako bi se sporazumijevali sa lordovima i baronima. Lingvistički kontakti sa dominatnjom kulturom postigli su na prihvatanje stranog vokabulara i frazeologije (arapski, sicilijanski).

Godina 1523. je značajna za razvoj malteške istorije, kada je španski kralj Karlo V prepušta Redu Vitezova Svetog Johna iz Jerusalema. “Vitezovi Malte” naseljavaju ostrvo i grade kule, palače, crkve, baštne i tvrđave te uljepšavaju ostrvo mnogobrojnim umjetničkim djelima i kulturnom baštinom. Oni nameću italijanski jezik (koji je tada bio

jedini službeni jezik) u gradovima, kao jezik dominatne kulture, dok malteško stanovnišvo govori malteški, vernakularni jezik. Uticaj vitezova opada za vrijeme najezde Napoleona 1798. godine. Malteški narod je ustao protiv francuske vladavine i uz pomoć britanskog carstva se 1800. godine oslobođa njegove dominacije.

Godine 1814 Malta je samovoljno pripojena Britanskom carstvu, kada se počinju javljati i prvi pisani tekstovi na malteškom jeziku. Najveći pobornik za očuvanje i njegovanje malteškog jezika imao je Mikiel Anton Vassalli. Godine 1924 malteški alfabet je standardiziran, a deset godina kasnije je priznat kao službeni jezik malteškog naroda. Društvo Malteških pisaca je radilo na širenju malteške književnosti i edukacije.

Sticanjem neovisnosti 1964. godine, Malta promovira književna djela i promovira širenje malteškog jezika među stanovnicima.

4. Mlade države-nacije i radikalna lingvistička reforma

Nakon neuspjelog političkog kompromisa Parnell¹⁴⁰, mlada generacija nacionalista krenula je u borbu za sticanjem neovisnosti Irske, tj. za očuvanjem i širenjem upotrebe irskog jezika i tradicije. U tom smjeru je osnovana i gaelska liga 1893. koja je imala za cilj da promovira razvoj razvoj irskih školskih sistema kao i nove gaelske literature. Međutim, prečekivanje britanske kolonijalne sile izazvalo je još jače nezadovoljstvo i tragične sukobe: irski nacionalisti su morali voditi borbu za kreiranje irske Republike (Eire) odvojene od sjeverne Irske pro-

testanata (Ulster) koja je bila lojalna Velikoj Britaniji (sl. 2).

Međutim, od ukupnog stanovništva Irske samo je manjina (pretežno ruralno stanovništvo) govorila irskim tako da je obnova irskog jezika bila neophodan uvjet za oficijalizaciju jezika. Gaelski ili irski pripada grupi keltskih jezika. Istorija gaelskog jezika je duga i situira se između 300-600 godine nove ere, kada je postojao stari gaelški jezik koji se u međuvremenu obogatio književnim djelima i postao književni jezik. Međutim, 1600. godine gaelski prestaje da se koristi kao književni, a pojavljuju se gaelski dijalekti: škotski i manski. Nemogućnost elaboriranja nacionalnog irskog jezika bila je uzrokovana nedostatkom gaelskog pisma te podjelom gaelskog na dijalekte. Sve do polovine XX vijeka irski su intelektualci nastojali izraditi i obnoviti gaelski koji će, sticanjem neovisnosti slobodne Irske (1922), tj. irske Republike (1949)¹⁴¹ zajedno sa engleskim posjedovati ista prava pred zakonom kojim je zajamčeno da će djeca Iraca biti podučavana i na irskom i na engleskom jeziku. Međutim, usprkos naporima za održavanje irskih tradicija, klutre i jezika, zapaženo je da je irski jezik počeo rapidno da opada, posebno među mlađima. Moguće iščezavanje jezika moglo bi dovesti i do gubitka identiteta kao i do raskida sa istorijom i kulturom Irske Republike.

U Estoniji, međutim, lingvističke promjene nisu nastale uslijed snažnih nacionalističkih pretenzija, već zbog geolingvističke izoliranosti. Estonsku literaturu prezentira jedna nacija od milion ljudi, koja je, odmah nakon prijedloga filologa Johanna Aavika, člana pokreta

136. Grin François and Daftary Farimah, Nation-Building and Language Politics in Transition countries, Budapest: Open Society Institute, 2003, str. 47.

137. Pace Joseph Felice, The Evolution of the Maltese language, <<http://www.aboutmalta.com/grazio/study2.html>>

138. Ibid.

139. Brincat John, Language and Demography in Malta, International Cross-currents, 1991, str. 91-110.

140. Detaljnije na <<http://www.letsgo.com/IRE/03-SoftGI-26>>

141. Independent Ireland and language, preuzeto sa <http://en.wikipedia.org/wiki/Irish_language#Official_status>

mlade Estonije, poduzela politiku modernizacije i obogaćivanja jezika, slijedeći principe regularizacije morfoloških paradigm (uopćavanje forme plurala, obnova konjugacije i deklinacije), povratak autohtonim osnovama. Nakon prvog svjetskog rata i dobivanjem neovisnosti, estonski jezik teži prihvatanju inoviranih principa i difuziji novog standarda. Estonski jezik i knji-

nim funkcijama.

S druge strane, Estonija je bila pod jakom presijom Slave-naca. Nakon staljinskog perioda i ponovnog sticanja neovisnosti 1991. estonska književnost se produhovljuje, a estonski jezik postaje bitan simbol nacionalnog identiteta, čemu svjedoči i vitalnost jednog naroda visoke kulture koji je, nasuprot lingvističkoj izolaciji i nedaćama

Belgija je pravi evropski "melting pot"¹⁴³ unutar kojeg se prožimaju keltske, rimske i njemačke kulture.

Da bi se zadovoljili interesi velikih sila (Francuske, prije svega) unutar državnih granica Belgije su, kao ustavne monarhije, smještена dva naroda opterećena jezičkim problemima u svojim odnosima. Za razliku od drugih multietničkih država gdje dominatna etnija ima nadmoć nad manjinom, u Belgiji vlada paradoksalna situacija: Valonci koji čine manju etniju na jugu, govore francuski i imaju prevlast u državnom aparatu i političkom životu zemlje, dok Flamanci govore flamanskim (nizozemskim) jezikom i, usprkos tome što predstavljaju većinsku populaciju, imaju ograničena etnička prava. Tokom decenija, francuski je jezik vladao u zemlji i "osvajao" gornje slojeve flamanske populacije ili govornike dijalekata, a flamanska je etnija sve više i više patila od frankofone dominacije. Nizom revandikacija, Flamanci su uspjeli dobiti lingvistička prava. Godine 1879¹⁴⁴ donijet je prvi lingvistički zakon kojim je započet proces uvođenja nizozemskog jezika-flamanskog dijalekta u javnu službu i upotrebu, a tek je 1930-te uveden na Belgijско sveučilište. Zakonom iz 1962. utemeljuje se jezička granica između dvije etnije, a ustavne reforme iz sedamdesetih ublažavaju, ali ne rješavaju "jezički" odnosno etnički problem u Belgiji¹⁴⁵. Ovom je ustavnom reformom, Belgija podijeljena na tri autonomne zajednice (Sl. 3).

Francuska zajednica, unutar koje se govori francuski, ujedinjuje Valoniju i Bruxelles; flamska zajednica (nizozemski) ujedinjuje Flandriju i Bruxelles, a germanofonu zajednicu čine teritorije istočne Valonije, germanofono stanovništvo. Primjer

Sl. 2. Mapa Irske, Izvor: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Image:Ei-map.png>>

ževnost su se razvijali sve do 1939. godine kada Estonija pada pod uticaj SSSR-a i kada je veliki broj estonske elite i intelektualaca bio primoran na imigraciju i traženju blagodeti u inozemstvu. Ruski jezik je vremenom postao drugi službeni jezik i koristio se u urbanom dijelu grada kao i u svim službe-

istorije, ponovno "stao na svoje noge".

5. Belgija: Pitanje nacionalnog jezika unutar multietničke države

Belgija je mala nacija-država koja nastala belgijskom revolucijom 1830. godine¹⁴², odnosno

142. Od 1815. godine (nakon odlaska Napoleona) pa do 1830. godine Belgija je bila spojena sa sjevernim provincijama Kraljevine Holandije.

143. "Melting pot", metafora za heterogeno društvo koje živi unutar jedne zajednice, ali koje svoje kulturne vrijednosti gubi i poistovećuje se sa dominantnom etnjom.

144. Tatulović Siniša, Manjinski narodi i manjine, Zagreb: Prosvejta, 1997, str. 69-72.

145. Ibid.

Tabela 1. Razvitak nacionalnih jezika u zemljama članicama EU

1. Država-nacija	2. Jezik	3. Oficijalizacija jezika	4. Državno-nacionalna zajednica
1. Njemačka	Njemački	1534.	1945-1991.
2. Austrija	Njemački	1534.	1920.
3. Danska	Danski	1550.	1814-1714.
4. Belgija	Fran. Hol. Njem.	Vidi Fran, Hol, Njem.	1980-1992.
5. Španjolska	Španski	XIII stoljeće	1648-1714.
6. Estonija	Estonski	1920.	1920.
7. Finska	Finski/Švedski	1902-1917.	1917.
8. Francuska	Francuski	1539-1630.	XVII stoljeće
9. Velika Britanija	Engleski	1362-1650.	XVII stoljeće
10. Grčka	Grčki	1964-1976.	1827.
11. Mađarska	Mađarski	1863.	1920.
12. Irska	Keltski/Engleski	XX stoljeće	1920.
13. Italija	Italijanski	XIX stoljeće	1861-1870.
14. Letonija	Letonski	1920.	1920.
15. Litvanija	Litvanski	1920	1920.
16. Luksemburg	Njemački/Francuski/Luksemburški	1984.	1814.
17. Holandija	Holandski	1477-1580.	1555-1648.
18. Poljska	Poljski	1870.	1920-1945.
19. Portugal	Portugalski		1668-1820.
20. Slovenija	Slovenački	1920.	1991.
21. Slovačka	Slovački	1920.	1993.
22. Švedska	Švedski		
23. Republika Češka	Češki	1980.	1920.
24. Malta	Malteški	XX stoljeće	XX stoljeće
25. Kipar	ENGLESKI	Vidi engleski	Vidi engleski

normalizacije normansko-flamskih odnosa pokazuje da se nije odvijao u smjeru zbližavanja naroda, već na njihovom razdvajaju, kako na kulturnom tako i na političkom i privrednom planu¹⁴⁶.

Obzirom da je Bruxelles sjedište Evropske Unije, na njegove je stanovnike vršen pritisak da se smanjuju tenzije kako se ne bi narušio ugled Unije. A kao rezultat tih nastajanja, godine 1988. je u Bruxellskoj regiji utvrđena jednakopravnost francuskog i nizozemskog jezika.

6. Evropa nacionalnih jezika do XX stoljeća

Proces formiranja nacionalnih jezika u Evropi počeo je tokom 15. i 16. vijeka i još uvijek nije okončan. Neki od njih su, kao što smo mogli primjetiti, nastali relativno rano, krajem XVI i početkom XVII vijeka, dok su drugi morali pričekati XX vijek da bi se formirali (Tabela 1). Jezik nije samo samo sredstvo za uspostavljanje komunikacije već značajan dio nacionalnog identiteta i kulture. Isto tako, uvidjeli smo da su se tokom istorije javljali društveno-jezički otpori, ili društveni sukobi u kojima je jezik istovremeno znak, ulog, čak i teren za borbu. Male nacije Baltičkih zemalja, zatim Srednje i Istične Evrope, kao i Slovenija i Irska, nacionalni jezik čuvaju kao dio svog bića, kao nešto sveto koje im je omogućilo da u mozaiku evropskih država-nacija budu posmatrane kao pojedinačne, neovisne i cjelovite jedinice

Daniel Baggioni je razvitak i nastanak nacionalnih jezika podijelio u sljedeće grupe:

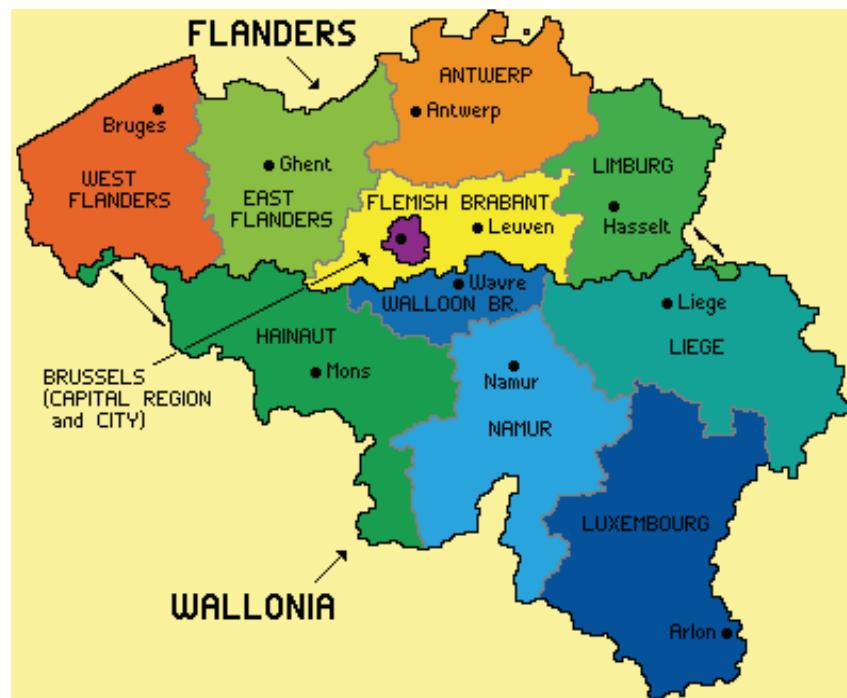
1) Prvu grupu velikih i najstarijih nacija: Danska, Španjolska, Francuska, Velika Britanija, Holandija, Portugal, Švedska čiji su se nacionalni jezici fiskirali između XVI i XVII vijeka.

2) U drugu grupu država spadaju one koje su imale fiksirani, standardizirani jezik, ali čiji je

državno-nacionalni razvoj prekinut tokom nekoliko vijekova da bi u XIX vijeku (XX vijek za Irsku i Litvaniju) ponovno bio uspostavljen: Irska, Litvanija, Poljska, Mađarska i Republika Češka.

3) Treću grupu čine one države unutar kojih se nacionalni

znotilost nacionalnih jezika poprimila je karakter fatalnosti, a razlog tome je što u međunarodnoj komunikaciji postojeći jezici nisu zadovoljavali sve socijalne potrebe, a elita je, da bi se uključila u mrežu kulturnih i socijalnih inovacija, imala potrebu za učenjem više jezika. En-

Sl. 3. Mapa belgijskih provincija i regija,
Izvor: <http://en.wikipedia.org/wiki/Image:Belgium_RegProv.png>

U Srednjoj i Istočnoj Evropi će iz istorijskih razloga i neorganizirane političke države borba za promoviranjem nacionalnog jezika prerasti u jezički rat koji se zasniva na pročišćavanju nacionalnih jezika od stranih uticaja kao i marginaliziranju manjina koje su se našle na tim teritorijama.

jezik razvijao u nekoliko talasa: XIX vijek (Bugarska, Norveška, Rumunija, Srbija), početak XX vijeka (Finska, Letonija, Estonija); kraj XX vijeka (Ukrajina, Belarusija, Hrvatska, Slovenija, Moldavija, Slovačka, Malta).

7. Ideologije lingvističke nadmoći

Sve do kraja XVII i početka XVIII vijeka, veliki je broj nacionalnih jezika, bilo u Evropi ili u regionu, imao priliku da postane jezik "šire komunikacije", a među njima su španski, zatim italijanski, francuski, engleski i njemački bili najznajčajniji. Ra-

gleski jezik je na početku XVII vijeka igrao ulogu standardnog jezika i masovno se difuzirao na cijelovitim području britanskih ostrva, marginalizirajući u potpunosti vernakularne gorone jezike. Od kraja XVII vijeka, međutim, francuski jezik zauzima značajno mjesto među elitom i širi se na uštrb svih ostalih jezika "šire komunikacije", pa čak i latinskog koji je počeo da opada nastankom evropskih vernakulara kao pisanih jezika, te kao zajedničkih jezika države koji uskoro postaju nacionalni jezici.

Nastaviće se.

146. Baggioni Daniel, Langues et nations en Europe, Paris: Rivages, 1997, str. 29-31.

ISTRAŽIVANJA

Mr. Redžep Škrijelj

Čuveni guslari na Pešteri (III)

Međugorska narodna sehara

**"Oj djevojko fistan ti se bželi!
Da Bog da te na Pešter odveli?"¹**

Mjesta poput sela Međugor svrstavamo u skupinu vrlo zanimljivih pešterskih naseobina u kojima je dugo njegovana tradicija guslarskog pjevanja. To je stočarsko naselje, razbijenog tipa, a ime sela potvrđuje da se nalazi između brdovitih padina: Velikog vrha (1329 m) sa juga i Vranjevice (1271 m) sa sjevero-zapadne strane.

Međugor je poznat kao veoma staro stočarsko naselje (1455) u kome je svojevremeno živjelo nomadsko stanovništvo. Selo je poznato po zdravoj i kvalitetnoj krupnoj stoci (ovce, jaganjci, planinska goveda), ovčijem siru.

Proslavili su ga guslari, a najviše legendarni pešterski junak iz XIX vijeka, Međugorac Smajo, poznat i kao Smail Zagora, opjevan i u narodnoj epskoj pjesmi. Vjerovatno i sam guslar, poginuo je u okršajima sa Vasojevićima blizu pešterskog sela Crvsko u ljetu 1861. godine.

O njemu i njegovom junaštvu postoji nekoliko kraješnica. Zahvaljujući legendarnom guslaru iz Čitluka, Murat-agu Kurtagiću, koji je do svoje smrti živio u Rožajama, sačuvano je nekoliko pjesama o Smaju Međugrcu.²⁰

Međugor je, ipak, slovio za vrlo frekventno naselje. U nekoliko mahala (Fejzovska, Dul-

jevska, Veskovska, Dupljačka, Škrijeljska, Jukićka i Hasanova) često su boravili viđeniji Pešterci, među kojima je bilo i musihuna: Arif Karalješković, Tahir-aga Šemović, Šemsudin-a Čarovac, Biko i Deko Drešević, Beko i Čazo Muratović, Aćif-aga Gicić, Mula Ibrahim Makić, Mula Serif Šaćić i mnogi drugi. Razumljivo da je na velikim posijelima bilo potrebe za dobrim guslarima.

U XX vijeku u Međugoru često borave Sulejman Makić (zet Međugorski) i Huso Daglar, čiji je sin Rasim (1912) bio također međugorski zet. Kasnije se u Međugoru i Raškoviću javlja jaka generacija vrsnih guslara, koje predvodi Himo Ibrović. Njegovi najistaknutiji učenici, dobrim dijelom iznikli i iz rasadnika Huseina-Husa Daghara, su: Šefko Ibrović (1932) i Amir Škrijelj (1941). Ukazala nam se mogućnost da iz ove bogate riznice od Amira zabižežimo nekoliko divnih kraješnica, od kojih dajemo ulomke iz dviju pjesama: „Krađa konja Hrnjičića Muja“ i „Ženidba Blažević Omera“:

Krađa konja Hrnjičića Muja

Skupila se jedna četa mala,
četa mala trideset Turaka,
u Udbinu na zelenu londžu.

Na vrh londže buljukbaša Mujo,

a do Muja, Čejvan dedo stari,

a do deda Kalauz Rizvane,
do Rizvana, Tanković Osmane,

do Osmana Zuko Čelebija,
a do Zuka, Bojičić Alija,
do Alije, Đulić Irahime,

do 'Brahima, Tale Ličanine,
a do Tala družina ostala.

Među njima Mujagin Halile,
zasukao ruke do lakkata,
zlatne čaše momak prifatio,

ledena ih piva napunio,
pa on služi pićem po družini,

prvu čašu punu napunio,
rođenoga brata ponudio,
svoga brata Muja Hrnjičića.

No, Mujova pokleknula glava,

niti gleda čašu ni Halila,
već on gleda u zelenu travu
Halil dvori brata rođenoga,
dvore brata pola od sahata.

Nit mu smije čašu pokloniti,
Nit se smije natrag povratiti,

Kad bi Muju čašu poklonio,
mog'o bi ga okarati Mujo,
da se natrag u družinu vrati,

može bratu hatar ištetići,
pa ni to mu ne bi milo bilo,

90. Vidi: Ljubiša Rajković, Sa londže zelene, Rožaje 2001.

Nekoliko pjesama (Pogibija Međugorca Smaja i dr.) je od Muratage Kurtagića zapisaо naš književnik Zaim Azemović. O Međugorcu Smaju vidjeti: Redžep Škrijelj „Pešterski zabit Međugorac Smajo“ u: H. Crnovršanin, N. Sadiković, Sinovi Sandžaka (II izdanje), Sandžačka riječ, Frankfurt AM, 2002.

koj' stariji beše u družinu,
on žaljaše buljukbašu Muja:
Što im Mujo sedi neveseo?
35
koji mlađi beše u družinu,
on žaljaše Mujova Halila:
Što im Halil stoji na
nogama,
i on dvori brata rođenoga?
No, junaka Ličanina Tala:
40
skoči Tale na noge lagane,
pa serdaru Muju govoraše:
O moj brate buljukbaša Mu-
jo,
što ne primiš punu čašu pi-
va,

Detalj sa Pešterske visoravni

no namuči tvog brata Halila?
45
Ta put Mujo podignuo glavu,
diže glavu pa čibukom ma-
hnu,
prati brate tvoga brata Mu-
ju,
pa posluži pićem po družini,
a ja sam ti danas neveseo,
50
ne treba mi pivo ni jediva.
Ode Halil služit' po družini,
no junaka Ličanina Tale,
po serdaru Muju razgovara:
O moj brate buljukbaša Mu-
jo,
zašto si mi tako neveseo?
Kaži pravo tako bio zdravo.
Je l' ti žao što si ostarao,
ostario mejdan ostavio?
Ne mož'š vodit' čete plani-
nama,
ilj' ne možeš hljeba bijelogu,

ilj' ne možeš piva ledenoga,
ilj' si nešto čuo za Sultana?
Da na njega Vlasi negoduju,
da njegovu vojsku odvraća-
ju,
65
prifaćaju Stola i Stambola,
pa te Care od imdata traži,
a ti njemu ne mož'š pomo-
gnuti?!
No mu reče buljukbaša Mu-
jo:
Brate Tale i ostalo društvo,
70
Kad pitate pravo ču vam ka-
zat':
Nije mi žao što sam osta-
rao,

imam dosta pivo ledenoga,
ništo ne znam za Sultana,
nit me Sultan od imdata tra-
ži,

85

neka pomoć traži od Allaha,
od mene mu nema poma-
ganja.

Brate Tale i ostalo društvo,
kad pitate pravo ču vam pri-
čat':

Evo doba četiri godine,
90

kako me je kahar pogodio,
što ga jadan preboljet' ne
mogu!

jedno jutro prije zore rane,
ja se dig'o iz meka dušeka,
pa ja blizu do pendžera pri-
do',
ček mu mako', a čelo pri-
mako',

te pogljedah polje i ravninu,
po lukama beše pala tama,
a po gori snijeg udario,
taman beše hora za lovlje-
nje.

100

Ja se natrag sa pendžera
vrati',

pa ja zovnu' moju sestru
Ajku:

Ajko sestro, bratu jedihnice!
Siđi sestro do podruma mo-
ga,

opremi mi Đoga i Maljinu,
105

dok ja spremim sebi i Ha-
lili,

i pokupim četu krajišnika,
da odemo u lov u planinu,
ne bi lj' kak'a lova ulovilji,
ilj' nekakav šićar zadobilji.

110

Kod Ajkune pregovora ne-
ma!

jer sam dosta u mladosti
bio,
i vodim čete planinama,
prisrećao čete od dušmana,
75
mnogo vlaških glava pogu-
bio,
i pustoga blaga zaradio,

Guslari su se često identifikovali sa svojim epskim junacima prihvatanjem "neke donkihotovske zaljubljenosti" u njihove osobine, kao što je odijevanje (Ćor Huso se odijevao kao junaci njegove pjesme, Murat Kuratagić (u mladosti) kao Halil, Kasum Rebronja poput Tala Ličanina – "mudraca ispod skromne odjeće".

i pomag'o našu sirotinju,
i branio sehratli Krajinu.
Došlo vreme pa sam osta-
rio,
80
doj će vakat valja umrijeti,
imam dosta ljeta bijeloga,

Potrčala brata poslušala,
sve trčeći do podruma siđe,
pa se brzo natrag povratila,
u avliju prema pendžerima,

115

popela se binaku kamenu,
deojačkim glasom razgova-

ra:
O moj brate buljukbaša Mujo,
nit' se sprema', nit' budi Halila,
niti kupi četu krajišnika.
120
Vi nećete u lov u planinu,
vi ste braćo danas zakahreni,
dobri su vam konji ukradeni,
njednoga u podrumu nema?!
Ja kad začuh šta mi sestra priča,
125
na živo me srce zaboljelo.
Odma' skoči' na noge laganе,
pa na noge natuko' opanke,
pa trčući niz bijelu kulu,
u avlju do pendžera siđo'.
130
Od podruma vrata otvorena,
a u podrum' konja ni jednoga.
Kad ja baci' pogled ka jaslima,
đe stajahu prazne bez hajvana,
povratih se na bijelu kulu,
135
pa ja uze' tevdilj odijelo,
navalio te se opremio.
Spremio se za zemlju dušmansku,
da me ne bi poznali dušmani.
Obijo sam četiri godine
140
i gazio vlaške kraljevine,
ne bil' kakav haber ufatio,
ko ukrade konje iz podruma?
I ne moga' haber ufatiti...
144
(Ulomak)

Sljedeća verzija, također, bar do sada neobjavljene pjesme iz narodne sehare međugorskih guslara je kraješnica „Kad se ženi Blažević Omere“. Ovom prigodom prenosimo najznačajnije ulomke koji navljuju zaplet u kraješnici i izvanredne lirske momente u kojima narodni pjesnik opisuje Eminu, prelijepu jedinicu Ah-

med-bega iz Kanjidže (Kanjiže):
Jedno jutro zora osvanula
Poranila do dva bajraktara
U Kladušu na Mujovu kulu.
Jedno beše Buljukbaša Mujo,
A drugo je daidža mu Ramo.
5
Doš'o Ramo sa Glamoča grada,
pa sedoše među pendžerima,
otvoriše silne razgovore.
Pa mu veli Glamočanin Ramo:
O sestriću Mujo Hrnjičiću,
Što ne ženiš tvog brata Halila,
no mu prođe mladost u nevidost,
a otoše ljeta bez deteta.
No mu veli Mujo Hrnjičiću:
O daidža sa Glamoča Ramo,
15
kad me pitaš, pravo ću ti kazat':
Ja bih brata rado oženio,
no đe nađo za brata devojku,
ne bi beže riječ učineo,
šćerku bi ti zlatu poklonio.
35
Tu bi našo za brata devojku
i za sebe dobra prijetelja.
Tad' mu Mujo riječ govoraše:
Aman, dajo imana ti tvoga,
hajde odma da se opremimo,
40

Čuveni guslari na Pešteri

Abstract:

U nekoliko teza ove studije, autor iznosi najbitnije momente i detalje koji su tokom XIX i XX stoljeća uticali na nastanak i razvoj svojevrsnih guslarskih škola, ili još preciznije, za bošnjačku zajednicu na Pešteri, vrlo značajnih, svojevrsnih kulturnih i duhovnih akademija, koje su u odustvu dovoljnog broja adekvatnih odgojno-obrazovnih ustanova, predstavljale jedini način da lokalno bošnjačko stanovništvo i mladi naraštaj stekne osnovna znanja o svojoj izuzetno bogatoj historijskoj i kulturnoj prošlosti.

Jezik pešterskih Bošnjaka, odnosno, bogata tradicionalna bošnjačka leksika, sadržana na snimljenim materijalima Milman Peri kolekcije (Milman Parry Collection), prenijeta putem, u ono vrijeme raspoloživih nosača zvuka, iz grla slavnih pešterskih guslara, danas se može koristiti kao vrijedan uzorak naše, vanjskim utjecajima neugrožene, izvorne unutar nacionalne jezičko-identitetske komunikacije.

Ključne riječi:

Pešter, Sandžak, Bošnjaci, Pešterci, gusle, guslari, kraješnice.

da idemo Alajbegu staru,
da prosmo begovu Zlatiju,
za mog brata Goješna Halila.

Taman su se razi učinjeli,
da otidu da prosu devojku,

45

dok odajska poklekoše vrata,
a na vrata Mujagin Halile,
pa im Božji seljam nazivaše
i kroz seljam grohotom se
smije.

No, ga pita daidža mu Ramo:

50

O sestriću Mujagin Halile!
Što se sine smiješ iz grohot-a?

Jesilj' čuo naše razgovore?
Jesi lji se razi učineo?
Jesam dajo, vijeka mi moga!

55

Sve sam čuo, sve sam razumeo,
alj' se nisam razi učineo:
Kako će te prositi devojku,
bez pitanja Mujova Halila?
Zlatija je čuvena devojka,

60

alj' je skoro kraste bolovala!
Ostalo joj lice gropčinjavo,
ka' da su je vrane iskljuva-le!!!

Ta devojka nije za Halila!
No, mu veli sa Glamoča Ramo:

65

O sestriću Mujagin Halile
kaži pravo tako bio zdravo,
a koja je za tebe devojka,
da idemo i s Mujom prosmo?

A Halil mu opet odgovara:

70

O daidža sa Glamoča Ramo
kad me pitaš pravo ču ti
kazat':

Evo doba četiri godine,
jedno jutro zora osvanula,
još ne beše ugrijalo sunce,

75

ja ustadoh sa meka duše-ka,

pa ja bljizu do pendžera pri-đo',

džamali sam pendžer otvo-rio,

i kroz pendžer glavu pomo-

lio,
i pogleda' poljem ka planini.

80

Čini mi se hora za lovljenje,
pa se vratih s džamali pe-ndžera,

navolio te se opremio,
a pripasa' pulalji silaha,
a za silah svjetlo oruž'e

85

i ja uze' pušku granaliju
i ja uze' dva hrta zagara
i ja uzeh dva sokola siva
i otido' u lov u planinu.

Lov lovio gorom i planinom

90

od sabaha pa do pola dana
i ne mogah ništa uloviti.

Pa od podne lovih do ak-šama

pa ne moga' ništa uloviti.

Sram me beše da se prazan vratim,

95

bojadoh se Mujova prekora:
Ti bio si u lov u planinu
a nijesi lova donijeo!
Lutajući gorom i planinom,
dok me kara akšam uhvatio,

100

na svoje sam srce pomislio:
Dokle dođem u Iščilj Kladu-šu,

pola će me noći ufatiti!

Tad' će Mujo sana boraviti.

Da iz sana probudim ser-dara,

105

a Mujo je huje naopake.
kad bi' njega probudio,
može mene rezilj učiniti,
a možda mi neće vjerovati,
da sam bio u lov u planinu,

110

no misliti da sam lut'o niz mahale!

Pa ne šćedoh ići u Kladušu,
Uzeh džadu ka Kanjiži gradu.

Lak polako niz planinu siđo'
dokle siđo do Kanjiže grada.

115

Begovu sam suočio kulu,
bijelu kulu Ahmed-bega sta-ra.

Priđo čarnu' halku na vra-tima.

Teška halka a velika vrata,
pa se kula iz temelja ljudi.

120

Siđe beže otvori mi vrata,
a ja sam mu seljam navalio,
a beže mi s boljim prifatio,
pa me pita na avlina vrata:
Zašto sam ja tako zakas-nio?

125

Zašto cukam na begova vrata,
u po noći kada vakat nije?

A ja rekoh Ahmed-begu sta-ru:

da sam bio u lov u planinu
i da jesam džadu pogriješio.

130

Evo siđoh u Kanjižu gradu.
baš sam tvoju kulu suočio,
Ne bi lj' noćas konak zara-dio.

No mi veli Ahmed-beže sta-ri:

Hajde bujrum Mujagin Hali-le!

135

Izvede me na bijelu kulu,
a na kulu šarenoj odaji.
Doneše mi gospodsku veče-ru,

na siniju, te sam večerao,
i dobro mi ikram učinio:

140

Povede me u drugu odaju,
tu prostrate gospodske ha-ljine,

tu sam mog'o sana boravi-ti,

tu sam spav'o i dobro od-mar'o,

pa ujutru rano poranio,

145

pa sam ibrik vode zahvatio,
da udarim avdes po tijelu,
da bih sabah namaz ispra-tio.

Kad udara' avdes po rukama

odajska se otvoriše vrata?!

150

U pjesmi dalje slijedi jedan od dvaju fantastičnih opisa Ah-med-begove Emine:

Na vrata se pomoli devojka,
kakva beše fištila je guja,
čini mi se da ugrijala sunce?!
Odma' sam se ašik učineo,
pa sam njojzi okom nami-gnuo,

155

a ona se mlada nasmijala,
zastala je divan učinila.
Dok udarih avdes po tijelu,
ona pruži vezeno jagluče,
te pokupih vodu od avdesa.

160

A ja skido' burmu pozlaće-
nu,
te darova lijepu devojku.
To bijaše lijepa Emina,
mila čerka Ahmed-bega sta-
ra
sa Kanjiže, bijeloga grada.

165

Obilježje dajo pazarismo
i ja sam ti besu založio:
Sad' dok sidem do Iščil Kla-
duše,
da ja kažem mome bratu
Muju
da otide da prosi djevojku.

170

Od tog doba četiri godine
nit' ja više ne okrenuh glavu!
Al' sam jemin Boga učinio:
da se drugom oženiti neću.
Ilij' Eminu Ahmed bega stara

175

Ilij' se nikad ni ženiti neću.
Kad to začu Buljukbaša Mu-
jo
on se šinu šakom po kolje-
nu!

Koliko se lako udario
pukoše mu saftijan čakšire!

180

Pa zavika iz bijela glasa:
Allah mene, do Boga milo-
ga!

Vidi dajo šta mi Halil radi:
Evo doba četiri godine
devojki je prsten ostavio,

185

a ne kaza svome bratu Mu-
ju,

ni daidži glamočkome Ramu,
ni nikome od roda svojeg!
A devojka je davno isproše-
na

za junaka Blažević Omara.

190

Danas su joj svati četisali,
pa je Halil oštro govorio:
Siđi brže do podruma mogu,
opremi mi Đoga i Malina
i Labuda konja daidžina

195

da idemo do Kanjiže grada,
da branimo 'rza i obraza -
da ne damo pod prsten dje-
vojku...

193

medna usta - kutija sećera,
a dugačka grla na devojku:
na grlu joj četiri đerdana,
sva četiri od suhogog zlata,
još bi stala šaka od junaka.

Kada trepće, ka' da šimšik
meće,
kat' se šeće kao paunica,
a kat' zbori ka' da golub gu-
če!

Obukla je džanfezli dimije,
dimije su od četiri tura,
preko tura dvanaest pandu-
ra.

Uz nogavice zmije upletene,
na kolena glave izvedene,
pa kad šeće kićena devojka,
sve calaju te se dofačaju!
Na sred krila tica lastavica,
a na pleće svileno jeleče,
i na glavu svilenu šamiju!
Ah kakva je kićena devojka!
Fisna li je, fištila je guja,
da premami sa neba oblaka,
a kamoli na zemlji junaka.⁹¹

Kraj.

Famous epic poem singers of Peshter (Summary)

In several theses in this paper the author presents the most important moments and details which, during the XIX and the XX century, influenced the formation and development course of many guslar schools, or more precisely, for the Bosniac communities in Peshter very important, unique cultural and spiritual academies, which were the only path to the local Bosniac population and the young generations be thought the elementary details and information about their specially rich historical and cultural history.

The language of Peshter Bosniacs, namely the abundant traditional Bosniac lexicon, is comprised on the recorded materials of Millman Perry collection, transferred by the available sound carriers from the throats of the glorious Peshter guslars can be used by us as a worth sample plus of our, unthreaded by external influences, original national lingual and identity communication.

Keywords:

Peshter, Sanjak, Bosniacs, Peshterans, Guslars, "Kraješnice".

90. Autor je obje pjesme zabilježio na osnovu pjevanja i kazivanja Amira Škrijelja (1941) u Skoplju. Pjesme je Amir, kao vrsni hodža-guslar, naučio od rahmetli Husa Daglara (1884-1961) i Hima Ibrovica (1912-1981).

Polemika o uvodenju bosanskog jezika u priboskoj skupštini

Dvojezičnost pod znakom pitanja

Pred letnju pauzu na poslednjoj sednici Skupštine opštine Priboj, većina odbornika je odlučila da ne prihvati Predlog Odluke o izmenama i dopunama Statuta opštine Priboj koja reguliše uvođenje bosanskog jezika u službenu upotrebu. To praktično znači da će i dalje jedini zvanični službeni jezik u priboskoj opštini biti srpski. Od ukupno 41 odbornika za uvođenje bosanskog jezika glasalo je 13 odbornika - Koalicija Zajedno za Priboj, SDP i SDA, što je bilo nedovoljno za usvajanje izmena i dopuna Statuta pa je još jednom propao pokušaj da se u Statut uvrsti i bosanski kao zvanični jezik.

Ferzo Čelović, predsednik SDP je izneo stav da bi usvajanje predloženih izmena Statuta opštine Priboj bila snažna i pozitivna poruka pripadnicima bošnjačke manjine u čitavoj Srbiji. U protivnom, OOSDP biće prinudjen da to pravo ostvari kroz drugim institucionalnim putevima. Čelović je podsetio da je pitanje uvođenja bosanskog jezika u lokalnom parlamentu pomenuto još pre tri godine i da je pravo na jezik elementarno pravo, jedno od suštinskih prava ravnnopravnosti građana. Ustav Republike Srbije, Zakon o lokalnoj samoupravi, Zakon o zaštiti sloboda i prava nacionalnih manjina predstavljaju pravni osnov za uvođenje bosanskog jezika u službenu upotrebu u opštini Priboj, jer se

na poslednjem popisu stanovništva za bosanski jezik kao matrijni jezik izjasnilo 18 odsto priboskih Bošnjaka i Muslimana.

Mada su predsednik opštine i predsednik DS Milenko Milićević i predsednik Komisije koja je bila zadužena za pripremu predloga izmena i dopuna opštinskog Statuta Kenan Hajdarević obrazložili da je ovo zakonska obaveza i da će se u praksi dvojezičnost postepeno uvođiti odbornici koji čine većinu u skupštini nisu glasali za dvojezičnost.

Bošnjaci ne mogu da imaju bosanski nego bošnjački jezik, smatralju u DSS. „To je po standardizaciji srpskog jezika. Jednostavno ne možemo da prejugidiramo i donosimo ishitrene odluke, jer i mišljenje Saveta za nacionalne manjine vlade RS da možemo da usvojimo samo bošnjački jezik i DSS to podržava, ali neće uvođenje bosanskog jezika“, poručio je sa skupštinske govornice predsednik Skupštine i OO DSS Dragomir Mišić. Za uvođenje bosanskog jezika nisu bili ni predstavnici SPO, mada nespore pravo bošnjačkoj nacionalnoj manjinai da govore svojim jezikom. Oni su postavili pitanje koliko bi uvođenje bosanskog jezika u službenu upotrebu koštalo pribosku opštini, navodeći kao primer obavezu postavljanja dvojezičnih tabli ulica i ustanova. D. Gudurić

вечерње
НОВОСТИ

10. 11. 2007.

ДРЖАВА ДА ПОМОГНЕ

У Новом Пазару, председник Менхихате Исламске заједнице Санџака, муфтija Хасибо Судовић упутио је писма на адресе председника Народне скупштине РС, министра спољних послова Републике Србије, председника Народног суда и МУП-а, у којима моли за помоћ да се спнувају уговори о поддршци сајмишта у овом граду сајмишту у Јајинци, пештарији ученика из медресе у Новом Пазару, којима је онемогућено похађање наставе, од понедељка ће наставити школовање у Београду, у медреси Исламске заједнице Србије и бараји имањи.

ПАРЛАМЕНТ О ИЗБОРУ СУДИЈА УСТАВНОГ СУДА

ПОТПИСАНА ЛИСТА

АГОНИЈА око формирања Уставног суда Србије, после скоро годину дана јуче је коначно окончана, почетком посланичке расправе у Народној скупштини о Закону о Уставном суду.

- Законом се уводи неколико важних института. Најважнија новина је институт уставне жалбе - реага је за скупштинском говорницом министар правде Душан Петровић. Њиме ће сваки грађани добити право и могућност да се обрати Уставном суду кад сматра да је повређено његово право или нека од слобода утврђених Уставом и да тражи заштиту.

Министар је naveo и да ће грађани моћи да се обрате Уставном суду и ако сматрају да неки процес који се води пред редовним судом траје предуго.

Председник Србије Борис Тадић своју листу кандидата за судије Уставног суда доставио је посланицима још половином јуна.

Од његових десет предлога Скупштина треба да прихвати пет имена.

А јуче је коначно утврђена и "обрнута" листа - десет кандидата Скупштине, са којима председник Тадић треба да именује пет.

На листи предлога Народне скупштине су: Оливера Вучић, професор Правног факултета у Београду, Весна Илић-Превлака, државни секретар Министарства просвете, судије Врховног суда Србије Катарина Андрит-Манојловић, мр. Јадранка Иван и Михаило Рутић (бивши председник РИК), Душан Челић, сарадник Правног факултета у Косовској Митровици, проф др Агнеш Картаџ-Одри, ванредни професор Правног факултета у Новом Саду, Зорица Каврајић, судија Охрежног суда у Новом Пазару, др Драган М. Стојановић, професор Правног факултета у Нишу, др Владан Кутлешић, професор на Факултету политичких наука у Београду. ■ Р. О.

11. 11. 2007.

Фашизам

ПОЛИТИКЛ

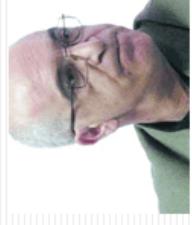
Петак – Министарство вера апеловало је на актере сукоба у Исламској заједници у Новом Пазару, који је резултирао онемогућавањем шесторици ученика да похађају верску школу у том граду, „да се узбиље“, јер деца не могу сносити последице неспоразума супротстављених страна. Шесторица ученика средње верске школе (медресе) интернатског типа у Новом Пазару, којима је онемогућено похађање наставе, од понедељка ће наставити школовање у Београду.

Реч је о ученицима чији су очеви имами који су почетком октобра отказали послушност Зукорлићу и приклонили се Исламској заједници Србије и новоизбраном рејису Адему Зилкићу.

Поводом Међународног дана борбе против фашизма и антисемитизма, поједине политичке партије још једном су затражиле хитну забрану рада свих организација које пропагирају или изазивају расну, верску и националну mržњu.

Ако је недеља почела у знаку успеха наше рок музике у свету завршава се концертом светске суперзвезде, рокера Џоа Кокера у београдској „Арени“

5. 08. 2007.

Interview: DŽUDŽEVIĆ: Skupština mora da se uozbijbi!

- Interni dogovor u parlamentu je bio da se sastanemo u ponedjeljak, 27. avgusta, i nastavimo rad Skupštine, odbora i Komisije za novi poslovnik - kaže za "Dnevnik" potpredsednik Skupštine Srbije iz "Liste za Sandžak" Esad Džudžević povodom dilema o tome koliko će trajati letnja pauza najvećeg zakonodavnog tela. - Nadamo se da će novi poslovnik i zakon o Narodnoj skupštini pomoci da se poboljša efikasnost u radu. Tek su sačinjenje radne verzije ova dokumenta i očekujemo da će tog prvog radnog dana nakon odmora sve poslaničke grupe dobiti nacrte, kako bismo krenuli u finalizaciju rešenja.

Do kraja godine parlament treba da usvoji paket od preko 40 "europskih" zakona. Da li je to moguće, ukoliko se uzme u obzir dosadašnji tempo rada Skupštine?

- Moguće je ukoliko se svi uozbijljivo se svi uozbijljimo. Taj problem ima dve dimenzije. Jedna je da poslovnikom i zakonom o Skupštini uozbijljivo rad svih naš, a s druge strane, potrebno je intenzivirati dobru klimu i ambijent među svim poslaničkim grupama. Smatram da je mnogo bolji metod za ostvarivanje efikasnosti - s tim što smo ga i Poslovnikom o radu predviđeli - to što čemo prvi put imati kolegijum ili predsedništvo Skupštine, koje će činiti predsednik i potpredsednici parlamenta i šefovi poslaničkih grupa. U okviru tog foruma moguće je napraviti dobru klimu i ambijent koji će svesti opstruktivnu opoziciju, kao legitiman metod parlamentarne borbe, na razumnu mjeru.

Da li su potpredsednici Skupštine do sada bili nedovoljno uključeni u organizacione poslove parlamenta, iako u odsustvu predsednika oni vode sednice?

- Ne postoji da se s očenama da su potpredsednici bili marginalizovani. I do sada biti "ozakonjeni" forum, koji treba da doprinese efikasnijem radu parlamenta.

Može li uopšte biti stvorena ta nova klima, ukoliko se opoziciji "skrati vreme" za raspravu?

- Mislim da će se svi poslanički klubovi, mada srpski radikalni bojkotuju rad Komisije za poslovnik, složiti s tim da je potrebno ograničiti vreme za diskusiju po jednaj tački dnevnog reda. To ne smatram restrikcijom. Dobili smo čitavu malu biblioteku svih komparativnih istaknutava u Evropi i svetu, i svuda je predviđeno ograničeno vreme za diskusiju po određenoj tački, da bismo i mi mogli, kao što radi mađarski, hrvatski i drugi parlamentari, da planiramo rad Skupštine do kraja godine. To do sada nije bilo moguće.

Zakon o Skupštini takođe je bio kamen spoticanja, zbog najava nekih novih privilegija za narodne predstavnike...?

- Moguć je konsenzus i o tom zakonu. Nema nikakve reči o privilegijama, sasvim normalne stvari su predviđene. Jedino što je novo jeste da će Skupština prvi put dobiti svoj budžet i moći da planira troškove, a ne da zavisi od dobре volje pojedinih ministara.

Da li je "luksuz" to što će parlament zasedati u dve zgrade?

- Ta diskusija traje još od kada sam bio član one poslednje Savezne skupštine - da je zdanje Doma atraktivnije i da je pravljeno da bude parlament. Ova zgrada u kojoj zasedamo nije pravljena za te namene. Nadam se da će biti pravljeno u skladu sa zakonom i sredstvima koja su nam dala.

7. 11. 2007.

РАВНОМЕРНО

МИНИСТАР просвете у Влади Србије Зоран Лончар изјавио је у Новом Пазару да је определење ове владе пројекат децентрализације и равномерног регионалног развоја.

Председник општине Нови Пазар Сулејман Угљанић, је рекао да је локална власт била у праву када је одлучила да подржи актуелну владу, јер су за четири године у образовању, или и у осталим областима, достигнути значајни резултати. Угљанић је захвалио Лончару и премијеру Војиславу Коштуничи зато што је њиховим деласком на власт враћено поверење у државне organe.

Danas

S. Stanković
S.N.

BNV nezadovoljno ograničenjima za manjinske medije**RTS treba da formira redakciju na bosanskom**

Novi Pazar - Predsednik IO Bošnjačkog nacionalnog veća i potpredsednik Skupštine Srbije Esad Džudžević razgovarao je sa predstvincima posmatračke misije Evropske unije u Novom Pazaru. Teme razgovora bile su položaj manjina u Srbiji, sa osvrtom na položaj Bošnjaka, i informisanju manjina. Džudžević je inostranim diplomata predorio da je u proceduri donošenje Zakona o nacionalnim većima u Srbiji koji će u velikoj mjeri poboljšati funkcionisanje ovih tijela.

S.N.

- Bošnjačko nacionalno veće je izuzetno nezadovoljno postojećim zakonskim rešenjima koji manjinske medije ograničavaju samo na lokalne, a ne na regionalne i nacionalne frekvencije i područja. Imajući u vidu te činjenice, BNV je zatražilo od javnog servisa Srpske da se krene u formiranje redakcije na bosanskom jeziku, koja bi na tom mediju realizovala emisiju - rekao je Džudžević predstvincima posmatračke misije EU u Novom Pazaru.

Centar za bošnjačke studije učestvovao na 52. sajmu knjiga u Beogradu

Predstavljena izdanja na bosanskom jeziku

Tutin - Centar za bošnjačke studije iz Tutina, koji djeluje u sklopu Bošnjačkog nacionalnog vijeća, predstavio je svoja izdanja na ovogodišnjem 52. sajmu knjiga u Beogradu. Ova ustanova predstavila se u okviru štanda republičkog Ministarstva kulture i medija, na kome su bile prisutne i druge izdavačke kuće manjinskih naroda. Predsjednik izvršnog odbora Bošnjačkog nacionalnog vijeća Esad Džudžević rekao je da je štand Centra za bošnjačke studije bio dobro posjećen i da su na njemu predstavljena izdanja

ove ustanove, štampana u prošlom periodu.

- Ovdje nismo predstavili samo izdanja Centra za bošnjačke studije već i svoju nacionalnu zajednicu, prava koja ostvarujemo u Srbiji kao i neke projekte koje imamo u planu. Ovo je jedan veliki dogadjaj i za nas i za državu jer je omogućeno nama, i drugim manjinskim zajednicama da predstavimo kulturu, tradiciju i sve ono što smatramo svojim kulturnim identitetom - rekao je Džudžević. On je kazao da je Centar za bošnjačke studije poslednjih godina imao ne-

koliko izdanja među kojima su udžbenici za bosanski jezik u osnovnim školama i časopis Bošnjačka riječ.

Prema njegovim riječima, ova ustanova ima u planu nekoliko projekata vezanih za promociju kulture Bošnjaka u Srbiji. Džudžević je istakao da će najvjerojatnije na narednom Sajmu knjiga Centar za bošnjačke studije imati poseban štand na kome će sve to moći i da predstavi.

- Imaćemo prilike da, u nekih desetak dana, predstavimo sve ono što smatramo važnim za naš nacionalni identitet. To je

dobra praksa koju je Ministarstvo kulture uvelo i nadamo se da će ona, narednih godina, živjeti u još sadržajnijem obliku - rekao je Džudžević.

Ustanova Centar za bošnjačke studije osnovana je 1994. godine kao Nacionalna biblioteka Sandžaka „Vehbija Hodžić“, a 2004. transformisana je u Centar za bošnjačke studije i od tada radi u okviru Bošnjačkog nacionalnog vijeća. Planirano je da se bavi naučno-istraživačkim radom, izdavačkom djelatnošću, informisanjem i stipendiranjem studenata. J. M.

БРДСТВО

Вестник на българите в Сърбия * Година XLVI * Број 2156 * 31 август 2007 г. * Цена 20 дин.

В Нови пазар разговаряха представители на националните съвети на бошняците и българите

След отделянето на
Здравен дом от Зд
Пир

Инициатива за Асоциация на малцинствените медии

Без доста специа

От началото на годината върху Здравния дом в общината. Какво се случи промени, проблеми и димигровградското здравни новините въпроси, зададе директора на Здравния д-р Боян Давитков.

Кандидат-студентска за записване на бълга

Мнозина босилегра ще следва в Българ

POGLEDI

Boško Jakšić

TEMA DANA

HRONIKA

EKONOMIJA

KULTURA

SPORT

POGLEDI SA STRANE

Eva Ras

SRBIJA

Hronika

Osuđeni za ubistvo odborničkog kandidata

Ertan Grgić osuđen zbog likvidacije Ruždije Durevića na dan lokalnih izbora

Novi Pazar – Ertan Grgić (33) iz Novog Paza osuđen je na 15 godina zatvora zbog ubistva odborničkog kandidata Liste za Sandžak Ruždije Durevića, 10. septembra prošle godine za vreme vanrednih lokalnih izbora. Veće Okružnog suda u Novom Pazaru kojim je predsedavao sudija Dragiša Radisavljević osudilo je kao drugooptuženog Enesa Derdemeza (26) i trećeoptuženog Seada Papića (32) učesnike u istom događaju na po godinu dana zatvora zbog izazivanja opšte opasnosti. Sva trojica okrivljenih osuđena su i na po tri meseca zatvora zbog nedozvoljenog držanja i nošenja oružja.

Ruždija Durević odbornički kandidat Liste za Sandžak ubijen je u blizini biračkog mesta na dan lokalnih izbora. Za ovo ubistvo Lista za Sandžak Sulejmana Ugljanina odmah je optužila sandžačku demokratsku partiju Rasima Ljajića, tvrdeći da je tako htela da spreči izborni poraz. Ljajićeva SDP je odbacivala optužbe, ali ni do danas nije priznala rezultate izbora tvrdeći da su neregularni jer su održani u atmosferi straha. Na tim izborima Lista za Sandžak je ubedljivo pobedila, a kandidati za odbornike SDP-a nisu kasnije ni položili zakletvu niti učestvuju u radu lokalnog parlamenta. Advokat porodice Durević Esad Duljević, je juče posle izricanja presude rekao da su kazne blage i da ni posle ovog suđenja nisu otkriveni politički motivi za ovo ubistvo. Advokat okrivljenih Biljana Vukanović nije komentarisala presudu. Sudsko veće je odbilo njen zahtev da se proces ponovi uz rekonstrukciju događaja. Sva trojica okrivljenih su negirali svoju krivicu. Sudnica u Okružnom судu u Novom Pazaru je juče bila puna do poslednjeg mesta.

S. Bakračević

PRESS
ONLINE

KUPIŠ PRESS!
НАДАЈУЋИ
ДОБИЈЕС!

ma za 300 miliona DM

Oko 1.300 tona nafte proliveno u Kerčanskom moreuzu

VESTI KOLUMNNE BLOG FOTO AUDIO/VIDEO KLADIONICA RSS

VESTI DANA
POLETIKA
U FOKUSU
KOSOVO
GLOBUS
KOMENTAR DANA
HRONIKA
REGIONI
REPUBLIKA SRPSKA
BEOGRAD
DŽET-SET SVET
LIFE STYLE
SPORT

09.10.2007., NOVI PAZAR.

Izvor: BETA

Optuženom za bombaški napad
31 godina zatvora

■ Okružni sud u novom Pazaru osudio je Fahrudina Gusicu na 31 godinu zatvora zbog bombaškog napada u kojem je jedna osoba poginula, a druga teško povređena, potvrđeno je danas agenciji Beta predsednik suda Camil Hubić.

"Sudska veće je utvrdilo da je Gusic 14. novembra 2006. godine bacio ručnu bombu na porodičnu kuću Mahmuta Hajrovića s namerom da ubije članove te porodice. Jedinstveno kozne je utvrđeno i zbog nedozvoljenog posedovanja eksplozivne naprave", rekao je Hubić.

U eksploziji su teško povređeni Mahmut i njegova supruga Zurneta Hajrović, koja je kasnije preminula u bolnici.

Osuđeni Fahrudin Gusic ima pravo žalbe u Vrhovnom судu Srbije.

Турска подршка
реис-ул-улеми Зилкићу

Делегација Исламске заједнице Србије, коју предводи реис-ул-уллема Адем Зилкић, вратила се јуће из посете Турској где је имала сусрете са тамошњим врховним поглаваром Исламске заједнице, представницима парламента и владе. „Ријасет Турске и реис-ул-уллема Али Бардакоглу, као и представници парламента и владе подржали су формирање ријасета Исламске заједнице Србије”, рекао је Танјугу генерални секретар ИЗС Елдин Ашћерић. Ашћерић је казао да су договорени сви видови сарадње двеју исламских заједница.

Танјуг

Ministar Dragan Jočić pisaо Esadu Džudževiću

Hvala na podršci reformama

Novi Pazar - Ministar unutrašnjih poslova Srbije Dragan Jočić uputio je pismo predsedniku Izvršnog odbora Bošnjačkog nacionalnog veća Esadu

MSV (u sagledati potrebu zastupljenosti pripadnika nacionalnih manjina). Dragan Jočić

Džudževiću, saopštio je Informativna služba BNV. Kako se navodi u saopštenu za javnost, ministar Jočić je zahvalio „na podršci koju Bošnjačku

nacionalno veće daje Ministarstvu unutrašnjih poslova u radu i reformskim procesima. Započeli procesi reforme u velikoj mjeri odražavaju zahteve i potrebe građana Srbije“. Ministar Jočić obaveštava Džudževića da nastavni plan i program osnovne policijske obuke u Centru za osnovnu policijsku obuku u Stremkoj Kamenici, ima i nastavne sadržaje iz oblasti ljudskih i prava nacionalnih manjina.

„Nastavnim planom je propisano da jedan od predmeta (fakultativ) bude i jezik lokalne sredine (maternji jezik polaznika kursa)“, navodi Jočić. U pismu se još dodaje da je u toku selekcija kandidata za prvu klasu policijske obuke i da će „Ministarstvo unutrašnjih poslova prelikom izrade konačne rang liste sagledati i potrebu zastupljenosti pripadnika nacionalnih manjina u Ministarstvu“. S.N.

11. 11. 2007.

речерк
НОВОСТИ

ВЕСТ ПО ВЕСТ

ХУШКАЊЕ

ПОЗИВ следбеника Адема Зилкића упућен органима реда у Србији, да уђу у Алтун - алемџамију у Новом Пазару,

председник

Мешихата Исламске заједнице у Србији Муамер Зукорлић оценио је као још један покушај дестабилизације Исламске заједнице.

– То је покушај хушканја свега и свакега на ИЗ, па се зове полиција да преузме ствар у своје руке – рекао је Зукорлић. Члан Бошњачког националног већа Есад Ђуцевић упутио је писмо министру унутрашњих послова Србије Драгану Јочићу, у којем почетак обнове Алтунџамије назива драматичним догађајем у ИЗ "који прети да прерасте у отворене сукобе с несаглавдивим последицама", те затражио његову интервенцију.

11. 11. 2007.

■ ZUKORLIĆ Mogući incidenti

Poziv sledbenika Adema Zilkica upucen organima reda u Srbiji, da uđu u Altun Alem džamiju u Novom Pazaru, predsednik Mesihata Islamske zajednice u Srbiji Muamer Zukorlić ocenio je kao još jedan pokusaj destabilizacije Islamske zajednice i njavau mogućih incidentata. Član Bošnjačkog nacionalnog veća Esad Džudžević uputio je juče pismo Dragantu Jočiću, u kojem početak obnove Altun džamije naziva dramatičnim događajem, te zatražio njegovu intervenciju.

Direktori novopazarskih osnovnih škola o bosanskom jeziku

Spremni udžbenici za peti razred

Novi Pazar - Bosanski jezik sa elementima nacionalne kulture od ove školske godine biće izborni predmet i u petom razredu osnovne škole. Ovo je krajem prošle sedmice saopšteno na sastanku predstavnika Odbora za obrazovanje Bošnjačkog nacionalnog veća sa direktorima novopazarskih osnovnih škola. Kako je rekla Muratka Fetahović, predsednica Odbora za obrazovanje, nastavni program je objavljen i pripremljen je udžbenik koji čeka saglasnost Ministarstva prosvete Srbije. Sastanak je sazvan sa ciljem da se sagledaju problemi u organizaciji nastave bosanskog jezika. Tada se čuo i podatak da je bosanski jezik u ovdašnjim školama zastupljen od 25 do 100 odsto.

-Imamo primer nekoliko škola gde neki razredi nisu obuhvaćeni nastavom bosanskog jezika i to je rezultat loše organizovanog izjašnjavanja roditelja učenika. Tamo gde je izjašnjavanje dobro pripremljeno nema problema u izvođenju nastave - rekla je za Danas Fetahovićeva. Ocenila je da je Bošnjačko nacionalno veće stvorilo realnu osnovu za organizovanje kvalitetne nastave bosanskog jezika. Na gradskom području najmanji procenat dece koja pohađaju nastavu bosanskog jezika je u Osnovnoj školi Bratstvo. U prva četiri razreda od ukupno 465 dece bošnjačke nacionalnosti, nastavom je obuhvaćeno 115 ili oko 25 odsto. Koordinator za obrazovanje u opštini Novi Pazar Sadik Ugljanin je, na konferenciji za novinare, ocenio da su direktori osnovnih škola dobro pristupili uvođenju bosanskog jezika u peti razred osnovne škole.

-Postoji predlog po kojem bi ovaj, sada izborni predmet, bio preimenovan u obavezni izborni predmet. Na taj način bi bosanski jezik imao ravнопravniji, ako ne ravnopravan, položaj sa ostalim nastavnim predmetima - naglasio je Ugljanin i konstatovao da je u nekim školama manji broj bošnjačke dece koja pohađaju ovaj predmet zbog neinformisanosti ili lošeg pristupa učitelja koji deci i roditeljima nisu približili bosanski jezik. Izjašnjavanje roditelja da li će njihova dece učiti ili ne bosanski jezik, ubuduće, trebalo bi da vode direktori škola a ne učitelji ili predmetni nastavnici.

Bosanski jezik sa elementima nacionalne kulture počeo je da se izučava školske 2004/2005. godine kao izborni predmet od prvog do četvrtog razreda. Udžbenici čiji su autori Alija Džogović i Hodo Katal, a izdavač Centar za bošnjačke studije, štampani su u tiražu od po 5.000 primeraka. Štampani su i gramatika, pravopis i priručnik školske lektire. Prvi čas bosanskog jezika održan je 20. oktobra 2004. godine u Osnovnoj školi u Leskovcu (tutinska opština). U tutinskoj i sjeničkoj opštini skoro sva bošnjačka deca su obuhvaćena nastavom bosanskog jezika sa elementima nacionalne kulture. S. Novosel

Džudžević upozorava na Novi Pazar

9. novembar 2007. | 15:47 -> 17:39 | Izvor: B92, Beta

Beograd -- Nadležne službe u Srbiji pojačale aktivnosti na praćenju bezbednosne situacije na području opštine Novi Pazar.

Esad Džudžević (FoNet)

sukobe s nesagledivim posledicama.

Džudžević je u odvojenim pismima tražio od Jočića i Naumova da preduzmu sve zakonom predviđene mere kako bi verski službenici i vernici Islamske zajednice Srbije mogli slobodno da obavljaju verske obaveze i obrede.

On je od Jočića tražio da hitno razoruža osobe koje sprečavaju redovno obavljanje verske službe u džamiji Altun-alem i obezbeđenje javnog reda i mira u Novom Pazaru.

U pismu koje je uputio Naumovu, Džudžević traži prestanak finansiranja novopazarske medrese i drugih institucija jer "na grub način krše Ustav, ljudska, manjinska i verska prava građana."

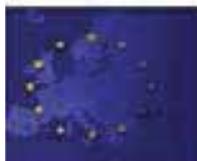
Do novih tenzija između dve opcije u okviru islamske zajednice došlo je pre četiri dana, kada su pripadnici opcije glavnog muftije Islamske zajednice u Srbiji Muamera Zukorlića počele građevinske radove u džamiji Alten-alem.

Posmatračka misija EU u posjeti Džudževiću

Petak 31.08.2007. 16:04

Stampaj vest

Trenutno ima 0 komentara

Predsjednik Izvršnog Odbora Bošnjačkog nacionalnog vijeća i potpredsjednik narodne skupštine Esad Džudžević primio je danas članove posmatračke misije Evropske Unije iz Novog Pazara Mihala Miškaja i Oska Bera. Kada je u pitanju informisanje, rečeno je da je Bošnjačko nacionalno vijeće izuzetno nezadovoljno postojećim zakonskim rješenjima koji manjinske medije ograničavaju samo na lokalne a ne i na regionalne i nacionalne frekvencije i podructja. Imajući u vidu te očijenice BNV je zahteo da Javni servis Srbije i njegov direktor Aleksandar Tijanić se skrene u formiranje redakcije na bosanskom jeziku koja bi

MEDIJI O RADU BNV**BNV traži zaštitu Altun-Alem džamije**

Bošnjačko nacionalno vijeće uputilo je danas komunalnoj inspekciji Opštine Novi Pazar zahtjev za hitno uklanjanje građevinskog materijala i šuta iz harema Altun-Alem džamije. U tom zahtjevu između ostalog stoji.

Podsjećamo Vas da je Altun-Alem džamija od strane Zavoda za zaštitu spomenika kulture proglašena za spomenik od posebnog značaja. Pored toga ona u Bošnjačkom narodu predstavlja jedinstven primjer njegove arhitekture, kulture i tradicije. Obzirom da su neka neovlašćena lica bez saglasnosti i nadzora Zavoda za zaštitu spomenika porušila patos i započela iskope unutar same džamije a sav šut i otpadni materijal lagerisali u harem džamije, nemoguće je bilo kojem posjetiocu, vjerniku ili turisti da džamiji pride i uoči sve detalje i posebnosti ovog spomenika bošnjačke kulture i tradicije. Zbog svega gore navedenog tražimo od Vas da hitno uklonite sve materijale koji svojim prisustvom ugrožavaju ambijent Altun-Alem džamije, kao najznačajnijeg spomenika bošnjačke kulture na teritoriji opštine Novi Pazar.

B92 > Info > Vesti > Ratni zločini

15 godina od otmice Sjeverinaca

22. oktobar 2007. | 09:40 -> 17:18 | Izvor: B92, FoNet, Beta

Beograd, Novi Pazar -- Na današnji dan pre 15 godina, oteto, mučeno i ubijeno je 16 građana Srbije iz Sjeverina samo zato što su Bošnjaci.

Pripadnici srpske paravojne formacije Osvetnici su 22. oktobra 1992. iz autobusa na liniji Pljevlja-Priboj, tokom prelaska preko teritorije Republike Srpske, u mestu Mioče, oteli 15 muškaraca i jednu ženu, odveli ih u Višegrad, gde su ih psihički i fizički zlostavljavali, a potom ubili na obali Drine. Smatra se da je većina počinilaca i dalje na slobodi, iako su četvorica osuđena.

Vrhovni sud Srbije potvrdio je 18. maja 2006. povestepenu presudu da su četvorica pripadnika Osvetnika počinili taj ratni zločin.

Kaznu zatvora od 20 godina izdržava Dragulin Dragičević, Đorđe Šešić je osuđen na 15 godina, a na po 20 godina u odsustvu osuđeni su Milan Lukić, u međuvremenu uhapšen i izručen Haškom tribunalu, i Oliver Kršmanović, i dalje u bekstvu.

DŽUDŽEVIĆ: Bošnjaci još uvijek upitni kao identitet

Tutin - Predsjednik Izvršnog odbora Bošnjačkog nacionalnog vijeća Esad Džudžević očenio je da je ta institucija u protekle četiri godine, koliko zvanič-

Priznanje

Na promociji šestog broja časopisa Bošnjačka riječ, saopšteno je da je taj list dobio priznanje od republičkog Ministarstva kulture, kao najbolji časopis u Srbiji na manjinskim jezicima. „Osnovni cilj ovog časopisa je očuvanje kulture i tradicije bošnjačkog naroda na ovim prostorima“, rekao je glavni i odgovorni urednik časopisa Muhedin Fijuljanin. Na promociji je ocijenjeno da taj časopis, čiji osnivač je Bošnjačko nacionalno vijeće, igra važnu ulogu u informisanju bošnjačke nacionalne manjine u Srbiji.

no postoji, uspjela da omogući da Bošnjaci „ozakone svoja tri osnovna manjinska prava“. On je, na promociji časopisa Bo-

šnjačka riječ, kaže da su Bošnjaci zakonski ostvarili svoje pravo na identitet, maternji jezik, kao i pravo da dio svoje kulture i identiteta bude implementirano u državni školski sistem.

- Te tri stvari su nam oduvijek nedostajale, od kad Sandžak i Bošnjaci, igrom istorijskih konstellacija žive u Srbiji i u Crnoj Gori - rekao je Džudžević. On je dodao da Bošnjaci u Srbiji još uvijek nisu postali „neupitni kao nacionalni identitet“, kao što to nisu postale ni druge manjine u ovoj državi. Po njegovim riječima, još uvijek postoji otpor u političkim, akademskim i parlamen-

Još postoji otpor nekih prema manjinama: Sa promocije Bošnjačke riječi

tarnim krugovima da se donese kvalitetan zakon kako bi nacionalna vijeća, kojih ima 14 u Srbiji, postala „partner državi“. „U narednom mandatu Bošnjačkog nacionalnog vijeća treba da osiguramo da Bošnjaci, bez kompleksa, delotvorno učeštaju u javnom životu Srbije. Mi želimo da, na taj način, taj

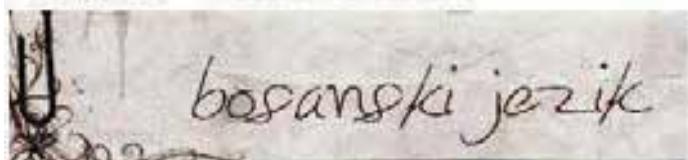
integrativni proces dovedemo u jednu normalnu situaciju, da Bošnjaci mogu učestvovati u parlamentu, vladu, vladinim institucijama i svim drugim sfarama javnog života, bez prikrivanja činjenice da pripadaju jednom manjinskom narodu“, rekao je Džudžević.

J. Muković

Četiri godine od uvođenja bosanskog jezika

Petak 19.10.2007. 16:29

Stampaj vesti Trenutno ima 0 komentara

U subotu, 20.10.2007. godine u okviru obilježavanja četvrte godišnjice uvođenja bosanskog jezika, u sistem školskog obrazovanja, sa početkom u 13:00h u prostorijama OŠ „Ibrahim Bašić“ u Leskovcu će se održati svečana akademija. Nakon toga u prostorijama Bošnjačkog nacionalnog vijeća sa početkom u 19:00h održaće se tribina na temu „Sociološka misao i životni put prof. dr. Ibrahima Bašića“, na kojoj će govoriti prof. dr. Rasim Mumtirović iz Sarajeva.

Izvor: bnv.org.yu

SandzakNews.com

BNV na 52. sajmu knjiga u Beogradu

Sreda 24.10.2007. 18:12

Stampaj vesti Trenutno ima 0 komentara

U okviru 52. međunarodnog sajma knjiga u Beogradu, na standu Ministarstva kulture i medija, Vlade Republike Srbije, u četvrtak 25.10.2007. godine, posjetiocima sajma predstavice se Bošnjačko nacionalno vijeće.

Tom prilikom Bošnjačko nacionalno vijeće i Centar za bošnjački studije, predstavio svoju printanu i elektronsku izdavačku djelatnost: knjige, časopis „Bošnjačka riječ“, udžbenike, brošuri, kao i audio i video izdanja.

Pored toga na standu će biti izložene i umjetničke slike članova udruženja Sandžačkog udruženja likovnih umjetnika, kao programi manifestacija koje realizuje Bošnjačko nacionalno vijeće uz podršku Ministarstva kulture.

Stand Ministarstva kulture i medija nalazi se u hali 14 Beogradskog sajma.

Izvor: bnv.org.yu

SandzakNews.com

9. 11. 2007.

ПОЛИТИКЛ

Зилкић: Разоружати
Зукорлићеве људе

Група од 50 наоружаних људи слободно шета Новим Пазаром. – Ријасет ИЗС тражи смену Муамера Нишевића, начелника новопазарске полицијске управе

Ситуација у Санџаку се погоршава и Сда би се избегли сукоби међу верништвом ренс-ул-уме Адем Зилкић затражио је јуче од државних органа да сачувашу ред и мир, али и заштите све верске објекте од претњи злочинаца и наоружаних људи муфтије Муамера Зукорлића који прете верништву и истерују имање на цамије.

„Нико не реагује што до туба наоружани људи шетају Новим Пазаром, а тамо нема ни медведа, ни вукова. И деца виде како у двориште Мешихата улазе кола из чијих текепа више пушке. Против кога гаји толико оружје, против кога гаји толико мржњу?”, питао је Зилкић на конференцији за новинаре у Таджијутовом прес-центру.

Поглавар Исламске заједнице Србије је дошао да је спречљење верника који подржавају Ријасет при kraju, а то је 80 одсто муслимана у Санџаку. „Нисмо ни слаби, имамо моћ да покажемо тубе, али ислам је вера мира и нећemo сукобе. Али, ако се кастави са провокацијама и насам снагуран колико ћу још моћи својим ауторитетом да скривам верништве”, истакао је Зилкић позивајући још једном, како како, сменљивог муфтију Муамера Зукорлића да седну за исти сто и процаду компромисно решење које ће бити у интересу свих.

На питање колика је његова одговорност за садашње стање у Санџаку, Зилкић каже да је као врховни поглавар ИЗС стапио позивао на мирно решење проблема. Констеби, како истиче, гандијевске методе, да не би продубио поделе, Адем Зилкић је одbio да предво-

дни се изложио изговору.

Ријасет је најонтије осудила наоружање

и упад наоружаних људи у Алтун-алем

цамију под изговором да ходе да спроведу санкцију, а без никаких одобрења и до

кументата надлежних државних и локал

них органа и Републичког завода за за

штиту споменика културе, јер је овај

историјски споменик из 16. века под за

штитом државе. „Прекарали су верниш

ке, променили браве на цамији и улаз у дво

риште под изговором да менјају подлоге

алате, а такав се посао не ради у новем

bru. Због тога су верништи приносили да

ствалају на улицама”, рекао је Зилкић.

Ријасет је најонтије осудио и изби

чијавање шесторо ученика из „Гази Иса

бег“ медресе у Новом Пазару, уз усме

ни изговор да им не могу гарантовати

безбедност. Како кажу, то је „беда уда

рац на школство којим се урушава углед

медресе као верске васпитно-образов

не установе“.

М. Пешић

Надлежне службе појачано прате безбедност у Новом Пазару

Подневна молитва на улици

Надлежне службе у Србији појачале су активности на граници безбедносних струкција на подручју општине Нови Пазар, која је јасно изјави и без захтева нарушавају јавни ред, рекао је учесник јавне цркве генерал Младен Курбак.

Председник Извршног одбора Београдског националног већа и народни посланик Беат Ђуцејић поклоњен је јуче министру полиције и вери Драгану Јанићићу и Радомиру Наумовићу посредни дугаји у Исламској заједници муге прерастају у сукобе са несаглавним верникима.

Џуцејић је у одговорима тиснима трајно од Јанићића и Наумовића да предузму све законити предузимајуће мере како би верништвеници и верници Исламске заједнице Србије мogle слободно да обављају верске обичаје и обреде.

Он је од Јанићића тражио да хидро разоружају особе које спречавају револвер обезбеђивање верске струкције у Алтун-алем цамији и обезбеђивање јавног реда и мира у Новом Пазару.

У писму које је упутио министру Наумовићу, Јанићић тражи преставак финансијских посавацарских

Председник Извршног одбора Бошњачког националног већа и народни посланик Есад Ђуцејић упозорио је министре полиције и вера Драгана Јанићића и Радомира Наумовића да посредни дугаји у Исламској заједници могу прерasti у сукобе са несаглавним постediцама

Медресе и других институција, јер „да груб начин криje Устав, јавдука, малинска и верска права грађана“.

Због спорне припадности двије општине Исламској заједници у Новом Пазару и највишом и најдужу молитву у Надежи – познатим дугајом – уместо у Алтун-алем цамији обављена је на улици.

– Учима траје дуж него уобичајене молитве, спуњује по граници верништве који су прерастају у сукобе и подразумевају обрачуна (противовес) идама – рекао је Јанићић санџачки муфтија и Зукорлић је изјавио Хасибу Сулејману.

Он је додао да верници који подржавају Исламску заједницу Ренс-ул-уме не преостаје никако друго него да и ту молитву обави на јавним утилитијама као и разреће обећање папког муфтије Муамера Зукорлића које буде довољено узак у цамију.

С друге стране, председник Медресе Исламске заједнице у Србији Седа Шаћирбогић рекао је да је Тандир је у реконструкцији општине изградио према његовим идејама и да је уз помоћ верништве изградио молитвени мазар на месту где је било смештено гробиште Џамије Хасије Сулејмана.

Шаћирбогић је изјавио да верници, који траје реконструкција, могу да се моле у другој цамији, али да су им изјављивање на улици озулучено кога они „се дају проблемима и сарађују пакшу на себју“.

Алтун-алем или цамија са другим

Подневна молитва, уместо у Алтун-алем цамији, обављена је на улици

Свађа око цамије

Присталице обе групе муслиманских верника критikuју полицију да је после сукоба код Алтун-алем цамије наклоњена другој страни

дан човек ранjen у дворишту цамије из ватреног оружја, али он сматра да је то метак био наименем измалу ове цамије и сада муфтији санџакском Хасију Сулејману, јер се овај налази на кантон тимачког дворишта у време када се заступају.

– А полиција не трожи више што пушти, него то гајио камењем и првобитно људе само с једне стране – протестира Зилкић.

Он оптужује и друге државне оргane (суђу и тужилаштво) што, како каже, не предузимају никакве мере да се верници који би ступили да се окнују у Алтун-алем цамији на молитву то право омогући.

У Менакату Исламске заједнице у Србији коју предводи главни муфтија Муамер Зукорлић и даље траје да се ради на реконструкцији Алтун-алем цамије, те да је ова ботомоља због тога затворена за вернике, а да су присталице ренса Зилкоћа у ствари политичке присталице Сулејмана Утланника, којим је основана циљ да изазову инциденте, а не да се моле боску у тој цамији. И ова група муслиманских верника је незадовољна положајем па је потпредседник Менаката Ренад Плојовић директору полиције Милораду Велиловићу упутио писмо у коме твrdи да криминалне групе које је ангажовао Утланник нападнују стужбенике ове појединачне заједнице. У писму се навodi да појединачни стражари са тим криминалним групама и извode имена и појединачних радника Полицијске управе у Новом Пазару и називних ћифра криминалних група. Од директора полиције Велиловића ова исламска заједница такође тражи да предузме хитне мере да се стави спор.

И Полицијске управе у Новом Пазару су се сапоткавале појединачности до којих су стигле у расправљавању инцидента код Алтун-алем цамије. Само је сваког дана на улици испред ове богослове уочљиво по једној полицијској возило. У време „сртгича“ молитве петком пратио су група реда се знатно спушта.

Славка Бакрачевић

ГЛАС
ЈАВНОСТИ

10. 11. 2007.

ИСТОРИЈА СУКОБА

Ријасет Исламске заједнице Србије предређаје да, почетком јесетра кајда у Новом Пазару за ренс изабран Адем Зилкоћ, за сједницу санџачког муфтији.

По најновијем сужђу у Исламској заједници дошло је пре четири дана када је, као тврde представник Исламске заједнице Србије, Алтун-алем цамију „заузлатрупа“ од 50 до 60 нападујућих присталица безбедности исламске муфтије Зукорлића.

Спорне касније су подржане изјаве да је изјава о због тога није требало „пропесујати“ чак 30 људи, него можда свака тројица. Зилкоћ каже да жали што је је

изјава о због тога није требало „пропесујати“, чак 30 људи, него можда свака тројица. Зилкоћ каже да жали што је је

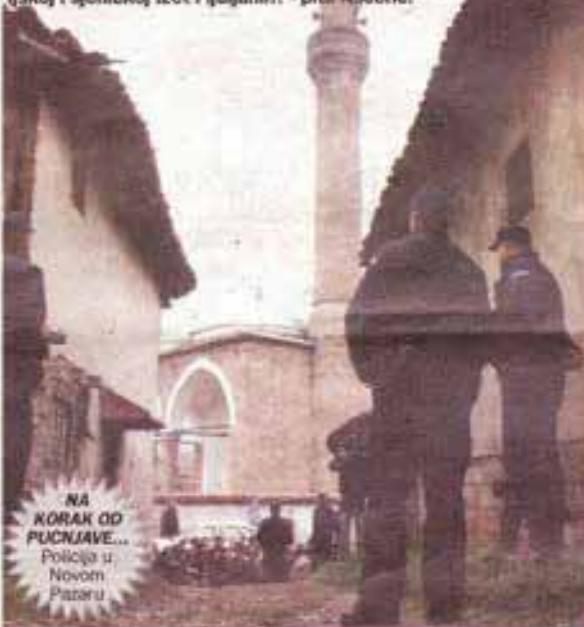
изјава о због тога није требало „пропесујати“, чак 30 људи, него можда свака тројица. Зилкоћ каже да жали што је је

OPEĆ bećaj

MUP da reaguje

Sekretar Meštihata srbijanskog Eldin Ašćerić kaže da bi MUP Srbije morao da reaguje preko lokalne policijske uprave, ali da ne očekuje da će se to dogoditi.

- Načelnik te uprave je Muamer Nicović, koji je istovremeno državni službenik i Zukorlićev čovek, jer je profesor na njegovom univerzitetu, što je sukob interesa. Zašto policija ne otkriva da je čovek koji je prošlog leta pucao u Arab-džamiju i nedavno u prijepoljskoj i sjeničkoj Izet Pijuljanin? - pita Ašćerić.

NA
KORAK OD
PUČNAVE...
Policija u
Novom
Pazaru

Leković:
Lično su
mi pretili

Jakub Leković tvrdi da mu je prekisočno lično prečeno i da je o tome obavestio policiju.

- Prijatelj koji je stao ispred mojih ulaznih vrata obratio se čovek iz auta sa zatamnjениm staklima i rekao da mi prenese da ne može da me sačuva ni vojska, jer znaju moje kretanje. Odmah sam sve prijavio policiji. Mi vernici duboko verujemo u bogu i sudbinu i ne obaziremo se na pretanje, ali se varaju ako misle da će nas tako zaustaviti - poručava Leković.

verzitetu - objašnjava razloge i naoružano obezbeđenje straha građana Pazara šef kabineta Adema Žilkića.

S druge strane, najbliži Zukorlićev saradnik, potpredsednik Meštihata Islamske zajednice u Srbiji Relja Plojović, kaže za Kurir da pričom o opštem ratu Adem Žilkić „na sva usta priziva belaj“.

- Jedino su haos i krupni incidenti ono što njega sa njegovom malobrojnom imamskom družinom i velikodušnim kitorom Ugljaninom može održati na položajima na kojima se nalaze.

Neprestano помиње оруђе i наoružano obezbeđenje glavnog muftije Zukorlića, koga je navodno smenio. Zapeavaju su u duhu one narodne - da onaj koji krade prvi zaviče „Drž te lopon!“, kaže Plojović.

Kontraoptužbom da je Ugljanin Žilkić pozajmio svoje lično obezbeđenje i stavio mu na raspolaganje sve pazarske, tatarske i sjeničke kriminalce, Plojović ističe da su i „žilkićevi“ naoružani.

- Sve što izgovaram Žilkić, a time se otužju i naoružanog obez-

Posle kratkotrajnog zatišja suprotstavljene grupe vernika u Novom Pazaru ponovo zaoštrole sukob, i jedni i drugi upozoravaju da bi moglo doći do krvoproliva

bedenja, podseća na Ugljanina i njegov rečnik tokom ne tako davnog problema sa grupom vahabija, koja je trebalo da destabilizuje IZS i izazove incidente - navodi Plojović.

Na drugoj strani, Jakub Leković ponavlja optužbe na načun Zukorlićevih ljudi, koji u ponedeljak nisu dozvolili imamu, džematskom odboru i vernicima da uđu i obave verski obred, jer su bez potrebnih dozvola i dokumentacije počeli navodnu rekonstrukciju - kulturnoistorijskog spomenika koji je pod zaštitom države, o čemu je obaveštena policija.

- Ista stvar desila se pre desetak godina, kada su iz Hajrudin džamije, u naselju Parice, izbacili tadašnjeg imama Sabahudina Višegradjanina pod izgovorom da se resovira džamiju. Kao i tada, i danas se ljudi mole na ulici - kaže Leković.

Zukorlić u tome ne vidi ništa sporno i kaže da se „radovi u Altun-Alem džamiji izvode u skladu sa međunarodnim tehničkim zaštitom i uslovima za sanaciju vlastova džamije. On se poziva na akt Zavoda za zaštitu spomenika kulture Kraljevo, br. 1041 od 13.11.2006, koji je potvrđen rešenjem Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture 0401 br. 21/2731 od 7.11.2007. godine.“

- Sto se tiče ljudi koji dolaze da obave molitvu na ulici, među njima nije ni dva odsto onih koji pripadaju toj džamiji. To su Ugljaninovi flancioneri, vatreći aktivisti i radnici privatnih firmi koji njihove gazde učenima teraju da budu prisutni na ulici. To može biti potvrđeno fotografijama sa imenima i adresama prisutnih, ukoliko da tim postoji interesovanje - izričit je Plojović.

Zbog zaostrene situacije u Novom Pazaru, juče je i poslanik Esad Džudžević upozorio ministre policije i vera, Dragana Jovića i Radomira Naumova, da poslednji dogadaji mogu prerasti u sukobe sa nesagledivim posledicama.

J. JANOVIĆ

Син реис-ул-Улеме Зилкића избачен из Медресе у Новом Пазару

Шесторо деце имама који су потписали захтев за смешну муфтију Зукорлића удаљено из школе.

— Делу смо склонили из безбедносних разлога, каже директор Нешад Хасановић.

отај је ишаум у јејији сјеникој изложио и потписник је захтева за смешну муфтију Исламске заједнице у Србији Мухамеду Зукорлићу и за осниваче ријасета Исламске заједнице Србије и Адасом Зиподом на чегу. И сопственог исказа на Нурега Густинија је на списку удаљених.

— То паузирају да свој болни у крату и да у Исламској заједници у Србији поправством Зукорлића много тога не изазава — рекао је Густинија. Он каже да се многи већ јављају да школоват младића овогога да наставне школовачке на другом месту.

Директор медресе „Тами Иса-бег“ Нешада Хасановић који је појакашао Месног хагигата Исламске заједнице у Србији и муфтијију Зукорлићу, међутим, каже да ученици иши су исказани из школе, већ сајо удаљени из безбедносних разлога.

— Због политичких запоглава у Исламској заједници ишто били сигури за те мозаке можемо да сачувамо, јер жадре са иши 116 ученика. Та шесторица младића напада на отпор и прозокације која својих припадника због поступака најлоших очева. Кад пак они очнији поручују ученике, тада се избаци.

— Директор ми је рекао да ћу ишио мада у школу када мој отпетавају свијет потиси, а уз се кахам — рекао је Кадир на конференцији за новинске у просторијама Радија Босне Исламске заједнице Србије у Новом Пазару.

Слично је прошло и Енџурју суфии, тајсаве ученици трећег разреда. Неколико

номи Пазар — јуве ујутру, шкота сагре уоблађујеног врсмена, управа медресе (српске прве школе иконографског типа) — прогубила је шкоторију ученика. Номи је директор школе Нешад Хасановић рекао да до заиста не долази. Један од них је и Кадир Зеконић, ученик другог разреда, син новоизабраног републиканског Исламске заједнице Србије Алема Зеконића.

— Директор ми је рекао да ћу ишио мада у школу када мој отпетавају свијет потиси, а уз се кахам — рекао је Кадир на конференцији за новинске у просторијама Радија Босне Исламске заједнице Србије у Новом Пазару.

Слично је прошло и Енџурју суфии, тајсаве ученици трећег разреда. Неколико

како да ће верници наставити са меснинама на учили док не буду погодни ногома да узимају.

На пратњи ове болгаријске групе у организацији због регрутовања члена бора у уголовници и да се верници за обећане париске обраде учењу у еснафу учинију.

Првог дана Меснине (Одбор за Номи Пазар) Седад Шаварићић који примио Зеконића Јакуба Лекића је сапоштво да су овом поступку управе месресе обавештена и министарства просвете, већа и управљања послова Србије.

Сукоб између две исламске заједница којих обе тирада на су једине легалне и дозвољене наставнице. И људи су верници наклонени републиканцима Зеконићу молитељске клопама на учили и најпре Алтуг-алеји члану у Новом Пазару. Имад ове пактије и популарнији муфтијија саничаки Хасиб Султан

Слана Бајрамић

устаници.

Тадир

Америчке дипломате код Зукорлића

Номи Пазар — Делегација амбасаде САД у Београду посетила је јуче у Новом Пазару Мешихат Исламске заједнице и са главним муфтијем Мухамером Зукорлићем разговарала о актуелним сукобу и поделама унутар Исламске заједнице у Србији. У саобићају Мешихата тима Политичког одељења Америчке амбасаде и Канцеларије војног аташеа упознао са тренутним стањем после „неуспешног покушаја разbijanja Исламске заједнице“.

Зукорлић је, како је садашњено, саговорништвом указао и на директну умешаност локалних политичких фактора, на чегу

Bošnjačka riječ

NOVE KNJIGE

U Novom Pazaru promovisan prvi roman Enesa Nikšića

“Begova kuća”

U Pazaru...

U Pazaru - prije pet i po je vjekova Isa-beg šeheru temelje postavio,

mahšer se na mobu okupio!

U Pazaru - na sve strane niču bogomolje, dućani, banje, hamami, tvrdave.

U Pazaru čuveni Evlja Če-lebi musafirluk obavio.

U Pazaru - Palidak neki od Pazara ugarak napravio!

U Pazaru - "Osamsto-deve-te" kara sabah osvanuo?

Sa Seir kule telal rastelalio: nekakav Kara Georgie Pazar u crno zavio!

U Pazaru - "Osamsto-sedam-deset-osme" kolone muhadžira sa svih strana,

ima i čerkeza sa Kavkaza.

U Pazaru - "Devetsto-dvanaeste" nova vlast age i begove sa vatana proganja!

U Pazaru - "Devetsto-šesnaeste" Rizabeg halvu zakuhao: valja đurumlije ispratiti.

U Pazaru - na ibret svijetu stigla prva limuzina!

U Pazaru - Aćif-efendiju tene-fima vezanog, u čamašir na gu-bilište vode: svi njemi, niko

avaza ne pušta!

U Pazaru - sred bijela dana nestao čovjek.

U Pazaru - kolone ljudi put Turske; rastanci, tuga i plać, mnogi šute?

U Pazaru - umro Aljo Bešla-gić.

U Pazaru - "Devedes i nekih" željezni ratni šejtani sa okolnih brda - brda nam dadoše.

U Pazaru - neki novinari-hiz-mećari o nama svakojake jade pišu!

U Pazaru - hićmetima nekim djecu nam trju.

U Pazaru - sve više vjernika, a sve manje vjere!

U Pazaru - i po kahvama no-vine muhabet upravljaju, niko svojom glavom ne misli.

U Pazaru - velike kuće grade, za knjige malo mjesta ostavl-jaju.

U Pazaru - neki pišu, a mno-gi ništa ne čitaju.

U Pazaru - Enes Nikšić ob-javio "Begovu kuću".

Mašallah!

Na ovaj, donekle alegoričan način orijentalista i historičar mr. Redžep Škrijelj je počeo prezentaciju romana *Begova kuća*, autora Enesa Nikšića, na promociji koja je održana 3. septembra 2007. godine, u prostorijama Narodne biblioteke "Dositej Obradović".

Mr. Redžep Škrijelj je ujedno

i recenzent ovoga romana, a onjemu je na promociji govorila i Muratka Fetahović, diplomirani komparativist književnosti, dok je odlomke iz romana govorila Lemana Bećirović, studentica glume.

Roman *Begova kuća*, koji je nedavno izašao iz štampe, samo je jedna od priča iz bogate historije grada Novog Pazara o nikad dovršenoj borbi bošnjačkog naroda za opstanak na svojim ognjištima.

Autor se pred čitalačkom javnošću pojavljuje u ulozi debitanta, a sadržajem nas vraća na dešavanja s početka XX stoljeća. Centralni dio romana čini svjedočenje starog Zulfikar-bega o neviđenoj tragediji koja je zadesila njegovu porod-

"Mnoge su begove kuće postojale u našem gradu, u našoj čaršiji. Jedna je, zasigurno, sačuvana i ostat će trajna. Jer samo ono što se zapisi i o čemu se piše ostat će sačuvano".

**Fuad Baćićanin,
direktor biblioteke
"Dositej Obradović"**

icu i njegov narod.

Ovo je prvi roman Enesa Nikšića a, kako on kaže, biće ih još.

"Pisanje mi donosi mir i no-

va nadahnuća. Na taj način us-pjevam uspostaviti ravnotežu između onoga što mislim i što želim - na jednoj i spoljašnjeg svijeta - na drugoj strani. Samo na taj način mogu biti kao pojedinac shvaćen. A, opet, pisa-nje mi omogućava spoznaju samoga sebe", otkriva nam Enes Nikšić, autor romana *Begova kuća*, i dodaje da mu je namjera da ovim romanom pod-stakne, prije svega, mlade ljudi da razmišljaju o svom gradu, da otkriju ljepote življe-nja u njemu, da otkriju temelje njegove kulture, bogatstvo običaja, te da ih isprvcira da o tome i pišu.

Enes Nikšić je rođen 1969. god. u Novom Pazaru. Živi i ra-di u rodnom gradu.

"Veče Mevlane" i u Novom Pazaru

Sjećanje na najljepši izdanak na drvetu sufizma

Novi Pazar se priključio listi gradova koji su ove godine obilježili osam stotina godina od rođenja Dželaluddina Rumija Mevlane

Među gradove u kojima se širom svijeta obilježava osam stotina godina od rođenja najvećeg muslimanskog pisca i učenjaka Dželaluddina Rumija uvršten je i Novi Pazar. Dana 10. 09. 2007. godine, u gradskoj biblioteci "Dositej Obradović", održana je manifestacija pod nazivom "Veče Mevlane", upravo u znak sjećanja na tog "najljepšeg izdanka na drvetu sufizma" (kako ga je nazvao Sejjid Husejn Nasr).

Dželaluddin Muhammed Rumija, poznat kao Mevlana, je veliki iranski pjesnik i mistik iz XIII stoljeća. Njegovo čuveno djelo Mesnevija, za koje kažu da je magzi Kur'ana (srž Kur'ana), jer tumači pojedine ajete i daje odgovore na mnoga teška pitanja iz akaida i islamske filozofije, sadrži poučne hikaje iz života, sa slikovitim izlaganjem, a sve to propraćeno je poukama i dinskim nasihatima. U svjetskoj književnosti nema primjera sličnog tome remek-djelu. Ova 2007. godina je od strane UNESCO-a proglašena godinom Dželaluddina Muhammeda Rumija, pa se zato širom svijeta održavaju različite manifestacije u znak sjećanja na njegovo rođenje.

"Veče koje smo posvetili Rumiju, pored sjećanja i odavanja počasti ovom velikanu, imalo je za cilj i upoznavanje našega društva sa korijenima kulture koja je imala velikog uticaja na kulturu svih muslimanskih naroda, a posebno na nas Bošnjake. Veče Mevlane je nešto najljepše što je moglo zadesiti

našu biblioteku i naš grad, a s obzirom da smo jedini u zemlji obilježili ovaj značajan jubilej, možemo slobodno kazati - i našu zemlju", kaže Fuad Baćićanin, direktor biblioteke "Dositej Obradović", koja je, inače, organizator ove manifestacije. Baćićanin je izrazio optimizam zbog ovakvih i sličnih dešavanja kojima Novi Pazar dokazuje da u svakom pogledu može pratiti kulturne tokove i dešavanja u svijetu, ističući da "na ovaj način naš grad aktivno učestvuje u uspostavljanju dijaloga, saradnje, zajedništva i razumijevanja među raznim narodima i kulturama.

su orijentalista prof. dr. Rade Božović, profesor na Beogradskom univerzitetu, i književnik i islamolog prof. dr. Džemaludin Latić, koji živi i djeluje u Sarajevu.

Gоворити о Mevlani и Mesneviji нујно подразумијева и говор о sufizmu. А пошто sufizam пуно пањне покланја музичи, то је било и неизмисливо да ово веће протекне само у знаку реторике. Музичка група Istanbul Sema Topluluğu, једна од најпознатијих извођача суфијске музике у Републици Турској, у пратњи двојице дервиша који су изводили mevlevijski sema', учињила је да присутнима у новопазарској градској библиотеци, а

Muzička grupa Istanbul Sema Topluluğu

O Rumiju, njegovoj Mesneviji, te o njenom značaju, posebno u današnje vrijeme kada je islam podložan brojnim spekulacijama, ove večeri govorili

njih je bilo zaista u zavidnom broju, dočara onaj misticizam o kojem su, u stvari, ova dvojica vrsnih orijentalista govorili. Na trenutak - dok traje ta muzika i

kada slušalac, umjesto očekivanog umora soliste, postaje svjestan da on pjeva sve ljepše, glasnije i tonom punim nekakvog osjetnog elana, a sve to propraćeno plesom derviša - počinje ličiti na nešto što je nestvarno i što nema kraja. Prepuštajući se čarima muzike i tog "čudesnog" plesa, barem na trenutak se mogao osjetiti taj "zanos jednog sufije", toliko puta ispjivan u brojnim kasi-dama.

Glumica, mr. Aida Kožar, inače direktorica Regionalnog pozorišta Novi Pazar, je govorila stihove iz Rumijeve Mesnevije, vraćajući tako prisutne opet u onu stvarnu idilu, nama dobro poznatu, koja nam je malo lakše za razumijevanje.

Prevođenje Mevlanih djela, održavanje mnogobrojnih kon-

daleko nadmašuju te cifre. Čitav svijet danas polemiše o Rumiju i njegovim porukama izraženim na poetski način.

Kako to da njegove pjesme i nakon nekoliko stoljeća nisu izgubile značaj i životnost za čitaoce, nego naprotiv, svakim danom postaju sve omiljenije i sve više se čitaju - pitanje je na koje su prof. dr. Božović i prof. dr. Džemaludin Latić pokušali dati odgovor u svom izlaganju na manifestaciji "Veče Mevlane".

"Govoriti o Dželaluddinu Rumiju, čiji život u velikoj meri podseća više na teozofski nego pesnički, znači ispričati čitav roman", rekao je u svojoj uvodnoj riječi prof. dr. Ratko Božović, ističući da je Rumi pripada sufizmu (arapski "tesavvuf") - pokretu koji nije samo

da pomoću tog znanja dođu do Boga i do one najveće tajne koja se krije u vezi sa postojanjem Boga", rekao je, objašnjavajući osnove sufizma, prof. Božović, navodeći da "sufije misle da ima sedamdesetdva načina da se stigne do Boga, ali samo jedan čovek, pa čak i kad pogrešno izabere put, može imati (šansu samo za) jedan od načina da dođe do Boga".

Ističući da je za očekivati da jedna takva vrsta vjerovanja mnogo pažnje pridaje harmoniji, prof. Božović je u nastavku svog izlaganja kazao da se ta harmonija ogleda i vidi u nekim pet ili šest elemenata.

"To je, pre sega, ubeđenje da postoji samo jedan stvarni bitak, koga možemo nazvati Bogom ili svetom koji se manifestuje kroz njegovu emanaciju,

Mr. Aida Kožar, prof. dr. Ratko Božović i prof. dr. Džemaludin Latić

ferencija, snimanje filmova o životu Dželaluddina Rumija i pokretanje desetina drugih aktivnosti u Francuskoj, Iranu, Turskoj, Njemačkoj, Americi, Velikoj Britaniji, Indiji i širom svijeta, govori koliki je značaj ovog velikog pjesnika i mislioca Irana.

List "Gardijan" piše da je prijevod Rumijevih pjesama, koje je načinio Kolmen Barks, prodat u više od pola miliona primjeraka širom svijeta i da su njegove pjesme prevedene na sve važnije jezike svijeta. Mada u nekim zemljama tiraž knjiga ne prelazi više od deset hiljada primjeraka, Rumijevi prijevodi

religijskog nego i duboko filozofskog karaktera, "mudroslovju o Bogu" u čijem korijenu se prepoznaje gnoza koju su spoznavali i muslimani, i kršćani, isto kao i drevna indijska misao.

"Sufizam je jedna preobražena vera propuštena snažno kroz ljudsko srce i prema tome ona nosi jedno znanje koje je malo drugačijeg karaktera od onog uobičajenog - gnostičkog karaktera; ona veruje u pojedinačno dolaženje do Boga jednom velikom disciplinom, jednim velikim razmišljanjem i znanjem koje se "razlikuje od znanja drugih ljudi", nastojeći

Mevlaninih sedam savjeta

1. U darežljivosti i pomaganju budi poput tekuće vode.
2. U saosjećanju i milosrđu budi poput sunca.
3. U pokrivanju tuđih grešaka budi poput noći.
4. U srdžbi i ljutnji budi poput mrtvaca.
5. U poniznosti i skromnosti budi poput zemlje.
6. U toleranciji budi poput mora.
7. Ili izgledaj kao što jesi ili budi kao što izgledaš.

kroz njegovu esenciju. U ovome malo prepoznajemo onog dalekog indijskog panteizma, karakterističnog i za hrišćansku gnozu. Zatim, nema kreacije u vremenu. Vreme je, u stvari, shvaćeno po aleksandrijskoj školi: "nema vremena, postoji samo stalna manifestacija Boža u našem dnevnom životu - to je jedino vreme koje možemo da merimo, sve ostalo je samo trenutak koji nas apsolutno odvaja od prošlosti i odseca nas od budućnosti". Šta je još za jednog prosečno obrazovanog vernika važno od tih pet šest elemenata koji sačinjavaju harmoniju? U zapadno-evropskoj tradiciji - ne samo u filo-

zofiji, nego i u modernoj psihologiji, naročito onoj koju je Freud utemeljio - čovek je razapet između tanatosa i erosa - između rođenja i smrti. Kod sufija, u tom harmoničnom doživljavanju sveta, ne postoji reč "razapet" - čovek je samo pomiren između fena - iščeznuća i beka - trajanja, ali onoga posle smrti. Tako da je sasvim logično kad kažu da je za njih Bog imanentan i transcendentan", pojasnio je osnove sufizma prof. dr. Ratko Božović.

Osvrćući se na Rumijev životni put i njegovo učenje, prof. dr. Džemaludin Latić je kazao, između ostalog, da je Mevlana "najveći muslimanski pisac, najljepši poklon čovječanstvu u oblasti vjere", koji "nije htio da se zove pjesnikom, ni filozofom", već "samo jednim instrumentom koji govori samo ono što mu neko drugi, tj. Bog, dž. š. šalje".

Ističući da je Rumijeva Mesnevija remek djelo mistične književnosti, prof. Latić je kazao da je to, džamijskim jezi-

kom rečeno, zapravo objašnjenje islama, te da se ne zna po čemu je ona veća u svome znanju: po poznavanju hadisa ili po poznavanju fikha, po poznavanju muslimanske kulture, tradicije, simbola, Kur'an-i kerima - prije svega, itd.

Objašnjavajući Rumijeve poruke iz Mesnevije i njegovo tumačenje ljubavi prema Allahu dž. š. i Njegovim poslanicima, prof. Latić je podsjetio da je Mevlana bio jednako cijenjen kako kod muslimana, tako i kod kršćana i jevreja.

Za razliku od Božovića, za Latića je mevlevijsko učenje i sufizam "samonikla biljka unutar tijela islama", na koga uticaj drugih misli i učenja nije toliko značajan.

"Onaj pravovjerni sufizam, Rumijev sufizam, čak i Arebijev u nekoj mjeri, nakšibendijski sufizam kod nas - on je pravi sufizam. Ljubav prema Allahu dž. š. je naređena u Kur'an-i kerimu: Volite Allaha i Njegovog Poslanika. Prema tome, šta je sufizam? To je ljubav prema Allahu dž. š. i prema Poslaniku.

Sufizam je jedan duhovni uspon - koliko ko može da se uspe, zavisi od same osobe", naglasio je prof. Latić govoreći o Rumiju i njegovom učenju i djelu.

"Mi imamo apsolutno pravo kazati da je naša vjera - vjera ljubavi. Mi imamo koncept aškul-hakika; mi - koji smo dali najljepšu ljubavnu poeziju čovječanstvu - sevdalinku - nema na svijetu takve pjesme, pa imamo maorsku književnost u Španiji... Ali to je rosa prema onoj ljubavi koju je Rumi doživljavao prema Allahu i prema Njegovom Poslaniku... Dodi, samo dodi! Bio vjernik ili nevjernik ili idolopoklonik, bio muslim, kršćanin ili jevrej - samo dodi, makar sto puta pogriješio - opet dodi, samo dodi. To je sufizam, to je naša poruka. To je jedan pogled na društvo kako bi ga muslimani trebali urediti. Zato nam je važno što ove godine ta poruka Mevlana ide u svijet", poručio je na kraju svog izlaganja prof. dr. Džemaludin Latić.

H. Zilkić

KULTURA

KUD "Sandžak" na smotri folklora u Vrnjačkoj Banji

Festival folklora

Vrnjačka Banja je, 16. i 17. novembra, bila domaćin prvog Balkanskog festivala folklora. Bošnjake Sandžaka i Bošnjačko nacionalno vijeće na ovoj manifestaciji predstavljalo je Kulturno umjetničko društvo "Sandžak" iz Novog Pazara.

Pored pet ansambala iz Srbije, na prvom Balkanskom festivalu folklora, učestvovalo je osam ansambala iz Grčke, kao i po dva ansambla iz Crne Gore, Bugarske i Rumunije, dok su, zbog vremenskih nepogoda, da učestvuju na festivalu bili spriječeni ansamblji iz Turske, Albanije, Mađarske i Bosne i Hercegovine.

Predstavljajući folklornu tradiciju sandžačkih Bošnjaka, Kulturno umjetničko društvo "Sandžak" iz Novog Pazara, nastu-

palo je prve i druge festivalske noći, izvodeći koreografije "Igre iz Sandžaka" i "Sandžački teferidž", koje je za ovu priliku postavio koreograf društva Mahmut Gičić-Čaće.

Svi učesnici ovo-godišnjeg prvog Balkanskog festivala folklora potvrdili su učešće i na festivalu naredne godine, izrazivši želju da ovaj festival preraste u tradicionalnu manifestaciju folklora.

Članovi KUD "Sandžak" u svečanom defileu ulicama Vrnjačke Banje

Tradicionalne sandžačke likovne kolonije

Afirmacija likovnog stvaralaštva na prostoru Sandžaka

Ljeto 2007. godine u Sandžaku su obilježile brojne kulturne manifestacije, među kojima i likovne kolonije: "Sopoćanska viđenja", realizovane u periodu od 2. do 12. jula, i "Sandžak inspiracija umjetnika" - od 4. do 13. avgusta. Obje kolonije su održane u Sopoćanima, nadomak Novog Pazara, u organizaciji Doma kulture "Oslobodenje", a pod pokroviteljstvom opštine Novi Pazar i Ministarstva za kulturu Srbije.

"Cilj ovih kolonija je afirmacija multietničnosti i multikulturalnosti na ovim prostorima i afirmacija likovne umjetnosti sandžačkog prostora, odnosno edukacija običnog čovjeka sa ovog prostora i približavanje savremene umjetnosti tom čovjeku", kaže predsjednik Sandžačkog udruženja likovnih umjetnika (SULU) Džengis Redžepagić, ističući da su ove likovne kolonije učinile da ovaj prostor dobije na jednom opštem utisku da izuzetnu pažnju poklanja likovnoj umjetnosti.

U ovogodišnjoj, 32-oj po redu, likovnoj koloniji "Sopoćanska viđenja", po izboru Ljiljane Slijepčević, kustosa Muzeja savremenih umjetnosti iz Beograda i selektora kolonije, učestvovalo je devet likovnih stvaralaca iz Beograda i Sarajeva: Kosta Bogdanović, Čedomir Vasić, Rada Selaković, Rajko Popović, Nevenka Stojsavljević, Branka Kuzmanović, Vladimir Perić, Miodrag Protić i Edin Numančadić. Svi oni imali su obavezu da u toku trajanja kolonije urade po jednu sliku inspirisanu tradicijom i kulturom

novopazarskog prostora u ko-relaciji sa kulturno-historijskim naslijedeđem, pri čemu se misli prije svega na Manastir Sopoćani i na njegovo konkretno okruženje.

"Govoreći o svom stvaralaštvu (svako veče po jedan umjetnik predstavlja se kolegama i gostima kolonije - prim. autora), umjetnici su zapravo koristili priliku da udjenu ideju konkretnog djela koje će se prepoznati kao odgovor na zadatu temu, i upravo tada se i dešava realizacija tog umjetničkog djela, naravno, ne ona fizička, ne ona konkretna - ali idejna realizacija je u tom trenutku bila i završena", pojašnjava Redžepagić.

Nakon tri sedmice od kolonije "Sopoćanska viđenja", održana je i druga likovna kolonija - "Sandžak inspiracija umjetnika", također tradicionalnog karaktera. Bio je ovo sedmi saziv ove međunarodne likovne manifestacije, koja je ove godine okupila 11 stvaralaca iz Srbije, Makedonije, Bugarske, Crne Gore i BiH. Na koloniji su učestvovali: Nebojša Pilipović - Pila, Miško Petrović i Ana Kalinović - iz Beograda, Merima Turbić i Senka Hukić - iz Tuzle, Mihajlo Đurović - iz Kisača, Stefanija Petrovski - iz Kavadaraca, Marijela Ivajlova i Emila Mladenova - iz Bugarske, Edin Kaplanić - iz Ulcinja i Nataša Prtić - iz Novog Pazara.

"Ovogodišnji saziv je više nego uspješan. Što se tiče kvalitativnog dijela učesnika, postoji visoka razina - jer umjetnici koji su gostovali bili su preporučeni od relevantnih in-

stitucija ili asocijacija iz sredine odakle su nam dolazili, na primjer: Makedonski savez likovnih umjetnika je preporučio svog umjetnika za učešće u ovoj koloniji, kao što je i Udruženje likovnih umjetnika Sofia predložilo svoja dva učesnika itd. Znači, vodilo se računa o samim učesnicima, a samim tim postigao se veoma visok rezultat u onom kvalitativnom smislu. Zapravo, napravljena su umjetnička djela visokog nivoa i umjetnička djela koja će u najmanju ruku dati veliki doprinos kvalitetu ukupnom fondu galerije Doma kulture", kaže Džengis Redžepagić, predsjednik SULU-a, ujedno i selektor ove kolonije.

Likovna kolonija "Sandžak inspiracija umjetnika" se, inače, svake godine održava u drugom sandžačkom gradu. Počelo je od Novog Pazara, zatim su se likovni stvaraoci okupljali u Plavu, Sjenici, Prijepolju, i ove godine ponovo u Novom Pazaru.

Sva likovna djela nastala na zadatu temu tokom ovogodišnjih likovnih kolonija ostat će ovdašnjem Domu kulture. Inače, Dom kulture "Oslobodenje" ima negdje oko šest stotina umjetničkih djela nastalih u do sada održanim kolonijama "Sopoćanska viđenja" i "Sandžak inspiracija umjetnika". Neka umjetnička djela su još uvijek u procesu izrade, a kada se završe biće formirana izložba koja će biti organizovana u Novom Pazaru, Beogradu i Novom Sadu.

Hasna Z.

DOGĀDAJI

Koncert tradicionalne bošnjačke muzike u Rožajama

Od vjerskog čina do kulturnog događaja

Rožaje je nedavno bilo domaćin jedne kulturne manifestacije Bošnjaka u Crnoj Gori. Naime, polovinom mjeseca avgusta ove godine Odbor Islamske zajednice Rožaje, pod pokroviteljstvom turske humanitarne organizacije "Deniz Feneri", je, u centru tog sandžačkog grada, organizovao koncert tradicionalne bošnjačke muzike. Ovo veče, simbolično nazvano Lijepo je doći u svoju čaršiju..., bila je prilika da se Rožajci, posebno oni koji već godinama žive i rade u inostranstvu, a koji su ljetni odmor iskoristili da se nađu na svojim ognjištima, podsjete na svoju tradiciju kako onu koja sadrži duhovnu komponentu, tako i onu svjetovnu.

"Lijepo je doći u svoju čaršiju..., lijepo je podsjetiti se smo, odakle smo..., lijepo je oživjeti onaj starogradski duh koji su naši djedovi i pradjedovi njegovali, a koje mi danas jednom riječju zovemo kulturom jednog naroda, odnosno našom kulturom, kulturom Bošnjaka.

Vjera je uvijek bila nezaobilazni faktor naših života. Po propisima koje ona nalaže smo se vladali, po njima smo živjeli. A danas..., danas kada nam sa Zapada puhaju razni vjetrovi, koji prijete da će naša duhovna obilježja, našu tradiciju, našu etičku stremljenja potisnuti i zamijeniti nekom drugom kulturom, koju zovu savremeni način života, svakako da svaki čin koji izražava našu dosljednost tradiciji, posebno ovoj vjerskoj komponenti, treba podržati, kako bismo ovim mlađim generacijama, koji su najviše izloženi ovoj promahi sa

Zapada, dali primjer da je ono naše najbolje..." - bilo je rečeno na početku programa.

Učesnici programa bili su sarajevski hor Hazreti Hamza, inače izvođači islamske duhovne muzike, zatim Pljevaljski tamburaši, izvođači starogradske muzike, a spletom sandžačkih igara publici se predstavilo i Kulturno umjetničko društvo "Vrelo Ibra".

U nastavku programa nastupio je Dado Polumenta, rođeni Bjelopoljac, a Rožajci su ovim njegovim nastupom dokazali da cijene svoje favorite koji prosto očaravaju svojim glasom i izvan granica Crne Gore. Ne odstupajući od svrhe večeri, Dado je otpjevao sevdalinku: "Kad ja pođoh na Benbašu", a kruna ove večeri bio je pjevač sa bosanske muzičke scene - Al Dino.

Ono što posebno zavređuje spomenuti jeste sam povod održavanja ove manifestacije. Naime, pomenuta turska organizacija "Deniz Feneri" je donirala novčana sredstva za izvršenje jedne obligatne islamske dužnosti, a to je sunećenje djece (ukupno njih dvije stotine pedesetoro) iz Rožaja i okolnih mesta. U toku programa, ova djeca, obučena u tradicionalna odijela koja se inače nose kod sunećenja, su izašla na binu, gdje im je predsjednik pomenute organizacije Engin Yilmaz udijelio ručne satove kao poklon.

"Na čast je jednom gradu sastati se povodom jednog ovakvog događaja, povodom ispunjenja jedne od Allahovih odredbi, kao što je to sunnet djece. Jer, tamo gdje se spominje Allahovo ime i gdje se

izvršavaju Njegovi propisi, pa i Njegova je milost tu nad tim narodom..." - rečeno je, između ostalog, te večeri.

Sunećenje djece datira još od vremena poslanika Ibrahima. Prenosi se da su se u to vrijeme obrezivali svećenici i ljekari. Postoji predanje od Ebu Ejuba el-Ensarija u kome se kaže da su i raniji poslanici praktikovali obrezivanje djece. Kod nas je sunnetluk jedan od propisa koji se najdosljednije sprovodi. Ovom propisu se i danas poklanja velika važnost, i to osobito iz vjerskih pobuda.

Ernad Ramović, glavni imam Odbora Islamske zajednice Rožaje, je ovaj događaj prokomentarisao ovako: "Deniz Feneri je obezbijedio potrebna sredstva za sunnet dvije stotine pedesetoro djece, a mi smo ovdje večeras da pokažemo da je grad Rožaje zahvalan na ovom njihovom humanom činu, a, također, tu smo i da podržimo ovakve i slične akcije koje predstavljaju očuvanje naše tradicije."

Iako je ovo veče, neuobičajeno za ovo doba godine i za vrućine koje su ga okarakterisale, bilo u znaku tamnih oblaka i hladnog povjetara, centar Rožaja je do kraja ovog dvočasovnog programa bio ispunjen narodom.

Ovo veče će vjerovatno mnogi pamtitи, posebno oni koji žive i rade u inostranstvu, a kojima je ovo druženje uz tradicionalnu muziku omogućilo da iz ovog grada ponesu lijepe uspomene, uz amanet da to nekima tamo ispričaju i prenesu utiske sažete u jednoj rečenici - "Lijepo je doći u svoju čaršiju..."

NAŠI MLADI U SVIJETU NAUKE

**Seid Halilović, dvadesetsedmogodišnji Prijepoljac,
uskoro dvostruki doktor nauka Univerziteta u Komu u Iranu**

Kur'anska skriptura je objašnjenje za sve nedoumice

Sa pasošem Srbije u Iranu od 1993. godine je cijela porodica Seida Halilovića. Tri brata - tri magistra; a od tri sasvim izvjesna doktorata, Seidova će biti - dva! Magistarski rad mu je dobio ocjenu - dvadeset (!) što je jedina takva ocjena u dosadašnjoj historiji postdiplomskog studija Univerziteta u Komu

Za Seida Halilovića, doktora pretežnog Univerziteta u iranskom gradu Kom, sa sigurnošću se može reći da je na korak od nekoliko velikih ciljeva koje je postavio sebi i do kojih stiže uistinu krupnim koracima. Sa samo 27 godina Seid uporedo pohađa doktorske studije na pretežna, rekli bi po mnogo čemu ekskluzivna smjera kom-skog Univerziteta. Sreli smo se ljetos u Prijepolju na promociji njegovog prijevodilačkog podviga "Istorijske književnosti". Zabilježili smo Seidovo kazivanje o nekoliko tema: o sebi, školovanju u Iranu, islamskoj filozofiji, persijskoj književnosti, mentorima, "životu lanaču učenja", porodicu, o islamskom intelektualcu, gradu i Univerzitetu u Komu, najvažnijem globalnom cilju, planovima...

O sebi

Rođen sam u Prijepolju godine 1980., gdje sam završio šest razreda osnovne škole. Bio sam, kako se to ovdje kaže, "vukovac", odnosno imao sam odlične ocjene iz svih predmeta.

Iranski Kulturni centar priredio je, pred kraj školske 92./93. godine, takmičenje u učenju Kur'ana. Takmičenje je organizovano povodom godišnjice pobjede Iranske revolucije. U svom uzrastu sam bio najbolji i to je, ispostavilo se, bilo presudno za razgovore koji će

uslijediti nešto kasnije.

Na prijedlog direktora Iranskog kulturnog centra u Beogradu, uz puno odobravanje mog rahmetli oca Smaja, nastavio sam školovanje u Iranu. Moj rahmetli otac je od ranije pokazivao izuzetnu ljubav i simpatije prema Iranu, iranskom narodu a posebno prema Iranskoj revoluciji i više puta je pokušavao da se useli u tu zemlju. U dva navrata je boravio u Iranu po nekoliko sedmica, gdje se upoznao sa mnogim dobrim odlikama iranskog naroda. Prijedlog Iranske ambasade u Beogradu je prihvatio objeručke pa smo se, u ljeto 1993. godine, našli u Iranu, u svetom gradu Kom. Najprije smo otišli otac i ja, a kasnije i cijela porodica.

O školovanju u Iranu

Iste godine sam se uključio u izučavanje islamskih nauka. Bilo mi je potrebno pola godine da usavršim persijski jezik i to je, u neku ruku, svojevrstan podvig. Da je to tako pokazuje i činjenica da sam se, nešto kasnije, uključio u studije arapske književnosti, stilistike, retorike i književne egzegeze. Arapsku književnost sam radio izuzetno dobro budući da sam bio na časovima jednog od najvećih predstavnika Komske škole arapske književnosti tog vremena. Pred njim sam izučavao punih sedam godina arapsku književnost i tradici-

onalne knjige koje se slabo gdje u islamskom svijetu izučavaju. Te knjige smo izučavali red po red, uz kompletну stilsku i retoričku analizu napisanog.

Nakon toga prešao sam na studije šiitske jurisprodencije.

Uporedno sam završio, naročno vanredno, sedmi i osmi razred iranske osnovne škole i upisao srednju medicinsku školu.

Iste godine kada sam završio srednju školu, završio sam i redovni studij islamskih nauka, odnosno iste godine sam diplomirao u srednjoj i na visokoj školi, u medicinskoj odnosno na Fakultetu islamskih nauka.

O islamskoj filozofiji

Uvijek su me zanimali filozofija, posebno islamska, pa sam, uporedno, upisao studij iz te oblasti. Nakon toga upisao sam postdiplomske studije iz islamske filozofije, teologije i gnoze. To je jedan smjer u okviru kojeg se na doktoratu možete opredijeliti za bilo koju od ovih oblasti.

Na kraju postdiplomskih studija magistarski rad mi je nosio naziv "Personalno jedinstvo egzistencije u školi mula Sadra Širazija". Mula Sadr Širazi je poznati iranski filozof i teozof. Moj magistarski rad je jedini dobio ocjenu - dvadeset (!) ili takozvanu punu ocjenu i to je jedina takva ocjena na post-

diplomskim studijama na Univerzitetu u Komu do sada. Po mnogima, tema mog magistarskog rada je i najkomplikovanije pitanje u cijelog filozofiji.

Nakon postdiplomskih studija, u želji da doktoriram, pokušao sam da upišem naredni stupanj. Bio je to logičan korak, ali je to moralno da bude odobreno od strane najviših obrazovnih vlasti Iranske republike koje su, srećom, odlučile da otvore doktorat islamske filozofije.

O mentorima

Jedan od mentorova sa postdiplomskih studija mi je predložio da se uključim na Humanistički fakultet i doktoriram na savremenoj muslimanskoj društveno-političkoj misli. Riječ je o elitnom doktoratu koji je po prvi put organizovan u Iranu i koji je bio namjenjen isključivo iranskim državljanima. Uz puno novih problema dobio sam odobrenje da kao student - stranac izađem na prijemni ispit. Od osam studenata koji su upisali taj doktorat bio sam jedini a da nisam iranski državljanin.

Pošto se u Iranu doktorat organizuje na bazi pet semestara predavanja plus doktorska disertacija, ove godine sam apsolvirao i trenutno pripremam doktorsku disertaciju na temu "Spoznajno filozofski principi savremene misli južnoslovenskih muslimana u XX vijeku".

Imao sam veliku sreću da mi mentor na doktoratu bude i dr. Ali Akbar Velajati, dugogodišnji ministar spoljnih poslova Iranske republike i specijalni savjetnik duhovnog vjerskog vođe Irana ajatolaha Hamneija za spoljno-politička pitanja. I drugi profesori pripadaju društveno - političkoj eliti a šef katedre je dr. Hamid Parsanija koji je jedan od najpoznatijih predstavnika tradicionalne filozofsko-gnostičke škole u Iranu.

Glavna ili monumentalna kni-

jiga iz islamske filozofije jeste mula Saadrina knjiga "As'far", koja je ispisana u devet tomova u litografskom izdanju. Samo prva dva toma moj profesor Hamid Parsanija komentariše u 15 tomova! Ta knjiga se, u stvari, ne može ni razumjeti bez

Mr. Seid Halilović

autoritativnog komentara jer se ona isključivo iščitava pred profesorom red po red i riječ po riječ! Više se komentariše ono što je ispisano "između redova" nego ono što je uistinu napisano.

O "živom lancu učenja"

Tradicionalna islamska filozofija u Iranu se, naime, i danas izučava lancem žive riječi učitelj - učenik, odnosno student. Mnoge filozofske-teoretske finoće u toj knjizi ostavljene su po strani da bi učitelj njih usmeno prezentirao svom učeniku. Ti komentari se napišu na marginama knjige pa se može reći da je cijeli tekst - tih devet tomova, u stvari izgovor za sve ono što će biti iskazano na tim časovima snagom žive riječi. Naravno, uvijek sa temeljnim pristupom da je Kur'anska skriptura objašnjenje za sve.

O porodici

Posle trećeg semestra na doktoratu savremene muslimanske misli počeo sam i doktorat islamske filozofije. Imao sam veliku sreću da, i pored prepreka u Ustavu Univerziteta, koji nije poznavao dva doktorata uporedo, prevazidem taj problem i upišem i drugi doktorat. U isto vrijeme moj mlađi brat Tehran je magistrirao, pa smo obojica izišli na prijemni ispit za doktorat iz islamske filozofije. Možda je to lijep kuriozitet, brat je bio prvi a ja drugi od preko 250 kandidata.

Nemamo dvojno državljanstvo niti državljanstvo Irana i nismo ga nikad ni tražili. Mi tako boravimo po osnovu vize. Sa slobodno izraženom odvagošću stalno insistiramo da se nakon završetka studija obavezno vratimo u našu zemlju. Cilj nam je da budemo od pomoći našem narodu i našoj zemlji da, koliko budemo mogli, zahvaljujući prije svega nauci, obogatimo duhovnu i intelektualnu tradiciju našeg naroda.

Mi, u stvari, čekamo našeg brata Muamera, koji je sada na postdiplomskim studijama iz islamske filozofije, da magistrira. U međuvremenu doktoriraćemo ja i Tehran, a u Boga se nadam da će i drugi doktorat brzo završiti. Na petom semestru studija islamske kulture i civilizacije su i moja i Tehranova supruga pa će i njih dvije u tom periodu okončati studije.

Moja porodica će, po mojim vizijama, za dvije-tri godine biti na prekretnici. Sada znamo samo da ćemo se vratiti. Da li će to biti Beograd ili Sarajevo, još ne mogu da tvrdim ali će to, svakako, biti neki od univerzitetskih centara u koji ćemo donijeti pet fakultetskih diploma, i najmanje tri magisterske i tri doktorske disertacije. Imamo ponude sa Filozofskog i Filološkog fakulteta u Beogradu ali i nekih sličnih institucija iz Sarajeva. Naš cilj je povratak,

to je za sada jasno, a gdje će to biti odlučićemo, uz Allahovu pomoć.

O islamskom intelektualcu

Kada se intelektualac distancira od poteškoća koje okružuju njegov narod, on postaje pseudointelektualac. Jer, profesor na fakultetu biće intelektualac samo onda ako svoje znanje bude stavio u svrhu činjenja dobrih dijela i na uslugu svome narodu.

Mom narodu sam podario i prijevod "Istorijske književnosti", nedavno promovisane u mom Prijepolju, na šta sam posebno ponosan.

Prevodio sam i druge knjige koje su služile kao udžbenici na persijsko-bosanskom koledžu u Sarajevu, kao i niz predavanja iz islamske teologije. Preveo sam i malu knjigu o smislu i pojmu čovječanstva u svijetu islamske filozofije, kao i mnogo članaka sa persijskog i arapskog jezika na bosanski i na srpski.

Preveo sam i desetak članaka sa našeg govornog područja za časopise koji izlaze na persijskom ili arapskom jeziku.

"Istorijske književnosti", na 320 strana, objavljena je 2003. godine u Beogradu. Iz štampe je nedavno izašla i knjiga "Bitak i pad" - islamska teomonistička antropologija kao moćno rješenje za sve nedostatke savremenih tendencija. Autor je prof. dr. Hamid Parsanija. Smatrao sam za potrebnim da se u okviru tog rada ispiše i jedna prolegomena, ali je ona ispala na nekih 120 strana, pa je to sve osim prolegomene. Knjigu je izdala "Čig-oja" iz Beograda a riječ je o još jednom vrlo kompleksnom filozofskom štivu.

O svetom gradu Komu

U Komu je sahranjena Fatima Masuma, jedna od unuka Muhameda Alejhiselama i ona

je osmo srođničko koljeno Božijeg poslanika. Pošto nije istorijski poznato mjesto gdje je mezar Fatime, čerke Božijeg poslanika, koja je imala isti nadimak kao i unuka - Masuma, to daje osjećaj da se u Komu, u stvari, posjećuje mezar čerke Božijeg poslanika, pa je zato Kom sveti islamski vjerski centar.

Uz Kairo, Medinu i Nadžaf, Kom je jedan od najuzgjem broja islamskih intelektualnih centara.

O univerzitetu

Od 2 miliona stanovnika čak 100.000 privremenih Komljana su strani studenti iz tačno 92 zemlje svijeta. Ostali su iranski vjerski studenti a tu je i veliki broj profesora. Naravno, u većini je ostalo stanovništvo, ali je Kom, svakako, jedinstven grad u svijetu u kome barem petina stanovnika ima ili će uskoro steći fakultetsko obrazovanje. To je ogroman naučni potencijal jer je Kom grad sa preko 60 fakulteta i preko 100 naučno-istraživačkih centara. Posjeduje drugu po veličini biblioteku u islamskom svijetu.

Kom je značajan po tradicionalnim predavanjima - iščitavanju knjiga iz filozofije u neprekinutom lancu žive riječi. Kao organizovana djelatnost to se u svijetu jedino zadržalo u Komu jer je sve to pod direktnom jurisdikcijom Ministarstva obrazovanja Iranske islamske republike.

O globalnom cilju

Imam mnogo kratkoročnih ciljeva ali i jedan globalni. To je da, uz Božiju pomoć, radim na stvaranju jednog bipolarnog poretka u čovječanstvu u okviru kojeg će jedan pol pripasti onima koji su predani Bogu i drugi onima koji nisu.

Imamo različite teorije i njihove posljedice sa novim svjetskim poretkom. Radiću, uz Božiju pomoć, svom svojom ene-

rgijom da se u svijetu prepoznaju samo dvije struje, dva poretka, dvije škole. Jedna pripada onima koji osjećaju da ih jedna realnost nadilazi, koji barem nekad osjećaju strahopštovanje. Oni će biti uspostavljeni naspram onih koji jesu - kafiri. Kafir ili kufr u arapskom jeziku ima leksičko značenje zemljoradnik, pa onda se tek prevodi kao nevjernik. U etimološkom smislu - kufr - znači zatrpati nešto. Zemljoradnik je kafir u arapskom jeziku zato što zatrپava sjeme. U vjerskom smislu - kafir - zatrپava Božiju realnost. Svi oni koji u savremenom svijetu zatrпavaju sveprisustvo i sveprožimajuće Božije - oni su po tome u okviru toga suprostavljeni naspram predanosti Bogu. Predanost Bogu je univerzalna i ne dijeli se na one koji pripadaju islamu, judaizmu, hrišćanstvu, budizmu ili bilo kojoj religiji. U tom svijetu nacionalno-juridička i teološka pitanja biće značajna, ali će biti drugorazredna u odnosu na primarni princip predanosti Bogu.

O drugim planovima

Jedan od mojih velikih ciljeva jeste, u stvari, završetak ogromnog dijela koje je počeo i u dobroj mjeri obavio moj rahmetli otac Smajo. Radi se o prvom prijevodu Kur'ana na naš jezik. Mi smo zajedno radili i ja ču to, Božijom voljom, sam završiti tako da budu sakupljeni svi etimološki korjeni svih arapskih riječi. Biće to prijevod Kurana u kome se neće mijenjati redoslijed riječi iz kuranskog teksta. Ostalo je još oko 10 odsto rada na tom projektu a rahmetli otac je, dok smo mi studirali, uradio bar 60 odsto posla. Preseljenje na Ahirtet je omelo završetak tog posla, ali će, uz Božiju pomoć, i to uskoro biti završeno mojom rukom.

Zabilježio:
Muharem M. Mutabđija

IZ JEZIČKE SEHARE

U svakodnevnoj komunikaciji, u kući, na ulici, u mahali, u kahvama, na posijelima i na svakom nezvaničnom skupu, upotrebljava se veliki broj orijentalizama - riječi karakterističnih za bosansko, a još više za sandžačko leksičko područje. Za neke od tih riječi možda se i može naći adekvatna zamjena u jednoj riječi slavenskog porijekla, ali je mnogo češći slučaj da se mora upotrijebiti niz pojmove da bi se objasnilo potpuno značenje sadržano u samo jednom orijentalizmu. Za takvu semantičku upotpunjenošć možemo zahvaliti dugoj genezi do oblika kakav riječ danas ima.

Turcizmi, ili pravilnije, orijentalizmi koje danas upotrebljavamo, poprimili su gramatičke odlike svojstvene slavenskim jezicima srpskom, hrvatskom i bosanskim, ali, kako je u osnovi riječi persijski, arapski ili turski korijen, u značenju je najčešće ostao osnovni semantički pojam, kome se pridodalo značenje kako iz jezika donosilaca, tako i jezika primalaca te riječi, pa se tako stvaralo više slojno značenjsko bogatstvo, te je riječ u sebi akumulirala polileksički naboј. Zato je teško za takve riječi pronaći adekvatan sinonim samo u jednoj riječi. Primjera radi, ne postoji takav jezički znalac koji može za riječ "merhamet" pronaći sinonim sa potpuno istim značenjem, a poput merhameta još mnogo je sličnih primjera.

U ovoj rubrici navećemo neke od orijentalizama karakterističnih za leksiku sandžačkih Bošnjaka i dati njihova osnovna i prenesena - figurativna značenja.

Degmen, degirmen m (tur.) mlin.

Delija m (tur.) 1. junak, silovit čovjek; 2. čovjek koji provodi život bezbrižno i uludo troši vrijeme, besposličar (mlad delija star prosjak).

Demek (tur.) uzrečica sa značenjem dakle, kao.

Demir m (tur.) 1. gvožđe, željezo; 2. gvozdene šipke na prozorima.

Demirli pendžer, demirli kapija; demirlija velika bakarna tepsija.

Denjak m (pers.) svežanj, za vežljaj, naramak.

Derman m (pers.) spas, lijek, pomoć, izlaz, rješenje.

Dert m (pers.) jad, briga, mučka, bol, patnja.

Devamiti (ar.-tur.) trajno, uporno nešto raditi, ustrajavati.

Devérati - glagol izведен od

arapske riječi dèver = borba kroz životne nedaće, životne brige, boriti se svakodnevnim životnim problemima, trpjeti

Dibidüz (tur.) potpuno, do kraja, sasvim, bezrezervno.

Dilber (pers.) 1. miljenik, dragan, ljepotan, ljepotica; 2. lijep, krasan, zanosan.

Dilčik m (tur.) jezičak na kantaru, vagi.

Direk m (tur.) greda, stub, stôžer, temelj; preneseno – vođa, glavar, začetnik.

Dîn m (pers.) vjera, vjerozakon; din i iman - sintagma sa značenjem vjerovanje u jednog boga - Allaha, islam; izvedenice: dindušman = neprijatelj islama, dinsuz = bezvjernik, ateista.

Dîrindžiti (pers.-tur.) raditi težak i mučan posao.

Dîzluci (tur.) uznoge, gokoljnice ukrašene, navezene, opšivenе.

Dokusúriti (ar.) 1. okončati, dokrajčiti; 2. izmiriti račun, isplatići dug.

Dolama f (tur.) dio starinske, muške i ženske odjeće, sličan kaputu dugom do koljena, izrađen od čohe, obično u ljubičastoj (mor), zelenoj ili crvenoj boji, sa dugim, otvorenim, tj. razrezanim rukavima koji se obično jedan za drugi zakače - „sapnu“ na leđima (kako ne bi smetali priradu).

Dolamu su nosili janjičari, a kasnije je kod nas postala dio svečane narodne nošnje.

Dolma f (tur.) nadjev od mljevenog mesa, pirinča i začina od koga se savija sarma, ili se njime pune - dolme paprike ili paradajz ili luk - sogan dolma; dolmiti, nadolmiti = puniti.

Dorat m (tur.) konj crvenosmeđe dlake.

Dûgme n (pers.) 1. kopča, dugme na odjeći; 2. tipka, taster, dirka.

Dürbin m (pers.) dvogled, dalekozor, (bukvalno dalekovid, dalekogledalo).

Dûvak m (tur.) veo, koprena kojom se pokriva nevjesta.

Duvar m (pers.) zid.

Dževáhir m (pers.) dragulj, drago kamenje, dragocjenosti; dževahir-kutija - kutija za nakit, u običajima sandžačkih Bošnjaka djevojci, nakon što su je isprosili, mladoženjina majka nosi dževahir kutiju sa zlatnim nakitom koji će buduća mlada nositi.

Nastaviće se.

Zaim Azemović

LJEKOVITOST RIJEĆI

Na mnogo jezika riječ kao da se razmuti, razvodnji, postane obična. A riječi su ljekovite, bez njih ništa ne biva! One prethode svakom događaju i svojim ponavljanjem kao da mogu da dozovu buduću stvarnost. Riječ je jača od zla, dobre riječi ubiju zlu riječ. Jake riječi natkolju i bolest, zlu želju i zmičji otrov. Od riječi koje slušamo da drugi izgovara o nama zavisi izgled našeg lica, dužina našeg života i naša snaga..

U selu Selištu se pronije glas da je Nejma, žena koja liječi bolesne ljekovitim travama i bajanjem, na umoru.

"E, svakom je govorila da pomaže, sebi ne može!" - govorile su žene u selu. "Ako umre, više se kod koga nemaju povest djeca da im se od preplašenosti slijje strava, razbaje od uroka, sastave ljekovite trave da se sučeka i izlječi neka iznenadna bojika..."

Starica Nejma je živjela u usamljenoj kućici pokrivenoj slamom, u sobici od opletenog pruća oblijepljennog smonicom. Od porodice je imala samo udatu kćerku Ajšu koja je sada došla da je sa ponudama posjeti i bdi kraj njenog bolesničkog kreveta.

"Mada muka dušu ne vadi, već suđeni čas" - reče starica kćerki - "neka bi bilo po redu i starini, pa dokle mogu da prikupim pamet u sjećanje i jezikom razgovjetno da prevallim riječi, da ti u amanet prenesem ono što je i meni majka u amanet ostavila da naučiš brojnice i kako da se njima od bolesti i zla braniš, sebe i svoju djecu, a, ako treba, i drugoga, tko se u nevolji zagna ka tebi i pane ti na aman za pomoć..."

"Nećeš ti još, majko, da me ostaviš; ako ima dana naći će se i lijeka. Od djetinjstva slušala sam te tvoje brojnice koje šapatom izgovaraš uz moje lice. Kako ti usta mljackaju čudnovate riječi nad mojim očima i čelom i kao da je sa raspuhivanjem izlazila tvoja du-

ša dobrote i zaštitništva koja brani nejako dječje tijelo od bolesti i zlih očiju. I sada mi se od milja sklapaju trepavice kada se toga sjetim, i kao da me još tiču po čelu i licu nježni dodiri tvojih prstiju iza kojih nailazi san.

Kad sam odrasla, povjerila sam ti da sam zavoljela Aliju, i krišom, noću, od tebe naučenom starinskom bajalicom pokušavala da mu preko dajlina skrenem misli na mene: O, vi, tri zvijezde, tri po bogu sestrice, otidite Aliji Umkinom, Ti, zvijezdo Nesjavko, ne daj mu da spava; ti, zvijezdo Nestanko, ne daj mu da stane; ti zvijezdo Nesmirko, ne daj mu da smiri; nespavao, ne stao, ne smirio se, dok kod mene ne došao da moj bude!..."

"Zapamti, kćeri, bajalice su ljekovite samo ako ih zna jedna osoba. One su tajna, a tajna ne može da se dijeli. Riječ hoće da je iznenađujuća, nova, a blagotvorne riječi brojnice poklopljene su maticom života i kadre da im se povinju potonji događaji. Na mnogo jezika riječ kao da se razmuti, razvodnji, postane obična. A riječi su ljekovite, bez njih ništa ne biva! One prethode svakom događaju i svojim ponavljanjem kao da mogu da dozovu buduću stvarnost. Riječ je jača od zla, dobre riječi ubiju zlu riječ. Jake riječi natkolju i bolest, zlu želju i zmičji otrov. Od riječi koje slušamo da drugi izgovara o nama zavisi izgled našeg lica, dužina našeg života i naša snaga... U riječima je klica zla i dobra, pa

maljem jakih riječi dočekujem u tjeme imenovano zlo i bolest da ne raste no da nestaje i razgraduje se: "... zemlja zemlju poljubi, zemlja zemlji ništa ne moga, trn ti večera, kamen ti postelja, tu ti mjesta nema!" - narediš zmičjem otrovu, a ka oteklini u zamahu pojmiš oštircicom, pitaš i odgovaraš: "Šta radiš to?"

"Režem oteklinu".

"Reži, reži da je nije!"

"Ja rezah, srezah i nije je!"

..."Sastaviš u koštarac, porveš bolest i lijek, zlo i spas, da se bore i nose do sudnjega dana, a ostave čovjeka na miru: "kozalac-dobarac, kisac-kvasac, čemer-med..."

"I kada dječje lice zaroži, kada dječja glava klone i snenogome, onda mu šapćeš nad licem riječi koje će da ga osnaže i davratku: "zle oči i zle duše da se razbace, da se razmaknu, da se rashaknu", prekineš slamku, "ne kidam slamku, no kidam urok sa djeteta", uzmeš šaku soli: "ko ova so što će nestati u vodi i rasprsnuti u vatri tako zle oči i duše da nestanu i rasprsnu se. Onda zakumiš i zakuneš nebo, zemlju, sunce i mjesec, uh, cijela se naježih!, teška li je to kletva, zveči pod svodovima nebeskim, da budu na strani dobra i ozdravljenja... Nad glavom prestravljenog djeteta ručim u sud sa vodom rastopljeno olovo. Olovo pukne pri dodiru sa vodom i strava se raspukne, izlju se iglice koje su bockale stravom dijete u slabinu. U oblicima izlivenog

livenog olova se prikazuje šta je dijete prestrašilo, pijetao kako hoće da kljune, pas koji je zinuo da nalaje i ujede, zmija kako se iskukumetala i isplazila, rogovi od vola kako hoće da ga ubodu i načpore... Dijete ko dijete, neka buča ga stalno stravlja i neku bolju stalno nosi... Lijem stravu i šapućem riječi, sve dok se ne izlije puce, da je dijete napredno i zdravo ko puce, a dok nestane iglica, rđe, rogovala, zijevova i žalaca... Sve dok urokljivo i vatreno oko ne

zacvrči ugašeno, kao što cvrče dobro sjajne žiške vatre koju bacam u vodu, sve dok se od raspršivanja snage zla i bolesti ne zamorim kao da me je vodeničko kamenje mlelo...

Ima, kćeri, ima za svaku boljku riječ i trava. Treba probati ljekovitost svake riječi i trave. Stari su probali, zapamtili i kazivali, mladi zaboravljali i ponovo tražili. Treba biti dosjetan: neko cvijeće i neki plodovi bilja bojom i oblikom liče na ono što liječe... Stabljike cvijeća i bilja su kao prekinuti pupak kojim je čovjek bio vezan za zemlju... Ako ćeš da ti pčele med sakupe zamoli se travama: "Omane, med mi do-

mami, vratiče, med mi navrni, zovo, med mi dozovi, s visoke planine, s čiste rose..."

"Hoćeš li, kćeri, da prihvatiš tajnu značenja riječi da drugima pomažeš, preuzimajući na sebe tegobe njihovih patnji?"

Kćer Ajša joj ništa ne odgovori, već je zamoli da zašpi i pripokri je jorganom. Smisljala je u sebi kako da ubijedi staricu da je povede sjutra u bolnicu. Znala je da posljednjih godina rijetko ko svraća kod starice da bi je molio da mu u bolesti pomogne bajanjem i travama. Medicinske ekipe iz Trgovišta su sve češće dolazile u Selišta, a bolesnike su najčešće odvodili u grad u bolnicu. Sjećala se Ajša i svog siromašnog djetinjstva, kako je majka prehranila od poklona

jedne noći kako silazi sa krova svoje kućice sa rešetom punim zvijezda! U svom uljaniku ima pčele kopilane i parakopilane, koje upućuje u tuđe uljanike po selu da iz trmki otimaju i piju med ... Travu "veliko zelje" odgaja pod svojim prozorima, i kad je uzbere da je položi svojoj kravici, čitavo selo zamiriše, te seoske krave od čežnje za tom travom riču, hoće drob na usta da im izade od želje za tom travom, te gube mlijeka, a Nejmina krava nabrečila vime po zemlj i se vuče i usput se izmuza..."

Ajša je povela bolesnu staricu u grad i ostavila je u bolnici da se liječi i prima injekcije. U selu se kasnije pričalo da je starica jedne tople ljetne noći gledajući napolje kroz otvoreni bolnički prozor osjetila miris trava i zov zvijezda. Izašla je na svoju ruku da pobegne iz

koje su mještani davali starici za ljekovite trave i bajanje. Djeca iz komšiluka su sa strahom obilazila kućicu njene majke plašeći se kao od baba Roge iz bajki. Komšijske žene su šaputale krišom kako Nejmu viđaju kako u vrijeme pred Đurđev-dan izlazi noću i šeta lивadama, veže obojenom pređom cvjetove pod krunicama obilježavajući ih da ih kasnije uzbere, vera se po kamenju da kopa korijenje i razgovaraju sa travama i životinjama: "Činjarica, zvijezde sa nebesa skidal! Vidjele smo je

visoke kamene zgrade ka liva-dama i visinama. Pri prelasku magistrale, nedaleko od bolnice, jedan kamion, teretnjak, u punoj brzini naleteo je na iznemoglu staricu i smrvio je pod točkovima ...

Tako je posljednja brojničarka iz ovog kraja, Nejma, bila i prva žrtva na putu koji ovo planinsko mjesto povezuje sa svijetom. Ubrzo su u ovaj građić, tek novoizgradenom magistralom, nagrnule kolone golilišavih turista koji se vraćaju sa ljetovanja na moru.

Husein Bašić (1938-2007)

Između života i smrti

Husein Bašić - književnik, umjetnik, historiograf, istraživač, sakupljač i baštinik lirskog narodnog blaga Bošnjaka Sandžaka, čovjek koga će književni krugovi pamtitи kao jednog od svojih najboljih izdanaka, književnik čija djela će se čitati i proučavati širom južnoslavenskih prostora, hroničar jednog vremena i jednog naroda na razmeđu burnih historijskih gibanja i sudara svjetova dobra i zla

“Vraćajući se iz rata, razvanim putevima, pokraj spaljenih kuća, pored srušenih mostova i polomljenih česama, umorni Ibrahim Žioc - poče guduriti neke riječi, opazivši da mu od njih korak postaje duži a put lakši. Stigavši najzad u zavičaj, zapisa te riječi, ovako:

Ko otvori put - svi su putevi pred njim,

Ko ga prekine - moraće bespućem tim.

Ko podigne česmu - duša će mu s vodom teći,

Ko je obatali - žedan će u grob leći.

Ko sazida kuću - veći od krova će porasti,

Ko je zapali i oburva - ime će mu propasti.

Ko sagradi most - dva će svijeta sastaviti,

Ko ga poruši - oba će izgubiti.

Ko čovjeka spasi - sačuvaće sebe,

Ko ga ubije - ubice u njemu i tebe.”

Ovako je pisao i govorio Husein Bašić i njegovi junaci. Ovako je, na jedan posve poseben način, “iz tuđeg gnijezda”, ispisivana historija bošnjačkog naroda, sva stradanja kroz koja je on u zlohudnim vremenima, kojih je bilo na pretek, prolazio, postojao, održavao se i opstajao.

Husein Bašić, umjetnik, književnik, hroničar, istraživač i sakupljač narodnog stvaralaštva Bošnjaka. Husein Bašić, čovjek-institucija, jedan od naj-

većih bošnjačkih i sandžačkih pisaca, preselio je, 3. novembra 2007. godine, na ahiret - “u svoje gnijezdo”.

Roden je u Plavu, 1938. godine. Pisao je poeziju i prozu i bavio se istraživanjem, proučavanjem i prezentacijom književnosti Bošnjaka.

Pokretač je i prvi urednik časopisa “Almanah”, a njegov roman *Tuđe gnijezdo* je u programu lektire za srednje škole u Crnoj Gori, kao i u programima studija književnosti u BiH.

Objavljene knjige: *Od sunca ogrlica*, poezija (1970), *Bestražje*, poezija (1972), *Neviđena zemlja*, priče (1973), *Prošle oči*, poezija (1974), *Utra*, poezija (1979), *Jato u nevidjelu*, poezija (1980), *Trpija*, priče (1984), *Vjetar s Prokletja*, priče (1985), *Breme*, poezija (1986), *Uzma*, poezija (1986), *Krivice I i II*, roman (1986), *Sjutradan*, poezija (1987), *Glasovi s vode*, poezija (1987), *Tuđe gnijezdo*, roman (1989, 1990. i 1991), *Smrt duše*, antiratni prozno-poetski tekstovi (1992), *Kolovrat*, roman (1993), *Kad su gorjele Božje kuće*, poezija (1994), *Čuma*, poezija (1996), *Crnoturci - san i jazija*, roman (1996), *Trag po tragu*, antiratni prozno-poetski tekstovi (1996), *Pusta vrata* (Krivice III), roman (1998).

Objavljene knjige iz usmene književnosti Bošnjaka Sandžaka: *Crni dukati* (1970), *Ispod zlatnih streha* (1972), *Može li biti što bit' ne može*, ana-

tologija lirskih narodnih pjesama iz Sandžaka (1989. i 1991), *Zeman kule po čenaru gradi*, antologija lirskih narodnih pjesama iz Sandžaka (1991), *San i pola života*, antologija tradicionalne usmene književnosti Muslimana Bošnjaka iz Crne Gore i Srbije (1996).

Cjelokupno Bašićovo književno djelo, bilo da je riječ o poeziji ili prozi, svoje utemeljenje nalazi u narodnom stvaralaštvu pjesnikova kraja, podrazumijevajući svakako, osobenu aktualizaciju narodne tradicije i njen preobražaj na autentičan pjesnički način.

Ljepota, raskoš i rafiniranost bošnjačke lirske pjesme, što se poetski kristalizirala u višestoljetnoj tradiciji usmenog stvaralaštva sandžačkih Bošnjaka, natopila je i oplemenila pjesnički izraz Huseina Bašića, izraz iz koga je proizašla bogata riznica svjedočanstava i alegorijskih slika historije i aktualnog trenutka u kome su osnovne ljudske vrijednosti postale meta ostrvlijenih sila zla i

uništenja.

*"Čuo si sve i više nema lijeka,
živuj s pjesmom od zgode
do zgode -
dok zavaraš smrt - život će
da ode
kad prekineš igru - smrt te
čeka."*

Problem života i smrti, kako je to opisao u naprijed navedenim stihovima, u uvodnoj pjesmi u prvoj svojoj pjesničkoj zbirci *Od sunca ogrlica*, Husein Bašić vidi kao osnovni, ne samo egzistencijalni, nego i estetski problem, što će, u izvjesnom smislu, biti moto i ključ cjelokupne Bašićeve poezije.

Bez obzira na izvjesne stilске i motivske različitosti, analizirajući cjelokupan poetski opus Huseina Bašića, sa sigurnošću se može reći da on svoju poeziju počinje od osjećaja straha kao osnovne ontološke činjenice i suštinske teme čovjekove psihološke egzistencije, straha koji se kod čovjeka ponajprije manifestira kao začuđenost pred mračnim silama kosmosa, ali i straha od zajednice koja ga okružuje.

Tako u knjizi *Kad su gorjele Božje kuće* pjesnik Bašić temu uništenja, zatiranja, razaranja, smješta u okvire ratnog haosa na prostoru Bosne i Hercegovine, koja je u svojoj historiji često bila poprište sukoba, ali i zblizavanja civilizacija. Pjesme u ovoj zbirci svojevrsna su "odbrana od bezličja, krik bola, prkosa i ponosa" i u njima pjesnik, kako to slikovito kaže Almir Zalihić, "poput alhemičara, magijom riječi traži eliksir, nadmoć života nad smrću, nadmoć ljestve nad rušilaštvom, nadmoć dobra nad zlom", tražeći povratak osnovnih principa etičnosti.

Milika Pavlović u svojoj percepciji motiva ove knjige kaže: "Koristeći sintagmu i pojam Božje kuće kao metaforu božanstvenih dometa i vrijednosti neomeđenoga trajanja u ljudskom stvaralaštvu, Husein

Bašić brani i baštini to svoje pjesničko vjeruju, vlastitu metareligiju. Ne nalazeći neprobojnijeg štita pred demonskim rušiteljskim nagonom Božije kuće, pod čije sljeme je bezbožnička ruka podmetnula ognjenu baklju, u Bašićevu poetkoj slici bljeskaju konvensna ogledala stvaralačkog genija muslimanskog naroda. Pred njima se lice rugobe vidi još rugobnjim, kao što se i andeoski lik ljestve i plemenitosti u njima pravedno uvećava. Ta sočiva, na žalost, nijesu nesalomljiva ustava nasilju i rušilaštvu, ali jesu dešifir demonizma."

I u drugim svojim knjigama poezije Husein Bašić produbljuje i osmišljava ikonski dialog između života i smrti proizšao iz kolektivnog isku-

vjedaka i nekoliko romana, te je stilска odrednica njegovog stvaralaštva evidentna u vidnom preplitanju poezije i proze.

Bašićeve manje pripovijedne forme korespondiraju sa njegovim romansijerskim cjelinama, dok su neke pripovjetke tipa *Doktor Zoratij, po treći put u Varoši* ukomponovane u strukturu njegovog drugog romana *Krivice*.

Prozni opus ovoga pisca, bilo da je riječ o kratkoj priči ili pak romanu, bilježi ljudsku dramu u prijelomnim historijskim momentima. U svojevrsnom dijalogu s historijom Bašić je izrazit polemičar i kritički realista, koji povijesnoj zbilji priča s vidnim demistificiranjem romantičarskog nacionalnog mita.

Zapis o putu

Ima

prvo

jedna voda,

kroz nju ćeš lahko,

kao riba samo pripazi:

sjenku da ti krišom ne ugrabi!

Potom je gora pred tobom tamo,

pro nje ćeš plaho, kao tica. Opet pazi:

glas da ti ne ujagmi, po njem' te natrag vratil!

Potom je polje pred tobom, zovu ga: počin-polje,

Nemoj počinut na njemu, put da ti u bestrv ne zaturi!

Onda je opet veća voda, pa opet gora gora, mrtvije polje, pazi!

stva, a iskazan modernim izrazom i senzibilitetom, što nije karakteristika samo njegove poezije već i proze. Iako nam pjesnik ukazuje da pod teškim bremenom života, pred nesamjerljivim silama utiranja i uzimanja obitavamo u škrtoj okruglosti životnog kruga, on nam, na drugoj strani, u isto vrijeme, sugerira i to da poteško breme života iznesemo na nedosegljive vrhunce smisla ljudskog postojanja.

Mada je po svojoj osnovnoj vokaciji pjesnik, Husein Bašić je i pisac nekoliko zbirk pripo-

Roman *Tuđe gnijezdo* je životopis Ibrahima Žioca, bedela sina mlađeg bega Bašdera, koji putuje od zavičaja do Turške i natrag, zatvarajući tako kružnu putanju čovjekovog obitavanja u apsurdu. Iščupan iz zavičajnog korijena, gurnut da živi tuđu sudbinu u tuđem gnijezdu, pri povratku Ibrahim Žioc neće zateći ništa od svog zavičaja i jedino rješenje će vidjeti u smrtnoj presudi koju će primiti mirno.

U žanrovskom smislu ovaj roman je i svojevrsna historijska drama, s obzirom da je

pisac za motiv uzeo 1878. godinu i Berlinski kongres, čije su odluke izazvale svojevrsno pomjeranje turskih granica na Balkanskom poluostrvu, i čije su implikacije na život bošnjačkog življa bile od sudborno-snog značaja.

vanja u jednom narodu, dajući mu time odlike jednog modernog psihološkog romana. Dramski sudar dva čovjeka različitog porijekla i svjetonozora, Ibrahima Žioca i Durmiša, na početku romana, Ibrahimovo je prisjećanje na tra-

1	Husein Bašić	TUĐE GNIEZDO	
2	Husein Bašić	KAPIJA BEZ KLJUČA	
3	Husein Bašić	KOSTI I VRANE	
4	Husein Bašić	PUSTO TURSKO	
5	Husein Bašić	BIJELI AZIJATI	

Nad razvalinama jednog svijeta, u zlom vremenu kad su gorjele Božije kuće, kad su rušeni mostovi između ovoga i onoga svijeta a "zadrigli i p'jani generali isprijali na dušak vrčeve ljudske krvi", pjesnik će se iznova obratiti ljepoti Aladže i čuprije na Drini, Ferhadije i Starog mosta u Mostaru istom onom opsjednutošću i opsjenjenošću kojom su bili opsjednuti i opsjenjeni Bašeskija i Evlija Čelebija, Čamil Sijarić i Zuko Džumhur, Mak Dizdar i Skender Kulenović, Abdulah Sidran i Zilhad Ključanin. Stećak i nišan, mihrab i tarih, hamam i bezistan, hajat i divanhana, svi oni simboli jedne rafinirane kulture življenja i stvaranja što su se utkali u stihove Bašićevih prethodnika i suvremenika, javice se iznova i u njegovim pjesmama da posvjedoče neumrlost i neuništivost jednog svijeta i njegovog stvaralačkog duha predanog ljepoti i punoći življenja.

Čitav je ciklus Kad su gorjele Božije kuće taj gorki razgovor kroz vijekove, lirske palimpseste i dopisana poenta na starom i neugasivom rukopisu što ga, usprkos zlu i zločinu,ispisuje jedna i ista zanesena duša graditeljska, duša Hajrudinova i Mešina, Makova i Skenderova, Čamilova i Huseinova, duša bošnjačka. A u tom razgovoru u kojem se glasom Personae javljaju njegova pjesnička sabraća, Husein Bašić iznova vraća onu semantičku punoću stiha, pa su njegove pjesme i dnevno svjedočanstvo i trajno pjesničko svjedočenje, ponovo ispisani tarih za Stari most i Aladžu džamiju, epitaf na znanim i neznanim nišanima njegove braće iz Srebrenice i Sarajeva, stećima sa Radimlje.

Enes Duraković,

Sugestivnost estetski autentičnog rukopisa

Jednu zamršenu historijsku temu pisac je znalački transponirao u umjetničko djelo, iskazujući kroz pojedinačnu svijest i sudbinu kolektivna zbi-

gičnu pogibiju njegovog oca, koje u trećem poglavlju pregrada u retrospektivno pričanje, sjećanje glavnog aktera na zavičaj, djetinjstvo i porodični

dom, te iznošenje razloga i motiva njegovog odlaska u carski asker. Od petog poglavlja počinje Ibrahimova unutrašnja borba, a potom i bijeg pred hađkom, prvo po carskom gradu u kojem, skrivajući se od ljudi koji ga gone, sreće one koji mu pomažu, kao i one koji svojom sudbinom produbljuju njegovu vlastitu dramu:

Našao sam neke bozadžije iz Pazara, kundurdžije iz Akova, drvosječe iz Taslidže, kujundžije iz Prizrena, ćiradžije iz Gusinja, hamale iz Berana. Sve zle i nagnedne, da čovjeka uhvati muka, makar mu bili svoji i dragi, kao što su.

U susretu sa Zulfikarom pjesnikom i u njegovoј pjesmi Ibrahim Žioc konačno spoznaje da su svi oni, bili na samom dnu ili pri vrhu carskih stuba, tuđinci i potpuni gubitnici:

Evo nas, Ibrahime, brate bez zimeni,

Na sirat-ćupriji - na vodi bez broda,

*na vrhu bez kraja,
na kraju bez početka,
na putu kojim posrću mnogi.*

U tuđem gnijezdu tajiš sreću,

*lakši od daha kojim dišeš,
bez traga - za glavom koje nemaš,*

*mru nada i san
o slobodi.
Što duže hodiš - teže biva,
vratiti se nije lako,
ja Zulfikar - rob Allahov
kazah to -
meni i tebi - podjednako!*

To je, zapravo, i cjelokupna poruka ovog romana i priče o jednom vremenu uzavrelih političkih događaja, promjena i kretanja koja su ostavila dubok trag u životima tadašnjih i svih narednih generacija Bošnjaka.

Drugi Bašićev roman *Krivice* je pogled na društveno-političku stvarnost stare Jugoslavije, njen vladajući sloj i opštu situaciju u predvečerje Drugog svjetskog rata i u toku njega. U vremenu povampi-

renih strasti i sukoba na prostoru Sandžaka, Kosova, Albanije i šire, Bašić traga za krivicama historijskih protivrječnosti, od turskog vremena pa do prodora fašizma, u čijem je žrvnju naš čovjek bio izložen strašnim iskušenjima egzistencije: diobi, mržnji, osveti i međusobnom ubijanju. Prateći sve dublja zatvaranja etničkih, vjerskih i nacionalnih grupa, mržnju koja dostiže nesagleđive razmjere i neizbjegjan su-

dušama.

Roman *Crnoturci - san i jazija*, izuzetno prozno ostvarenje inspirirano padom Nikšića 1877. godine, te pogromom i progonom bošnjačkog življa sa svojih vjekovnih ognjišta, Hussein Bašić je napisao još daleke 1979. godine. Njegovo štampanje dogodilo se sedamnaest godina kasnije, a čitalačkoj i književnoj javnosti još uvijek nije na pravi način signalizirano o kakvoj je umjetničkoj vrijednosti riječ.

Roman nastavlja razradu Bašićevog romanesknog mehanizma od etičkog, ideološkog plana do pitanja identiteta, problema funkcionisanja romanesknog diskursa sa iz-

bošnjačkog življa, njegovu zlehudu sudbinu i borbu za očuvanje identiteta, na jednoj, i stalna nastojanja da se jedan narod u krvavoj historijskoj zbilji i definitivno uništi, na drugoj strani.

Historiografskog karaktera je i Bašićev roman *Zamjene*. Ta priča o zloj sudbini Bošnjaka, obilježenoj pogromima i progonima, a koja se nanovo ponavlja početkom devedesetih godina prošloga stoljeća, jedno je od kapitalnih ostvarenja cijelokupne bošnjačke književnosti. To je "umjetnost koja će se proučavati i prema kojoj će se određivati budući događaji", ocijenili su neki kritičari.

Husein Bašić je objavio deset romana, jedanaest knjiga poezije, tri knjige priča i novela kao i više antologija iz usmene književnosti Bošnjaka iz Crne Gore i Srbije.

Za roman "Tuđe gnijezdo" Bašić je dobio nagradu "Svetlosti" za najbolji roman godine, kao i nagradu "13. jul". Za roman "Krivice" dobio je jugoslovensku nagradu za najbolji roman na temu revolucije.

Dobitnik je nagrade "Isak Samokovlja" i brojnih drugih književnih i društvenih priznanja.

Osnivač je Udruženja "Almanah" i prvi urednik istoimenog časopisa za proučavanje, zaštitu i prezentaciju kulturno-historijske baštine Bošnjaka.

Bio je predsjednik Kulturnog društva Bošnjaka Sandžaka "Preporod".

Husein Bašić je jedini dobitnik najveće nacionalne nagrade sandžačkih Bošnjaka, "Povelje Kulina Bana" koju dodjeljuje Bošnjačko nacionalno vijeće za životno djelo, a koja mu je uručena u Novom Pazaru, 11. maja 2005. godine, na Dan bošnjačke nacionalne zastave.

razitim akcentom na fon priče, na fabuliranje. U ovom romanu glavni su junaci braća Jašar i Jakub Kuč, koji izvlači šorak na putu ka dalekom i nepoznatom Karabaku (personifikacija Anatolijske) određujući sopstvene sudbine, odnosno određujući ko će se vratiti u Nikšić, a ko nastaviti put u tuđu zemlju i neizvjesnost.

Prateći egzodus nikšićkih Bošnjaka, koji se ostvaruje po scenariju moćnih evropskih centara (Berlina, Beča, Pariza, Londona, Moskve), pisac prikazuje cijelokupnu životnu dramu

Husein Bašić - književnik, umjetnik, historiograf, istraživač, sakupljač i baštinik lirske narodne blage Bošnjaka Sandžaka, čovjek koga će književni krugovi pamtitи kao jednog od svojih najboljih izdanaka, književnik čija djela će se čitati i proučavati širom južnoslavenskih prostora, hroničar jednog vremena i jednog naroda na razmeđu burnih historijskih gibanja i sudara svetova dobra i zla.

**Pripremio:
Muhedin Fijuljanin**

Husein Bašić	Usmena lirika Bošnjaka	Husein Bašić	Usmena epika Bošnjaka
1	2	3	4

kog drastičnih posljedica, pisac prati i sazrijevanje one revolucionarne svijesti koja će se boriti za uzajamnu koegzistenciju i kolektivni opstanak.

Moto i poruka djela - postati sudbinom krv bez prave krivice, odredili su i Bašićev razlaganje historijskih krivica određenih grupacija i naciona, njihove posljedice, uticaj koje su imale i ostavile na određene historijske događaje i tragove koji su oni ostavili na ljudskim

EL-MEHRUM

U 71-oj godini preselio na ahiret naš najpoznatiji interpretator sevdalinki Safet Isović

Kad Safet zapjeva i slavuj zašuti

Nema više kralja sevdaha. Još za života otišao je u legendu. Safetovim odlaskom završena je jedna epoha bosanskog sevdaha.

Prozvali su ga bošnjački Lučijano Pavaroti. Palio je dvorane širom bivše Jugoslavije. Bio je miljenik svih generacija. Koliko u Sarajevu, toliko je bio popularan u Ljubljani, Beogradu, Skoplju ili Zagrebu.

Safet Isović je rođen 20. oktobra 1936. godine u Bileći. Otac Ahmet i majka Emina, poslije Fehima i Fehme dobili su sina Safeta. U Bileći su živeli u rahatluku sve do pred Drugi svjetski rat, kada su, pod pritiskom četnika, odselili za Banja Luku.

Safet je osnovnu školu počeo u Banjoj Luci. Poslije rata, 1946. godine, po nalogu tadašnjih vlasti vratili su se u Bileću. Tamo su zatekli porušenu i opljačkanu kuću.

Otec Safetov, Ahmet, bio je bogat čovjek, imao je velike površine zemlje, tako da je se za kratko vrijeme opet živjelo normalno.

U Bileći je Safet zavšio osnovno školovanje i upisao nižu gimnaziju. Hroničari su zabilježili da je Gimnaziju upisao u Trebinju, a okončao u Slavonskom Brodu.

Kuća Isovića živjela je u rahatluku. Majka i otac voljeli su zapjevati sevdalinku, pa su tu ljubav prenijeli i na djecu. Takav ambijent iznjedrio je sevdaliju Safeta.

Sa sevdahom u srcu, u Sarajevo na Filozofski fakultet dolazi 1955. godine, na jezički odsjek. Tih godina u Sarajevu se rađalo mnogo amaterskih KUD-ova. Među njima je bio najpoznatiji "Slobodan Princip - Seljo". U njemu je bilo nešto posebno "akademsko", te Safet, poveden Haskom Have-

rićem postaje njegov član. To društvo iznjedrilo je ljude vrhunskog dometa u raznim sferama. Brzo se pročulo po Sarajevu da se u "Selju" učlanio mladić iz Hercegovine koji ljepe pjeva.

Druga kuća je Radio Sarajevo. Selver Pašić, tada student, i harmonikaši "Selje" i Radio Sarajeva odvode Safetu na audiciju i, na opšte čuđenje, Belo Jungić, predsjednik komisije za prijem, vrati Safetu, uz objašnjenje da dođe ponovo.

Drugi put Safet položi audiciju na Radio Sarajevu i time stiče pravo da radi radio snimke.

"Sinoć kasno prođoh kraj Morića hana - sretoh Dul Zulejhu ispod jorgovana. Ašik jedno za drugo, gledasmo se za dugo... "

I sandžački Bošnjaci ispratili rahmetli Safetu

Delegacija Bošnjačkog nacionalnog vijeća, koju je predvodio koordinator za kulturu BNV Zaim Hadžisalihić, prisustvovala je komemorativnoj sjednici povodom smrti rahmetli Safeta Isovića, održanoj u Narodnom pozorištu u Sarajevu.

Članovi delegacije BNV su se tom prilikom upisali u Knjigu žalosti, uz poruku: "U trenutku kada se na dunjaluku oprashtamo od dragog nam rahmetlige, ne možemo da ne pomenemo njegovu ulogu u očuvanju muzičkog naslijeda, zbog čega mu sandžački Bošnjaci duguju neizmjernu zahvalnost".

Govoreći na komemorativnoj sjednici, poznati interpretator sevdalinki Šefčet Hamidović - Ringo je u ime sandžačkih Bošnjaka rekao: "Mi danas ne ispraćamo našeg dragog Safeta kao čovjeka samo, mi se danas oprashtamo od rahmetli Safeta kao jedne institucije kulture. Mi, sandžački Bošnjaci, mu dugujemo mnogo: učio nas je da pjevamo, da volimo i da ne mrzimo. Hvala ti dragi naš Safete. Neka ti dragi Allah podari Džennet, a tvojoj porodici sabur."

Nakon održane komemorativne sjednice, delegacija Bošnjačkog nacionalnog vijeća prisustvovala je i dženazi koja je obavljena u haremu Ali-pašine džamije, gdje je

Safet Isović na početku karijere

Bila je to prva pjesma koju je Safet snimio u pratinji harmonikaša Ismeta Alajbegovića - Šerbe. Tih godina Zaim Iamović i Nada Mamula su bili u prvom planu, a za Safeta se govorilo da ima presvijetao i otvoren vokal. No, poslije će taj prekrasni tenor parati srca svih ljubitelja sevdalinke. Odmah zatim čuveni Jozo Penava (jedan od najpoznatijih kompozitora sevdalinki) napiše za Safeta "Sjetuje me majka" i publika prepoznaće pravog sevdaliju. Od tada kreću turneje i putovanja.

Godine 1964. Safet ubjedljivo trijumfuje na "Ilidži" pjesmom Radeta Jovanovića "Jablan se povijaju". Bila je to eksplozija podrške ljubitelja sevdaha pjesmi, a posebno Safetu. To se više nije moglo zaustaviti.

Nastaju zlatne godine sevdalinke i njihovih interpretatora Safeta, Zaima, Nade, Jozu, Radeta, Himze, Zehre, Bebe, Omere, Šerbe - Nedžada, Salema, Zekerijaha, Mehe, Muha-

Jovanović, Miodragom Jašarevićem i drugim, a iz Bosne sa Ismetom Alajbegovićem - Šerbom, Suadom Baltom, Jovicom Petkovićem, Miloradom Todorovićem i drugim.

Kontinuirano snima za Radio Sarajevo, zajedno sa Narodnim i tamburaškim orkestrom, veliki broj sevdalinki. Safet suvereno vlada estradom.

Oni koji su bili hroničari ovog legendarnog pjevača pisali su da je jedne godine na "PJESMI LJETA" imao više glasova publike nego svi ostali učesnici zajedno.

Na "Beogradskom Saboru" 1973. godine, sa pjesmom Radeta Jovanovića "Kad sretneš Hanku" publika je napravila izgrede kada je oficijelno proglašeno da publika dodjeljuje samo treću nagradu za tekst. Kasnije je ta pjesma proglašena za pjesmu decenije.

Može se slobodno kazati da je u Beogradu, zajedno sa Đorđem Marjanovićem, bio najomiljeniji pjevač sedamdesetih godina.

je čuvao do današnjih dana.

Godine 1979. srećem ga u beogradskom "Metropolu", pijem kahvu sa njim i Dragom Stojnićem.

Safet Isović na jednom koncertu

Do 1990. ga nisam video. Te godine u septembru veliki predizborni skup SDA u Velikoj Kladuši.

Sajo "grmi", masa u transu. Fotografišem ga sa Muhamedom Mujkanovićem, ali i samog. Prepoznaće me.

Nisam ga više video...

U Sandžaku je apsolutno najpopularniji pjevač među Bošnjacima svih vremena. Bio je institucija za sebe. Teško je naći kuću bez njegove kasete ili CD-a.

Njegova smrt početkom septembra teško je pala Bošnjacima Sandžaka. Mnogi su prisustvovali njegovoj dženazi, 4. septembra 2007. godine.

Ovaj veliki čovjek i gazija nije umio da mrzi. Njegova saradnja sa raznim ljudima dokazala je da je bio veliki čovjek, a njegove pjevačke kvalitete najbolje dočarava pjesma koju pjeva Elvira Rahić "Kad Safet zapjeva, i slavuj zašuti".

Neka ti je vječni rahmet Safete Isoviću.

Sa Muhamedom Mujkanovićem, na predizbornom skupu SDA u Velikoj Kladuši

meda, Hanke, Riza, Emine, Kadire, Reufa, Beska, Zekije, Hasibe, Ringa, Ljubice, Munevere, Hamdije i drugih.

I dok su se mnogi okretali zagrebačkom Jugotonu, Safet tih godina postaje ekskluzivac RTV Beograd. Sarađuje i snima sa Vlastimilom Pavlovićem - Carevcem, Radojkom Živkovićem, Miodragom Krnjevćem, Bucom

Pjevač je sa najvećim brojem snimljenih numera za Radio Sarajevo.

U Sandžaku je gostovao nekoliko puta. Prisustvovao sam njegovom koncertima u Sjenici 1968. i 1974. godine. Koncerti su bili u 18 i 20 časova. Teško je bilo naći mjesta. Dao mi je svoju fotografiju koju je RTB izdavao. Ljubomorno sam

**Sulejman - Heman
Muftarević**

BAŠTINA

**Sjećanje na naše dobrovlore
Sejfudin ef. Šehović**

Vakufnama Sejfa ef. Šehovića

Sejfudin ef. (Sejfija, Sejfo) Šehović rođen je 02. aprila 1874. godine u Pljevljima. Završio je Ruždiju u Pljevljima. Kada je 1901. godine otvorena Gimnazija u Pljevljima, Sejfo ef. je postavljen za nastavnika turskog jezika.

"Pored Gimnazije, osnovana je 1904. godine i devojačka škola, kao žensko odeljenje gimnazije, uz neke dodatne predmete specifične za učenice, kao ručni rad, vezenje i šivenje"¹. Sejfo ef. je i u ovoj školi predavao.

U izvještaju za 1907. godinu se kaže da "Sejfo ef. Šehović predaje turski jezik u obe škole sa ukupno 16 časova nedeljno"².

Sejfo ef. je bio i dobrovlor pljevaljske gimnazije, jer je za nju "priložio 71 groš".

Nakon toga, Sejfo ef. je prešao u Prijepolje i 1914. godine je postavljen za vjeroučitelja Prijepolske gimnazije, gdje je predavao sve do 1930. godine. Za to vrijeme bio je aktivan i u Gajretu, a na skupštini ovog društva održanoj 25. avgusta 1929. godine, Sejfo ef. je izabran za člana Nadzornog odbora Gajreta. U periodu od avgusta 1934. do oktobra 1936. godine bio je potpredsjednik, a od tada do juna 1939. godine predsjednik Sreškog Vakufsko mearifskog povjerenstva u Prijepolju.

Sejfo ef. je bio oženjen Vasfijom Korjenić iz Prijepolja, sa kojom nije imao poroda. Pošto je u to vrijeme bio vrlo imućan, a nije imao djece, on je veći dio

svoga imetka uvakufio. Sejfo ef. je sačinio jedan testament o cijelokupnoj svojoj zaostavštini, koji sadrži podatke o njegovoj pokretnoj i nepokretnoj imovini, kao i darovni ugovor, odnosno vakufnamu.

Darovni ugovor glasi:

1. Da ja Sejfija Šehović nastavnik gimnazije u Prijepolju dok sam živ imam potpuno pravo uživanja i raspolažanja sa cijelim svojim pokretnim i nepokretnim imanjem.

2. Poklanjam svojoj ženi Vasfehanumi jednu kuću u Prijepolju sa svim ostalim zgradama i baštom uz kuću pod uslovom da ja sa istom potpuno raspolažem do svoje smrti a po mojoj smrti da ta kuća ostane mojoj ženi Vasfehanumi, a poslije njene smrti da ta kuća ostane Džemili Vasfehanuminoj majci a poslije smrti i mojoj i Vasfehanuminoj i Džemilehanuminoj da gore pomenuta kuća ostane vakufu s tim da se prihodi od ove kuće troše za potrebe džamije u Vakuf mahali u Prijepolju sa uslovom da se meni, Vasfehanumi i našim roditeljima uči godišnje po jedna hatma. Da se ovaj vakuf nazove "Vakuf Šehovića Sejfa nastavnika gimnazije u Prijepolju".

3. Poklanjam svojoj ženi Vasfehanumi jednu polovinu kuće nalazeće se u Plevljima koja je kuća u zajednici sa Masom umr. Korjenića Ibrahima iz Plevalja uz uslov da ja imam potpuno pravo uživanja i raspolažanja do svoje smrti a poslije

Rahmetli Sejfudin ef. Šehović

moje smrti da gore upisati dio kuće ostane mojoj ženi Vasfehanumi a po njenoj smrti da gornja kuća ostane Vakufu u Plevljima i da se prihod od gore pomenute kuće ima trošiti u korist Hadži Hasan mahale džamije u Plevljima s tim da se godišnje prouči jedna hatma meni, mojoj ženi Vasfehanumi i našim roditeljima. Da se ovaj vakuf nazove "Vakuf Šehovića Sejfa nastavnika gimnazije u Prijepolju".

4. Sve svoje pokretno imanje bilo to kućni nameštaj, druge pokretnine novac kod mene ili na priplodu u bankama ili u nekog na posluzi /zajmu/ harcije od vrijednosti, nakit itd. koje imam sada i koje će zaimati do svoje smrti poklanjam svojoj ženi Vasfehanumi s tim da ona iz tih pokretnina ima potrošiti: za moj ukop, ako ja prije nje umrem, 20/dvadeset/ napoleona u zlatu i opremiti bedela za mene na hadž, ako ja ne bih za života tu dužnost obavio, u slučaju da bi moja žena Vasfehanuma prije mene umrla onda sve gore opisate pokretnine poslije moje smrti poklanjam Vakufu u Prijepolju s time da sve svoje pokretnine koje se budu našle, pošto se potroši za moj ukop 20 napoleona u zlatu i pošto se opremi bedel za hadž za mene i moju ženu Vasfehanumu, ako

ja i Vasfehanuma ne budemo za života učinili, ima unovčiti u novac koji se bude nalazio u prometu i osnuje fond koji da nosi naslov: "Fond Šehovića Sejfa nastavnika gimnazije iz Prijepolja", a prihod od toga novca da se troši za učenje Mevluda i Mukabele u Vakuf-džamiji u Prijepolju za moju dušu, dušu moje žene Vasfehanume i naših roditelja.

5. Poklanjam svojoj ženi Vasfehanumi dvije trećine novaca od isplate za oduzeto agrarno zemljište, a jednu trećinu novca od te isplate poklanjam svojoj sestri Aiše hanumi udatoj Sokolović iz Plevlja, s tim ako se ta isplata bude vršila poslije moje smrti, a ako bi se isplata vršila poslije moje i Vasfehanumine smrti, onda dvije trećine novca poklanjam Sreskom vakufsko mearifskom povjerenstvu u Prijepolju s uslovom da se od toga novca osnuje fond koji da se zove: "Fond Šehovića Sejfa nastavnika gimnazije u Prijepolju", a da se novac daje na priplod Upravi fondova, a prihod od tog novca da se troši u korist Sibjan mekteba u Prijepolju.

6. Kad gore opisato imanje na gore opisat način pređe u svojini Vakufsku imenujem za nadzornika Vakufa u Prijepolju Čičića B. Čamila i Balićevca Vehbiju oba iz Prijepolja, a poslije njihove smrti da Vakufsko mearifsko povjerenstvo direktno rukuje sa gornjim vakufima, a za nadzornika Vakufa u Plevljima imenujem moga sestrića Sokolovića Kadriju iz Plevlja, a njemu za zamjenike njegovu braću. Poslije njihove smrti da ima s tim vakufom upravljati Vakufsko mearifsko povjerenstvo u Plevljima.

Ovaj sam ugovor napisao ja lično pri potpunoj svijesti, pri duševnom i tjelesnom zdravlju, koji ima obaveznu snagu čim ga Sreski šerijatski sud u Prijepolju potvrди."

Testament je napisan 18. maja, 1931. godine, sadrži četiri strane gusto kucanog tek-

Vakufnama ili vakfija su isprave o zavještanju nekog dobra u vjerske, prosvjetne, zdravstvene, socijalne, saobraćajne i dobrotvorne svrhe.

Svaka takva zadužbina zove se vakuf, a njen osnivač vakif. Vakufname nam pružaju mogućnost ne samo da objasnimo instituciju vakufa, koja pretstavlja pitanje velikog značaja za izučavanje islamskog društva kako sa pravnog tako sa historijskog gledišta, nego nam one isto tako mogu poslužiti kao prvorazredni izvori za izučavanje mnogih drugih pitanja iz svih grana historije.

Uloga institucije vakufa u osnivanju i razvoju gradova islamsko-orientalnog tipa je nezamjenljiva. Kako je to u svojim radovima o ovoj temi istakao Adem Handžić ne radi se o stihiji nego o državnoj politici koja je podsticala visoke dostojanstvenike, krupne državne službenike sandžak-begove, vojvode, čehaje i slične da iz svoje imovine ostavi zadužbinu koja će naseljima dati osnovne konture islamskog grada.

sta i sačuvan je u originalnom obliku.

Na dokumentu je pečat okruglog oblika na kome piše: Kraljevina Jugoslavija, Sreski šerijatski sud Prijepolje, potpis zapisničara i šerijatskog sudije

Ijetnja kuhinja i štala. Ova imovina nalazila se na mjestu zvanom Vakuf, ispod hotela Park, i graničila se od istoka sa imanjem Miloja Topisirovića, od zapada sa bašicom Vehbijije Balićevca, na jugu se pro-

Darovni ugovor (vakufnama), od 18. maja 1931. godine, potvrđen od strane Sreskog šerijatskog suda u Prijepolju, pod brojem 537.

Saliha Dlakića. Testament je potvrđen kod pomenutog Suda pod br. 537/31.

Uvakufljeno imanje u Prijepolju sastojalo se od kuće od slabog materijala koja je imala sprat sa četiri odjeljenja i potrebne dodatne prostorije, baštu i dvorište u kojima su bile

stirala do glavne ulice, a na sjeveru do rijeke Mileševke. Vrijednost imanja i kuće tada je procijenjena na 20000 dinara.

U kući je od 1948. do 1961/62. godine stanovao Mujo Karalić. Nakon toga imanje je usurpirao i kuću porušio Medo Hašimbegović, i na tom

mjestu sagradio porodičnu kuću. Zemljište se i danas vodi kao vakufsko dobro Islamske zajednice Prijepolja, ali je slobodno samo nekoliko ari površine na kojoj će uskoro početi izgradnja stambeno-poslovnog objekta, za koji je Medžlis Islamske zajednice već pribavio potrebnu dokumentaciju. Na ostalom dijelu ovog vakufskog zemljišta nalaze se jedna privatna kuća i jedna stambena zgrada.

Polovina kuće u Pljevljima koju je Sejfudin ef. uvakufio nalazila se na desnom uglu današnjeg Doma kulture u Pljevljima, u ulici Pašića, a građila se sa imanjima Mase

Smaja Čaušovića i Deda Samarovića, s drugom polovinom kuće koja je bila u posjedu njezine žene Vasfehanume i s Pašića ulicom. Do ulice je bila avlja ograđena zidom. U kući je poslije Drugog svjetskog rata stanovao učitelj Ristan Pavlović, po kome jedna Osnovna škola u Pljevljima nosi naziv. Kuća je eksproprijsana i porušena 1947. godine za potrebe zidanja Doma kulture.

Rješenje o eksproprijaciji donio je Gradska Narodni odbor u Pljevljima 17. jula 1947. godine, a ovu odluku odobrilo je i predsjedništvo vlade NRCG. Vrijednost ovog vakufa je tada bila 15000 dinara.

Sejfo ef. Šehović je umro 9. juna 1939. godine i ukopan je na muslimanskom gradskom mezarju Kosovac u Prijepolju. Na nišanu njegovog mezara je natpis, na arapskom i persijskom jeziku, sljedeće sadržine:

Pored Sejfa ef. ukopana je njegova žena Vasfehanuma koja je umrla 23. jula 1944. godine, a na nišanu njenog mezara isписан је прво текст на arapskom jeziku koji glasi:

Huvel-hallakul-baki
El-merhumet Vasfija
Bintu Ibrahim Korjenik
Zevdžeh hadži Sejfuddin
Šehovik tarih viladeti
1888 tarih vefati
1944 ruhana fatiha.

On (Bog) vječni je Tvorac
umrla Vasfija
kćerka Ibrahima Korjenića
žena Sejfedina
Šehovića, datum rođenja
1888. datum smrti
1944. za njenu dušu fatiha.

Na istom nišanu ispod arapskog teksta, cirilicom piše:

Ovde počiva
Vasfija žena
h. Sejfi ef. Šehovića
rođ. 1888. g.
Umrla 1944. g.

Ejuhez-zairu ilejje
Kif ala kabri šuvejje
Vakre li es-seb'al-mesani
Rahmeten minke ilejje
Inni kuntu misleke ve teku-

nu
Gaden misli akebat-e kar
Bovad radd-e marg dar dar e
fana
Pir o džavan ra sava
El-merhumu-l-magfur lehu
Sejfuddin ibn
Hadži Derviš eš-šejh

mladom - isti.
umrli i upokojeni

Sejfudin sin

hadži Derviša šejha
9. jun 1360 godine.

Na betonskom postamentu
mezara Sejfa ef. na našem je-
ziku, latinicom piše: "Ovde po-
čiva biva nastavnik Sejfudin
Šehović 9-VI-1939."

Nadir Dacić

Mustafa Imamović

Bošnjaci - Historija, tradicija, kultura - V dio

Uspon srednjovjekovne bosanske države

Bez obzira na široka ovlaštenja vlastele, Bosna je u međunarodnim odnosima smatrana i tretirana kao jedna država, koju predstavlja vladar kao nosilac njenog spoljnog suvereniteta

Obliku i obimu feudalne rente u srednjovjekovnoj Bosni nema pouzdanih podataka. Sigurno je da se položaj bosanskih seljaka u posljednjim decenijama pred pad Bosanskog kraljevstva bio znatno pogoršao. U uslovima učestalih osmanskih upada u zemlju i stalnih trvjenja i razračunavanja među vlastelom i velmožama, obaveze seljaka su postajale sve veće i teže, a njihov imovinski i pravni položaj sve nesigurniji. Suštinu tog položaja možda je najbolje svojom pjesničkom snagom i vizijom dokučio i izrazio Mak Dizdar: "Ase ležit / Vojnik Gorčin / U zemlji svojoj / Na baštini / Tuždi / Žih / A smrt dozivah / Noć i dan / Mrava ne zgazih / U vojnike / Odoh / Bil sam / U pet i pet vojni / Bez štita i oklopa / E da ednom / Prestanu / Gorčine..."

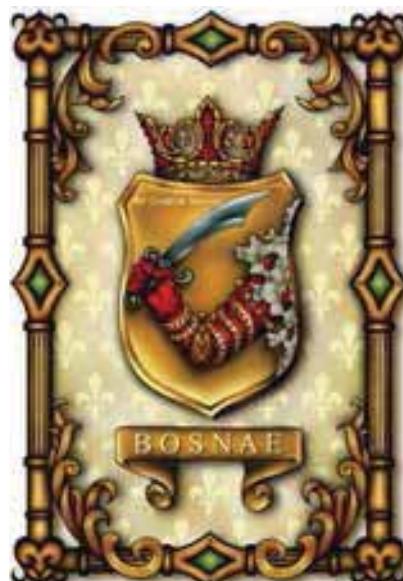
Radi uvećanja vlastitih prihoda, ban Stjepan II je, po uzoru na ugarske Anžuje, preduzimao niz različitih fiskalnih mjera, među kojima je na prvom mjestu bilo kovanje prvog bosanskog srebrenog novca, što je spadalo u isključiva prava vladara. Taj se novac nazivao dinar (denarius). Novac je kovan u rudarskom naselju Fojnica, u čijoj se okolini nalazilo više rudnika srebra, među kojima su najveći bili Ostružnica i Deževica. Velike količine sreb-

ra proizvodile su se i u Srebrenici. Pored srebra, kopali su se i proizvodili na više mjesta bakar i željezo, čiji su glavni kupci bili Dubrovčani. Bosna se po svom srebru pročula do Venecije, pa su Mlečani 1343. molili srpskog kralja Stefana Dušana da kod bosanskog bana preporuči njihove trgovce.

Ban Stjepan II bio je nesumnjivo ličnost od velikog političkog formata. On je smjelo vukao krupne državničke potuze, iako je morao biti svjetan činjenice da državna struktura Bosne nije bila u skladu sa jakom središnjom vlašću. Državno ustrojstvo Bosne u osnovi je još od vremena bana Mateja Ninoslava počivalo na ličnim obavezama velikaša prema vladaru, pa je njegova vlast u velikoj mjeri zavisila od njihove "vjerne službe".

Staleška skupština vlastele, koja se u izvorima najčešće spominje pod imenom "stakan sve zemlje Bosne" (ali, također, i "zbor", "sva Bosna", "sav rusag bosanski"), davala je izričitu saglasnost na sve važnije odluke vladara, kojima se u svakom trenutku mogla suprostaviti i zaustaviti njihovo izvršenje.

Bez obzira na široka ovlaštenja vlastele, Bosna je u međunarodnim odnosima smatrana i tretirana kao jedna država, koju predstavlja vladar kao

nosilac njenog spoljnog suvereniteta. Dubrovački, mletački i drugi strani izaslanici koji su dolazili u Bosnu nosili su sa sobom punomoćja koja su uvek glasila na vladara. Isto tako, bosanski poslanici na strani su istupali isključivo kao predstavnici vladara. To načelo i praksa nisu zavisili od unutrašnjih bosanskih prilika i odnosa. Mada je vlast vladara često zavisila od volje vlastele, posebno velmoža, njegov je dvor cijelo vrijeme bio mjesto gdje su se primali strani izaslanici i gdje su se vodili pregovori, zaključivali ugovori i raspravljali međudržavni sporovi. Ni u vrijeme najveće slabosti centralne vlasti u XV st. nije se smanjila uloga kraljevskog dvora "u političkom saobraćaju sa spoljnim svijetom".

Jedan broj ličnosti na bosanskom dvoru bio je u svojstvu vladarevih savjetnika neposredno uključen u različite pregovore, te općenito u određivanje i vođenje vanjskih poslova. Poseban uticaj na te poslove imao je, prema ustaljenoj praksi, vlastelinski sabor, koji je u mnogim pitanjima vanjske politike donosio konačne odluke. Raspravu o spoljnopoličkim pitanjima na saboru je mogao pokrenuti kralj, ali i pojedini velikaši, bilo u svoje ime, bilo u ime neke vla-

steoske koalicije. Nije bio rijeđak slučaj da su to pojedini velikaši činili i na inicijativu neke strane države, najčešće Dubrovnika. Dubrovčani su se znali obraćati pojedinoj vlasteli s molbom da se kao prijatelji Republike zauzmu za njene interese kod kralja ili na stanku. Kada je Tvrtko II 1420. ponovno došao na vlast, on je iz nekih razloga zatezao sa izdavanjem povelje Dubrovniku, kojom bi potvrdio stare povlastice Republici. Dubrovčani su se kao svome prijatelju obratili vojvodi Sandalu Hraniću, koji je njihovo traženje iznio pred

vlasteoskog sabora, kralju je ipak pripadala posljednja riječ u pitanjima spoljne politike. Čak je i tako moćan vojvoda, kao što je bio Sandalj Hranić, samo "s velikom milostju i trudom" uspio privoliti kralja Tvrtku II da izda povelju kojom se potvrđuju dubrovačke trgovačke i druge povlastice.

Širenjem granica Bosna je izgubila svoju raniju vjersku cjelovitost. Na Crkvu bosansku je i sa zapada i sa istoka pojačan pritisak, već samom činjenicom da je u granicama Bosne značajno poraslo katoličko i pravoslavno stanovništvo.

Bosna u vrijeme Tvrtka I Kotromanića (1353-1391), Izvor: Marko Vego, Historijska karta srednjovjekovne Bosanske države, Sarajevo 1957.

stanak u augustu 1421. godine. Pored Sandalja, za dubrovačke se zahtjeve posebno založio i vojvoda Vukmir Zlatonosović. Po odluci stanka kralj je 18. VIII 1421. izdao povelju u korist Dubrovnika, pa se dubrovačko Malo vijeće (vlada) pismeno zahvalilo vojvodama Sandalu i Vukmiru i bogato ih darivalo. Bez obzira na značaj

tvo. Različiti pritisci i inkvizicija nisu za vrijeme bana Stjepana II bitno poljuljali položaj Crkve bosanske niti su papske optuze slomile bosanskog bana. Ipak je ban Stjepan II morao biti svjestan činjenice da njegova vlast i postojanost države zavise od pažljivog i mudrog balansiranja, kako na unutrašnjem tako i na vanjskom pla-

nu. Mjeru tog balansa određivalo je stanje odnosa sa krunom vlastelom, na jednoj strani, te susjednom Ugarskom, koja se pod Anžujcima ponovno izdigla u snažnu državu, koja je predstavljala stalnu prijetnju bosanskoj samostalnosti. Sve te, kako unutrašnje tako i vanjske, stare i nove protivrječnosti mogle su u svakom trenutku izazvati manje ili više oštru križu u bosanskoj državi. Ban Stjepan II je kroz sve te opasnosti mudro vodio svoj državni brod. Vlastiti ugled ban Stjepan II potvrdio je 1353, udajom svoje kćerke Elizabete za ugarsko-hrvatskog kralja Ludvika I Anžujskog, tada jednog od najuticajnijih evropskih vladara. Tim činom ban Stjepan II je Bosnu i svoju vladarsku kuću "približio svijetu visoke europske politike", čime je iste godine na najbolji način okončao svoju tridesetgodišnju plodnu vladavinu. Bana Stjepana II naslijedio je njegov sinovac Tvrtko I Kotromanić. Smrću bana Stjepana izbile su na površinu sve protivrječnosti koje su prijetile stabilnosti zemlje pa su prvih petnaest godina vladavine Tvrtka I obilježene prikrivenom i otvorenom križom, koja je na mahove snažno zahvatala cijelu Bosnu.

Bosna u doba Tvrtka I Kotromanića

Ban Stjepan II vladao je u povoljnim i unutrašnjim i vanjskim prilikama. U zemlji je imao podršku svoje vlastele, a sa strane naklonost ugarskog kralja Ludovika. Istovremeno, ni sa istoka nije bio posebno ugrožen, jer je srpski vladar Stefan Dušan bio uglavnom zauzet rušenjem Bizanta, te snovima o Carigradu i kruni istočnorimskog, odnosno grčkog carstva. U tom pogledu, Stefan Dušan nije krio svoja nastojanja i namjere. On se, čim je zauzeo grad Ser (Sérrai), tada značajno središte u

Egejskoj Makedoniji, proglašio "gospodarom Romanije", tj. Bizanta, pa se u tom smislu već krajem 1345. proglašio čarem Srba i Grka.

Nasuprot svom prethodniku, Tvrtko I Kotromanić počeo je 1353. svoju vladavinu u znatno izmijenjenim spoljnim i unutrašnjim okolnostima. Ugarski kralj Ludovik I nastavio je rad svog prethodnika Karla Roberta na upornom obnavljanju kraljevskih prava i vlasti u svim dijelovima ugarsko-hrvatske države. Njemu su se vremenom potčinili svi ugarski i hrvatski velikaši.

Ludovik I je sanjao o prevlasti na Balkanu, pa je od početka svoje vladavine 1342. nekoliko puta sa sjevera napao Srbiju. Stefan Dušan je uspio 1346. zaključiti mir sa Ludovikom, jer je želio imati osigurano zaleđe za nesmetan pohod na jugoistok, prema Carigradu.

Ludovik se u Dalmaciji sukobio sa Mlečanima, koji su tu stekli pozicije u vrijeme kada su gradovi nastojali da se oslobole pritiska od strane Šubića.

Budući da su 1355. poslijer smrti cara Stefana Dušana, Mlečani ostali bez svog velikog saveznika na Balkanu, kralj Ludovik je sljedeće godine poveo rat u kojem je potpuno porazio i istisnuo Veneciju sa istočne obale Jadrana, "od Kvarnera do Drača", kako je to zaključeno Zadarskim mirom 1358. godine.

Na istočnim granicama Bosne stanje je bilo drugačije. Iznenadnom smrću cara Stefana Dušana odjedanput se pokazalo koliko je njegovo prostrano carstvo bilo iznutra nestabilno. Srpska vlastela, u stalnom nezadovoljstvu uslijed jačanja vladareve moći, kao da je jedva dočekala da sa političke scene nestane snažne i autoritarne ličnosti Stefana Dušana, pa je poslijer njegove smrti izazvala pravi metež u zemljama. Čim su sa Dušanovom

smrću prestali osvajački ratovi, dotadašnja vjernost vlastele vladaru izmetnula se u odmetništvo. Unutar same vlastele, kako svjetovne tako i crkvene, izbile su na površinu različite suprotnosti, među kojima su bile i one etničkog karaktera. Mada su mnogi Grci zadržali u Dušanovoj državi svoje posjede, časti i položaje, ipak su sa prezirom gledali na "barbarsku" srpsku vlastelu.

Tadašnji poznati bizantski historičar Nikifor Grigora otvoreno je pisao da je "sretan ko se rodio kao Grk, a ne kao barbar". Grčki feudalci i grčko gradsko stanovništvo pokazali su jednak prezir i gnjev i prema

Donjim Krajima, s kojima je često mijenjao utvrđene grade po zapadnoj Bosni. Prilikom zaključenja Zadarskog mira 1358. Ludovik je odredio da Dubrovnik, umjesto bosanskog banu, ubuduće njemu plaća "stonski dohodak" od pet stotina perpera godišnje, kao naknadu za ustupljeni Pelješac. Na kraju je, nakon skoro stogodišnjeg zatišja, pokrenuo pitanje bosanskih heretika, zahtijevajući njihov progon, posebno u oblasti Usore. Stoga je Ludovik 1363. otpremio na Bosnu dvije križarske vojske. Jednu vojsku, koja je od Sane nastupala prema Jajcu, lično je vodio kralj Ludovik, dok je

Širenjem granica Bosna je izgubila svoju raniju vjersku cjevitost. Na Crkvu bosansku je i sa zapada i sa istoka pojačan pritisak, već samom činjenicom da je u granicama Bosne značajno poraslo katoličko i pravoslavno stanovništvo. Različiti pritisci i inkvizicija nisu za vrijeme bana Stjepana II bitno poljujali položaj Crkve bosanske niti su papske optužbe slomile bosanskog bana. Ipak je ban Stjepan II morao biti svjestan činjenice da njegova vlast i postojanost države zavise od pažljivog i mudrog balansiranja, kako na unutrašnjem tako i na vanjskom planu.

albanskoj vlasteli, kojoj je Dušan dao visoke položaje po Epiru i Tesaliji, a posebno prema brojnom slavenskom sejlaštvu. Za nekoliko godina poslijer smrti Stefana Dušana njegova se država raspala na posjede osamostaljenih velikaša, koji su se trošili u međusobnim sukobima, nesposobni da se ujedine pred sve brojnijim spoljnim opasnostima.

U tim okolnostima Bosni sa istoka nije prijetila opasnost, ali se zato kralj Ludovik, nakon što je slomio moć krupne hrvatske vlastele, okrenuo prema Bosni, koju je nastojao dovesti u položaj zavisnosti od ugarske krune.

Ludovik je prvo prisilio Tvrtka da mu ustupi zapadni Hum sa trgom Drijeva, kao nadvojni miraz svoje žene Elizabete. Da bi uzdrmao bosansku državu, Ludovik je podržavao partikularizam bosanskih velikaša, posebno Hrvatinića u

vođstvo druge, koja je provalila u oblasti Usore i Soli, povjerio svom dvorskom palatinu Nikoli Katu. Tvrtko je sa svojim jedinicama porazio obje vojske: Ludovikovu pod gradom Sokolom na Plivi kod Jajca, a onu njegovog palatina, kod Srebrenika. Ludovik je od svog dolaska na vlast znao samo za pobjede, od srednje Evrope i Italije do Dalmacije i Bugarske. U križarskom pohodu na Bosnu pretrpio je težak poraz. Ludovikova vojska povlačila se u takvom neredu da je tom prilikom izgubljen čak i ugarski državni pečat.

Ove sjajne Tvrtkove pobjede nagovijestile su njegove vojničke i državničke sposobnosti i pružile mu nadu da će pod njihovim utiskom prevazići otpor vlastele i povezati njeone rascjepkane snage, te ih ujedinjene usmjeriti jedinstvenom cilju političkog učvršćenja i proširenja bosanske države.

Tvrtko je držao da je pobjeda nad Ludovikom blizu tog cilja. Unutrašnje bosanske prilike, međutim, još nisu bile sazrele za takvu sveobuhvatnu i jedinstvenu državnu politiku kakvu je Tvrtko kao vladar od početka imao na umu. Dio vlastele se februara 1366. otvoreno pobunio protiv njega.

Tvrtkova smrt 1391. označila je završetak uspona bosanske države i početak njenog kraja. Kao i u slučaju Dušanovog srpskog carstva, pokazalo se da je Tvrtkovo Bosansko kraljevstvo, iako prostrano, iznutra bilo slabo organizirano, te da je uglavnom predstavljalo njegovo lično djelo. Odmah poslije Tvrtkove smrti počeli su uzimati maha oblasni gospodari, koji na štetu kraljevske vlasti vode zemlju "u feudalnu anarhiju najgoreg tipa". Kraljevska vlast naglo slabi, a samovolja i sebičnost krupne bosanske vlastele raste, i to u trenucima kada se zemlja našla pred brojnim vanjskim prijetnjama i opasnostima.

Evropa u 12. stoljeću

Tvrtko se morao obratiti za pomoć upravo ugarskom kralju Ludoviku, na čijem je dvoru potražio spas pred pobunjenom vlastelom, koja je na mjesto bana dovela njegovog brata Vukića. Ban Tvrtko je vlastitom odlučnom akcijom, a uz pomoć kralja Ludovika, ubrzo povratio svoje pozicije u Bosni. Usljed te pomoći Tvrtko je privremeno došao u zavisnost prema Ludoviku. Marta 1366. Tvrtko se naziva banom "po milosti

Božjoj i gospodara našeg kralja Ludovika". Već sljedeće godine, potvrđujući stare povelje Dubrovniku, Tvrtko se titulira "milošcu Božjom ban bosanski", bez ikakvog spominjanja ugarskog kralja. Punu vlast u zemlji Tvrtko je uspostavio i učvrstio tokom 1369. godine. Time je sretno prebro-

gao na istoku, gdje su mu to omogućavale prilike nastale raspadanjem nekadašnje Dušanove države. Tvrtko I je tu priliku osjetio "instinktom feudalca u usponu". U savezu sa knezom Lazarem, najmoćnijim feudalnim gospodarom u Srbiji, skršio je 1373. godine svog prvog istočnog susjeda, Nikolu Altomanovića, pa je, poslije podjele njegovih posjeda, u granice bosanske države uključeno Gornje Podrinje sa Pivom, Tarom, te srednjim i donjim Polimljem. Ubrzo potom Tvrtko je zauzeo primorske župe Trebinje, Konavle i Dračevicu, čime je granicu Bosne pomjerio do Boke Kotorske. Podjelom posjeda Nikole Altomanovića, u sastav Bosne je ušao današnji Sandžak, odnosno ranofeudalna Raška, kao jezgro bivše nemanjičke države. Koristeći se time i činjenicom da je bio u daljem srodstvu sa Nemanjićima, Tvrtko se rado priklonio ideji da se veže za njihove državne tradicije, utoliko prije što je u tom trenutku raspolagao većom snagom nego bilo koji oblasni gospodar u Srbiji. Zato njegovom logotetu Vlatku, "bjeguncu iz Srbije", nije bilo teško da ga ubijedi da upravo njemu, Tvrtku I Kotromaniću, zakonito pripada "dvogubi vijenac", što je značilo dvostruka kraljevska kruna, Bosne i Srbije. Za mjesto svoje krunidbe Tvrtko I je odabrao manastir Mileševu kod Prijeopolja, zadužbinu Vladislava Nemanjića, sina raškog (srpskog) kralja Stefana Prvovjećanog.

U povelji koju je 10. IV 1378. izdao Dubrovčanima, Tvrtko piše da mu je Bogom darovano u nasljedstvo prijestolje i kraljevstvo njegovih preduka, "gospode srpske". Tako se Tvrtko, vjerovatno oktobra 1377, okrunio za kralja "Srbijem i Bosne i Primorju i Zapadnim stranam" te počeo "s Bogom kraljevati". Istovremeno je svom narodnom imenu iz državnopravnih razloga dodao i ime

dio posljednji krizni trenutak na svom dugom i uspješnom državničkom putu. Sa čvрstom vlašću u zemlji, ban Tvrtko je, koristeći se povoljnim međunarodnim okolnostima, u sljedećih dvadeset godina načinio od Bosne u to vrijeme najveću državu na Balkanu i među Južnim Slavenima.

Nakon što je ponovno zagošodario cijelom Bosnom, ban Tvrtko I je svoj prvi veliki vanjskopolitički uspjeh posti-

Stefan, koje su simbolično nosili svi srpski vladari. To je i u Bosni postalo tradicijom, pa su ga poslije Tvrtka I svom imenu dodavali svi bosanski kraljevi.

Nakon krunisanja, Tvrtko I je dalje učvršćivao svoju vlast u Bosni, a u vanjskopolitičkim odnosima znatno se izdigao u hijerarhiji vladara. Njegovu kraljevsku krunu odmah su priznali svi najvažniji srpski oblasni gospodari, zatim Dubrovnik, Venecija i ugarski kralj Ludovik I, te njegova nasljednica, kraljica Marija. Pozvavši se na zakonitu nemanjičku kraljevsku krunu, jer je poticala iz Rima - koji je uz Carigrad bio jedan od dva pravna izvorišta vlasti u srednjovjekovnoj Evropi, koja je imala tačno utvrđen sistem titula i hijerarhije - Tvrtko I je osigurao vlastiti legitimitet. Pri tome je značajnu ulogu imala činjenica da je pripadao "bosanskoj banskoj porodici Kotromanića", za koju se u tadašnjem feudalnom svijetu općenito smatralo da "vlada Bosnom od njenog postojanja".

Mada je na svoj kraljevski pečat, pored kotromaničevskog grba sa anžujskim ljljinama, stavio i nemanjičevskog dvoglavog orla, a u pogledu zvanja i ceremonijala svoj dvor uredio po uzoru na nemanjički, Tvrtko je bio daleko od pomisli da obnavlja staru srpsku državu. Nominalno po vjeri katolik, gospodar heretičke Bosne, čiju je crkvu odlučno branio, jednako kao što je štitio katolike i pravoslavne, koji su se teritorijalnim širenjem bosanske države našli u njenim granicama, Tvrtko I je po religijskim i političkim shvatanjima bio daleko od polusvetičkih likova i manastirske tame pravoslavnih srpskih vladara. Nakon što je stilom velikog državnika uzeo srpsku kraljevsku krunu, koja mu se sama nudila, Tvrtko I se potpuno okrenuo romansko-mediteranskom i srednjoevropskom svijetu, gdje je po svojoj politogenezi i geo-

političkoj poziciji pripadao. Kralj Tvrtko I ulazi u red kosmopolitiskih srednjovjekovnih vladara, čiji je dvor bio stjeciste ljudi sa svih strana, mjesto prožimanja i ujedinjenja različitih kulturno-političkih i jezičkih uticaja. Pored logoteta (kancelara) Vlatka iz Raške, na Tvrtkovom dvoru mjesto su našli kninski biskup, Dubrovačanin Mihajlo, koji mu je pisao latinske povelje i pisma, Spli-

rena je nova ugarsko-hrvatska dinastička kriza. U borbi između Anžujaca i Luksemburgo-vaca za ugarsko-hrvatsko prijestolje veoma je opao kraljevski autoritet, pa su se hrvatski velikaši nastojali ponovno dokopati vlasti. U cijeloj zemlji zavladala je feudalna anarhija. Mada su mu Ludovikove nasljednice, kraljice Elizabeta i Marija priznale 1385. pravo na grad Kotor, kojim je već zago-

Iznenadnom smrću cara Stefana Dušana odjedanput se pokazalo koliko je njegovo prostrano carstvo bilo iznutra nestabilno. Srpska vlastela, u stalnom nezadovoljstvu uslijed jačanja vladareve moći, kao da je jedva dočekala da sa političke scene nestane snažne i autoritarne ličnosti Stefana Dušana, pa je poslije njegove smrti izazvala pravi metež u zemlji. Čim su sa Dušanovom smrću prestali osvajački ratovi, dotadašnja vjernost vlastele vladaru izmetnula se u odmetništvo. Unutar same vlastele, kako svjetovne tako i crkvene, izbile su na površinu različite suprotnosti, među kojima su bile i one etničkog karaktera.

čanin Ivan, čijim se diplomatskim uslugama služio, Tripe Buća iz Kotora, kao kraljevski protovestijar (ministar finansijske), potomci nekada moćnih Šubića, fra Peregrin Saksonac i mnogi drugi. Tu je bila i Tvrtkova žena, bugarska princeza Doroteja. Sve to pokazuje da Tvrtko, polazeći od osobnosti i geopolitičke situacije svoje države, nije pristajao uz vjersko-političke podjele svoga vremena.

Kao što su godine rasula srpske države, poslije Stefana Dušana, pružile Tvrtku priliku da ostvari svoja nastojanja na istoku, tako mu je smrt ugarsko-hrvatskog kralja Ludovika dala priliku da ostvari svoje planove u zoni zapadnog uticaja, prema kojoj su već odavno bili usmjereni njegovi teritorijalni ciljevi. U skladu s tim svojim ciljevima, Tvrtko I je 1382. utemeljio grad Novi (Sveti Stefan), na ulazu u Bokokotorski zaljev, a već sljedeće godine podigao je grad Brštenik (Sveti Mihajlo), kod Opuzena, kao osnovu za izgradnju brodogradilišta i razvoj bosanske flote. Ludovikovom smrću otvo-

spodario godinu dana ranije, Tvrtko I je otvoreno stao na stranu pobunjene hrvatske vlastele i uz njenu podršku pripojio sebi znatne dijelove starog hrvatskog teritorija u zaledu dalmatinskih gradova. Poslije dužeg otpora, predali su mu se 1390. gradovi Split, Trogir i Šibenik, sa otocima Braćom, Korčulom i Hvarom. Tako je Tvrtko zavladao cijelim jadranskim obalnim pojasmom, od Kotora do ušća Zrmanje, sa izuzetkom Dubrovnika i mletačkog Zadra. Iste, 1390. godine, Tvrtko I je proširio svoju titulu, pa se nazivao "po milosti Božjoj slavni kralj Raške, Bosne, Dalmacije, Hrvatske i Primorja". Iako je Tvrtko uistinu zagospodario većim dijelom hrvatskih zemalja, uključujući tu i dalmatinske gradove, njihovo uključivanje u njegovu kraljevsku titulu nije bilo pravno pokriveno formalnim aktom krunisanja.

Prema preciznim srednjovjekovnim državnopravnim shvatanjima, za taj čin je, u konkretnom slučaju, bila nužna ugarska kruna sv. Stjepana (Szent István), koja se čuvala u

Stolnom Biogradu, i prisustvo ugarskog primasa, ostrogonskog (Esztergom) nadbiskupa. Bez obzira na to, Tvrtkova kruna, pokrivena njegovom stvarnom vlašću u zemljama koje je nabrojao u tituli, ukazuje da su mu dalekosežni politički pogledi bili okrenuti zapadu. Tvrtko je 1387. odbio da prizna novog ugarskog kralja Sigismunda (Zsigmond) I Luksemburškog, pa je čak pomiclao da uspostavi rodbinske veze sa austrijskom kućom Habsburgovaca.

Pri kraju Tvrtkove vladavine, na istočnim granicama Bosne već se pojavljuju Turci-Osmalije, koji polahko iz Edirna (Jedrene), gdje su uspostavili svoje središte za dalje prodore na Balkan, upadaju i u samu Bosnu.

Prva provala Turaka-Osmalija u Bosnu uknjižena je u jesen 1386. godine. Tada je jedan njihov manji odred uspio prodrijeti sve do doline Neretve, gdje ih je zaustavio Tvrtkov vojvoda Vlatko Vuković. Dvije godine kasnije upali su ponovno u Bosnu, sa nešto jačim snagama, pod komandom nekog Šahin-paše. Tom prilikom, isti Tvrtkov vojvoda, Vlatko Vuković, sačekao ih je i kod Bileće porazio 27. VIII 1388. godine. Nakon tih epi-zodnih pohoda i neuspjeha, sultan Murat I odlučio je da poduzme širu akciju protiv Srbije, a zatim i u Bosni. Do odlučujuće bitke došlo je 28. VI 1389. na Kosovu, gdje je vojvoda Vlatko Vuković predvodio bosansku pomoćnu vojsku, čime je Tvrtko pokazao da srpsku krunu ne nosi samo formalno.

Tvrtko je u pismima Trogiru i Firenci, augusta 1389., Kosovsku bitku opisao i predstavio kao svoju pobedu, utoli-ko prije što se bosanski odred pod komandom vojvode Vlatka vratio sa Kosova bez većih gubitaka. Takvo Tvrtkovo držanje moglo bi se objasniti činjenicom da on u tom tre-

nutku nije uočio dalekosežnost prodora Osmanlija na Balkan. Tvrtko je, kao iskusan vladar i državnik, sigurno znao da su u vrijeme Kosovske bitke, posred istrošenog i onemoćalog Bizanta, na Balkanu postojale 24 različite države i državice, ne računajući tu ugarske, mletačke i denovske posjede i domene. On je u toj situaciji morao ipak razmišljati o mogućnostima njihovog objedinjavanja u cilju djelotvornog otpora upornom osmanskom osvajajuću. Sve Tvrtkove moguće namjere u tom pogledu i očiti planovi prema zapadu prekinuti su njegovom smrću 1391. godine.

Privreda i društvo

Politički uspon Bosne praćen je od prve polovine XIV st. odgovarajućim privrednim razvitkom i napretkom. Širenjem teritorija bosanske države prirodno se povećao obim trgo-

tim mjestima vremenom se naseljavaju zanatlje, uobičaju trgovačke kolonije i uspostavljaju carinarnice. Među zanatljima najčešće su se javljali oružari, kovači, alatničari, zidari, drvodjelje, krojači, obućari i kujundžije, koji su se bavili izradom nakita, posuđa i predmeta za svakodnevnu upotrebu.

Većina njih učila je zanat u Dubrovniku i u dalmatinskim gradovima. Glavni potrošač i kupac zanatskih proizvoda bila je bosanska vojska. Bosna je bila bogata rudama i metalima, koji su se proizvodili i prerađivali u brojnim mjestima: Fojnici, Visokom, Konjicu, Srebrenici, Jeleču, Foči, Mostaru, Livnu, Janjićima kod Zenice, Bihaću, Vrbasu (Banja Luka), Soli (Tuzla), Olovu, Goraždu, Dobrunu, Višegradu, Srebreniku, Zvorniku i Usori kod Dobojca.

Veće dubrovačke kolonije bile su u Srebrenici, Ustikolini,

Evropa 1490. godine

vine, koja je za osnovu imala opći porast proizvodnje, posebno u ruderstvu. Uz tvrde gradove i utvrđenja te samostane, nastaju trgovi na kojima se otvaraju nedjeljni, godišnji i prigodni sajmovi, gdje se prodavala i razmjenjivala roba različitog porijekla i namjene. Na

Foči, Cernici kod Gackog, Drijevima na Neretvi, Bršteniku kod Opuzena, Herceg-Novom, Trebinju, Konjicu, Prači, Nerezima kod Čapljine i drugdje. Dubrovački i drugi trgovci uživali su slobodu kretanja i trgovine, s tim što su bosanski vadari imali pravo da na uvoznu robu

naplaćuju određenu carinu. Tako su skoro u svim trgovackim središtima postojale carinske službe.

Mada su bosanski banovi i kraljevi, poput svih srednjovjekovnih vladara, uživali regalna (vladarska) prava, među koja su spadale i carine, njih je u tom pogledu veoma ograničavala vlastela. Štaviše, može se reći da je "ustanova carina" nakon Tvrтka I dobrom dijelom prešla u ruke vlastele. U tim je godinama vlast vladara bila je toliko oslabila da regal od kovanja novca jednostavno više nije ni postojao. Vladari su bili toliko finansijski oslabilni da nisu mogli dalje kovati novac, a vlastela im nije više "po starom običaju" davala ni "dukat od kuće". Tako su se otimanjem regalnih prihoda i usurpiranjem vladarevih prava mnogi bosanski feudalci brzo bogatili i obogatili. Primjera radi, kada je umro dubrovački vlastelin

Carigrada, uvozile su se: luk-suzne tkanine, oružje, posuđe, nakit, južno voće, egzotični začini, vino, ulje i različite umjetnine, posebno slike.

Potrebe za uvoznom luksuznom robom posebno su porasle na prijelazu iz XIV u XV st., kada bosanska vlastela sve više usvaja srednjovjekovnu viteško-dvorsku kulturu, stil življena i način ponašanja. To se sve ogleda u opremanju dvorova i kuća luksuznim namještajem i slikama, bogatoj odjeći, oružju i konjskoj opremi fine izrade. Putujuće muzičke i pozorišne grupe i trupe iz Italije postaju redovni gosti na dvorovima bosanskih kraljeva i vlastele. Njihove predstave sve više zamjenjuju tradicionalne vidove vlastelinske zabave, kao što su lov i razne gozbe. Veze sa riterskom srednjom Evropom održavaju se preko Budima, dok je Dubrovnik bio prozor u mediteranski

kuća Sandalja Hranića, čiji su stil oponašali i imućni Dubrovčani.

Iz Bosne su se, pored ruda i metala, u većoj mjeri izvozili lovački i stočarski proizvodi, kao što su krzno, vuna, sir i drugi mliječni proizvodi. Vjerovatno se izvozilo i sušeno voće, čija je proizvodnja i potrošnja, osobito među pripadnicima Crkve bosanske, bila veoma razvijena. Pripadnici Crkve bosanske, kao navodni heretici, često su bili žrtve trgovine robljem. Bez obzira na činjenicu da se bosanska vlastela izrabljivački odnosila prema svom potčinjenom seljaštvu, kmetovima ili "Ijudima", nije nikada držala robe i ropljine kao kućnu i drugu poslugu, što je bio redovan slučaj među "prosvijetljenom" evropskom gospodom. U Bosni je trgovina robljem smatrana "nedostojnom i sramnom", pa se "trgovinom robova u Bosni zanimahu samo visoko civilizovani Dubrovčani". Dubrovački akti spominju i lovce na ljude, zvane "ropci" (raptore hominum). Oni su na zemlji bosanskih vladara, uglavnom u neposrednom zaleđu Dubrovnika, hvatali ljude i prodavali ih kao roblje. Oblici življena na bosanskom selu nisu, s obzirom na oskudnost izvora, bliže poznati.

Trgovci koji su uvozili i odvozili domaću robu putovali su u karavanima koji su brojali i po tri stotine konja. Do 1331. karavani koji su prenosili robu išli su pod pratinjom dubrovačkog kapetana. Kasnije su trgovci robu pregonili na vlastiti rizik, uz naknadu kiridžijama u novcu ili odgovarajućoj količini soli. Starješina kiridžija bri-nuo je o plaćanju carine i vodio troškovnik drugih rashoda koje je karavan imao.

Bosanski trgovci su u Dubrovniku i drugim dalmatinskim gradovima, oprezno i obično u manjim iznosima, uzimali novčane i robne zajmove sa određenim rokom obrta i

U poveli koju je 10. IV 1378. izdao Dubrovčanima, Tvrтko piše da mu je Bogom darovano u naslijedstvo prijestolje i kraljevstvo njegovih predaka, "gospode srpske". Tako se Tvrтko, vjerovatno oktobra 1377, okrunio za kralja "Srbijem i Bosne i Primorju i Zapadnim stranam" te počeo "s Bogom kraljevati". Istovremeno je svom narodnom imenu iz državnopravnih razloga dodao i ime Stefan, koje su simbolično nosili svi srpski vladari. To je i u Bosni postalo tradicijom, pa su ga poslije Tvrтka I svom imenu dodavali svi bosanski kraljevi.

Nakon krunisanja, Tvrтko I je dalje učvršćivao svoju vlast u Bosni, a u vanjskopolitičkim odnosima znatno se izdigao u hierarhiji vladara. Njegovu kraljevsku krunu odmah su priznali svi najvažniji srpski oblasni gospodari, zatim Dubrovnik, Venecija i ugarski kralj Ludovik I, te njegova nasljednica, kraljica Marija.

Marin Kabužić, u njegovoj se ostavštini zateklo olovo kneza Pavla Radinovića u vrijednosti 251.975 libara, odnosno oko 90.000 kilograma.

Glavni uvozni artikl bila je so, koja se najviše uvozila iz dubrovačkih solana, zatim s otoka Raba, iz Ulcinja i iz Drača. Ostala strana roba uglavnom se uvozila za potrebe vlastele. Za njene potrebe iz Dubrovnika i drugih dalmatinskih gradova, ili njihovim posredstvom iz Italije, Francuske i

svijet trgovine, novca, renesansne umjetnosti, zabave i općenito načina života. Tako su velike vojvode Hrvoje Vukčić i Sandalj Hranić, svojom raskošnom pojmom i manirima, dominirali među evropskom feudalnom elitom na velikom viteškom turniru u Budimu 1412. godine. Najmoćniji među bosanskim vlastelom u pravilu su imali svoje luksuzno namještene kuće u Dubrovniku. Po ukusno uređenim entrijerima posebno se izdvajala

vraćanjem duga. Ekonomski jača bosanska vlastela ulagala je u Dubrovniku i drugim gradovima svoj novac uz kamate i kao zalagu uzimala određene dragocjenosti. U trgovackim poslovima, kao jedna vrsta ortak-luka, osnivani su konzorciji ili

Obojica su uložila po pet hiljada dukata radi trgovine srebrom. Iz ugovora se vidi da su imali svoje dućane (stacune) u Splitu, Fojnici i Jajcu, te da su dobit dajeli na ravne časti.

Značajan izvor prihoda za vladara i vlastelu bili su rudnici,

Tvrtkova kruna, pokrivena njegovom stvarnom vlašću u zemljama koje je nabrojao u tituli, ukazuje da su mu dalekosežni politički pogledi bili okrenuti zapadu. Pri kraju Tvrtkove vladavine, na istočnim granicama Bosne već se pojavljuju Turci-Osmanlije, koji polahko iz Edirna (Jedrene), gdje su uspostavili svoje središte za dalje prodore na Balkan, upadaju i u samu Bosnu. Prva provala Turaka-Osmanlija u Bosnu uknjižena je u jesen 1386. godine. Tada je jedan njihov manji odred uspio prodrijeti sve do doline Neretve, gdje ih je zaustavio Tvrtskov vojvoda Vlatko Vuković. Dvije godine kasnije upali su ponovno u Bosnu, sa nešto jačim snagama, pod komandom nekog Šahin-paše. Tom prilikom, isti Tvrtskov vojvoda, Vlatko Vuković, sačekao ih je i kod Bileće porazio 27. VIII 1388. godine. Nakon tih epizodnih pohoda i neuspjeha, sultan Murat I odlučio je da poduzme širu akciju protiv Srbije, a zatim i u Bosni.

Karta Jugo-istočne Evrope (kraj 14. i početak 15. stoljeća)

družbe trgovaca radi prometa neke robe uz odgovarajuću podjelu dobiti. U takve poslove ulazila je i bosanska vlastela, a nerijetko i sam vladar. To se, primjera radi, vidi po jednom sačuvanom ugovoru koji je 3. II 1449. kralj Stjepan Tomaš zaključio sa nekim tropskim trgovcem Nikolom.

posebno srebra i olova, sa svojim trgovackim naseljima, od kojih su jednako dobro profitirali i njihovi gospodari i zakupci. U izvorima se spominje da su rudnici oko Srebrenice davali 1448. prihod od 30.000 dukata godišnje.

Dobri Bošnjani su u pravilu brzo učili i ulazili u tajne raznih

obrta i trgovačkih poslova. Prema izvorima, u srednjovjekovnoj Bosni i Dubrovniku bila su poznata trideset četiri različita zanata. Kao što su u rudarstvu vremenom zamijenili Sase, tako su Bosanci savladali vještine i umijeće većine od tih zanata. U poslovanju sa Dubrovčanima i drugim strancima Bosanci su se rano počeli služiti savremenim instrumentima i oblicima trgovine, kao što su mjenice, trgovacka društva, poslovi zastupanja, punomoćstvo i sl.

Privredni uspon omogućen je činjenicom da je u vrijeme kralja Tvrtska I prostor Bosne bio pošteđen križarskih i drugih ratova, čime je i "Crkva bosanska dobila na snazi i ugledu". Taj ugled dopirao je daleko izvan granica Bosne, jer su, prema podacima iz 1387., u Bosnu više puta dolazili heretici iz sjeverne Italije, s ciljem da "potpuno i savršeno nauče heretičku nauku od učitelja koji tamo borave". Štiteći Crkvu bosansku, Tvrtsko I je time istovremeno štitio i svoj narod u najširem smislu te riječi, koji je u većini, za njegovog vremena, činio vjernike te crkve i pristalice njenog učenja.

Tvrtskova smrt 1391. označila je završetak uspona bosanske države i početak njenog kraja. Kao i u slučaju Dušanovog srpskog carstva, pokazalo se da je Tvrtskovo Bosansko kraljevstvo, iako prostorno, iznutra bilo slabo organizirano, te da je uglavnom predstavljalo njegovo lično djelo. Odmah poslije Tvrtskove smrti počeli su uzimati maha oblasni gospodari, koji na štetu kraljevske vlasti vode zemlju "u feudalnu anarhiju najgoreg tipa". Kraljevska vlast naglo slabi, a samovolja i sebičnost krupne bosanske vlastele raste, i to u trenucima kada se zemlja našla pred brojnim vanjskim prijetnjama i opasnostima.

Nastaviće se.

Bosanska crkva - Novo tumačenje (VI nastavak)

Nadgrobni spomenici i njihovi motivi i značenja

Razni naučnici, posebno Solovjev, pokušali su koristiti vokabular izvjesnih evanđelja da pokažu prisutnost dualizma.¹⁰² Šidak je smatrao da to nije moguće.¹⁰³ Solovjev je istakao da se u Nikolski evanđelju (bosansko Evanđelje iz 14. ili 15. stoljeća, ime prepisivača nije poznato) kaže da Isus "izide" (izađe) umjesto "rodi se". Međutim, Šidak kaže da su dvije riječi sinonimi, u stvari, "rodi se" se pojavljuje kod većine bosanskih evanđelja, uključujući i Hvalov tekst Bosanske crkve. Solovjev je nastojao raspraviti da je najčešći termin za Isusa, sina bio "inočedni", povezujući s riječi "ini" (drugi) i s bogumilskim vjerojanjem, da su Isus i Satana bili sinovi Boga. Šidak, međutim, ukazuje da "ini" može značiti "samo" kao i "drugi", te naglašava da se u tekstu Nikolskog evanđelja koristi čest pravoslavni oblik "edinocedni". Prema tome, terminologija u bosanskim evanđeljima nije ustaljena, pa ove riječi nemaju ono značenje na koje je Solovjev mislio. Veoma je opasno raspravljati o teološkim finesama na osnovu prijevoda pojedinih (obično teških) riječi ako se ima na umu opći nivo učenosti i sposobnosti prevođenja tog vremena.

Uz Evanđelje koje je za Hrvoja

kopirao krstjanin Hval, 1404. nalazi se i lijepo ilustrirani misal popa Butka, "prema Rimskom zakonu božanske crkve svetih Petra i Pavla u Rimu". Prema tome, isti čovjek je izradio katolički misal i bosansko Evanđelje. Možemo pomenuti i Miroslavovo jevanđelje, također lijep tekst, koji je izrađen za kneza Miroslava u Humu s kraja 12. stoljeća. Po svom obliku je pravoslavno evanđelje i prema dokazima o porijeklu Miroslavove porodice, kao i crkvenom zdanju Miroslav je bio pravoslavne vjere, nema razloga da se Evanđelje ne bi smatralo pravoslavnim.¹⁰⁴

Na kraju, u Radosavovim fragmentima je ritual na slavenskom jeziku, koji je veoma sličan latinskom ritualu katara iz Liona.

Solovjev prikazuje dva uporedna rituала.¹⁰⁵

Katarski ritual je sastavljen iz četiri dijela: 1) Litanija od pet invokacija i odgovora; 2) Molitva Gospodu; 3) Druga litanija od pet invokacija i odgovora slično prvom dijelu; 4) Čitanje Evanđelja po Ivanu, 1, 1-17.

Radosavov ritual je iz tri dijela: 1) Molitva Gospodu; 2) Litanija bez ponavljanja u katarskom ritualu (slavenski prijevod latinske recitacije kojoj je dodana rečenica na slavenskom

jeziku ("on je vrijedan i prav"), koje nema na latinskom jeziku); 3) Čitanje po Ivanu 1, 1-17.

Prema svemu Radosavov ritual djeluje kao skraćena verzija Lionskog rituala. Ali, Šidak je istakao da u Radosavovom tekstu (kao ni u lionskom) nema ništa heretičko.¹⁰⁶ Ali, postoji velika vjerovatnoća da je obred kod Radosava potekao iz rituala koji je sličan lionskom manuskriptu. Čak je moguće da su ritual u Bosnu donijeli dualisti a da ga je, Radosav, pripadnik Bosanske crkve, kasnije samo zapisao.

XIV Apokrifiske priповijesti

Veze bugarskih bogumila s apokrifiskim priповijestima o biblijskim ličnostima su doprinijele da nastane obiman materijal. U posljednje vrijeme naučnici su istražili da su ove priповijesti mnogo starije od bogumila i da datiraju iz prvih godina kršćan-

102. A. Solovjev, "La Doctrine de l'eglise de Bosnie," Acad. de Belgique, Bulletins-lettres, 5e ser., 1948, pp. 494, 496-97.

103. J. Šidak, "Kopitarovo bosansko evanđelje u sklopu pitanja 'crkve bosanske'", Slovo, 4-5, 1955, pp. 47-63, i njegova "Marginalija uz jedan rukopis 'crkve bosanske' u mletačkoj Marciani", Slovo, 6-8, 1952, pp. 134-153.

104. Lj. Stojanović, Miroslavljevo jevanđelje, fascimile edition, Beograd, 1897, S. Kuljabakin, Paleografska i jezička ispitivanja o Miroslavljevom jevanđelju, Srem, Karlovci, 1925. D. Stričević, "Majstori minijatura Miroslavljevog jevanđelja," ZRVI, I, 1952, pp. 181-203. R. Ljubinković, "Humsko eparhijsko vlastelinstvo i crkva Svetog Petra u Bijelom Polju," Starine, IX-X, 1959, pp. 97-123.

105. A. Solovjev, "La Messe Cathare," Cahiers d'études Cathares, III, No 12, 1951-52, pp. 199-206.

106. J. Šidak, "Problem 'bosanske crkve' u našoj historiografiji od Petranovića do Glušca," Rad, 259, 1937, pp. 116-122.

stva.¹⁰⁷ Zbog toga je u pripovijestima teško otkrivati bogumilsku doktrinu, jer nam nije poznato koje su dijelove bogumili smatrali vitalnim, niti znamo kako su ih interpretirali, što je veoma važno, jer nam je poznato da su Bibliju interpretirali alegorično kako bi njihovim doktrinama odgovarala.

Istina je da su se pripovijesti u velikom broju ponovo javile u godinama kada je Bogumilska crkva bila u Bugarskoj aktivna i veoma vjerovatno, postoji neka veza između ozivljavanja pripovijesti i hereze. Ali, moramo istaći da su u srednjovjekovnoj Evropi, od 12. stoljeća i nadalje, apokrifiske pripovijesti bile među svim vjerskim grupama popularne, uključujući i Jevreje. Sigurno, apokrifiske pripovijesti nisu bile monopol samo dualista. Postoji samo jedno djelo, izmiješano s drugim apokrifskim djelima pod naslovom "Interrogatio Sanctis Johannis", koje, definativno, ima s dualistima vezu.¹⁰⁸ Oba primjerka djela su u latinskom prijevodu pronađena na Zapadu - u jednoj notaciji (iz 12. stoljeća) koju je iz Bugarske donio Nazarius, biskup Katarske crkve iz Concorreza, koji bio je uvažena ličnost o kojem u dokumentima inkvizicije postoji obiman materijal; drugi manuskript, sada, u Beču, u bilješci na margini ukazuje na Bosnu i navodi, "Vatra pakla nije duh ni nešto, nego je mjesto kao Bosna (Bossina), Lombardija ili Toskana."¹⁰⁹ Pomenuti rukopis ne možemo s Bosnom povezati, ali izgleda da je ponekad, vjerovatno u 13. stoljeću (iako ne možemo komentar na margini dati), u ovim lokalitetima bilo

dualista. Istina je da u bosanskim narodnim pričama nalazimo izvjesne elemente apokrifiske sadržine (o Ivanu Krstitelju i đavolu)¹¹⁰, ali nikako ne možemo reći kako i kada su se ovi, možda, dualistički elementi pojavili. Teme su u toku srednjeg vijeka i mnogo kasnije bile popularne i onda kada na Balkanu više nije bilo kršćana dualista. Veći dio sadržine pripovijesti nije bio u kontradikciji s pravovjerjem. Većina ih je pripovijedala o događajima u životu biblijskih ličnosti, pa je tako prije dopunjavała nego bila u kontradikciji s kanonskim tekstovima.

Iako se može prepostaviti da su tematski materijal u Bosnu, iz 13. stoljeća i kasnije, donijeli moguće pravoslavni vjernici, koji su se u Bosnu u srednjem vijeku ili kasnije doselili, nismo u mogućnosti datirati pojavu apokrifiskih motiva u Bosni ili dokazati ko ih je i na koji način donio, kao ni kako su korišćene,

XV Tradicije

Izvor, koji se s vremena na vrijeme koristi o ljudima zvanim bogumili u raznim dijelovima Bosne i Hercegovine, pripada tradiciji 19. stoljeća.¹¹¹ U pripovijestima se obично govori o porodicama u udaljenim mjestima, koje "do dana današnjeg" tajno vrše bogumilske obrede ili koji su, ne tako davno iz bogumilstva prešle u drugu vjeru. Fra Grga Martić je 1870. pisao, da u Drežnici još uvijek ima porodica, koje su, vjerovatno, muslimanske, ali su u svojim domovima zadržale bogumilske obrede. Vjerovatno su ove devijacije održavale neznanje i lokalne običaje a nisu os-

tatkne bogumilstva. Fra Grga Martić je izvjestio, da je u gornjem toku Neretve bilo još šesnaest bogumilskih porodica, koje su bile kršćanske, ali koje su odbijale franjevske ili pravoslavne svećenike, sami obavljajući obrede, ne navodeći, međutim, o kojim se porodicama radi.

Mehmedbeg Kapetanović Ljubušak je 1887. izjavio da je oko Rame i Neretve bilo seljaka muslimana, koji su u svom porodičnom krugu zadržali molitve iz bogumilskog doba i znali ih na pamet.

Pravoslavni metropolita Sava Kosanović je izvjestio, da je u njegovo doba (druga polovina 19. stoljeća), blizu Kreševa, bilo nekoliko porodica, koje su tajno držale bogumilsku tradiciju, ne otkrivajući, takođe, o kojim se porodicama radilo.

Na kraju, Bakula je 1867. izjavio da je u Dubočanima kraj Konjica porodica Helez bila posljednja bogumilska porodica, koja je je nekoliko godina ranije prihvatile islam.

Truhelka i drugi naučnici su ovaj kraj posjetili i nisu pronašli nešto što bi povezivalo s dualističkim vjerovanjima.

Svećenici Bosanske crkve su sebe zvali "krstjani", a njihovi susjedi i lokalni protivnici su ih nazivali "patareni".

Ni u jednoj tradiciji nema rijeći "krstjani" "patareni", a ako tradicija zaista potiče iz srednjovjekovlja, očekivali bismo da je jedan od termina u tradiciji ostao. Naš je zaključak da izvori svih narodnih tradicija u kojima se termin "bogumil" koristio, proizilaze iz knjiga o historiji, u kojima se termin upotrebljavao, bar krajem 18. stoljeća ili us-

107. Posebno, vidi E. Turdeanu, "Apocryphes bogomiles et apocryphes pseudo-bogomiles," Revue des l'histoire des Religions, CXXVIII, 1950, pp. 109-121.

108. J. Ivanov, Bogomilski knigi i legendi, BAN, Sofia, 1925, pp. 73-87.

109. I. Dollinger, Beiträge zur Sekteneoeschichte des Mittelalters, II, p. 86. Ovdje se ništa ne kaže o historijatu manuskripta i gdje se tumačenje pojавilo, nije ni jasno da li su ga pisali heretici ili inkvizitori, jer je manuskript bio popularan među dualistima, koji su bili aktivni u Lombardiji i Toskani, pa bi ovo tumačenje govorilo da je dualista bilo i u Bosni.

110. A. Savić-Rebac, "O narodnoj pesmi 'car Duklijan i Krstitelj Jovan'", SANU, Zbornik radova, X, Institut za proučavanje književnosti, I, Beograd, 1951, pp. 253-271.

111. M. Hadžijahić je prikupio i objavio pomenute razne priče, "O islamizaciji bosanskih krstjana," Obzor, 31. decembar 1937.

menom predajom svećenika ili malobrojnih pismenih ljudi, koji su knjige čitali. Sela za koja se smatralo da u njima žive bogumilski vjernici su, obično, bila bogu za leđima i moguće, da su se držali običaja, koji su se na izvjestan način razlikovali od općih običaja tog kraja (kao što su

Određene priče o ponašanju ili tradiciji koja se pamti, a nisu vezane za škole, sadrže vrijedne informacije. Mnogo bi bila vrednija od priče o šesnaest bogumilskih porodica u Drežniči, slijedeća priča, zabilježena 1928. godine.¹¹³ U Krupi na Vrbasu jedan je starac pričao da

U srednjovjekovnoj Evropi, od 12. stoljeća i nadalje, apokrifске pripovijesti bile su među svim vjerskim grupama popularne, uključujući i Jevreje. Sigurno, apokrifске pripovijesti nisu bile monopol samo dualista. Postoji samo jedno djelo, izmješano s drugim apokrifskim djelima pod naslovom "Interrogatio Sanctis Johannis", koje, definitivno, ima s dualistima vezu, a ova primjerka djela su u latinskom prijevodu pronađena na Zapadu.

čin vjenčanja seljaci sami obavljali). Moguće da je to stvaralo utisak da oni nisu pravovjerni i bio razlog da se njihovo ponašanje povezalo sa zlom herezom bogumila o kojoj su svećenici govorili. Prema tome, zaključujemo da je svaka tradicija u Bosni, koju su nazivali "bogumilskom" dubiozna i vjerovatno, indirektno, preuzeta iz knjiga.

U vezi s bogumilima pomenut ćemo jedu bosansku pjesmu iz 17. stoljeća o zlu duhana. Mnogo se raspravljaljalo da li se u pjesmi, zapravo, koristi riječ bogumil ili "Bogu drag", jer se u manuskriptu tačno ne vidi da li se radi o jednoj ili dvije riječi¹¹², kao što je i nejasno da li izrazu prethodi tačka. Tako, ne znamo ako se kaže "bili smo u smradu kao bogumili", "kao oni Bogu mili što duhan ostaviše". Ali, ako se pjesma čak interpretira da se kaže bogumili, sigurno potiče iz škola, jer osmanski izvori nisu nikada u Bosni i Hercegovini koristili termin bogumili.

S obzirom na manjak informacija i nedostatak potpunijih izvora, kao i protivrječnu praksu, zaključivati o svemu ovome je dosta nezahvalno.

se sjeća posljednjeg "djeda" iz tog kraja. Uz crkvu su se uzdizali hrastovi, a najveći se zvao djeđov hrast. U staro doba (on govor o tradiciji 19. stoljeća, ali se ne zna da li je čovjek govorio o

ladina sretali djedove, pozdravljali su ih i ljubili u ruku. Djedovi su zajedno, pod djedovim hrastom sjedili a domaćini su ih poštivali, slali su žene i djevojke da im nose potrepštine. Onda su starci blagosiljali svaku ženu i govorili: "Hvala domaćinu na ovoj časti. Čini isto uvijek, pa će te Bog nagraditi". Posljednji djed je umro u prvoj godini austrijske okupacije (tj odmah, po 1878. godini).

U staroj i napuštenoj crkvi u mjestu Imjani nađen je štap u obliku slova "T", za kojeg su stari ljudi govorili da je "djeđovski štap". Pričalo se o tome da je prije sto godina (od 1928) tu živio čovjek kojeg su zvali "djed", koji je imao dugu bradu i takav štap, i koji je bio na čelu zadruge, koja je brojala šezdeset članova. On je bio veoma bogat, imao je velika stada i pre-

Stećci na Prenju (Bosna i Hercegovina)

davnoj prošlosti) kada bi čovjek iz bolje porodice navršio šezdeset godina, pustio bi dugu kosu i bradu, nosio dugu crnu odjeću i štap u obliku slova "T". Ove su ljudi nazivali djeđovima. Svi su ih poštivali i ukazivali im posebnu počast. Kada bi žene i om-

ma priči, premjestio je crkvu u Imjane (koja se kasnije koristila samo na Aliđun/Ilindan).

Iz tradicija o djedovima ne mogu se izvoditi pouzdani i izjesni zaključci, jer, pored ranije, biskupa Bosanske crkve, termin se odnosi i na starješinu zadruge

112. M. Hadžijahić, "Kaimija o Bogomilima", Život, 1952, No. 5, pp. 125-26. Đ. Popović, "Reč 'Bogomil' u Bosni", Život, 1952, No. 7, pp. 273-75. Đ. Popović, "Da li su Bosanci u XVII veku znali za Bogomile", Život, 1952, No 3, pp. 187-89, M. Traljić, "Da li su Bosanci u XVII vijeku znali za Bogomile", "Historijski zbornik", V, (3-4), 1052, pp. 409-10. M. Karanović, "Jedan zanimljiv mramor kod Skender Vakufa", GZMS, XI, 1928, pp. 137-38.

113. M. Karanović, "Jedan zanimljiv mramor kod Skender Vakufa", GZMS, XI, 1928, pp. 137-38.

i bio je običaj da starac nosi štap "T". Kada se štap nađe na srednjovjekovnim nadgrobnim spomenicima, bez obzira na uklešani motiv, seljaci ga često nazivaju "djedovski štap", jer motiv povezuju sa štapom starještine zadruge. Isto tako su bili popularni nazivi "djedov kamen" i "djedov krst" na nekim specifičnim srednjovjekovnim nadgrobnim spomenicima, vjerovatno iz tradicije ovih staraca. Djed u Imjanima je bio starješina zadruge, a u Krupi su djedovi bili glave značajnih domaćinstava. Ljudi su ih tradicionalno poštivali, blagosiljavajući ih i darujući (darovanje za određene praznike bio je veoma raširen običaj).

Naprijed navedeno ne odražava kontinuitet u odnosu na djedove Bosanske crkve, nego ilustrira ritual i ogromno poštovanje, koje se ukazivalo najznačajnijim starcima u patrijarhalnom društvu. Činjenica da se prvak Bosanske crkve, također, zvao djed, međutim, odražava počasni položaj, koji je imao u društvu najznačajnijih staraca. Stoga nije nikakvo čudo, što su mu savremenici ukazivali isti ritual počasti, koje su ljudi u Krupi ukazivali, kasnije, glavama svojih porodica.

XVI Nadgrobni spomenici

U Bosni i Hercegovini se načini veliki broj nadgrobnih spomenika o kojima postoji bogata literatura. Seljaci nadgrobne spo-

menike nazivaju raznim imenima, a najčešće ime je "grčki spomenici", dok ih popularne knjige i školovani laici nazivaju "bogumilskim nadgrobnim spomenicima", a naučna literatura koristi termin stećci.

Broj nadgrobnih spomenika ide na hiljade i varira, od prilično velikih do masivnih spomenika; oni se javljaju u tri osnovna oblika: četvorougaoni, škrinje i sarkofazi. Pored toga se nailazi na mnoge krstove i nekoliko obeliska, a iz osmansko perioda na stil nišana na nadgrobnim spomenicima, tj. stub s turbanom na vrhu.

Većina spomenika je pažljivo oblikovana, nema ukras i danas djeluju kao da nisu potpuno isklesani. Moguće je da su spo-

zainteresovani za sačuvane motive i natpise urezane na spomenicima. Opisi mesta i čitanje natpisa se godinama redovno pojavljivalo u izdanjima Zemaljskog muzeja u Sarajevu.¹¹⁴ Marko Vego je objavio (nedovršenu) zbirku natpisa u četiri sveske.¹¹⁵

Što se tiče motiva pomenućemo samo monografski niz o određenim nadgrobnim spomenicima, objavljen u devet svezaka, poslije rata.¹¹⁶ U raznim časopisima se pisalo i o drugim značajnim mjestima.¹¹⁷ Pored toga je Marian Wenzel objavila vrijednu knjigu, koja bi se mogla opisati kao katalog motiva s mapama, koje prikazuju geografsku rasprostranjenost svakog motiv.¹¹⁸

Ni u jednoj tradiciji nema riječi "krstjani" "patareni", a ako tradicija zaista potiče iz srednjovjekovlja, očekivali bismo da je jedan od termina u tradiciji ostao. Naš je zaključak da izvori svih narodnih tradicija u kojima se termin "bogumil" koristio, proizilaze iz knjiga o historiji, u kojima se termin upotrebljavao, bar krajem 18. stoljeća ili usmenom predajom svećenika ili malobrojnih pismenih ljudi, koji su knjige čitali.

menici u srđnjem vijeku bili ukrašeni motivima koje je vrijeme izbrisalo. Danas u nekim krajevima Srbije, naročito u okolini Čačka, nailazimo na olicene spomenike, a porodice umrlih, s vremenima na vrijeme obnavljaju i nanose boje koje su bile izbrisane. Tako se objašnjava što nailazimo na skupocjene, lijepo oblikovane i masivne sarkophage, koji nisu ukrašeni.

Razumljivo je da su naučnici

Postoji i obimna literatura o značenju motiva. Među naučnicima je bila popularna teorija, od vremena Arthura Evansa i u austrijskom periodu, da su nadgrobni spomenici bili bogumilski spomenici, a ova teorija i dalje je, u osnovi, prihvaćena i može se naći u turističkim prospektima. Ovo mišljenje su, međutim, naučnici napustili iz više razloga.

Prvo, samo motivi. Moguće je

114. Glasnik Zemaljskog muzeja, Sarajevo, (GZMS).

115. M. Vego, Zbornik srednjovjekovnih natpisa Bosne i Hercegovine, Sarajevo, vol. I, 1962, vols. II, III, 1964, IV, 192170. Razne ispravke i tumačenja nalaze se u: E. Hamp "Notes on Medieval Inscriptions of Bosnia and Herzegovina", Zbornik za filologiju i lingvistiku (Novi Sad), XII, 1969, pp. 83-91.

116. Srednjovjekovni nadgrobni spomenici BiH, izdao Zemaljski muzej u Sarajevu, 1. A. Benac, radimlja, 1950; 2. A. Benac, Olovo, (Beograd, 1951); 3. A. Benac, Široki brije, 1952; 4. D. Sergejevski, Ludmer, 1952; 5. Š. Bešlagić, Kupres, 1954; 6. M. Vego, Ljubuški, 1954; 7. Š. Bešlagić, Kalinovik, 1962; 8. Š. Bešlagić, Popovo, 1966; 9. Š. Bešlagić, Stećci centralne Bosne, 1967.

117. Vidi, naročito GZMS, naše starine (NS) i Starinar. U ovim časopisima broj navedenih mesta ide na stotine, ali navodimo smo najznačajnija mjesta. O svim mjestima piše Š. Bešlagić: "Stećci u Oplićićima", NS, VII, 1960, pp. 145-54. Stećci na Blidinju, JAZU objavio kao monografiju, Zagreb, 1959; "Stećci u Ziemlju", Starinar, n.s. 15-16, 1954-65, pp. 279-92; "Boljuni - srednjovjekovni nadgrobni spomenici", Starinar, n.s. XII, 1961, pp. 175-205; "Ljubinje - srednjovjekovni nadgrobni spomenici", NS, X, 1965, pp. 113-163; Stećci na Nekuku kod Stoca", Glasnik Etnografskog muzeja u Beogradu, XXI, 1958, pp. 155-75.

118. M. Wenzel, Ukrasni motivi na stećcima, Sarajevo, 1965.

nekoliko motiva s dualističkim vjerovanjem povezati, ali samo zahvaljujući mašti i stalnoj interpretaciji simbola, koja se ne može dokazati. Drugo, često se nailazi na krstove. Ovaj razlog ne vodi na zaključak, jer: a) Ako su bosanski dualisti bili identični s Bosanskom crkvom - što je, narančno, dubiozna pretpostavka - nailazimo na dokaz u testamentu gosta Radina, krst, bar neki pripadnici Bosanske crkve nisu bili protiv krsta, b) u društvu koje je bilo praznovjerno krst se može javljati zbog raznih razloga magije, koji nemaju ništa s

ukrašeni, uključujući i one u Radimlji, najpoznatijem nalazištu spomenika, pripadali su vlaškim porodicama pravoslavne vjere. Prema tome je jasno da se podizanje nadgrobnih spomenika nije ograničavalo na određenu vjeroispovijest. Što se dualista tiče, nije poznato s obzirom da nijedan natpis ne ukazuje da je pokojnik bio dualista.

Iako se ne može se ukazati na vezu motiva i dualističkog vjerovanja, mišljenje da se radi o dualističkim spomenicima po mnogima ne odgovara istini u od-

Stećci - Zemaljski muzej u Sarejevu

vjerovanjem naroda - da bi krst čuvao pokojnika, zaplašio pljačkaše grobova (stalna bojazan, u nekim natpisima se proklinje onaj ko uznemirava kosti pokojnikove) ili magične riječi da tijelo u svom grobu ostane. Krstove, kao čarolije su koristili ljudi koji nisu bili kršćani, kao bosanski muslimani, o čemu se već govorilo u jednom od prvih nastavaka ovog feljtona. Treće, iz natpisa ćemo vidjeti da su pripadnici svih crkava, katoličke, pravoslavne i bosanske, podizali stećke, zaista, neki spomenici su detaljno

nosu na mjesto i vrijeme. Spomenici se mogu naći i van granica Bosne, u Hrvatskoj, Crnoj Gori, dijelovima Dalmacije i zapadnoj Srbiji, posebno u okolini Valjeva.¹¹⁹ Osim toga, većina spomenika se može datumski odrediti i izgleda da potiču iz perioda sredine do druge polovine 14. stoljeća i sve do 16. stoljeća. Dakle, spomenici su podizani van Bosne i Hercegovine u regijama u vrijeme u kojem nije bilo znakova hereze, a nastali su mnogo kasnije od bosanske hereze.

Spomenici se, međutim, u Bosni, zaista, javljaju u 14. stoljeću, u vrijeme kada se Bosna nalazila na vrhuncu ekonomskog prosperiteta, kada su radili rudnici, a trgovci uspješno trgovali sa Zapadom. Tada su Vlasi u narednom stoljeću podizali najljepše ukrašene spomenike, koji su preuzimali karavani s obalskog područja, kroz Bosnu. U narednom stoljeću su Vlasi imali monopol nad karavanima, pa su se mnogo obogatili. Bosanska vlastela je, također, imala koristi od trgovine i dobrih veza sa Zapadom, pa je počela imitirati zapadno plemstvo. Vlastela je u Bosni i Hercegovini u 15. stoljeću zidala raskošne dvorce, dovodila glumce i muzičare. Stećci su podizani u doba razvoja i otvaranja rudnika, a kako se bogatstvo uvećavalo stećci su bivali sve ljepši. Ljudi koji su željeli lijep život željeli su i lijepo spomenike da označe njihovo posljednje počivalište. Tako, zaključuje se da su stećke podizali bogati ljudi, koji su to sebi mogli priuštiti. Kako je na hiljade stećaka podignuto, vidi se da su spomenici pripadali ljudima iz drugih društvenih slojeva, osim vlastele, svakako, sveštenicima, pretpostavlja se da su i dobro stojeći trgovci podizali spomenike, isto kao i zanatlije, seljaci, pa i pastiri. Spomenici su podizani bogatim katolicima, bogatim pravoslavcima i pripadnicima Bosanske crkve, laicima i sveštenicima. Iako motiv, nekada, ima vjersko obilježje, običaj da se podiže stećak, po prof. Fineu, nije vezan za vjeroispovijest i većina motiva, izgleda, da je bila svjetovne prirode.

Nažalost, ne postoji mnogo natpisa s obzirom da se radi o vremenu i društvu u kojem većina ljudi nije bila pismena. Zbog toga, pri tumačenju stećaka ne može biti uzimana u obzir samo

119. Na primjer, vidi M. Čorović - Ljubinković, "Nekropole i grobni belezi" u "Građe IX, Arheološki institut, knj. II, Arheološki spomenici i nalazišta u Srbiji, I. Zapadna Srbija, Beograd, 1953, pp. 169-98; A. Horvat, "O stećcima na području Hrvatske", Historijski zbornik, IV, 1951, 1-4, pp. 157-62; A. Banac, "Srednjovjekovni stećci od Slivna do Čepikuća", Analji Historijskog instituta u Dubrovniku, II, 1953, pp. 59-82.

jedna teorija. U nekim slučajevima, moguće je, motivi predstavljaju uobičajene juridičke znake - porodični znak ili zanimanje ili ulogu, koju je pokojni imao u društvu.¹²⁰ U Dalmaciji i još uvijek u Srbiji na nadgrobnim spomenicima nailazi se na znake o zanimanju - puške za vojнике, alat za drvodelje, itd. Mačevi, oklopi, luk i strijela, itd, često se nalaze na srednjovjekovnim nadgrobnim spomenicima, moguće iz istih razloga. Možda se željelo reći da je pokojnik bio ratnik iz vlastelinske porodice ili je u vlasteli imao određeni rang.¹²¹ Na mnogim spomenicima oslikan je lov, a na drugima dva ratnika na konjima, licem u lice kao na turniru. Poznato nam je da je bosanska vlastela priređivala turnire, prema jednom poljskom izvoru s početka 15. stoljeća zabilježene su vještine bosanskih vlastelina na ugarskom dvoru.¹²² Prema tome, često su se koristili prizori iz svakidašnjeg života, vjerovatno, da se obrati pažnja na junaštvo pokojnika, što je bilo u skladu sa svjetskim ponašanjem. Također je moguće da su mnogi motivi bili samo dekoracija¹²³; u ovu kategoriju spadaju i rubni ukrasi (često imitacija biljki) uklesani na ivici mnogih spomenika. Dekorativni motiv je i logično objašnjenje za

manji rimski stub na jednom srednjovjekovnom grobu, blizu Višegrada.¹²⁴ Rimski spomenik govori da ga je pokojnikova porodica smatrala atraktivnim i zbog toga ukrasila grob. Neki su motivi, možda, bili u vezi sa starim pogrebnim običajima; čak, iako je davno originalno značenje zaboravljeno, ljudi su i dalje tako radili, jer je ustanovljena praksa da se nadgrobni spomenici obilježe. Među starim motivima vezanim uz posmrtni ritual ima i pojedinih prizora koji su se često javljali na grobovima Vlaha u Hercegovini, a Marian Wenzel je spekulirala da su rituali Vlaha, možda, potekli od klasičnih kultova misterije¹²⁵.

Ne možemo ovom prilikom biti kategoričnu o značenju mitova i nećemo ih svrstavati u rigidni sistem. Vjerovatno, neki motiv ima više od jednog značenja, a značenja mogu varirati, zavisno od lokacije, datuma, vjeroispovijesti, društvenog sloja, itd. na primjer, zmija na nadgrobnom spomeniku može biti u vezi s kultom zmije ili ima samo simbolično značenje; istovremeno može značiti da je pokojnik umro zbog ujeda zmije. Zanimljivo je da se na groblju u Boljuni nalazi relativno veliki broj motiva sa zmijama, ali je zanimljivo da se i danas na groblju nalaze zmije, a

neke su i otrovne.

Jedini motiv, koji izdvaja prof. Fine je motiv pastoralnog štapa. Motiv se nalazi na nekoliko spomenika, a prema natpisima, jasno je da se radi o spomenicima članova hijerarhije Bosanske crkve (česta je pretpostavka da motiv govori o grobu nekoga iz hijerarhije), ali ni to nije sasvim sigurno. U Kreševljanim kod Nevesinja nalazi se uklesani stub, koji je, vjerovatno, nekada stajao iznad ulaza u srednjovjekovnu crkvu, prikazuje sveca, koji kliči pred Bogorodicom (vjerovatno je Bogorodici crkva bila posvećena), a za njegovim leđima je osoba s bradom u dugoj odjeći i drži pastoralni štap.¹²⁶ Pretpostavka je da se radi o pravoslavnom vladici. Tako, štapovi nisu bili ograničeni samo na Bosansku crkvu. Takve štapove su koristili i katoličko i pravoslavno sveštenstvo u Srbiji i Dalmaciji. Prema tome, mogli bismo reći da je štap mogao označiti grobove katoličkih i pravoslavnih sveštenika i može se smatrati opštim znakom sveštenika, bez obzira na njegovu denominaciju. Konačno, štapovi na nekim spomenicima (naravno, ne na svim, jer nam je poznato da su, zaista, u nekim slučajevima označavali sveštenike Bosanske crkve), mogli su

120. O tome vidi zanimljiv članak R. Vulcanescua, "Les Signes luridiques dans la region Carpato - Balkanique", Revue des Etudes Sud-Est Europeennes (Bucharest), II, 1-2, 1954, pp. 17-69.

121. kako se nadgrobni spomenici s grobovima uvijek nalaze udaljeni od glavnih srednjovjekovnih dvoraca i neki poznati grobovi vodećih porodica se ne nalaze na stećcima, Marian Wenzel - ukazivši na vezu raznih nadgrobnih spomenika i Vlaha - smatra da motivi vojne prirode, moguće, imaju vojnu i plemensku osnovu, odražavajući porodicu, klan ili katun, kojem je pokojnik pripadao. M. Wenzel, "Štitovi i grobovi na stećcima", Vesnik - Vojni muzej (Beograd), 11-12, 1966, pp. 89-109.

122. J. Dlugosz, Historia Polonicae, XI, u: Opera Omnia, XIII, Cracow, 1877, p. 141. Poljski hroničar opisuje takmičenja i greškom navodi Hroja Vukčića kao kralja Bosne. Takmičenja su se odigravala u 1412. godini. Hroničar je umro 1480. godine.

123. Dekorativni razlozi mogu biti značajni, što ilustruje priča o albanskom nadgrobnom spomeniku, ukrašenom suncem i mjesecom, a koji je podignut početkom 20. stoljeća. U objašnjenju koje je M. E. Durhan dala o spomeniku kojeg je jedna porodica podignula umrloj majci, se kaže da je to bila siromašna porodica i da nije znala pisati, te da su stavili ukras kao sjećanje na majku a da mjesec i sunce znače da ona lijepo izgleda. (M. E. Durhan, Some Tribal Origines, Laws and Customs of the Balkans, London, 1928, p. 123).

124. I. Bojanovski, "Zaštita spomenika kulture i prirode u području akumulacije na Perušcu na Drini", neobjavljeni manuskript, p. 4, kucani tekst.

125. Vidi M. Wenzel, "A Medieval Mysteru Cult in Bosnia and Herzegovina", Journal of the Warburg and Courtauld Institutes, 24, 1961, pp. 89-107; i njen prilog "Bosnian and Herzegovinian Tombstones - who made them and why?", Sudost Forschungen, XXI, 1962, pp. 102-43; i njen prilog "The Dioscuri in the Balkans", Slavic Review, XXVI, no. 3, 1967, pp. 363-81.

126. D. Sergejevski, "Putne bilješke sa Nevesinjskog polja", GZMS, ns III, 1948, p. 53.

označavati starještine zadruge ili glave porodice, jer je štap, bar u dva ili tri stoljeća, bio standardni

su, također, korisni jer pružaju podatke gdje se neka vjeroispovijest nalazila. Evidentno je da

Svećenici Bosanske crkve su sebe zvali "krstjani", a njihovi susjedi i lokalni protivnici su ih nazivali "patareni".

simbol starještine. Možda je štap imao isto značenje i u srednjem vijeku (veza starještine i "djeđovog štapa" u priči o djedu u Krupi).

I na kraju o motivima, prof. Fine pominje da je vjerovatno u mnogim slučajevima klesar, a ne porodica pokojnika, izabrao motiv. Često se to i danas dešava i ova činjenica objašnjava da slične motive nalazimo u raznim primjerima, a po natpisu znamo da ih je isti klesar uradio. Zanimljivi su natpisi kada cijeli natpis označava samo klesarovo ime, a ništa o pokojniku ne govori. Nekada je klesar na spomeniku stavljao svoje ime, ali mora se imati na umu da je, na nekim spomenicima, klesar svoje ime prikazao slikom ili motivom. Prema tome, motivi mogu biti simbolični, religijski, magijski ili sadrže informacije o pokojniku ili klesaru.

Ističući da su ispitivanja stećaka, na drugoj strani, i odveć nedovoljna¹²⁷, i da po tom pitanju treba preduzeti još dosta toga¹²⁸, Fine u nastavku navodi da je u Evropi običaj da se tijela pokopaju s glavom prema zapadu i da katolička crkva, međutim, ima običaj da izdvaja sveštenika i da im glavu okreće prema istoku, te da i to treba podrobniye ispitati.

Natpisi na nadgrobnim spomenicima su veoma značajni jer se odnose na glavne ličnosti Bosanske crkve, kao i vlastelu. Oni

u srednjem vijeku u Bosni i Hercegovini nije postojala samo jedna vjeroispovijest. Svaka vjeroispovijest je imala svoje sljedbenike samo u nekim oblastima, a ni jedna vjeroispovijest nije bila u cijeloj zemlji rasprostranjena. Podaci sa natpisa mogu biti od pomoći u izradi mape, da se

najnovjekovnoj Bosni postojao veliki broj crkava, koje se pominju u izvještajima o iskopavanjima u raznim izdanjima poslike II svjetskog rata, Glasnika Zemaljskog muzeja. Također, postoje i nalažišta temelja crkava, često i na zemlji zvanoj "crkvica" ili vezano uz neki drugi oblik riječi "crkva", koji se, opet, rijetko nalaze i rijetko se mogu datumski odrediti. Neki natpisi po obliku ili uklešanim fragmentima potiču iz 12. stoljeća. Drugi, posebno oni pravoslavni, su iz 16. stoljeća. Ovo, međutim, nije objašnjenje

Stećci su podizani u doba razvoja i otvaranja rudnika, a kako se bogatstvo uvećavalo stećci su bivali sve ljepši. Ljudi koji su željeli lijep život željeli su i lijepu spomenike da označe njihovo posljednje počivalište. Tako, zaključuje se da su stećke podizali bogati ljudi, koji su to sebi mogli priuštiti. Kako je na hiljade stećaka podignuto, vidi se da su spomenici priпадali ljudima iz drugih društvenih slojeva, osim vlastele, svakako, sveštenicima, pretpostavlja se da su i dobro stojeći trgovci podizali spomenike, isto kao i zanatlige, seljaci, pa i pastiri. Spomenici su podizani bogatim katolicima, bogatim pravoslavcima i priпадnicima Bosanske crkve, laicima i sveštenicima. Iako motiv, nekada, ima vjersko obilježje, običaj da se podiže stećak, po prof. Fineu, nije vezan za vjeroispovijest i većina motiva, izgleda, da je bila svjetovne prirode.

prikaže gdje su bile razne vjeroispovijesti i gdje su njihovi vjernici živjeli.

XII Crkve

Za historiju religija srednjovjekovne Bosne je značajno doći do konkretnih podataka, gdje su se nalazile određene vjeroispovijesti. Osnovni izvor je lokacija srednjovjekovnih crkava.¹²⁹

U izvorima se navodi mali broj crkava. Zahvaljujući arheologiji i narodnoj tradiciji postoji više dokaza. Suprotno opštem mišljenju, očigledno je da je u sred-

za većinu ruševina jer su mnoge iz srednjeg vijeka, a kako na njima nema natpisa, često o njima ne znamo čak ni osnovne činjenice.

Što se tiče konfesija, prof. Fine upozorava da se mora imati na umu da je i Bosanska crkva imala svoje zgrade i drugu imovinu, i da su mnoge ruševine crkava, nekada, bile crkve lokalne denominacije.

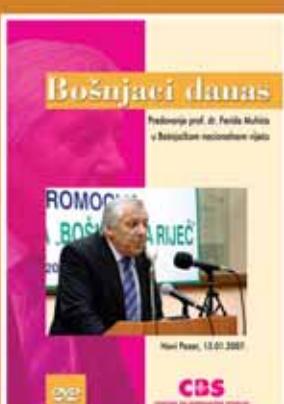
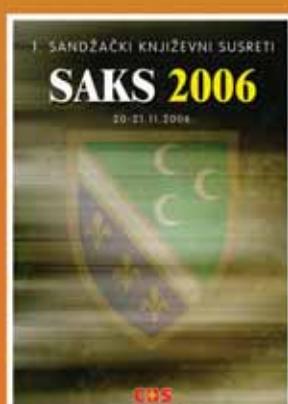
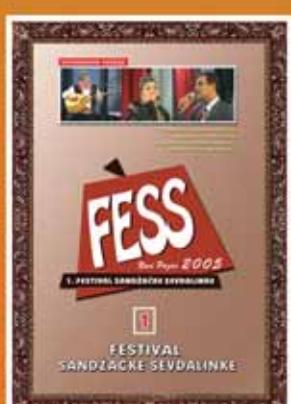
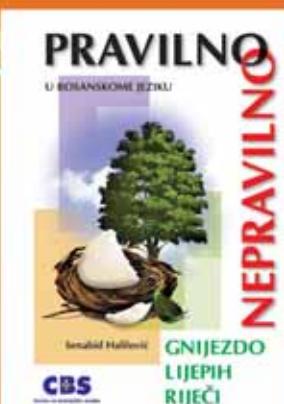
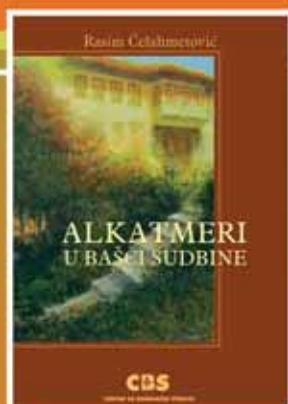
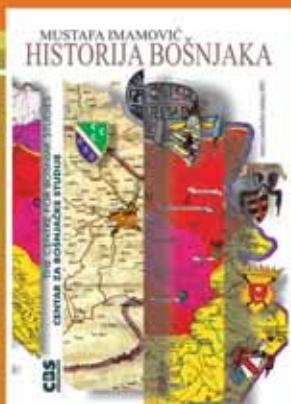
**Prireduje:
Muhedin Fijuljanin**

Nastavak u narednom broju.

127. M. Dragić, "Oboljenje, smrt i pogrebni običaji u okolini Tavne", SAN, Zbornik radova, XIV, Etnografski institut, 2, Beograd, 1951, p. 134.

128. V. Palavestra i M. Perić, "Srednjovjekovni nadgrobni spomenici u Žepi", Radovi, (NDBH), XXIV, Sarajevo, 1964, pp. 139-79, naročito pp. 174-76.

129. Izvori o crkvama: I) Arheološki: Od posebne vrijednosti su sveske GZMS, od prve sveske u 1989. do danas, Starinar i manuskript Arheološkog leksikona, koje je krajem 19. stoljeća kompilirao V. Radimsky (Radimski), njemačko izdanje pisano rukom i kucani prijevod nalazi se u Zavodu za zaštitu spomenika kulture u Sarajevu. II) Etnografski: tradicije crkava i legendi, koje se na njih odnose sačuvane su etnografskim djelima. Opće, najbolji izvori su prilozi iz etnografije u GZMS. Vidi i svesku Etnografskog zbornika, poreklo stanovništva, SAN, beograd, (J. Cvijić, glavni urednik) koji se odnose na Bosnu i Hercegovinu; sveske sadrže mnoge tradicije crkava.

- Knjižara
- Klub CBS-a
- Biblioteka
- Bošnjački radio
- Izdavačka djelatnost

CENTAR ZA BOŠNJAČKE STUDIJE

CENTAR ZA BOŠNJAČKE STUDIJE

36320 Tutin, 23. novembra 19

tel. 020/800 050, 800 060

e-mail: cbstutin@verat.net

www.cbs.org.yu

www.cbs.org.yu

ISSN 1452-497X

9 771452 497007

160 DIN • 2 EUR • 4 KM